

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**KAMU POLİTİKASI DEĞİŞİM SÜRECİ
KAPSAMINDA AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ'NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI
(1947-2022)**

Doktora Tezi

NURETTİN ÇİÇEKÇİ

Ankara, 2024

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**KAMU POLİTİKASI DEĞİŞİM SÜRECİ
KAPSAMINDA AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ'NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI
(1947-2022)**

Doktora Tezi

NURETTİN ÇİÇEKÇİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Çağla Derya Tağmat

Ankara, 2024

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nin Yunanistan politikasında sistematik bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Sistematik dönüşümün gerçekleşmesinde başlıca etken ise Yunanistan'ın Sovyet etkisine terk edilmek istenmemesi olmuştur. Soğuk Savaş döneminin başlaması ve Yunanistan'daki Sovyet etkisinin de kırılmak istenmesiyle ABD, Yunanistan'a yönelik birçok kamu politikasını hayata geçirmiştir. Bu kamu politikaları başta savunma olmak üzere ekonomi, eğitim ve altyapı gibi birçok alanı kapsamıştır. ABD böylelikle dış yardım kapsamında Yunanistan'a ekonomik yardımlar yapmaya başlamıştır. Soğuk Savaş döneminin başlangıcıyla radikal bir değişime uğrayan ABD'nin Yunanistan politikası, Soğuk Savaş dönemi süresince artırımlı adımlarla devam ettirilmiştir. Savunmadan ekonomiye kadar hayata geçirilen birçok kamu politikası hem Amerikan halkını hem de Yunan halkını etkilemiştir. Soğuk Savaş döneminde iki ülke arasındaki ilişkilerde dönemsel krizler de ortaya çıkmış, fakat bu krizler yeni bir sistematik dönüşüme neden olmamıştır. 1991 yılına gelindiğinde ise Soğuk Savaş dönemi resmen sona ermiş ve ABD açısından Sovyet tehdidi ortadan kalkmıştır. Ancak Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ABD'nin Yunanistan politikasında yeni bir sistematik dönüşüme neden olmamış ve beraberinde radikal bir değişimi getirmemiştir. ABD'nin Yunanistan'a yapmış olduğu dış yardımlar farklı oranlarda, aynı ve farklı alanlarda sınırlı değişimlerle sürdürülmüştür. Savunmadan ekonomiye, eğitimden kültüre kadar birçok alandaki Amerikan hegemonyası Yunan siyasetindeki etkisini artışlarla sürdürmüştür. Soğuk Savaş döneminin sona erişinden 2022 yılına kadar gelen süreçte hem Amerikan Başkanları hem de Amerikan kurumları, 1947 yılı itibarıyla ABD'nin Yunanistan politikasında oluşturulmuş olan statükoya bağlı kalmışlardır. 1947 yılından itibaren iki ülke arasında süregelen savunma, ekonomi ve karşılıklı iş birliği gibi birçok alandaki anlaşmalar, sınırlı değişimlerle yahut muadili sayılabilecek olan yeni anlaşmaların yapılmasıyla 2022 yılına kadar uzanmıştır. Amerikan-Yunan ilişkileri uzun yıllardır süregelen artırımlı adımların sonucunda 2022 yılında en üst seviyeye ulaşmıştır. Bu çalışmada, ABD'nin 1947-2022 yılları arasındaki Yunanistan politikası 'kamu politikası analizi değişim süreci' kapsamında açıklanmaya ve sorgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Değişim, Dış Politika, Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan, Artırımlı Model, Soğuk Savaş, Balkanlar

ABSTRACT

With the end of the Second World War and the beginning of the Cold War period, the United States' policy toward Greece underwent a systematic transformation. The main factor in this systematic transformation was the unwillingness to abandon Greece to Soviet influence. With the beginning of the Cold War and the desire to break the Soviet influence in Greece, the United States implemented many public policies toward Greece. These public policies covered many areas such as defense, economy, education, and infrastructure. Thus, the US started to provide economic aid to Greece within the scope of foreign assistance. The US policy towards Greece, which underwent a radical change at the beginning of the Cold War, was continued with incremental steps throughout the Cold War period. Many public policies, from defense to the economy, affected the American and the Greek people. There were periodic crises in the relations between the two countries during the Cold War, but these crises did not lead to a new systematic transformation. By 1991, the Cold War era had officially ended and the Soviet threat to the United States had disappeared. However, the end of the Cold War period did not lead to a new systematic transformation in the US policy towards Greece and did not bring about a radical change. US foreign aid to Greece has continued at different rates, with limited changes in the same and different areas. From defense to economy, from education to culture, American hegemony in many fields has continued its influence on Greek politics with incremental increases. From the end of the Cold War until 2022, both American Presidents and American institutions adhered to the status quo established in 1947 in the US policy towards Greece. Since 1947, the agreements between the two countries in many areas such as defense, economy, and cooperation have extended to 2022 with limited changes or new agreements that can be considered equivalent. As a result of the incremental steps taken over many years, US-Greek relations reached their highest level in 2022. In this study, the US policy towards Greece between 1947 and 2022 has been tried to be explained and questioned within the scope of the 'public policy analysis change process'.

Keywords: Public Policy, Change, Foreign Policy, The United States of America, Greece, Incrementalism, The Cold War, Balkans

ÖNSÖZ

1947-2022 yılları arasında ABD'nin Yunanistan'daki faaliyetlerini konu alan bu çalışma, kamu politikası analizi değişim süreci kapsamında kaleme alınmıştır. ABD'nin Yunanistan'a yönelik uyguladığı kamu politikalarını ele alan ve politikaların değişim sürecini analiz eden bu çalışmada ağırlıklı olarak İngilizce kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu durumda kamu politikası disiplinine ait Türkçe kaynakların yok denebilecek kadar az olması etkili olmuştur. Ayrıca Türkçe literatürde ABD'nin Soğuk Savaş dönemi sonrası Yunanistan politikasını ele alan çalışmaların da sınırlı olduğu görülmüştür. Öte yandan Türkçe literatürde, ABD'nin Yunanistan politikasının kamu politikası analizi çerçevesinde incelendiği ve değişim sürecinin tasvirinin yapıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın kamu politikası analizi değişim süreci kapsamında yapılmasının uygun ve yararlı olacağı düşünülmüştür. Bir diğer önemli nokta da bu çalışmanın klasik bir dış politika ya da tarih tezinden ziyade, tarihsel gelişmelerin ve dış politikanın bir araya gelerek kamu politikalarının oluşumuna nasıl zemin hazırlayabildiğine ışık tutmuş olmasıdır. Bu bağlamda Amerikan hükümetlerinin, başkanlarının ve kurumlarının Yunanistan'a yönelik izledikleri politikalar “*kamusal çıkar*” kapsamında değerlendirilmiştir. Böylelikle ABD'nin Yunanistan'da izlediği politikaların dış politikanın yanı sıra aynı zamanda bir “kamu politikası” olduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Öncelikle, bu doktora tezi çalışmasının hazırlanmasında bana her zaman destek olan, öneri ve deneyimleri ile yol gösteren ve tüm bunlarla birlikte Türkiye’de yeni bir alan olarak nitelendirilebilecek olan bir çalışmayı gerçekleştirmeme imkân verip, bana özgür bir çalışma ortamı sağlayan danışmanım Sayın Doç. Dr. Çağla Derya Tağmat’a çok teşekkür ederim. Bu tezin ilk aşamasından son aşamasına kadar uzanan süreçte, sundukları katkılar ve değerlendirmeler ile bana yön veren, tez izleme ve savunma jürisi üyelerinden, Sayın Prof. Dr. Necdet Hayta’ya, Sayın Prof. Dr. Gülsüm Polat’a, Sayın Doç. Dr. Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir’e ve Sayın Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan hocama şükranlarımı sunmak isterim. Ayrıca bu zor dönemde her zaman destek veren aileme de teşekkür ederim. Yapılan bu çalışma her ne kadar detaylı bir araştırmanın sonucunda oluşturulmuş olsa da bazı noksanlıklarının olması muhtemeldir. Başkanlar düzeyinde yapılmış olan görüşmelerden, ilgili kurumların belgelerinden ve diğer ilgili kaynaklardan elde edilen bilgilerden yararlanılarak oluşturulan bu tezin araştırmacılar için faydalı bir kaynak olabilmesini temenni etmekteyim. Diğer yandan hali hazırdaki noksanlıkları gidermek adına yapılacak olan başka çalışmalar da bizi memnun edecek ve kamu politikası disiplinine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmayla birlikte, Türkiye’de kamu politikası disiplinine olan farkındalığın artmasını ümit ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
A) Araştırma Yöntemi ve Karşılaşılan Sorunlar	3
Çalışmanın Konusu	3
Çalışmanın Amacı	4
Faydalanılan Teorik Çerçeve ve Ön Bulgular	4
Çalışmaya Yön Veren Sorular (Problematik)	7
Çalışmanın Hipotezi	7
Çalışmanın Planı	8
B) Kuramsal Altyapı ve Terminoloji	11

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNİN BAŞLANGICINDA ABD’NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI: PROBLEMLER, KAMU POLİTİKALARI VE SİYASET

1.1. Bloklaşma Bağlamında ABD’nin Balkan Politikası	18
1.2. Balkanlardaki Sovyet Etkisi Karşısında ABD’nin Tutumu: George F. Kennan ve Çevreleme Stratejisi (Strategy of Containment)	27
1.3. Soğuk Savaş Döneminin İlk Yıllarında Amerikan Belgelerinde Yunanistan: Dean Acheson ve Paul Porter’ın İzlenimleri	36
1.4. Ekonomik Destek Dönemi ve Yunanistan: Kamu Politikası Çerçevesinde Truman Doktrini ve Marshall Planı’nın Balkanlara Etkisi	41
1.5. Yunanistan’da Fırsat Penceresinin (Window of Opportunity) Açılması	48

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ABD’NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI: ARTIRIMLI (INCREMENTALISM) POLİTİKALARIN BAŞLANGICI

2.1. Savaş Sonrası Yunanistan’da Kaos: ABD’nin Yunan İç Savaşı’ndaki Politikası ve Beklentisi	51
2.2. Sovyet Karşıtı Politika Bağlamında Yunanistan’ın Önemi: NATO’ya Giriş	60
2.2.1. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (NATO) Kuruluş Süreci	60
2.2.2. Artırımlı Politikalarda Büyük Artış: Yunanistan’ın NATO’ya Girişi	64
2.3. Yunanistan’ın NATO’ya Girişi Sonrasında ABD’nin Diplomatik Hamleleri	70
2.4. Truman Sonrası Soğuk Savaş Dönemi ABD Başkanlarının Yunanistan’a Bakışı: Eisenhower, Kennedy, Johnson, Nixon, Ford, Carter ve Reagan	90
2.5. ABD’nin Yunanistan Politikası: Radikal Değişimden Artırımlı (Incrementalism) Politikalara Geçiş	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ SONRASI ABD’NİN DIŞ POLİTİKASI, BALKANLARDAKİ GENİŞLEMESİ VE YUNANİSTAN İLE İLİŞKİLERİ

3.1. Soğuk Savaş Dönemi Sonrası ABD’nin Dış Politikası	101
3.2. ABD’nin Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Balkan Politikası: Dış Şoklar Neticesinde Açılan Fırsat Pencereleleri	108
3.2.1. Bosna Krizi ve ABD’nin Politikası	109
3.2.2. Kosova Krizi ve ABD’nin Politikası	116
3.2.3. ABD’nin Balkanlardaki İktisadi Varlığı	124
3.3. Soğuk Savaş Dönemi Sonrasında Rusya ile Mücadele Kapsamında ABD’nin Balkanlardaki Genişlemesi ve AB ile İlişkileri	129
3.4. ABD, NATO ve Yunanistan’ın Balkanlardaki Belirleyiciliği	134
3.5. Türk-Yunan İlişkileri Kapsamında ABD ve NATO’nun Belirleyiciliği	137

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ SONRASI KURUMLAR VE AKTÖRLER ÇERÇEVESİNDE ABD’NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI: ARTIRIMLI POLİTİKALAR (INCREMENTALISM)

4.1. Kuruluşundan İtibaren ABD’nin Dış Politikasının Geliştirilmesi ve Yürütülmesi: Kurumlar ve Aktörler	145
4.1.1. Beyaz Saray (White House), Kongre (Congress), Senato (United States Senate) ve Temsilciler Meclisi (House of Representatives)	146
4.1.2. Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti (Democratic Party and Republican Party)	151
4.1.3. ABD Dışişleri Bakanlığı (Department of State)	152
4.1.4. ABD Savunma Bakanlığı (Department of Defense/Pentagon)	155
4.1.5. ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency/CIA)	157
4.1.6. ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (The United States Agency for International Development/USAID)	158
4.1.7. Hükümet Dışı Organizasyonlar	162
4.2. ABD Dışişleri Bakanlığı (Department of State) Belgelerinde Yunanistan ile İş Birlikleri: Artırımlı Politika Örnekleri	165
4.3. ABD Dışişleri Bakanlığı Entegre Edilmiş Ülke Stratejisinde Yunanistan	171
4.4. ABD’nin Dış Yardım Kapsamında Yunanistan’a Verdiği Destekler	176
4.5. Yunanistan’da Siyasal Değişimler ve Amerikan-Yunan İlişkilerine Etkisi	191
4.6. Aktörler Çerçevesinde ABD-Yunanistan İlişkileri: Amerikan Başkanlarının Yunan Liderlerle İlişkileri	204
4.6.1. George H. W. Bush Dönemi (Ocak 1989 – Ocak 1993)	204
4.6.2. Bill Clinton Dönemi (Ocak 1993 – Ocak 2001)	207
4.6.3. George W. Bush Dönemi (Ocak 2001 – Ocak 2009)	209
4.6.4. Barack Obama Dönemi (Ocak 2009 – Ocak 2017)	212
4.6.5. Donald Trump Dönemi (Ocak 2017 – Ocak 2021)	215
4.6.6. Joe Biden Dönemi (Ocak 2021 – Ocak 2025)	218
4.7. Kamu Politikasında Bir Artırımlı (Incremental) Model Örneği: ABD’nin 1991 Yılı Sonrası Yunanistan Politikası	224
Sonuç	226
Kaynakça	231
Ekler	257

Dean Acheson'dan Harry S. Truman'a, Yunanistan Ekonomik Misyonu, Ağustos 1946.....	257
Başkan Harry S. Truman'ın Kongre'ye Gönderdiği ve Yunanistan ile Türkiye'ye Yardım Öneren Mesajı, Mart 1947	259
Paul A. Porter, Yunanistan'daki Amerikan Misyonu Şefi, 1947.....	261
Yunanistan'da Marshall Planı	262
ABD Dışişleri Bakanlığı Bülteni Eki: Yunanistan ve Türkiye'ye Yardım, Mayıs 1947.....	264
Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya Katılımını Teyit Eden Tarihi Belge.....	266
George H. W. Bush ve Mitsotakis Görüşmesi, Haziran 1990	267
Bill Clinton ve Simitis Görüşmesi, Kasım 1999.....	267
George W. Bush ve Karamanlis Görüşmesi, Mayıs 2005	268
Barack Obama ve Tsipras Görüşmesi, Kasım 2016.....	268
Donald Trump ve Mitsotakis Görüşmesi, Haziran 2020	269
Joe Biden ve Mitsotakis Görüşmesi, Mayıs 2022.....	269
ABD Ordusu ve Dedeğaç, Temmuz 2021	270
ABD Ordusu ve Dedeğaç, Kasım 2021.....	270
ABD Ordusu ve Souda Körfezi, Nisan 2020	271
Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis ABD Kongresi'nde, Mayıs 2022	272

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı

AIPAC: American Israel Public Affairs Committee / Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi

AMAG: American Mission Aid for Greece / Yunanistan'a Yardım için Amerikan Misyonu

BM: Birleşmiş Milletler

CIA: Central Intelligence Agency / Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı

DAG: The Democratic Army of Greece / Yunanistan Demokratik Ordusu

EAM: Ethniko Apeleftherotiko Metopo / National Liberation Front / Ulusal Kurtuluş Cephesi

EBRD: European Bank for Reconstruction and Development / Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası

ELAS: Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos / National Liberation Army Yunan / Halk Kurtuluş Ordusu

ERP: European Recovery Program / Avrupa Kalkınma Programı

GNA: Greek National Army / Yunan Ulusal Ordusu

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

ICS: Integrated Country Strategy / Entegre Edilmiş Ülke Stratejisi

IMF: International Monetary Fund / Uluslararası Para Fonu

JUSMAPG: Joint United States Military Advisory and Planning Group-Birleşik Devletler Askeri Danışmanlık ve Planlama Grubu

KFOR: Kosovo Force / Barışı Koruma Kosova Gücü

KKE: Komunistiko Komma Elladas / Greek Communist Party / Yunanistan Komünist Partisi

KLA: Kosovo Liberation Army / Kosova Kurtuluş Ordusu

MDCA: Mutual Defense Cooperation Agreement / Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması

NAC: North Atlantic Council / Kuzey Atlantik Konseyi

NATO: North Atlantic Treaty Organization / Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

NSA: National Security Adviser / Ulusal Güvenlik Danışmanı

NSC: National Security Council / Ulusal Güvenlik Konseyi

PASOK: *Panhellenic Socialist Movement* / Pan-Helenik Sosyalist Parti

PPS: Policy Planning Staff / Politika Planlama Ekibi

SACEUR: Supreme Allied Commander Europe / Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Komutanı

SFOR: United Nations Security Force / Birleşmiş Milletler Güvenlik Gücü

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

USAGG: US Army Group Greece / Amerika Birleşik Devletleri Asker Grubu Yunanistan

USAID: United States Agency for International Development / Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı

UNRRA: United Nations Relief and Rehabilitation / Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi

GİRİŞ

“Kamu Politikası Değişim Süreci Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri’nin Yunanistan Politikası (1947-2022)” adlı bu çalışma kamu politikası bilim dalı çerçevesinde hazırlanmıştır. Kamu politikası kamu yönetimi, siyaset bilimi ve benzeri diğer alanlardan faydalanan bir disiplindir. Kamu politikası faydalandığı bu alanlara aynı zamanda katkı sunan bir disiplindir. Bu nedenle kamu politikası siyaset bilimciler ve kamu yönetimi ile ilgilenenler tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Kamu politikasının kesin bir tanımının yapılması oldukça zordur.¹ Kamu politikası yapım süreci yalnızca büyük ölçüde bir ikna meselesi değildir. Politika oluşturma disiplininin kendisi de “ikna” olarak tanımlanmaktadır. Kamu politikası bir bilimden çok sanattır.² İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında sosyal bilimciler aktif bir rol üstlenmişlerdir. Böylece stratejik karar alma yöntemlerine ilişkin yoğun bir ilgi gelişmiş ve bu durum da kamu politikası analizlerinin gelişimini desteklemiştir.³

Dye, kamu politikasını en geniş haliyle, “hükümetlerin eylem veya eylemsizlik kararı aldığı her şey olarak tanımlamıştır.”⁴ Nitekim, dış politikanın hükümetler tarafından yürütüldüğü düşünüldüğünde, bu süreçte bir kamu politikasıdır. Hükümetler herhangi bir dış politika konusunda harekete geçebilir ya da hareketsiz kalmayı tercih edebilir. Bu politika yapım sürecine başkanlar, ilgili kurumlar, politika yapımcılar, hükümet dışı aktörler veya organizasyonlar dahil olabilir. Öte yandan Amerikan politika yapım sürecine de birçok kurum ya da aktör dahil olmaktadır. ABD’de politika yapım süreci salt bir başkana yahut kuruma bağlı değildir.

Siyaset biliminin bir alt dalı olan kamu politikası, toplumsal problemlere ve hedeflere yönelik eylemlerin yahut eylemsizliklerin örüntüsüyle ilgilenmektedir. Bu bağlamda kamu politikası bilim dalı, politika içeriğinin ve süreçlerinin anlaşılmasında ciddi ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak kamu politikası çalışmalarının dış politikaya yeterince odaklanmadığı da görülmektedir. Oysa ki ticaret, savunma, dış borç yönetimi ve göç gibi genellikle uluslararası olarak sınıflandırılan pek çok konu, kamusal hedefleri doğrudan etkilemekte ve kamusal olduğu kadar uluslararası çıkarları ve kararları da içermektedir.⁵ Bu çerçevede birtakım kamu politikası

¹ Veysel Erat, “Türkiye’de Kamu Politikası Alan Yazını Üzerine Bir İnceleme”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 10 (2014), 95.

² Robert E. Goodin, Martin Rein, Michael Moran, “The Public and Its Policies”, *The Oxford Handbook of Public Policy*. Ed. Michael Moran vd. Oxford: Oxford University Press, 2006, 5.

³ Cenay Babaoğlu, “Kamu Politikası Analizine Yönelik Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve”, Yönetim Bilimleri Dergisi, 15/30 (2017), 517.

⁴ Thomas Dye, *Understanding Public Policy*, London: Pearson Education, 2013: 3.

⁵ Helen M. Ingram, Suzanne L. Fiederlein, “Traversing Boundaries: A Public Policy Approach to the Analysis of Foreign Policy”, *The Western Political Quarterly*, 41/4 (1988), 726.

kavramları dış politika çalışmalarında kendisine yer bulmuştur. Örneğin; Amerikalı bir siyaset bilimci olan Graham Tillet Allison'ın⁶, 1969 yılında Küba Füze Krizi üzerine yapmış olduğu çalışmanın bu duruma katkısı çok büyük olmuştur. Graham T. Allison bu çalışmasında Charles Lindblom gibi kamu politikasına önemli katkılar sunan akademisyenlerden faydalanmış ve yaratıcı bir sentez geliştirmiştir. Allison tarafından tavsiye edilen bürokratik siyaset, tek aktörlü dış politika yapım modeline alternatif olmaya başlamış ve dış politika yapımına ilişkin pek çok vaka çalışması için cazip bir yorumlayıcı çerçeve sağlamıştır.⁷

Bu çalışma, ABD'nin Yunanistan politikasını kamu politikasının içerisinde barındırmış olduğu kavramlardan yola çıkarak ele almaktadır. Nitekim bu çalışmada da kamu politikası bilim dalı içerisinde yer alan değişim modelleri üzerinden ABD'nin Yunanistan politikası ele alınmaktadır. Öte yandan bu çalışmada ABD'nin Yunanistan politikasındaki değişim süreci analiz edilirken, Lindblom ve Kingdon gibi kamu politikası çalışmalarına önemli katkılar sunan akademisyenlerin modellerinden yararlanılmaktadır. Değişim süreci öncelikli olarak kurumlar ve aktörler üzerinden ele alınmakta, değişimin modeli tartışılmakta ve bu süreç içerisinde kurumlar ve aktörler arasındaki paralellik incelenmektedir.

Amerikan dış politika yapım sürecinin asli unsurları olarak görülebilecek olan başkanların, hükümetlerin, ilgili kurumların (dışişleri bakanlığı vb.) ve politika yapıcılarının söylemlerinde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ağırlıklı olarak “ulusal çıkarlar” vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Ulusal çıkar kavramı ise beraberinde “kamusal yararı” getirmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı belgelerinde, oluşturulan politikalar için doğrudan “kamu politikası” kavramı kullanılmamaktadır. Diğer yandan “ulusal çıkar, fayda, yarar gibi” kavramların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Dış politika yapım sürecindeki eylem ya da eylemsizlik haline kamu adına karar verildiği düşünüldüğünde, bu süreci aynı zamanda bir kamu politikası yapım süreci olarak da ifade etmek gerekmektedir.

Kamu politikası alanının genelinde olduğu gibi dış politika analizinde de bir yandan uygunluk ve acil uygulama çabası ile öte yandan teori geliştirme arasında bir gerilim yaşansa da dış politika alanındaki herkes politikanın gidişatını etkilemeye ve kamusal tercihler üzerinde bir oranda kontrol sahibi olmaya çalışmaktadır. Dış politika, savaş ve barış; ticaret, yatırım ve finans; ülkeyi tehditlere karşı korumak ve çıkarlarını geliştirmek için fırsatlardan yararlanmak gibi konulara odaklanmaktadır. Dış politika, savunma ve güvenlikle ilişkilendirildiğinde ise, harcamalar tek başına hükümet eylemlerinin önemini göstermektedir. Örneğin; İkinci Dünya

⁶ Harvard Üniversitesi John F. Kennedy Hükümet Okulu'nda Siyaset Bilimi Profesörü.

⁷ Ingram, Fiederlein, “Traversing”, 728.

Savaşı ve Soğuk Savaş döneminin bir sonucu olarak Amerikan ulusal hükümetinin büyüklüğü ve karmaşıklığındaki muazzam büyümenin gösterdiği gibi, buna uluslararası ortamın hükümet üzerindeki etkisi de eklendiğinde, sonuçlar muazzam durmaktadır.⁸

Nitekim, ABD’de dış politika ile iç politika birbiriyle ilişkili bir yapıya sahip olmuştur. Bu çalışmanın içerisinde de yer verilecek olunan Truman Doktrini bu durumun somut bir örneği olmuştur. İçeriğiyle birlikte bir kamu politikası örneği olan Truman Doktrini sürecinde ABD’de başkandan, bürokrasiye, askeri bürokrasiden, dışışleri mensuplarına kadar birçok aktör bu doktrinin oluşturulmasında belli oranda kontrol sahibi olmaya çalışmıştır. Truman Doktrini ilk bakışta Yunanistan’a yapılacak olan askeri ve ekonomik desteği hayata geçirmeyi amaçlayan bir dış politika girişimi olarak görülmektedir. Ancak sağlanacak olan bu desteğin gerekliliği, Amerikalı politika yapıcılar tarafından Amerikan halkının çıkarları ve güvenliği ile ilişkilendirilmiştir.

Bu çerçevede yapılan bu ilişkilendirme de Truman Doktrini’ne aynı zamanda bir kamu politikası niteliği kazandırmaktadır. 1948 yılında bu doktrinin bir genişletilmiş versiyonu olan ve birçok ülkede hayata geçirilen Marshall Planı’nın Yunanistan’da da hayata geçirilmesiyle birlikte Amerikalı politika yapıcılar, ABD’nin Yunanistan politikasında yaşanan sistematik dönüşümü tamamlamayı amaçlamıştır. Öte yandan, Yunanistan’a yardım için harcanan bütçenin Amerikan halkının bütçesi olduğu düşünüldüğünde, bu politika tercihi hem siyasetin hem de kamunun bir ortaklığı söz konusu olmuştur. Çünkü politika siyaset tarafından hayata geçirilmiş ve uygulanmıştır. Nihayetinde oluşturulan bu kamu politikası tüm Soğuk Savaş dönemi süresince ve sonrasında ABD’nin Yunanistan politikasında sınırlı değişimlerle etkisini göstermeye devam etmiştir. 1947-2022 yılları arasında ABD’nin Yunanistan dış politikası özellikle dış yardımlar ve savunma iş birlikleri üzerinde şekillenmiş ve sınırlı değişimler daha çok bu alanlar üzerinden gözlemlenebilir olmuştur.

A) Araştırma Yöntemi ve Karşılaşılan Sorunlar

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu 1947-2022 yılları arasında ABD’nin Yunanistan’da izlemiş olduğu politikaların evrimsel sürecinin analizidir. Dış politika; savunma, ekonomi, eğitim, ideoloji gibi kendisine etki eden birçok alan ve unsurla yakın etkileşim içerisinde.

⁸ Howard L. Lentner, “Public Policy and Foreign Policy Divergences, Intersections, Exchange”, Review of Policy Research, 23/1 (2006), 171.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı belirli bir zamansal süreç içerisinde (1947-2022), ABD'nin Yunanistan politikasında yaşanan değişim sürecinin analizini yapabilmektir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni dünya düzeninde ABD'nin Yunanistan'a olan bakış açısının araştırmasını yaparak, Soğuk Savaş dönemi ve sonrasına uzanan süreçte Yunanistan'a yönelik izlenen Amerikan politikalarının değişim sürecini analiz edebilmektir. Yunanistan'daki Amerikan varlığının oluşumuna neden olan dış etkenleri ortaya çıkarmak, ABD'nin Soğuk Savaş dönemindeki çıkarlarını da dikkate alarak, bu sürecin 1991 yılı sonrasında nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koyabilmektir. Soğuk Savaş dönemi sonrası başlayan yeni süreçte, ABD Başkanlarının Yunan liderlerle yaptıkları ikili görüşmeler ve ABD'nin ilgili kurumlarının Yunanistan'daki faaliyetleri üzerinden değişimin tasvirini yapabilmektir.

Faydalanılan Teorik Çerçeve ve Ön Bulgular

1947-2022 yılları arasında ABD'nin Yunanistan politikasının değişim sürecini konu alan bu çalışmanın teorik temelini, kamu politikası disiplini içerisinde yer bulan üç model oluşturmaktadır. Bunlar; fırsat penceresi (*window of opportunity*), rasyonel model (*rational model*) ve artırımlı adımlardır (*incremental model*).

Özellikle küresel güç olarak tanımlanan ülkelerin dış politikayı bir hegemonya aracı olarak kullanabildikleri görülmektedir. Bu ülkeler dış politika vasıtasıyla hedef ülkelere yönelik kamu politikaları üretebilir, hali hazırdaki kamu politikalarını destekleyebilir veya yaşanan dış şoklar neticesinde (savaş, afet gibi) kendi elleriyle kamu politikalarını hayata geçirebilirler. Örneğin; İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD, Marshall Planı kapsamında Yunanistan'da birçok kamu politikasını hayata geçirmiştir. Savunmadan altyapıya, ekonomiden eğitime kadar Yunan "kamusal" hayatını etkileyecek olan birçok kamu politikası gerek Amerikalı teknokratların eliyle gerekse ABD hükümetinin desteğiyle Yunan yönetimi tarafından hayata geçirilmiştir.

1950'li yıllarda ise iki ülke arasındaki iş birlikleri artmaya başlamış ve 1952 yılında Yunanistan ABD'nin desteği ile NATO'ya üye olmuştur. Bu politikaların muadilleri veya sınırlı değişim geçirmiş halleri ise ABD'de göreve gelen yönetimler tarafından Soğuk Savaş dönemi sonrasına yani 1991 yılı sonrasına taşınmıştır. Soğuk Savaş dönemine girilmesiyle birlikte Amerikalı politika yapıcılarının gözünde Yunanistan'ın önemi artmaya başlamıştır. Amerikan perspektifinden bakıldığında, 1947 yılıyla birlikte başlayan süreçte ise Yunanistan artık Sovyet etkisine terk edilmemesi gereken bir ülkedir. Bu bakımdan ABD'nin 1991-2022 yılları arasındaki Yunanistan politikasının değişim süreci modelini analiz edebilmek için 1947-1991

yılları arasındaki süreci ele almak gereklidir. Aksi halde ABD'nin 1991 yılı sonrasında Yunanistan politikasının radikal bir değişim geçirip geçirmediği ve 1991-2022 yılları arasında sürdürülen politikaların bir sürekliliğin sonucu olup olmadığı sorusuna yanıt bulunamayacaktır.

New York Şehir Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi Profesörü olan Howard H. Lentler, kendisini ABD'nin dış politikasına adanmış ve 1949-1953 yılları arasında Dışişleri Bakanı olarak görev yapmış olan Dean Acheson'ın,⁹ dış politikada elde edilmiş olan başarıların iç siyasi sistemde alınan pek çok kamu politikasıyla ilişkili olduğunu bildiğini ve ABD'nin yaşamına bir bütünlük çerçevesinde baktığını ifade etmiştir.¹⁰ Nitekim bu düşüncenin izlerine 1991 yılı sonrası ABD'nin Yunanistan politikasında da rastlanmıştır. Örneğin, Amerikan kamuoyuna yönelik Yunanistan farkındalığının artırılmasına yönelik politikalar (Yunan bağımsızlık günlerinin Başkanlar düzeyinde kutlanması, Beyaz Saray'da programlar düzenlenmesi gibi) izlenmiştir. Öte yandan ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2022 yılında Yunanistan hakkında düzenlemiş olduğu belgede, iki ülke halkları arasındaki bağların güçlendirilmesinin Amerikan çıkarları açısından önemine vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından 2022 yılında "Entegre Edilmiş Ülke Strateji Yunanistan" başlığıyla düzenlenmiş olan bu belgede Amerikan-Yunan ilişkilerine yönelik önemli misyon hedeflerine yer verildiği görülmüştür.¹¹

1991-2022 yılları arasında Yunanistan, Amerikan dış politikasındaki sürekliliğin bir örneğini sembolize etmiştir. Soğuk Savaş dönemi sonlandırılmış olsa da Yunanistan'daki Amerikan varlığı farklı boyutlarda sürdürülmüştür. 1991 yılında ABD Başkanı George H. W. Bush ile sürdürülen liderler arası görüşmeler geleneği son Başkan Biden'a kadar devam ettirilmiştir. Soğuk Savaş dönemi sürecinden kalma ve NATO ortaklığının da bir parçası olarak görülebilecek karşılıklı savunma anlaşmaları yenilenmiştir. Yunanistan'ın farklı bölgelerindeki Amerikan askeri üsleri genişletilmiş ve yenileri eklenmiştir. Yunanistan, Soğuk Savaş döneminin başlangıcında ve süresince Amerikalı politika yapımcılar tarafından Balkanlarda kalan son komünist olmayan ülke olarak görülmüştür. 1991 yılı sonrasında Sovyetler Birliği tamamen dağılmış olsa da Amerikalı politika yapımcıların gözünde Yunanistan'ın stratejik önemi değişmemiştir.

Tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi 1991-2022 yılları arasında da Amerikalı politika yapımcılar tarafından Orta Doğu ve Doğu Akdeniz vurgusu sıklıkla yapılmış ve bu konuda

⁹ Dean Gooderham Acheson (1893-1971): 1941 yılında ABD Dışişleri Bakan Yardımcılığı, 1945 yılında Yasama İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcılığı ve 1945 yılında yeniden Dışişleri Bakan Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

¹⁰ Lentner, "Public", 170.

¹¹ https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/06/ICS_EUR_Greece_Public.pdf. Erişim: 20.05.2024.

Yunanistan'a atfedilen önem yenilenmiştir.¹² Artırımlı adımlar savunma ve ekonomi gibi alanlarda kendisini göstermeye devam etmiştir. Örneğin; ekonomi kapsamında Amerikan şirketlerinin Yunanistan'daki yatırımlarını artırması söz konusu olmuştur. Öte yandan Yunan şirketlerine ABD'de yatırımlarını genişletme fırsatı verileceği ABD'li yetkililer tarafından ifade edilmiştir. Savunma kapsamında ise Yunanistan'daki Dedeğaç bölgesinde yeni ve gelişen bir Amerikan askeri yapılanması oluşmaya başlamıştır. 1950'li yıllarda Yunanistan'da oluşmaya başlayan Amerikan askeri üsleri dikkate alındığında, Dedeğaç'taki oluşumun tam bir artırımlı değişimi simgelediği görülmektedir. Eğitimde ikili değişim programlarının geliştirilmesi hedeflenmiş ve hem öğrencilerin hem de akademisyenlerin karşılıklı değişim programlarına katılımlarının artırılması hedeflenmiştir. Siyasal açıdan 1991-2022 yıllarını kapsayan dönemde liderler düzeyindeki görüşmeler kesintiye uğramamıştır. Her iki ülkenin liderleri ya ABD'de ya da Yunanistan'da bir araya gelme fırsatı yakalamıştır. Görüşmelerde ortak vurgu ikili ortaklık olmuştur. ABD ve Yunanistan arasındaki ilişkiler yalnızca iki ülkeyi etkilememiştir. İlişkilerin etkileri çok boyutlu olmuştur. Yunanistan'daki Amerikan varlığı, Kıbrıs ve Ege sorunu gibi alanlarda Yunanistan'a bir güvence sağlamıştır. İkili ilişkilere dayanarak bu problemlerde Yunanistan sıklıkla ABD'ye başvurmuştur. Öte yandan Yunanistan'daki Amerikan varlığı dış şoklar olarak nitelendirilebilecek olan savaş gibi durumlarda ABD'ye fayda sağlamıştır. Örneğin; Körfez Savaşı esnasında Yunanistan'daki Amerikan üslerinin sağlamış olduğu faydalardan, Amerikalı politika yapıcılar sıklıkla bahsetmiştir.

1991 yılıyla başlayan süreçle birlikte ABD için Balkanlarda yeni fırsat pencereleri açılmıştır. Bosna ve Kosova krizleri bu fırsat penceresinin açılmasını sağlayan en önemli olaylar olmuştur. Amerikalı politika yapıcılar zaman içerisinde bu krizlere müdahale etme kararı almışlardır. Ancak bu durum ABD-Yunanistan ilişkilerini de etkilemiştir. Örneğin; Sırlara yönelik Amerikan bombardımanları Yunan kamuoyunun bir bölümü tarafından tepkiyle karşılanmıştır. 70'li yıllardaki Kıbrıs krizi esnasında olduğu gibi Yunanistan'da Amerikan karşıtı bir dalganın yayılmasına neden olmuştur. Ancak bu tepkiler yönetim bazında çok etkili olmamıştır. Amerikan-Yunan yönetimleri arasındaki diyaloglar sürdürülmüştür. Bu dönem aynı zamanda ABD tarafından Balkanlarda istikrarın sağlanması açısından Yunanistan'a rol atfedilen bir dönem olmuştur. Yunanistan'ın çevre Balkan ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirmesi Amerikalı politika yapıcılar tarafından bir beklentiye dönüşmüştür. Bu gelişmeler neticesinde Balkanlarda NATO'nun ve ABD'nin varlığı artmaya başlarken, Yunanistan'ın da bölgedeki itibarı

¹² <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-greece-strategic-dialogue-2/>. Erişim: 20.05.2024.

yükselmeye başlamıştır. Amerikan-Yunan ilişkileri Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi sonrasında da salt iki ülkeyi etkilemekle kalmamış hem Balkanları hem de dünyanın farklı coğrafyalarını etkileyen bir unsur olmuştur.

Çalışmaya Yön Veren Sorular (Problematic)

ABD'nin 1947-2022 yılları arasındaki Yunanistan politikası hangi değişim süreci modeli ile tanımlanabilir?

ABD'nin Soğuk Savaş dönemi çıkarları da göz önünde bulundurulduğunda, ABD'nin Yunanistan'a bakış açısı Soğuk Savaş dönemi sonrasında nasıl bir değişim göstermiştir?

ABD'nin Yunanistan politikasında Soğuk Savaş dönemi sonrasındaki dönüşüm sistematik midir yoksa artırımlı değişimler mi gözlemlenmektedir?

ABD'nin Yunanistan farkındalığının artmasıyla birlikte hayata geçirilen kamu politikalarının yansımaları 1991-2022 yılları arasındaki sürece nasıl etki etmiştir, değişim hangi model ile tanımlanabilir?

1991-2022 yılları arasında Amerikan Başkanlarının ve ilgili kurumlarının Yunanistan'a bakış açısı paralellik göstermekte midir, yönetimlerden kaynaklanan değişimler sınırlı mıdır?

Çalışmanın Hipotezi

Amerikan siyasetinin ve politika yapımcılarının Balkanlara bakış açısı İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerinde değişmeye başlamıştır. Savaş sonrası Balkanlarda yoğunlaşan Sovyet kazanımlarının getirmiş olduğu endişeyle, Amerikalı politika yapımcılar ve siyasetçiler bölgeye yönelik birtakım politikalar üretme ihtiyacı hissetmiştir. İngiliz varlığının da etkisiyle, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet nüfuzunun en az olduğu Balkan ülkesi olan Yunanistan, Amerikalı politika yapımcıların bir problem tanımlaması yapmasına neden olmuştur. Böylece 1947 yılı Truman Doktrini'nin ortaya çıkışıyla Amerikan-Yunan ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. 1948 yılında hayata geçirilen Marshall Planı bu doktrini genişletmiş ve Yunanistan'ı doğrudan etkilemiştir. Nihayetinde problemler, kamu politikaları ve siyasetin kesişmesiyle ABD'nin Yunanistan politikası radikal bir değişime uğramıştır.

Truman yönetimiyle birlikte Yunanistan'da oluşmaya başlayan Amerikan varlığı ve üretilen kamu politikaları, tüm Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD'nin Yunanistan'a bakış açısını şekillendirmiştir. Amerikalı politika yapımcılar tarafından hayata geçirilen politikaların temel hedefi, Yunan siyasal, sosyal ve kültürel hayatını Amerikan hegemonyasına bağlı kılmak olmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD'nin Yunanistan politikası yeni bir sistematik

dönüşüm yaşamamış, politikalardaki değişim sınırlı ve radikal değişimle oluşmuş olan statükoya bağımlı kalmıştır. Savunma, ekonomi ve karşılıklı ortaklık gibi iki ülke arasındaki birçok politika süreklilik kazanmış, değişim ya sayısal boyutta ya da o günün koşullarıyla politikaların farklı varyasyonlara dönüştürülmesiyle gerçekleşmiştir. Böylece ABD'nin Yunanistan politikası geçirmiş olduğu radikal değişimden artırımı adımlara yahut politikalara (*incrementalism*) geçiş yapmıştır.

1991 yılında Soğuk Savaş dönemi sona ermiş, ABD'nin Yunanistan politikasında radikal bir değişime gitmesine neden olan en önemli faktör Sovyetler Birliği dağılmıştır. Ancak ABD tarafından Yunanistan'a sağlanan destekler, sistematik bir dönüşüm geçirmemiştir. Yıllara oranla değişen yardımların rakamsal boyutu olmuştur. İkili iş birlikleri ve anlaşmalar iki ülkenin kurumları ve yetkilileri tarafından devam ettirilmiştir. Soğuk Savaş dönemi sonrasında da Yunanistan ile ilişkiler bağlamında gerek Amerikan kurumlarının imza atmış olduğu anlaşmalarda gerekse aktörlerin söylemlerinde, ABD'nin Soğuk Savaş dönemi Yunanistan politikasının izlerine açık bir biçimde rastlanmıştır. Öte yandan 90'lı yıllarda Balkanlarda ortaya çıkan krizler ABD'nin bölgedeki nüfuzunu genişletmesine imkân sağlamıştır. ABD'nin Balkanlardaki krizlere müdahale şekli Yunan kamuoyunun bir bölümünde Amerikan karşıtlığına yol açmıştır. Ancak dönemsel krizler Soğuk Savaş dönemi sonrasında da sistematik bir dönüşüme neden olmamıştır. Yunanistan'daki Amerikan varlığı giderek artmaya ve gelişmeye başlamıştır. Değişim sınırlı olmuş ve ABD, Yunanistan politikasını artırımı adımlarla/politikalarla (*incrementalism*) sürdürmüştür.

Çalışmanın Planı

Çalışmanın ilk bölümünde, ABD için Yunanistan'da fırsat penceresinin nasıl açıldığı incelenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte ABD'nin Yunanistan'daki farkındalığının nasıl oluştuğu araştırılmıştır. Soğuk Savaş dönemine giriş yapılmıştır. ABD eliyle Yunanistan'da uygulanan Marshall Planı'nın rasyonel bir politika yapım sürecinin özelliklerini içerip içermediği tartışılmıştır. Bu çerçevede İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin Yunanistan politikasının radikal bir değişime uğrayıp uğramadığı incelenmiştir. Bu bölüm için literatür taraması yapılmış, dijital arşivler incelenmiş, ilgili makaleler ve kitaplardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Soğuk Savaş dönemi ele alınmıştır. ABD'nin Yunanistan politikasının değişim süreci analiz edilmeye çalışılmıştır. ABD'nin Yunan İç Savaşı'nda aldığı rol incelenmiştir. Bu çerçevede Yunanistan'daki ABD varlığının oluşmasında hangi koşulların etkili olduğu analiz edilmeye çalışılmıştır. ABD'nin Yunanistan'da 'kamu politikalarını' nasıl

hayata geçirdiği araştırılmıştır. Bu bağlamda ABD'nin Yunanistan'da uyguladığı artırımlı politika örneklerine yer verilmiştir. Yunanistan'ın NATO'ya dahil edilme sürecine değinilmiştir. Soğuk Savaş döneminde göreve gelen Amerikan Başkanlarının Yunanistan'a bakış açısının nasıl olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bölüm için literatür taraması yapılmış, dijital arşivler incelenmiş, ilgili makaleler ve kitaplardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, ABD'nin 1991 yılı sonrasındaki dış politikası ele alınmıştır. Bununla birlikte 1991 yılı sonrasında ABD açısından Balkanlarda açılan fırsat pencerelerine değinilmiştir. Yaşanan dış şoklar neticesinde ABD'nin Yunanistan haricindeki Balkan ülkelerinde nüfuz edinme arayışları tartışılmış ve ABD'nin Balkanlardaki iktisadi varlığına değinilmiştir. Bunun yanı sıra ABD'nin Balkanlardaki genişlemesinin, AB ile olan ilişkilerine yansımaları tartışılmıştır. Öte yandan ABD, NATO ve Yunanistan'ın Balkanlardaki belirleyicilik rolü ele alınmıştır. Türk-Yunan ilişkilerinde, ABD ve NATO'nun belirleyiciliği analiz edilmiştir. Soğuk Savaş dönemi sonrasında Balkanların ABD için öneminin ne olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Bu bölüm için literatür taraması yapılmış, dijital arşivler incelenmiş, ilgili makaleler ve kitaplardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde, 1991 yılı sonrası ABD'nin Yunanistan politikası ele alınmıştır. Bu bölümde değişimin hangi model ile devam ettiği sorusuna yanıt aranmıştır. Bu çerçevede ABD için Yunanistan'ın önemi incelenmiştir. Öte yandan Amerikan dış politikasına etki eden kurumlar ve aktörler incelenmiştir. 1991 yılından 2022 yılına geline süreçte, ABD'nin Yunanistan politikasında yeni bir sistematik dönüşümün yaşanıp yaşanmadığı tartışılırken, bu sorunun cevabına hem Amerikan kurumlarının hem de aktörlerinin tutumları üzerinden yanıt aranmıştır. Bunun yanı sıra Soğuk Savaş dönemi sonrasında Yunanistan'da yaşanan siyasal değişimler incelenmiş ve Amerikan-Yunan ilişkilerine olan etkileri tartışılmıştır. 1947 yılından 2022 yılına uzanan süreçte Yunanistan'a yapılan Amerikan yardımlarının devamlılığı incelenmiş ve analiz edilmiştir. Hangi Amerikan kurumlarının hangi alanlarda ve ne oranda Yunanistan'a ekonomik destek verdiği çalışmaya dahil edilmiştir. Bu çerçevede gerek ilgili Amerikan kurumlarının gerekse göreve gelen Amerikan Başkanlarının, Yunanistan'a sağlanan ekonomik desteklerde dahil olmak üzere izlenen politikalarda bir paralellik içerisinde olup olmadığı analiz edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın son bölümünde, ABD Başkanlarının Yunan liderler ile olan ilişkilerine yer verilmiş ve bir aktör olarak değişim sürecine olan etkileri tartışılmıştır. Bu bölüm için literatür taraması yapılmış, ilgili makaleler, kitaplar, tezler ve dijital arşivlerden yararlanılmıştır.

Öte yandan konuyla ilgili çok sayıda kitaba başvurulmuştur. Ancak elde edilen kaynakların büyük bir bölümü İngilizcedir. Araştırma safhasında gerek konuyla ilgili tarihsel süreci anlatan gerekse çalışmanın teorik temelini oluşturulan kamu politikası analizini ele alan Türkçe kaynakların yok denebilecek derecede az olduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışmada tarihsel sürece ilişkin yer verilen bilgiler ve kamu politikası analizinde değişim sürecine ilişkin değinilen kavramlar İngilizceden orijinal şekline en yakın bir biçimde Türkçe kavramlara tercüme edilmeye çalışılmıştır.

Türkçe literatürde kamu politikası değişim sürecini ve kavramlarını anlatan kaynak sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle bu çalışmanın birtakım handikapları da söz konusudur. Kamu politikası disiplininin, kavramlarının ve analizinin Türkiye’de yeterince yer bulmamış olmasından kaynaklı bazı kavramların anlaşılamaması, bu handikapların en önemlileri arasındadır. Öte yandan çalışmanın büyük bir bölümünde dijital arşivlere başvurulmuştur. ABD Dışişleri Bakanlığı’nın (*Department of State*), ABD’nin önemli dış politika kararlarının ve önemli diplomatik faaliyetlerinin resmî belgelerine yer verilen ABD Dış İlişkileri’nin (*Foreign Relations of the United States*) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (*NATO*) internet sitelerinden ve dijital arşivlerinden sıklıkla yararlanılmıştır. Yunanistan özelinde ise yapılan Amerikan dış yardımlarının oranları 1946-2022 yılları arasıyla sınırlandırılmıştır. Öte yandan dijital arşiv araştırmalarında birtakım problemlerle de karşılaşmıştır. Dijital arşivlerde ABD Başkanları ve Yunanistan Başbakanlarının görüşmelerine ilişkin tutanaklar genellikle görüşme öncesine dair yer almıştır. Görüşme esnasına ilişkin tutanakların ise bir bütün olarak yayınlanmadığı görülmüştür. Bu durum da çalışmayı sınırlandıran unsurlardan biri olmuştur.

Çalışmanın konusu sebebiyle de ağırlıklı olarak Amerikan kaynaklarına yer verilmiştir. ABD’de görev yapmış olan başkanların adına açılmış kütüphaneler bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin internet sitelerinde dijital arşivler yer almaktadır. Çalışmanın araştırma sürecinde bu başkanlık kütüphanelerinin dijital arşivlerine de başvurulmuş ve ilgili kayıtlar ile başkanların yapmış oldukları ikili görüşmelere erişilmiştir. Bu kayıtlar ABD’nin Yunanistan politikasındaki değişim sürecini analiz edebilmeye yardımcı olmuştur. Bu arşivler değişim sürecinin analizini hem aktörler hem de kurumlar üzerinden yapabilmeye imkân sağlamıştır. Aynı zamanda çalışmada Amerikan ve Yunan Büyükelçiliklerinin dijital arşivleri de taranmıştır. İki ülke liderlerinin görüşme tutanakları bu arşivler vasıtasıyla da incelemeye tabi tutulmuştur.

B) Kuramsal Altyapı ve Terminoloji

“Kamu Politikası Değişim Süreci Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri’nin Yunanistan Politikası (1947-2022)” başlıklı bu çalışma, iki aktörlü bir çalışma olmakla birlikte ağırlıklı olarak tek bir perspektiften ABD’nin Yunanistan’a yönelik politikası üzerine inşa edilmiştir. Soğuk Savaş döneminden 2022 yılına kadar değişen konjonktür çerçevesinde görelî olarak yeni bir diplomasi türü olan kamu diplomasisi açısından ABD’nin Yunanistan’a yönelik politikaları ve uygulamaları bu tezin ana konusunu oluşturmaktadır. Bu da terminolojik olarak bazı kavramların açıklanmasını zorunlu kılmaktadır.

Siyaset bilimi alanında genelde hükümet aktivitelerinin sonuçlarını ve sebeplerini tanımlamak ve açıklamak için kamu politikası çalışılır.¹³ Hükümetler birçok konu ile uğraşırlar. Kamu politikaları davranışları düzenleyebilir, bürokrasileri organize edebilir, kazançları paylaştırabilir, vergiler elde edebilir veya bunlar gibi birçok planı gerçekleştirebilir.¹⁴ Kamu politikaları, çok farklı alanlarla ve sürekli olarak ilgilenmektedir. Bu alanlar içerisinde enerji, eğitim, çevre, savunma, dışişleri, refah, emniyet ve ekonomik fırsatlar sayılabilir.¹⁵

Bu çalışmanın konusu da kamu politikasının ilgi alanları içerisinde yer alan “dışişleri” çerçevesinde şekillenmektedir. Dışişlerini yürüten kurumlar veya aktörler “kamusal” çıkarları düşünerek hareket edebilirler. Bu çerçeveden bakıldığında “dış politika” da bir kamu politikasıdır. Başka bir deyişle dış politika ile kamu politikası iç içe geçmişlik sergilemektedir.

Öte yandan, kamu politikası çalışmaları tek bir akademik disipline yoğunlaşmamıştır, tanımlanmış bir araştırma sorusuna ve temel problemlere yönelik değildir, birleştirilmiş teori veya düşünsel bir sisteme sahip değildir ve benzersiz metotları veya analitik araçları yoktur.¹⁶ Kamu politikası disipliniyle ilgili diğer tanımlar ise daha dardır. Örneğin; James Anderson yaygın olarak kullanılan *Public Policymaking* adlı eserinde politikayı, “Belirli bir amaca yönelik endişe duyulan bir mesele ya da problemde aktör veya aktörler tarafından üstlenilmiş eylem ya da eylemsizlik hali” olarak tanımlamıştır. Bu tanım kamu politikası için ayırt edici bir dizi özellik anlamına gelir. Politika rastgele değildir, ancak amaca ve sonuca yöneliktir. Kamu politikası kamu otoriteleri tarafından yapılır. Kamu politikası zaman içerisinde alınmış eylemlerin biçiminden oluşur; kamu politikası talebin ürünüdür, algılanan bazı sorunlar

¹³ Dye, *Understanding*, 6.

¹⁴ Dye, *Understanding*, 3.

¹⁵ Fatih Demir, “Kamu Politikası Analizi ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (2011), 108.

¹⁶ Kevin B. Smith, Christopher W. Larimer, *The Public Policy Theory Premier*, London; Westview Press, 2009, 1.

hakkında baskıya karşı bir hükümet tarafından yönlendirilen eylem şeklidir; kamu politikası pozitif ya da negatif olabilir. Sonuç olarak, kamu politikasının evrensel ve kesin bir tanımı yoktur, muhtemelen öngörülebilir bir gelecekte de bir tanım tasavvur edilemeyecektir. Bunun yerine, kamu politikası üzerinde sonuçların ve seçimlerin yapım sürecini veya belirli kararların eylemlerini içerdiğine yönelik genel bir uzlaşısı vardır. Kamu politikasını “kamusal” yapan şey, bu seçimlerin ve eylemlerin devletin zorlayıcı güçleri tarafından cevaplanmasıdır ve bu esas da kamu politikası algılanmış probleme bir cevaptır.¹⁷

Bu çalışmanın kuramsal altyapısını kamu politikası disiplini içerisinde yer bulan değişim süreci analizi oluşturacaktır. ABD’nin Yunanistan politikasının değişim süreci, belirlenmiş olan dönemler içerisinde üç farklı model ile analiz edilecektir. Bu modellerden ilki Kingdon’ın çoklu akımlar kuramı “fırsat penceresi” (*Window of Opportunity*), ikincisi “Rasyonel Model” (*Rational Model*) ve üçüncüsü “Artırımlı Model” (*Incremental Model*) olacaktır.

Kingdon’ın Çoklu Akımlar Kuramı (Multiple Streams Model) ve Fırsat Penceresi (Window of Opportunity): Amerikalı siyaset bilimci Kingdon, bir alandaki problemlerin ele alınmasında ve bu problemlere yönelik kamu politikası çözümlerinin elde edilmesinde *problemler*, *kamu politikaları* ve *siyasetten* oluşan üç ayrı akımın etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu üç akımın belli bir zamanda belirli bir konuda kesişmesiyle birlikte politika pencereleri açılmış olur. Politika pencereleri açıldığında bazı toplumsal problemler de gündeme gelmiş olur ve bunlara yönelik kamu politikaları üretilir. Liderlerin konuya ilişkin tavırları, siyasi değişkenlerin ortaya çıkardığı değişiklikler ve konunun karara götürülmesi durumu bunların içinden bir fırsat penceresi çıkmasıyla gerçekleşir.¹⁸

Fırsat penceresinin açılmasını sağlayan *problemler*, *kamu politikaları* ve *siyasetten* oluşan çoklu akımlar kuramı kısaca şu şekilde tanımlanabilir:

Problem (Problem Stream): Bir durum ve sorun arasında fark vardır. Onlar hakkında bir şeyler yapma gerekliliğini duyduğumuz koşullar, sorun olarak tanımlanır. Sorunlar, yalnızca koşullar ya da dış olaylar değildir ayrıca algısal yorumlayıcı bir unsuru da vardır.¹⁹

¹⁷ Smith, Larimer, *The Public Policy*, 3-4.

¹⁸ Mete Yıldız, Mehmet Zahit Sobacı, *Kamu Politikası Kuram ve Uygulamaları*, İstanbul: Adres Yayınları, 2013, 133-134.

¹⁹ John W. Kingdon, *Agendas, Alternatives, and Public Policies*, London: Pearson Education, 2014: 109.

Politika (*Policy Stream*): Uzmanlar arasında politika seçeneklerinin devam eden tartışmasıdır.²⁰ Politika yapımı genellikle entelektüel bulmacalar yaratma, entelektüel bağlara girme ve sonra insanları ikilemlerden çıkarma sürecidir.²¹

Siyaset (*Political Stream*): Siyasi akım çok farklı bir yapıdır. Bazı ülkelerde üst düzey devlet görevlileri de dahil olmak üzere, daha görünür genel siyasetçileri ve onların personellerini bulduğumuz yer burasıdır.²²

Bu bağlamda çoklu akımlar kuramının (*Multiple Streams Model*) temel özellikleri ise şu şekilde açıklanabilir:²³

Problemler: “Problem” statüsü elde edebilecek değişen politika koşulları.

Politikalar: Hükümet içindeki ve dışındaki politika topluluklarından çıkan politika alternatifleri; bunlardan çok azı hayata geçmeyi başarmaktadır.

Siyaset: Politika yapımının içinde gerçekleştiği sosyopolitik ortam; her politika önerisinin, onu yukarı taşımaya çalışan kendi seçmen kitlesi bulunmaktadır.

Fırsat Pencereleri: Üç “akımın” birleşmesinin sonucu; öngörülebilir (seçim döngüsü) veya öngörülemez (beklenmedik siyasi gelişme, örneğin bir siyasi liderin ölümü) nitelikte.

Politika Girişimcileri: Politika, politikalar veya kurumlar üzerinde dönüştürücü etkisi olan politika değişikliği savunucuları; konuları yeniden çerçevelemekte, sorunları yeniden tanımlamakta ve politika gündemlerini yeniden belirlemektedirler.

Çoklu akımlar kuramının ele alınan bu temel özellikleri doğrultusunda, örneğin, Berlin Duvarı’nın yıkılması gibi uluslararası gelişmeler, belirli bir dış politika sorununun kavramsallaştırılmasını ve ilgili politika gerekliliklerini değiştirmektedir. Siyasi ya da askeri bir karışıklık gibi iç yahut uluslararası güvenlik krizleri, mevcut politikaların ya da uygulamaların uygunsuzluğunu vurgulayarak bunların yeniden değerlendirilmesine sebep olmakta ve değişim için itici bir güç sağlamaktadır. Bu krizler, düşünce ve davranış kalıplarını kırarak kapsamlı kamusal hoşnutsuzluğa sebep olurlar ve reforma daha elverişli bir sosyopolitik bağlam oluştururlar.²⁴ Nitekim 1945 yılından sonra Yunanistan’da ortaya çıkmaya başlayan

²⁰ Scott Greer, “John W. Kingdon, Agendas, Alternatives, and Public Policies”, *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Ed. Martin Lodge vd., Oxford: Oxford University Press, 2015, 4.

²¹ Kingdon, *Agendas*, 126.

²² Greer, “John W. Kingdon”, 5.

²³ Spyros Blavoukos, “The Multiple Streams Approach in Foreign Policy”, *Foreign Policy as Public Policy?* Ed. Klaus Brummer, Sebastian Harnisch, Kai Oppermann, Diana Panke, Manchester: Manchester University Press, 2019, 24.

²⁴ Blavoukos, “The Multiple”, 25.

yeni siyasi ve askeri krizler, ABD'nin 1945 yılına gelinceye kadar ki Yunanistan politikasında kalıpların kırılmasına neden olmuştur. Yunanistan'ın kamusal hayatında artan memnuniyetsizlik ve Yunanistan'da göreve gelen hükümetlerin siyasi hamleleri, ABD'nin dış politikadaki çıkarları ile kesişmiştir. Nitekim çalışmanın gelecek bölümlerinde de yer verileceği üzere siyasi ve askeri krizler neticesinde kırılan bu kalıplar, ABD'nin Yunanistan politikasını sistematik bir dönüşüme uğratmıştır.

Rasyonel Model (Rational Model)-Rasyonalizm: Bağımlı karar verme tarzı gibi karar verme modelleri, günlük olarak daha sık kullanılmaktadır. Bu karar modelleri, genellikle yatkınlığa dayandıkları için temel ve birincil karar alma modeli olarak görülmektedir. Rasyonel karar verme modeliyse daha gelişmiş bir karar verme modelidir. Bu sebepten ötürü rasyonel karar verme, daha ciddi nitelikteki üst düzey karar verme süreçlerine uygulanması en olası karar verme modelidir. Bu karar modelinde yöneticiler ve üst düzey liderler liderlik rolüyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Rasyonel karar verme sırasında, karar vericiler bir tercih yapmadan önce farklı olası durumlardan bir dizi olası ikameyi değerlendirir. Bu muhtemel durumlar ya da senaryolar olasılıklarla hesap edilir ve karar vericiler her bir tercih için beklenen sonucu belirleyebilir.²⁵ Rasyonel politika maksimum sosyal kazanç sağlayan politikadır. Hükümetler, toplumları için maliyetinin üstünde kazanç sağlayan politikaları seçmelidir. Eğer maliyeti kazancı aşarsa, hükümetler bu politikadan vazgeçmelidir. Maksimum sosyal kazancın tanımında iki önemli rehber vardır. İlki maliyeti faydadan yüksek ise hiçbir politika adapte edilmemelidir. İkincisi, politika alternatifleri arasında karar vericiler maliyetinden daha yüksek faydası olan politikayı seçmelidir. Rasyonalizm, kamu politikası tarafından feda edilmiş ve başarılmış değerlerin tüm sosyal, siyasi ve ekonomik açıdan hesaplamalarını içerir. Bunlar sadece dolarla ölçülebilenler değildir. Örneğin bunlar, siyasi ve sosyal kazanç ve kayıplar açısından da ölçülebilir.²⁶

ABD'nin Yunanistan'da Soğuk Savaş döneminde hayata geçirdiği Marshall Planı, ABD'deki politika yapıcılarının fayda-maliyet analizini yaparak maksimum kazancı hedeflediği “rasyonel bir politika” örneği olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu politika girişimine maksimum kazanç açısından bakıldığında, Yunanistan'da uygulanan Marshall Planı'nın ABD'ye yalnızca Yunan topraklarıyla sınırlı bir nüfuz alanı açmadığı görülmektedir. Bu politika girişimi ABD'ye aynı

²⁵ Francis C. Uzonwanne, “Rational Model of Decision Making”, Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance, 2016, 2.

²⁶ Dye, *Understanding*, 21.

zamanda farklı coğrafyalara da etki edebilme avantajı sağlamıştır. Bunların örnekleri çalışma içerisinde gözlemlenebilecektir.

Rasyonel modelin siyaset bilimi alanındaki versiyonu Anderson tarafından bir politika süreci olarak aşağıda sıralanan adımlara sahip olmasıyla tanımlanmıştır:²⁷

- *Politika sorununun ne olduğu, onu kamu sorunu yapan şeyin ne olduğu ve hükümet gündemine nasıl girdiği dahil olmak üzere sorun formülasyonu.*
- *Sorunla başa çıkmak için alternatiflerin nasıl geliştirildiği ve politika formülasyonuna kimlerin katıldığı.*
- *Bir politika alternatifinin nasıl benimsendiği veya yasalaştığı, hangi gerekliliklerin yerine getirilmesi gerektiği ve politikayı kimin benimsediği.*
- *Bir politikayı hayata geçirmek için ne yapıldığı ve bunun politika içeriği üzerindeki etkisi.*
- *Bir politikanın etkinliğinin veya etkisinin nasıl ölçüldüğünü, politikayı kimin değerlendirdiğini, politika değerlendirme sonuçlarının ve değişiklik veya yürürlükten kaldırma taleplerinin neler olduğunu içeren değerlendirme.*

Bu çalışmada Anderson'ın tanımlamış olduğu ve bir politika süreci içerisinde yer alması gereken adımların izlerine ABD'nin Yunanistan politikasında radikal değişime gittiği Truman döneminde rastlanmaktadır. Bu adımlara karşılık gelen süreçler çalışma içerisinde analiz edilmektedir.

Artırımlı Model (Incremental Model)-Incrementalism: Incrementalism olarak da bilinen artırımlı model, kamu politikasını yalnızca artırımlı adımlar (*incrementalism*) ile geçmiş hükümet faaliyetlerinin bir devamı olarak görür. Siyaset bilimci Charles. E. Lindblom²⁸ artırımlı (*incremental*) modeli ilk olarak rasyonel karar alma modelinin eleştirisi esnasında sunmuştur. Lindblom'a göre karar vericiler her yıl halihazırdaki ya da önerilen politikaların tamamını gözden geçirmezler, toplumsal hedefleri belirlemezler. Bu hedeflere ulaşmada alternatif politikaların maliyet ve yararlarını araştırmalı, her bir politika için tercih sırası maksimum fayda açısından sıralanmalı ve sonra ilgili tüm bilgiler doğrultusunda bir seçim yapılmalıdır. Bunun aksine zaman ve bilgi sınırlamaları ve maliyeti politika yapıcılarının, politika alternatiflerini ve sonuçlarını tümüyle belirleyebilmesinde bir engeldir. Siyasetin kısıtlamaları, net toplumsal hedeflerin oluşturulmasını ve yararlar ile maliyetlerin doğru hesaplanmasını

²⁷ Rui Yang, "Comparing Policies", *Comparative Education Research Approaches and Methods*, Ed. Mark Bray vd., Hong Kong: Springer, 2014, 289-290.

²⁸ Amerikalı Siyaset Bilimci, Akademisyen.

engeller. Incremental model “rasyonel kapsamlı” politika yapımının pratik olmayan doğasını kabul eder ve karar verme sürecini daha tutucu bir yaklaşım ile tanımlar. *Incrementalism*, var olan programları, politikaları ve harcamaları temel olarak kabul eder. Politikaların ve mevcut olan programların yükselişinde, düşüşünde veya yeniden düzenlenmesinde tutucudur. Politika yapımcılar genellikle kurulu programların meşruiyetini kabul eder ve zımnen geçmiş politikaların devamına katılır.²⁹

Ayrıca, “*incrementalism*” politik açıdan da uygundur. Çatışmalı kalemler yalnızca bütçedeki artışlar ve düşüşler ya da mevcut programların yenilenmesi olduğunda, politika yapımında anlaşma daha kolay gerçekleşir. Karar verme; büyük kazançlar veya kayıplar veya “ya hep ya hiç”, “evet ya da hayır” şeklindeki politika kararlarını içeren büyük politika değişikliklerine odaklandığında çatışma artar. Her yıl yeni politikaların veya programların kabul edilmesiyle ilgili siyasi gerilim çok büyük olacağından, yeniden düzenleme olmadıkça geçmiş politika kazanımları gelecek yıllarda da devam eder. Bu yüzden *incrementalism* çatışmayı azaltmada, istikrarın sürmesinde ve politik sistemin kendisini korumasında önemlidir.³⁰ Michael Hayes’in³¹ da ifade ettiği üzere, Charles E. Lindblom politika yapımcıların yaptıkları politikaları genel olarak geçmiş politikaların üzerine inşa ettiklerini görmüştür. Bu, yapılacak olan politikaların geçmiş politikaların üzerine inşa edileceğini kabul etmektir.³²

Artırımlı olmayan politika değişiklikleri (non-incremental) nasıl analiz edilebilir, herhangi bir politika sonucunu artırımlı yapmayan özellikler nelerdir? Amerikalı akademisyen Lindblom, bu soruya farklı iki şekilde cevap vermiştir. Lindblom kariyerinin başlarında David Braybrooke ile birlikte artırımlı olmayan değişimi bir türden çok bir derece meselesi olarak ele almıştır. Lindblom kariyerinin ilerleyen yıllarında ise artırımlı olmayan değişimleri oldukça farklı bir biçimde ifade etmiştir. Lindblom artırımlı olmayan değişimleri tanımlamak için şu örnekleri vermiştir: *Değişimin artırımlı olmayan olarak değerlendirilebilmesi için bir politika teklifinin ekonomik veya siyasi sistemi dönüştürmesi gerekir. Örnek vermek gerekirse; bir ekonomik sistemi komünizmden kapitalizme taşımak veya denge ve denetleme sisteminden parlamenter sisteme geçmek artırımlı olmayan değişimlerdir.* Lindblom’ın 1977 yılındaki ifadesiyle, *sistemik dönüşümün ardında kalan politika değişiklikleri, sadece “büyük artışlar” olarak*

²⁹ Dye, *Understanding*, 23.

³⁰ Dye, *Understanding*, 24.

³¹ Amerikalı Siyaset Bilimi Profesörü.

³² Michael Hayes, “Incrementalism”, *Routledge Handbook of Public Policy*. Ed. Eduardo Araral Jr. vd., New York: Taylor & Francis Books, 2013, 292.

tanımlanabilecektir. Lindblom'ın tanımlaması, politika yapımının genel olarak aşamalı olduğunu savunmasına destek olmuştur.³³

Yukarıda yer verilmiş olunan kavramlar, yürütülen bir politikanın değişim sürecini analiz edebilmeyi mümkün kılmaktadır. Değişimin analizine ilişkin kavramların öngörmüş olduğu şartlar, dış politika yapım sürecinde de karşılık bulmaktadır. Nitekim ABD'nin Yunanistan politikasının değişim süreci hem aktörler hem de kurumlar bazında incelendiğinde fırsat penceresi, radikal değişim ve sürekliliği temsil eden artırımlı adımlar/değişimler (*incrementalism*) karşılık bulmaktadır. Amerikan dış politikasını değişim süreci kapsamında ele alan ve yukarıda yer verilen kavramlar çerçevesinde analize tabi tutan bir diğer çalışmada Amerikalı Siyaset Bilimci Prof. Peter J. Schraeder³⁴ tarafından 1994 yılından yapılmıştır. Prof. Peter J. Schraeder, “Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika'ya Yönelik Dış Politikası Artırımlı Değişimler, Kriz ve Değişim (*United States Foreign Policy Toward Africa: Incrementalism, Crisis and Change*)” adlı kitabında ABD'nin Afrika'ya yönelik dış politikasını süreklilik yani artırımlı değişimler (*incrementalism*) üzerinden analiz etmiştir. Nihayetinde bu çalışma ise ABD'nin Yunanistan'a yönelik dış politikasını, kurumların politikaları ve aktörlerin tutumları üzerinden değişim süreci analizine tabi tutmaktadır.

³³ Michael T. Hayes, *Incrementalism and the Policymaking in the USA Adaptions for a Partisan Age*, Hamilton: Palgrave Macmillan, 2023, 20.

³⁴ <https://www.luc.edu/politicalscience/facultyprofile/peterjschraeder.shtml>. Erişim: 24.11.2024.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNİN BAŞLANGICINDA ABD’NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI: PROBLEMLER, KAMU POLİTİKALARI VE SİYASET

1.1. Bloklaşma Bağlamında ABD’nin Balkan Politikası

ABD, İkinci Dünya Savaşı’ndan dünyanın en önde gelen ekonomik, siyasi ve askeri güçlerinden biri olarak çıktı. ABD’nin savaş zamanı üretimi ekonomiyi depresyondan çıkardı ve büyük karlar elde etmesini sağladı. Bu çerçevede başka bir küresel savaştan kaçınmak amacıyla ABD ilk kez ekonomik yardımı dış politikasının stratejik bir unsuru olarak kullanmaya başladı.³⁵ Bu durum İkinci Dünya Savaşı sırasında ve hatta savaştan sonra kurulmaya başlanan yeni dünya düzeninde ABD’nin üstlendiği rolü ortaya koymasından oldukça önemliydi.

İkinci Dünya Savaşı dönemi birçok alanda belirsizliklere neden oldu ve siyasal ortamda bu belirsizlikten önemli ölçüde etkilendi.³⁶ 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesi ise gerek sosyal gerek ekonomik gerekse siyasal açıdan pek çok değişimi beraberinde getirdi. Şüphesiz ki savaşın yarattığı yıkım, siyasal sistemler ve rejimler üzerinde de etkili oldu. ABD’nin Balkan politikası ise bu dönemde ağırlıklı olarak Yunanistan ile ilişkili şekilde gelişti. Savaş sonrası dönemde ABD’nin başkanları, politika yapıcılar ve dışişleri bakanlığı (*Department of State*) bölgeye yönelik “*kamu politikaları*” üretmeye başladılar. Amerikan kamuoyunun ve Kongre üyelerinin de konuya ilişkin tepkisi ölçüldükten sonra, ABD için bölgede bir fırsat penceresi (*window of opportunity*) açıldı.

Kingdon’ın ifade ettiği üzere, “politika sistemlerinde pencereler açılır. Bu politika pencereleri, belirlenmiş girişimler üzerine harekete geçme fırsatları sunar ve sadece kısa dönemler için açık kalır. Eğer katılımcılar bu fırsatların avantajlarından yararlanmazlarsa ya da yararlanamazlarsa, başka bir fırsat gelene kadar, uygun zamanı beklemek zorundadırlar.”³⁷

1945 yılı modern Balkan tarihi açısından ideolojik bir dönüm noktasından daha fazla anlam ifade ediyordu. 19. yüzyılda benimsenen ve bölgenin gelişimine yön veren siyasi kurumlar, bölge hala Avrupa’nın en uç bölgesi olarak kalsa bile, Balkanları Avrupa’ya yaklaştırmıştı. Öte yandan Balkanlar her ne kadar bir ara bölge gibi görünse de pek çok merkeze açılan bir kapıydı

³⁵ <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/foreword>. Erişim: 20.12.2022.

³⁶ Temuçin Faik Ertan, “Türk-Yunan İlişkilerinin Uzlaşma Dönemlerinde Bir Ütopya: “Konfederasyon Düşüncesi”, Yedinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 2 (2011), 1234.

³⁷ Kingdon, *Agendas*, 166.

ve savaşın yıkıcı etkilerini de taşımaktaydı. İkinci Dünya Savaşı, Balkan siyasetinin ve toplumunun doğasını büyük ölçüde şekillendirmiş ve koşulları radikal bir şekilde değiştirmişti. Birçok bölgede komünizmin zaferi görülüyordu. Bu durum Balkan toplumlarının organik gelişimini ve Balkan tarihinin doğal rotasını yarıda kesmişti. 1945'te meydana gelen siyasi yer değiştirmenin doğası çok yönlüydü. Bunu, sosyalist bir toplum yaratmada benzersiz bir otoriterlik, katı bir ekonomik planlama ve farklı bir toplumsal seferberlik dayatması izledi. Komünist yönetim çoğu Balkan toplumunda travmalar yarattı. Komünizm etkisi altındaki Balkanlar, Soğuk Savaş dönemi gerçeklerini yansıtan eşi görülmemiş bir ideolojik bölünmeye tanık oldu.³⁸

1 Eylül 1939 tarihinde Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle başlayan ve ABD'nin 14 Ağustos 1945 tarihinde Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atmasıyla sonlanan İkinci Dünya Savaşı, dünyanın güç merkezlerinin yeniden şekillenmesine sebep oldu.³⁹ Değişen bu güç merkezleri içerisinde özellikle Balkan coğrafyasında üç büyük gücün mücadelesi ortaya çıkacaktı. Bu güçler İngiltere, Sovyetler Birliği ve ABD olacaktı. Bu devletlerin Balkan politikasının ana ekseninde ise Yunanistan bulunmaktaydı. Bunun elbette ki pek çok nedeni vardı ama belki de en önemlisi, Yunanistan'ın kuruluşundan itibaren zaten Avrupa'nın himayesinde bulunuyor olmasıydı. Zira bu durum, 1821 Yunan İsyanı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na kadar bu şekilde devam etmişti. İngiltere ise hamiler arasında açık ara ön saflardaydı. Savaş sonrasında İngiltere'nin yerini yavaş yavaş almaya başlayan ABD ise Yunanistan örneğinde de benzer yer değiştirmenin ana aktörü haline gelecekti. Diğer yandan Yunanistan bu büyük savaştan sadece Mihver işgaline uğramış bir ülke olarak çıkmadı. İşgal döneminde Mihver güçlerine karşı direniş göstermek için kurulan irili ufaklı gruplar, savaşın sonunda ciddi bir ideolojik savaş haline dönüşecek ve Yunan İç Savaşı olarak adlandırılacak olan kaosun aktörü olacaktı. Dolayısıyla Yunanistan'da sağ ve sol görüşlü oluşumlar arasında yaşanan çatışmalar, Yunanistan'ı ABD'nin gözünde 'komünizm tehlikesine' sürüklenmekte olan bir müttefik haline getirecekti.

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi Balkanlarda sabit bir politika üretilmesini pek mümkün kılmadı.⁴⁰ Savaşın son günlerine kadar Washington'daki politika yapımcılar Balkanların, ABD için çok az bir öneme sahip olduğunu düşündüler. Bu değerlendirme, bölgede önemli ekonomik

³⁸ Mark Biondich, *The Balkans Revolution, War, and Violence Since 1878*, Oxford: Oxford University Press, 2011: 156.

³⁹ Mahmut Akkor, "II. Dünya Savaşı'nın Sonu ve Truman Doktrini'nin Ortaya Çıkışı", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2 (2017), 1.

⁴⁰ Gazmen Xhudo, *Diplomacy and Crisis Management in the Balkans a US Foreign Policy Perspective*, New York: Macmillan Press, 1996: 13.

ve siyasal çıkarların olmadığını ortaya koymuştu ve bunun yanı sıra Başkan Franklin Roosevelt savaşa meşguldü ve bir askeri operasyon düşünmediği güneydoğu Avrupa’da Amerikan çevrelerinin içinde bulunduğu bir karışıklıktan sakınmakta kararlıydı. Başkan Roosevelt bu bölgede geleneksel Anglo-Rus rekabetinin yeniden ortaya çıkacağını umuyordu. Bu nedenle, İngiltere Başbakanı Winston Churchill’e Balkanlarda özellikle Yunanistan ile olan ilişkilerinde bir serbestlik kapısı araladı. Fakat bu durum ABD Dışişleri Bakanlığı’nın bölgedeki gelişmelere kayıtsız kaldığı anlamına gelmedi. Amerikalı yetkililer özellikle Yunanistan hakkında endişeliydi ve güçlü bir şekilde savaş sonrasında bu insanların dış müdahale olmadan, monarşinin geleceğini de içeren, kendi siyasal sistemlerini belirlemelerine izin verilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Fakat üstlerinden destek olmadan, Yunanistan’ın savaş zamanı ve sonrasındaki problemlerini Londra’nın çözmesini kabullenmek zorunda kaldılar.⁴¹ İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Moskova ve Kızıl Ordu, Yunanistan ve Türkiye haricinde, Güneydoğu Avrupa’da ve Balkanlarda üstün bir nüfuza sahipti.⁴²

Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı’nın son günlerine kadar ABD Balkanlarda aktif bir rol oynamadı. Aktörler açısından bakıldığında ise Başkan Roosevelt Balkanlara mesafeliydi. Savaşın hemen sonunda bazı Amerikalı yetkililerin, özellikle Yunanistan bağlamında birtakım sorunlara işaret ettiği görülse de aktif bir “*kamu politikası*” uygulaması gerçekleşmedi. Bu dönemde Balkanlarda, özellikle Yunanistan’da daha çok İngiltere’nin varlığı söz konusuydu. Ancak kısa bir zaman içerisinde bu durum tersine dönecekti. Amerikalı politika yapıcılar, zaman içerisinde Balkanlarda bir problem tanımlaması yaptı ve konu bu şekilde ABD’nin gündemine gelmiş oldu.

Mayıs 1944’te İngiltere Başbakanı Winston Churchill savaş sonrası Balkan coğrafyasına bakışıyla ilgili olarak şunları ifade etti:⁴³

“Uzun dönemli siyasi ve askeri hedeflerimiz İngiltere’nin etki sahası olarak Yunanistan’ı muhafaza etmektir ve Doğu Akdeniz’deki stratejik pozisyonumuza ciddi bir şekilde zarar verebilecek olan Yunanistan üstündeki Rus baskınlığını önlemektir.”

Başka bir deyişle Churchill İngiltere’nin Doğu Akdeniz’deki çıkarlarını korumayı, Yunanistan’ı komünizmden korumakla denk görüyordu. Çünkü söz konusu Rus tehdidi İngiltere’yi rahatsız ediyordu.

⁴¹ John O. Iatrides, “Greece and the Birth of Containment: An American Perspective”, *The Balkans in the Cold War*. Ed. Svetozar Rajak vd., London: Macmillan Publishers, 2017, 3-4.

⁴² James Brian McNabb, “Cold War in the Balkans”, *War in the Balkans*. Ed. Richard C. Hall, California: ABC-CLIO, LLC, 2014, 72.

⁴³ Iatrides, “Greece”, 4.

Bir hafta sonrasında, Başbakan Churchill; *“Tanrım Rusların Avrupa etrafında yayılıyor olduğunu göremem, Polonya’yı işgal ettiler ve Türkiye ile Yunanistan’a yürümelerini önlemek için yapılacak hiçbir şey yok”* sözleriyle İngiltere karşısındaki Rus tehdidini daha açık bir şekilde ifade etmişti. Churchill dışişleri ofisine İtalya ve Balkanlarla ilişkili ve Yunanistan’ın tüm alanlarını kapsayan, *“bizimle ve Sovyet hükümetiyle aramızda kaba meseleler” (Brute Issues)* isimli bir belge hazırlamaları talimatını verdi. Bu belge 7 Haziran 1944 tarihinde kabineye sunuldu ve son şekli verildi: *“Yunanistan ile ilgili olarak, savaş sonrası Rus etkisine karşı destek için kesinlikle İngiltere’ye bağlı olacak bir rejim inşa etmeliyiz.”* Londra, Yunan topraklarına askeri kuvvetlerini gönderme planı hakkında Moskova’ya bilgi verdi. Ayrıca İngiltere, Sovyetlerden Yunanistan’a askeri güçlerini göndermemelerini talep etti. Sovyet yetkilileri bunu kabul etti. Bu durumun sonucunda Churchill ile Stalin arasında bir süredir görüşülmekte olan ve etki alanları olarak adlandırılan antlaşma 9 Ekim 1944 tarihinde Moskova’da son şeklini aldı ve zaten yürürlükte olan bir uygulama onaylanmış oldu. Bu durum Yunanistan’da %90 İngiltere için, Romanya’da %90 Rusya, Bulgaristan’da %75 Rusya ve Yugoslavya’da %50-50 olmak üzere iki ülke arasında nüfuz paylaşımı sağladı. Amerikalıların çevreleme stratejisinin öncüsü Churchill, İngiliz etkisinin ileri bir karakolu olarak Yunanistan’ı korumaya çalıştı.⁴⁴ Böylece Balkan ülkeleri oranlara bölündü. Yapılan bu antlaşmayla birlikte, İngiltere gibi büyük bir güç Balkanlarda yalnızca Yunanistan’a nüfuz sağlayabilecek bir konuma geldi.⁴⁵

İkinci Dünya Savaşı’nın son günleri Balkan coğrafyasının geleceği için oldukça önemliydi. Amerikan-İngiliz ekseninde Balkanlarda Sovyet yayılcılığına karşın bir set oluşturulmaya çalışılmıştı. Yunanistan’ın yalnızca Balkanlarla sınırlı bir öneme sahip olmadığı, aynı zamanda büyük güçlerin Doğu Akdeniz’deki çıkarları açısından da önem teşkil ettiği daha o günlerde tartışılmaktaydı. 1944’lerin sonuna kadar ABD’nin bu bölgede net bir politikasının olmadığı da bir gerçektir. Balkanlardaki misyonun daha çok İngilizler aracılığıyla sürdürülmesi gibi bir durum söz konusuydu. ABD’nin Yunanistan üzerinden Sovyetler Birliği’ni çevreleme girişiminin öncülüğünü İngilizler ele almıştı. Ancak tüm bu gelişmelere karşın bölgede Amerikalılar ile İngilizler arasında da anlaşmazlıklar söz konusu olabiliyordu.

Diğer taraftan Moskova’da Stalin Bulgar Lider Georgi Dimitrov’a şunları söylemişti: *“Yunanların hareketleri aptalca ve İngiltere ile ABD, Ortadoğu için hayati bağlantılarını tehdit*

⁴⁴ Iatrides, “Greece”, 4.

⁴⁵ Güney Ferhat Batı, “Balkan Jeopolitiği ve İkinci Dünya Savaşı’nda Balkanlar”, Ulusam Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi, 1/1 (2021), 56.

eden Yunanistan'daki bir "kızıl" varlığına asla müsaade etmeyecektir." Mart 1945'te Atina'da İngiliz güçleri tarafından Yunan Halk Kurtuluş Ordusu'nun (ELAS) büyük ölçüde yatıştırılması ve yenilgiye uğratılmasından sonra, Roosevelt Churchill'e politik bir hareket olmadan, elbirliğiyle hızlıca Yunanistan'ın verimli bir şekilde inşasını sağlamak için "özel bir misyonla" Amerikan, İngiliz ve Sovyet güçlerinin bölgeye sevk edilmesini önerdi. Ancak Churchill bu misyona Sovyet katılımını reddetti ve bir Anglo-Amerikan iş birliği önerdi. Fakat Başkan Roosevelt bu fikri, Yalta Antlaşması'na aykırı olacağı gerekçesiyle reddetti. Başkan Roosevelt eğer Churchill'in bu önerisini kabul ederse, Sovyetler ile bir sürtüşme yaşanabileceğini tahmin ediyordu. En azından savaşın son günlerinde Japonlar yenilgiye uğratılana kadar bundan sakınmakta kararlıydı.⁴⁶

Savaş koşulları sebebiyle ABD'nin Roosevelt döneminde Yunanistan politikasında radikal bir değişimi tercih etmediğini söylemek mümkündür. Özellikle Japonlar yenilgiye uğratılana kadar, Sovyetler ile bir çatışmadan kaçınılması cephenin çok büyütülmesinin istenmediğinin bir göstergesiydi. Bloklaşma bağlamında, Roosevelt döneminde ABD, Balkan coğrafyasında Sovyetler ile yaşanabilecek bir çatışmadan kaçınmaktaydı.

Başkan Roosevelt'in Nisan 1945 tarihinde ölümü ve Almanya'nın yenilgiye uğratılmasıyla birlikte ortak bir düşmanın birleştirici etkisi kayboldu. İkinci Dünya Savaşı'nın üç büyük galibi (ABD, SSCB, İngiltere) savaşın başarılı bir biçimde devam ettirilmesine destek olan amaç birliğini kaybetti.⁴⁷ İkinci Dünya Savaşı sonrasında birtakım problemler ortaya çıkmaya başladı. ABD'nin dış politikası, dümende deneyimli bir kaptanı olmayan bir savaş gemisine benziyordu. Endişe verici olan ise Stalin'in Doğu-Merkez Avrupa, Ortadoğu ve Asya'daki savaş zamanı kazanımlarını güçlendirme ve Batı'ya geniş bir cephede meydan okuma kararlılığıydı. 1945 yılının sonlarına doğru, İngiliz İmparatorluk Genelkurmay Başkanı Sir Alan Brooke ve General William D. Morgan⁴⁸ Yunanistan'ı İngilizlerin buradaki rolünü gözlemlemek amacıyla ziyaret ettiler. General Morgan'a göre ABD, Yunanistan'da aktif bir rol oynamaya karar vermedikçe, İngilizler Yunanistan'dan tamamen çıkmalı ve kayıplarını üstlenmeliydi. Bunun yanı sıra General Morgan eğer ABD, Yunanistan'a askerlerini göndermeyi tercih etmese dahi bu ülkeye önemli bir hava kuvveti konuşlandırabileceğini ifade ediyordu.⁴⁹

⁴⁶ Iatrides, "Greece", 5-6.

⁴⁷ McNabb, "Cold War in the Balkans", 70-71.

⁴⁸ General Morgan 1947 yılında Washington'daki İngiliz Ordusu Kurmay Başkanlığı'na getirildi.

⁴⁹ Iatrides, "Greece", 6-7.

1945'lerin sonlarında ABD'nin genel görüşü bu şekildeyken, Balkanlarda yoğun bir İngiliz politikası söz konusuydu. Ancak bu dönemde ABD'nin de bölgeye müdahil olması konusunda İngiliz yetkililer baskı yapmaya başlamıştı. ABD'de Roosevelt'in ölümünden sonra yeni Başkan Truman döneminde bu baskılar sonuç vermeye başlayacaktı. İngilizlerin bu coğrafyadaki sorunlarla tek başlarına başa çıkamayacaklarını düşünmesi, ABD için bir politika penceresi açılmasına sebep olacaktı. ABD'nin Balkan politikası öncelikli olarak teknik destek ve ekonomik yardım sağlamak üzerinden şekillenecekti.

Harry Truman, Başkan Roosevelt'in ani ölümünden sonra aynı gün 12 Nisan 1945 tarihinde yemin ederek ABD'nin başkanı oldu. İkinci Dünya Savaşı yeni sona ermişken, Başkan Truman Doğu Avrupa'da Sovyet yayılmacılığı tehdidi ile karşı karşıya kaldı.⁵⁰ Roosevelt'in ölümü diplomatik ortamı da oldukça değiştirdi. ABD-Sovyet ilişkilerinin seyri bir belirsizlik unsuru olarak ortaya çıktı.⁵¹ Bu belirsizlik ortamı içerisinde, 17 Temmuz – 2 Ağustos 1945 tarihleri arasında Berlin'in banliyösü olan Potsdam'da bir konferans düzenlendi. ABD Başkanı Harry S. Truman, İngiltere Başbakanı Winston Churchill ve Sovyetler Birliği lideri Joseph Stalin Potsdam Konferansı'nın başlıca katılımcıları oldu.⁵² Ancak Potsdam Konferansı devam ederken İngiltere Başbakanı Churchill 26 Temmuz 1945 tarihinde yerini yeni seçilen Başbakan Clement Attlee'ye bıraktı. Şubat 1945'te düzenlenen Yalta Konferansı'ndan sonra Stalin, Churchill ve Roosevelt, Almanya'nın teslim olmasının ardından, Avrupa'da savaş sonrası sınırları belirlemek için bir araya gelmeyi kabul etmişti. Almanya 8 Mayıs 1945 tarihinde teslim oldu ve Müttefikler Yalta'da başlamış olan görüşmeleri devam ettirmek üzere yaz boyunca Potsdam'da bir araya gelmeyi kabul etti. ABD, SSCB ve İngiltere, Pasifik'te ortak bir savaş yürütmeye kararlıydı ancak Avrupa'da ortak bir düşman kalmamış olmasının da etkisiyle üç büyük güç, Avrupa kıtasının yeniden yapılandırılması konusunda uzlaşmaya varmakta zorlanıyordu.⁵³

Potsdam'daki en önemli mesele Almanya'ydı. Yalta'da Sovyetler Birliği, Almanya'nın yarısını kendine katan çok ağır tazminatlar talep etmişti. Roosevelt bu talepleri kabul etmişti ancak Truman ve Dışişleri Bakanı James Byrnes, Almanya'dan istenecek tazminatları hafifletmeye kararlıydı. Truman ve Byrnes, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'dan yüksek tazminatlar talep eden Versay Antlaşması'nın ortaya çıkardığı durumun tekrarlanmasını

⁵⁰ <https://www.britannica.com/biography/Harry-S-Truman/Succession-to-the-presidency>. Erişim Tarihi: 24.05.2024.

⁵¹ Athan Theoharis, "Roosevelt and Truman on Yalta: the Origins of the Cold War", Political Science Quarterly, 87/2 (1972), 224-225.

⁵² <https://www.britannica.com/event/Potsdam-Conference>. Erişim: 25.11.2024.

⁵³ <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>. Erişim: 25.11.2024.

önlemek için bu tutumu takınmışlardı. Çünkü birçok uzman, Versay Antlaşması'nın dayattığı ağır tazminatlar yüzünden Alman ekonomisinin büyük yara aldığı ve bunun da Nazilerin yükselişine neden olduğu konusunda hemfikirdi.⁵⁴ Ayrıca Sovyetler Birliği, Potsdam'da Türkiye'den Kars ve Ardahan illerini ve boğazlarda da üs kurmayı talep etmişti. Churchill bu talebe olumsuz yanıt vermiş ve ABD ile İngiltere'nin görüşü alınmadan bir karar verilemeyeceğini ifade etmişti.⁵⁵

Öte yandan ABD Başkanı Truman, Potsdam Konferansı esnasında 24 Temmuz 1945 tarihinde Stalin ile bir görüşme gerçekleştirdi. Bu görüşmede Başkan Truman, Stalin'e 16 Temmuz 1945 tarihinde ABD'nin ilk atom bombasını başarıyla patlattığını bildirdi. Bu durum Truman'ın masada sert bir tutum takınmasına ve ABD'nin nükleer kapasitesini bir pazarlık unsuru olarak kullanabilmesine zemin hazırladı. Ancak Stalin, zaten ABD'nin nükleer programı hakkında detaylı bilgi sahibiydi ve o da tutumunda kararlıydı. Bu durum da müzakereleri zorlaştırmıştı.⁵⁶ ABD, SSCB ve İngiltere, aralarındaki farklılıklara rağmen savaş boyunca müttefik olarak kalmayı başarmıştı. Buna rağmen üç büyük güç, Potsdam'dan sonra savaş sonrası yeniden yapılanma konusunda iş birliğini görüşmek üzere tekrar bir araya gelmedi.⁵⁷ Truman, Churchill ve Stalin büyük bir tarih anlayışına ve bilgisine sahipti. Fakat Potsdam'da son sözü söyleyen Stalin oldu. Stalin'e, Berlin'de bulunmaktan memnun olup olmadığı sorulduğunda, “Çar Alexander Paris’e ulaştı” yanıtını vermişti.⁵⁸

11 Ocak 1946 tarihine gelindiğinde ise Yunan krizi⁵⁹ alarm vermeye başlamıştı. Atina'daki Amerikan ve İngiliz diplomatlar kendi hükümetlerine bir uyarı mesajı gönderdi.⁶⁰

“Şu anda Yunan sorununu anlayışla ele almazsak, bizim görüşümüze göre mevcut demokratik hükümet kesinlikle düşecek ve muhtemelen yerini aşırı sağcı bir rejim alacak...”

Yunanistan'daki siyasal ve ekonomik krizin derinleşmesi Amerikalı yetkililerinde gözden kaçıramayacakları bir noktaya gelmişti. Diğer taraftan savaş sonrası Yunanistan bir İngiliz misyonu altındaydı. Bununla birlikte savaş sonrası kazanımlarını kaybetmek istemeyen bir Sovyetler Birliği vardı. Buna karşın İngilizlerin bu durumla tek başlarına mücadele

⁵⁴ <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>. Erişim: 25.11.2024.

⁵⁵ Hakan Güngör, “Sovyetlerin Ermeni Kartı: San Francisco Konferansı”, Gazi Türkiyat, 28 (2021), 176.

⁵⁶ <https://www.trumanlibrary.gov/education/lesson-plans/potsdam-conference-1945>. Erişim: 26.11.2024.

⁵⁷ <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>. Erişim: 25.11.2024.

⁵⁸ <https://www.iwm.org.uk/history/how-the-potsdam-conference-shaped-the-future-of-post-war-europe>. Erişim: 26.11.2024.

⁵⁹ Sovyetler Birliği'nin 1946 yılında Yunanistan'daki İngiliz kuvvetlerinin çekilmesi için uluslararası arenada yapmış olduğu baskı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Yunanistan'a müdahil olup olmayacağı konusundaki tartışmaların başlamasıyla ortaya çıkan süreç.

⁶⁰ Iatrides, “Greece”, 8-9.

edemeyeceklerini düşünmeleri, Washington'ı bölgeye yönelik yeniden bir değerlendirme yapmaya sevk etti.

1 Şubat 1946 tarihinde BM'nin Sovyetler Birliği temsilcisi Andrei Vyshinsky, Yunanistan'da bulunan İngiliz kuvvetlerinin bölgedeki barış ve güvenliği tehlikeye attığını ve bunun bir dış müdahale olduğunu söyledi. Vyshinsky, İngilizlerin Yunanistan'daki güçlerini hızlı bir şekilde geri çekmesi için Güvenlik Konseyine talepte bulundu. Bu keskin değişimde İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin, ülkesinin Yunanistan'daki rolünü savundu ve karşı atağa geçerek, Sovyet propagandasının Yunan komünistleri şiddete başvurma konusunda cesaretlendirdiğini iddia etti. Konsey bu mesele üzerine herhangi bir anlaşma sunmayınca, Vyshinsky durumun araştırılması için bir komisyon gönderilmesini önerdi ve komisyon ne söylerse uyacaklarını hatta protesto mektuplarını dahi geri çekeceklerini söyledi. Bevin bu fikri reddedince, Vyshinsky şunları söyledi; *“Biz sizinle dostça kalmayı istiyoruz ve bir yol bulmak zorundayız.”* Amerikalı delegeler perde arkasında çalışırken, Konsey konuyu kapalı olarak değerlendirdi. Batılı gözlemcilerin “genelde özgür ve adil” ilan ettikleri 31 Mart 1946 tarihindeki Yunanistan seçimleri, yeni hükümete bir ölçüde meşruluk sağladı. Yunanistan Komünist Partisi (KKE) liderliğindeki solcular tarafsız kaldı, Washington tarafından Yunanistan'ın en beceriksiz ve ilham vermeyen politikacısı olarak nitelendirilen, sağcı popülist parti lideri Tsaldaris böylece zaferini garantiledi. Tsaldaris'in hükümeti sola karşı sert önlemler aldı ve böylece kutuplaşma ve şiddet alevlendi.⁶¹ 1946 yılının Haziran ve Temmuz ayları boyunca Komünistler ile farklı sağcı güçler arasındaki çatışmalar tırmandı. Başbakan Tsaldaris ise Yunanistan'ın yeniden inşası için daha fazla dış kredi bulabilmek amacıyla İngiliz ve Amerikalı diplomatlarla görüşmeler yapıyordu.⁶²

1946 yılının ortalarına gelindiğinde Balkanlarda bir üstünlük mücadelesi verilmekteydi. Sovyetlerin, Yunanistan'daki İngiliz güçlerinin ısrarla çekilmesini istemesi yeni bir süreci beraberinde getirdi. Bu gelişmelerle birlikte daha çok arka planda durmayı tercih eden ABD artık Balkanlarda aktif politikalar izlemeye hazırlanmaktaydı.

Truman yönetiminin kötüye giden Yunan krizi sırasındaki pasif tavrı, bozulan Amerikan-Sovyet ilişkileri kapsamında yavaş yavaş terk edildi. Başkan ve danışmanları, Doğu Avrupa ülkelerine acımasız davranışlarda bulunan Moskova'ya karşı harekete geçmeye karar verdi. Ayrıca Başkan ve danışmanları, Moskova'nın diğer meseleler üzerindeki inatçılığını da kabul

⁶¹ Iatrides, “Greece”, 9.

⁶² Simeon Spero Zachary Paravantes, *The Art of Manipulation: British Foreign Policy in Greece and the Declaration of the Truman Doctrine: October 1944 to March 1947*, Yüksek Lisans Tezi, University College of the Cariboo, 2009, 86.

edilemez ve endişe verici olarak nitelendirdiler. Başkan Truman Ruslarla ilgili olarak şunu söylemişti: “*Güç, Rusların anladığı tek şeydir.*” Bu gelişmelerin bir sonucu olarak ABD, Avrupa’daki savaş sırasında müttefikleri için uygulamaya koyduğu *Lend-Lease*⁶³ destek programından Sovyetler Birliği’ni çıkardı. Bu durum artık Washington’ın Moskova’ya karşı tahammülsüzlüğünün arttığının sinyaliydi. Bununla birlikte Sovyetler Birliği savaş zamanı işgal ettiği İran’ın kuzeyinden çekilmeyi reddetti. Bu durum güçlü bir Anglo-Amerikan protestosuna sebep oldu ve BM’de yaşanan bu büyük kriz Sovyetler Birliği’ni kuvvetlerini geri çekmeye zorladı. Beş ay sonra Ağustos 1946’da Sovyetler, Boğazlarda yeni bir rejim uygulamaya koymak için Türkiye üzerinde baskı kurmaya başladı. Londra ve Washington’da yükselen korku, Moskova’nın bu girişim ile Doğu Akdeniz’e muhtemelen kalıcı olarak doğrudan erişim kazanma niyetinde olduğuydu. Güçlü İngiliz ve Amerikan desteği ile Ankara o yıl sonunda hafifletilecek olan Sovyet baskısına direndi.⁶⁴ Ankara’nın bu olaylar karşısındaki tavrı netti. Çünkü Türkiye Batı bloğunun kilit noktası durumundaydı ve bundan gerek teknolojik gerekse siyasal açılardan faydalanıyordu.⁶⁵

Balkanların önemi yalnızca kendi coğrafyası ile sınırlı değildi. ABD, SSCB ve İngiltere, Balkanları Karadeniz’e, Akdeniz’e ve Orta Doğu’ya açılan bir kapı olarak görmüştü. İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte İngiliz, Amerikan ve Sovyet mücadelesi Balkanlarda bu bağlamda şekillenmişti. Savaş sonrası Sovyetler Birliği’nin Türkiye’deki Boğazların rejimini değiştirmeye yönelik baskıları ve buna güçlü İngiliz ve Amerikan itirazı bu durumun somut örnekleri arasında gösterilebilir.

Böylece Kingdon’ın çoklu akımlar kuramında belirttiği *problemler, kamu politikaları ve siyasetten* oluşan üç akımın “*problemler*” aşaması ABD tarafından tanımlanmaya başladı. ABD’nin Balkanlarda yaşanan gerilimle de bağlantılı olarak Sovyetler Birliği’ni destek programından çıkarması, İngilizlerin bölgedeki problemlerle tek başlarına mücadele edemeyeceklerini belirtmesi, Sovyetler Birliği’nin Boğazlar konusundaki talebine ABD’nin güçlü itirazı, Yunanistan’daki komünist grupların artışı gibi gelişmeler ABD için “*problem*” tanımıydı. Böylelikle üç akımdan ilki ortaya çıkmış oldu.

⁶³ ABD tarafından, İngiltere, SSCB, Çin, Fransa ve müttefik ülkelere 1941 ve 1945 yılları arasında savaş ekipmanları desteği vermek için uygulamaya koyulmuş olan programa verilen ad.

⁶⁴ Iatrides, “Greece”, 10-11.

⁶⁵ Baskın Oran, “Türk Dış Politikası: Temel İlkeleri ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 51/1 (1996), 359.

1.2. Balkanlardaki Sovyet Etkisi Karşısında ABD'nin Tutumu: George F. Kennan ve Çevreleme Stratejisi (Strategy of Containment)

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Avrupa galip müttefikler arasında Batı ve Doğu ideolojik zemini üzerinde bölündü.⁶⁶ İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerinde planlanmaya başlayan yeni dünya düzeni Balkanları da etkisi altına almıştı. Balkanlardaki ulusların demokrasi ve komünizm arasında bir mücadeleye girişmiş olması, SSCB ve ABD arasındaki güç savaşını da etkiledi ve bu coğrafyayı ilgi alanı haline getirdi.

Kızıl Ordu, Arnavutluk'a asla yaklaşmadığı ve yalnızca Yugoslavya'nın Kuzey-Doğusuna geçebildiği için Sovyet askerleri Balkanlarda ciddi bir varlık gösteremedi. 1947 yılında da Sovyet askerleri Bulgaristan'dan çekildi. Tek komünist olmayan Balkan devleti olarak Yunanistan komşularından ayrıydı. Tito-Stalin bölünmesinden⁶⁷ sonra (1948) Yugoslavya, Sovyet bloğu dışında kalan 'demir perde' olarak nitelendirilen ilk ülke olmuştu. Arnavutluk 1961 yılında Yugoslavya örneğini izlerken, Balkanların siyasi parçalanmasına biraz daha katkıda bulunmuştu. 1945'ten sonra Balkanlarda ortaya çıkan komünist sistem, Sovyetler Birliği ile yakından ilişkili olduğundan, Moskova'ya karşı direnişin tüm niyet ve amaçlara göre ulusal bir biçimde olması şaşırtıcı değildi. Bu direnişte ilk başarılı ülke 1948 yılında Kominform'dan ayrılmasıyla Yugoslavya oldu ve bu örneği 1960'larda Arnavutluk ve Romanya izledi.⁶⁸

Sovyetler Birliği, Balkanlarda daha çok Yugoslavya üzerinden bir etkinlik kurmaya çalışmıştı. Özellikle 1945 yılı sonrasında Yugoslavya, Arnavutluk ve Romanya gibi ülkeler ekseninden bakıldığında, Yunanistan'ın Balkanlardaki farklı durumu göze çarpıyordu. Yunanistan'ın bu bölgede tek komünist olmayan ülke olarak varlığını sürdürmesi ABD için de önemliydi. Diğer taraftan bir iç savaş vardı ve İkinci Dünya Savaşı sonrası da devam eden bu iç savaş aslında komünizm ile anti-komünizm savaşıydı ve kazanan anti-komünizm olacaktı.

Stalin'in 1947 ve 1948'deki Doğu Avrupa ve Balkan politikası iki yönlüydü. Bunlardan ilki Yalta Antlaşması'nın ötesindeki sınırlara geçmemek ve Batı'yı provoke etmemek, ikincisi Doğu Avrupalı müttefiklerin iç ve dış politikalarını Sovyetlerin çıkarları doğrultusunda şekillendirmelerini beklemektir.⁶⁹ Balkanlarda ve aslında Doğu Merkez Avrupa'da yeni

⁶⁶ Zeqirja Rexhepi, "US Foreign Policy and "Europeanisation" of the Balkans", *Journal for Peacebuilding and Transcultural Communication*, 1/2 (2020), 134.

⁶⁷ 1948 yılında Yugoslavya'nın Kominform'dan ihraç edilmesiyle sonuçlanan görüş ayrılığı ve uzlaşmazlık süreci.

⁶⁸ Mark Biondich, *The Balkans Revolution, War, and Violence Since 1878*, Oxford: Oxford University Press, 2011: 156-158.

⁶⁹ Misha Glenny, *The Balkans: Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-2012*, Toronto: House of Anansi Press, 2012: 534

komünist elitler, milliyetçiliğin meşrulaştırıcı rolünün ve milliyetçi söylemin gerçekliğinin farkındaydı. Sovyet müdahalesi Macaristan (1956) ve Çekoslovakya (1968) gibi ülkelerde reformist eğilimleri baskıladı. Artık milliyetçilik bu ülkelerin halkları tarafından Moskova'nın uzantısı olarak görülen parti elitlerinin alanı değildi. Diğer taraftan Balkanlarda komünist rejimler karakter ve tavır bakımından daha milliyetçi hale geldi.⁷⁰

Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa ve Balkanlarda reformcu hareketleri engelleme girişimleri bu bölgedeki uluslara kendi hegemonyasını dayatabilmenin bir unsuruydu. Balkanlardaki milliyetçi hareketlere Sovyetlerin de etkisiyle bir komünizm sentezi yapılmaya çalışılmaktaydı. Bu durum komünizmi milliyetçilik ile birleştirerek Balkan uluslarına bir entegrasyon yapma çabasıydı. Daha önce de belirtildiği gibi savaş sonrası yapılan Churchill-Stalin arasındaki etki alanları anlaşmasından da anlaşılacağı üzere Sovyetler Birliği'nin, Yugoslavya ve Bulgaristan gibi ülkelerdeki etkinliği doğal olarak ideolojik bir hegemonya üstünlüğü de sağlıyordu. Yunanistan'daki etki alanı daha fazla olan Batı içinse bu ülkenin önemi daha da artıyordu. Bu bağlamda, ABD'nin Balkanlardaki Sovyet etkisine karşı Yunanistan'da izleyeceği politikalar da belirginlik kazanmaya başlamıştı.

1944-1947 yılları arasında Washington, Yunanistan ile ilgili meselelere daha fazla müdahil olması için hemen her kesimden neredeyse sürekli olarak bir baskıya maruz kaldı.⁷¹ Amerikan dış politikası odak noktası olarak alındığında ve buna Yunanistan tarafından bakıldığında, Truman Doktrini'nin telaffuzundan önceki ABD diplomasisi 1944'ten Mart 1947 tarihine kadar dört farklı dönemde özetlenebilir.⁷² Bu dört dönemin ilkinin oluşturan 1944-1945 yılları arasında, 1942'li yılların ortalarında Yunanistan'a başlayan Amerikan yardımlarının (*Lend-Lease*), İngilizler kanalıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Pearl Harbor baskınından önce ABD, Yunanistan'a yardım için herhangi bir eyleme kalkışma konusunda tarafsızlık yasası sebebiyle hareketsizdi. Bu dönemde Balkan ilişkilerinde ABD'nin yokluğunda Sovyetler Birliği, Balkanlarda oldukça büyük kazanımlar elde etti.⁷³

1944 yılını içeren bu ilk dönemde Balkanlarda ağırlıklı etkinin (Yunanistan hariç) Sovyetler Birliği'nde olduğu görülmektedir. ABD'nin Balkanlardaki farkındalığının henüz oluşmadığı bu dönemde ise Yunanistan ağırlıklı olarak İngiltere'nin etkisi altındaydı. Bu durum daha önce

⁷⁰ Biondich, *The Balkans*, 158.

⁷¹ Athanasios Lykogiannis, *Britain and the Greek Economic Crisis, 1944-1947: From Liberation to the Truman Doctrine*, Doktora Tezi, London School of Economics and Political Science University of London, 1999, 247.

⁷² Stephen G. Xydis, "America, Britain, and the USSR in the Greek Arena, 1944-1947", *The Academy of Political Science*, 78/4 (1963), 581.

⁷³ Xydis, "America, Britain, and the USSR", 582-584.

de belirtildiği üzere İngiltere’yi, ABD’nin Balkanlardaki çevreleme politikasının öncüsü yapmıştı. Bu bağlamda Batı bloğunun Yunanistan’da uygulamayı planladığı diplomasi Truman Doktrini’ne gelinen sürece kadar İngilizler eliyle yürütülecekti.

1945 yılıyla başlayıp 1946 yılının başında son bulan ikinci dönemde Yunanistan’daki iç savaşta etkili olan komünizm bir şok etkisi yarattı, Avrupa’da İngiliz-Sovyet “*güç siyasetinin*” endişe verici olasılıkları ABD’nin farkındalığının artmasına sebep oldu. 1945 yılında Yalta Deklarasyonu’nun onaylanmasından itibaren, İngiltere ve Sovyetler Birliği temelde ABD’nin Avrupa’daki çıkarlarının meşruluğunu tanıdı. 17 Temmuz 1945-2 Ağustos 1945 tarihleri arasında gerçekleştirilen Potsdam Konferansı’nda ABD, Sovyetler Birliği’ni tıpkı İngiltere gibi Yunanistan’daki seçimleri denetlemeye davet etti. Bu, ABD, SSCB ve İngiltere’den oluşan “Üç Büyük Gözlemci” (*Big Three Supervision*) fikriydi. Fakat Sovyetler Birliği bu fikri tekrar reddetti ve bunun yerine Yunanistan’ı barışı tehdit eden politikalar izlemekle suçladı. Sovyetler Birliği Aralık 1945’ten itibaren Yunanistan’a ve buradaki İngilizlere karşı vekalet savaşı yürütmeye başladı. Yunanistan Komünist Partisi (KKE) polit bürosu, Yunanistan’ın dağlık alanlarında bir gerilla gücü organize etmede kararlıydı. Sovyetler Birliği’nin Yunanistan sahnesine yeniden çıkışı, bu karara eşlik edecek olan Atina’ya atanan bir Sovyet büyükelçisi ile gerçekleşti. Sovyetler Birliği’nin Balkanlardaki tek komünist olmayan ülkeden İngilizleri çıkarmaya uğraşma politikası geri dönülmez bir noktaya yaklaşmıştı. Böylelikle Sovyetler Birliği’nin, Yunanistan ve Türkiye’yi kendi yörüngesine sokmak istediğine kesin olarak ikna olan ABD muhalefette daha sert politikalar izlemeye başladı.⁷⁴ Aralık 1945’te ABD donanmasının Atina ziyareti bunun göstergelerinden biriydi.⁷⁵ 1945’ten 1949 yılına kadar ABD donanmasının savaş gemisi Yunanistan’ı ziyaret etmişti.⁷⁶

Bu ziyaretler Yunanistan’ın komünizmden uzak tutulmasına yardımcı olmuştu. Bunun yanı sıra bir diğer gösterge de ekonomik ve siyasi istikrar sağlanırsa daha fazlasının geleceğinin kamuoyuna duyurulmasıyla birlikte, 25 milyon dolarlık bir İhracat-İthalat Bankası (*Import-Export Bank*) kredisi verilmesiydi. ABD ayrıca Yunanistan’a danışmanlık teklifinde de bulundu.⁷⁷ İhracat-İthalat Bankası ve Yunanistan arasındaki bu 25 milyon dolarlık kredi anlaşması 1946 yılının Ocak ayında imzalandı.⁷⁸ İkinci dönemin sonuna gelindiğinde büyük

⁷⁴ Xydis, “America, Britain, and the USSR”, 585-586.

⁷⁵ Xydis, “America, Britain, and the USSR”, 586.

⁷⁶ <https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/u/us-greek-naval-relations-begin.html>. Erişim Tarihi: 25.05.2024.

⁷⁷ Xydis, “America, Britain, and the USSR”, 586.

⁷⁸ FRUS (Foreign Relations of the United States), <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v07/d132>. Erişim Tarihi: 25.05.2024.

güçler Yunanistan'da bir güç mücadelesindeydi. İngilizler Yunanistan'daki varlığını sürdürürken ABD, Yunanistan'ı desteklemek için kesin önlemler almaya başladı. Sovyetler Birliği ise Yunanistan'da İngilizlerin yerine Sovyet hegemonyasını koymayı amaçladı, hem Amerikalı ve İngilizlerin Yunanistan'ı güçlendirme çalışmalarını hem de Yunanistan'daki İngiliz varlığını zayıflatmaya çabaladı.⁷⁹ Amerikan Başkanı Roosevelt'in 1945 yılında vefat etmesi ve İngiltere Başbakanı Churchill'in sandıkta yenilgiye uğramasıyla birlikte Yunanistan'da antikomünist bir strateji üzerine inşa edilen Anglo-Amerikan yakınlaşması, her iki ülkedeki siyasi değişimle hız kazandı.⁸⁰

1945 yılında başlayan ikinci dönem ile ABD'nin Balkanlardaki farkındalığı özellikle Yunanistan bağlamında artmaya başladı. Ancak tüm bu gelişmelere karşın Sovyetler Birliği de Yunanistan ile ilgili politikalarda Batı tarafından tümüyle dışlanmadı. Bu çerçevede 1945 yılı itibarıyla ABD'nin Yunanistan'da Sovyetlerle bir uzlaşma sağlama arayışında olduğu da düşünülebilir. Nitekim, Yunanistan'da gerçekleştirilecek olan seçimlere ilişkin "Üç Büyük Gözlemci" teklifi bu durumun bir örneğiydi.

Ancak bu durum 1945 yılının sonlarına doğru değişime uğradı. Bu bağlamda 1945 yılının sonlarında Sovyetler Birliği'nin Yunanistan'a yönelik müdahale arayışları sebebiyle ABD'nin Yunanistan politikasının değişmeye başladığını söylemek mümkündür. ABD'nin bu tarihe kadar daha çok Yalta ve Potsdam Konferansları sürecine bağlı kalmaya çalıştığı görülmektedir. Ancak Balkanlarda, ABD ve İngiltere için Sovyet etkisine karşı korunması gereken son kale olan Yunanistan'da yaşanan gelişmeler bu durumu radikal bir değişime götürdü.

1945 yılının sonuyla tamamlanan ikinci dönemde artık Yunanistan üç büyük gücün çatışma sahasına döndü. Sovyetler Birliği'nin Yugoslavya ve Bulgaristan gibi Balkan ülkelerindeki etkinliğini, Yunanistan'da da uygulamak istemeye başlaması da ABD'nin Balkan politikasında kendi açısından bir farkındalık yarattı. Böylelikle Sovyet hegemonyasına karşı Amerikan halkının kamusal çıkarlarını da korumayı amaçlayan "*kamu politikaları*" ABD tarafından üretilmeye başlandı. Yunanistan'ın tümüyle Sovyet hegemonyası altına girmesi ABD'nin sadece Balkan coğrafyasında yenilgisi olmayacak, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de var olma mücadelesine de zarar verecekti. Bu durumun Amerikan halkını sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan olumsuz etkileyecek olması bir anlamda ABD'nin dış politikada bir "*kamu politikası*" üretme sürecine girmesine neden oldu.

⁷⁹ Xydis, "America, Britain, and the USSR", 587.

⁸⁰ Lawrence S. Wittner, "American Policy Toward Greece During World War II", *Diplomatic History*, 3/2 (1979), 147.

Üçüncü dönem Ocak 1946'da başladı ve Ağustos 1946'ya kadar devam etti. Sovyetler Birliği Ocak 1946'nın sonlarında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne itirazda bulunmadan önce İngiliz güçlerine artık Yunanistan'da ihtiyaç olmadığını ve bunun dünya barışına potansiyel bir tehdit oluşturduğunu ifade etti. Bu resmen Yunanistan'daki İngiliz üstünlüğüne karşı bir müdahaleydi ve aynı zamanda Avrupa'da savaşın bitmesi ile çok da önemsenmeyen Ekim 1944'ten beri yürürlükte olan Churchill-Stalin Antlaşması'nın geçersiz olduğunun ilanıydı. İngiltere Sovyetler Birliği'nin bu itirazını anlamsız bularak reddetti. ABD, Sovyetlerin bu iddiasını desteklemedi ve Yunanistan'daki İngiliz varlığını onayladı. BM Güvenlik Konseyi ise İngiliz kuvvetlerinin bu ülkeden çekilmesi için bir söylemde bulunmadı. Aynı zamanda ABD, bir deniz kuvvetini Akdeniz'e yerleştirdi. 1946 yılının Nisan ayında savaş gemisi Missouri Yunanistan'ı ziyaret etti. Önceki ay kamuya açık alınan bu karar ABD'nin Yunanistan'a artan ilgisinin bir sembolü olmuştu ve Yunan halkının dikkati bu ilgiye ve ardındaki güce odaklanmıştı.⁸¹ Öte yandan bu ziyarete New York Times gazetesinde de yer verilmişti ve Akdeniz'de iyi niyet ziyaretlerini gerçekleştirmeye başlayan Missouri zırhlısının Pire açıklarına ulaştığı belirtilmişti.⁸²

Ancak bu ziyaret planlanırken Missouri zırhlısına bir başka önemli görev daha verilmişti. Türkiye'nin ABD Büyükelçisi olan Mehmet Münir Ertegün 11 Kasım 1944 tarihinde Washington'da vefat etmişti. ABD Dışişleri Bakanlığı, 15 ay sonra 6 Mart 1946 tarihinde Ertegün'ün naaşını Missouri zırhlısıyla Türkiye'ye gönderme kararı almış ve bu görkemli savaş gemisinin dönüş yolunda Pire ve diğer Akdeniz limanlarına iyi niyet ziyaretlerinde bulunmasını kararlaştırmıştı. Ayrıca bu karar, ABD ve SSCB arasında artan gerilimin daha da belirginleştiği şeklindeki yorumları berberinde getirmişti.⁸³ Bu karar üzerine Missouri zırhlısı, 5 Nisan 1946 tarihinde İstanbul'a ulaştı. Missouri zırhlısı hem merhum Büyükelçi Ertegün'ün naaşının nakli sırasında hem de cenaze töreni esnasında 19 pare top atışı da dahil olmak tam teşekküllü bir tören gerçekleştirdi. 9 Nisan 1946 tarihinde İstanbul'dan ayrılan Missouri zırhlısı, ertesı gün Yunanistan'ın Pire kentindeki Phaleron Körfezi'ne ulaştı ve Yunan halkı ile hükümet yetkilileri tarafından coşkuyla karşılandı. Missouri zırhlısının bu ziyaretleri, tüm Balkan coğrafyasında Sovyetlerin etki alanını artırdığı bir yılda gerçekleşmişti.⁸⁴

⁸¹ Xydis, "America, Britain, and the USSR", 587.

⁸² <https://www.nytimes.com/1946/04/11/archives/missouri-is-hailed-on-visit-to-greece-officers-and-men-of.html>. Erişim Tarihi: 26.05.2024.

⁸³ <https://www.usni.org/magazines/proceedings/1958/august/genesis-sixth-fleet>. U.S. Naval Institute, Erişim: 25.11.2024.

⁸⁴ <https://www.history.navy.mil/research/histories/ship-histories/danfs/m/missouri-iii.html>. Naval History and Heritage Command, Erişim: 25.11.2024.

Sovyetler, Akdeniz bölgesinde Sovyet nüfuzunu olabildiğince genişletmeye çalışırken, Yunanistan komünizmin etkisiyle bir iç savaş alanına dönüşmekteydi. Öte yandan Sovyetler, Türkiye'yi Boğazların kontrolü konusunda sıkıştırıyordu. Missouri zırhlısının Doğu Akdeniz'deki ziyaretleri hem Yunanistan'ı hem de Türkiye'yi rahatlatmıştı. Amerikan medyası Missouri zırhlısını, ABD'nin Yunan ve Türk bağımsızlığını korumaya yönelik ilgisinin bir sembolü olarak ilan etmişti.⁸⁵ Böylelikle 1946 yılının ortalarında üçüncü dönemin sonuna gelindiğinde Yunanistan'ın pozisyonu üç büyük güç arasında bir dengede gözükmekteydi. İngiltere hatırı sayılır bir ABD kredisi kullanmasına rağmen, Yunanistan'daki üstünlüğünü korumanın bedelini üstlenmekten emin değildi. ABD'nin, İngiltere'nin Yunanistan'da aldığı sorumlulukları devralması bir yana, Yunanistan'ı destekleme konusunda İngiltere ile ortak hareket etmede dahi hazırlıksız olduğu görünüyordu. Aynı zamanda Sovyetlerin Yunanistan'a karşı sürdürdüğü vekalet savaşı ivme kazanmaktaydı.⁸⁶

Bu vekalet savaşının göstergesi olan bilgiler, ABD Atina Büyükelçisi MacVeagh'in 7 Ekim 1946 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı James F. Byrnes'e gönderdiği belgede de yer almıştı. Büyükelçi MacVeagh, ABD Askeri Ateşe Yardımcısı Miller'ın Yunanistan'ın kuzey vilayetlerindeki kişisel saha araştırmasına dayanarak hazırladığı sonuçları güvenilirdir diyerek ABD Dışişleri Bakanı'na iletmişti. Bu belgede yer verilen bilgilerden bazıları şunlardı: 1) *Yunanistan'a uygulanan komünist politika ulusu anarşi içinde göstermek gibi bir hedefe sahiptir. Bu politikanın uygulanmasında uluslararası Komünist örgütler içindeki tüm güçler koordine edilmiştir...* 2) *Yugoslav ve Arnavutluk sınırlarının Prespa Gölü bölgesinden güneye doğru uzanan engebeli dağ sıraları, Teselya ile Yunanistan'ın kuzey komşuları arasında personel ve malzeme hareketi için uygun bir yol sağlamaktadır. Yunan Ordusu'nun üçte ikisini Kuzey Yunanistan'a etkin bir şekilde bağlamakta ve sınırın eş zamanlı olarak çeteler tarafından geçilmesini sağlamaktadırlar.* 3) *Sol kanat gruplarının sınır ötesindeki hareketleri Yugoslav ve Arnavut yetkililer tarafından zımnen onaylanmaktadır. Struma Nehri'nin batısında sık aralıklarla yerel gösteriler ve küçük saldırılar yapılmaktadır. Bu olaylar dikkat dağıtma işlevi görür...*⁸⁷ Böylece Sovyetler Birliği'nin Yunanistan'da yürüttüğü vekalet savaşı komünist gruplar üzerinden gözle görülür bir hale geldi ve bu durum Amerikan belgelerine de yansımaya başladı.

⁸⁵ <https://www.history.navy.mil/research/histories/ship-histories/danfs/m/missouri-iii.html>. Naval History and Heritage Command, Erişim: 25.11.2024.

⁸⁶ Xydis, "America, Britain, and the USSR", 589.

⁸⁷ FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v07/d161>. Erişim Tarihi: 26.05.2024.

Dördüncü ve son dönem Truman Doktrini altında 2 Ağustos 1946 tarihinde Yunanistan'a yardım hazırlıklarıyla başladı. ABD, Batı Akdeniz'de Amerikan deniz ve hava gücünün belireceği bir plan duyurdu. Sovyetler Birliği'nin beklenen Doğu Akdeniz'deki hareketi 7 Ağustos tarihli Türk Boğazlarına yönelik notası bu durumla bağlantılı olabilirdi. Bu yeni durumun en önemli sonucu ABD ile İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki ilişkilerini yakınlaştırması oldu. Bu yakınlaşma ayrıca Yunanistan konusunda da kendini gösterecekti. Bu dönemin başlangıcında, daha önce Yunanistan sahasında yalnızca İngiltere ile karşı karşıya olan Sovyetler Birliği, Yunanistan'da ABD ile kendisini direkt olarak çarpışırken buldu. Bununla birlikte bu ana kadar SSCB, ABD önlemlerinin "yükselen eğrisinden" habersiz değildi, çünkü bunların büyük çoğunluğu kamuoyunun bilgisi dahilindeydi. ABD'nin Yunanistan'a yardım yapmasını engellemek ve ABD'yi bu resmin dışında bırakmak için Sovyetler Birliği'nin Avrupa'da etki alanları antlaşması hakkında bazı müzakerelerde bulunmak için İngiltere'ye yanaştığı iddia edildi. Ancak İngiltere, ABD'nin artık Doğu Akdeniz ile Yakın ve Orta Doğu'daki hayati çıkarlarının farkına vardığını biliyordu. ABD ve Amerikan kamuoyu Sovyetler Birliği'nin 1944'ün sonlarına doğru zirveye ulaşan Amerikan hoşgörü ve güven politikasının sınırlarını çoktan aştığını hissediyordu. ABD artık savaş riskine rağmen Sovyetlerin daha fazla genişlemesini durdurmaya kararlıydı. Bundan dolayı İngiltere, Yunan Hükümeti'ne bilgi vermeden Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan yardımın ağır yükünü artık üstlenemeyeceğini ABD'ye bildirdi. Bu gelişmelerden sonra 28 Şubat 1947'de ABD, yardım yapmak niyetinde olduğunu Yunanistan'a bildirdi.⁸⁸

Bu noktadan sonra bölgenin hamisi olarak ABD'nin ortaya çıktığı ve İngiltere'nin biraz daha kabuğuna çekilerek sahneyi ABD'ye terk etmeye başladığı görülmektedir. 1946 yılının sonlarına gelindiğinde Yunanistan Başbakanı Tsaldaris'in de Washington'a ziyaret gerçekleştirmiş olması artık iki ülke arasında çift yönlü bir diplomasiye başladığını göstermekteydi. Böylelikle Yunanistan'ın yardım talepleri de daha net olarak ortaya çıkmış oldu. Ayrıca Yunanistan Başbakanı Tsaldaris'in ABD ziyareti, gelecekte Yunanistan'ın yönünü nereye doğru çevirmek istediğine yönelik fikir vermektedir.

Bu durum Tsaldaris'in 4 Mayıs 1964 tarihinde Atina'da Philip C. Brooks ile yaptığı söyleşiden de anlaşılmaktaydı. Tsaldaris döneme ilişkin şunları ifade etmekteydi:⁸⁹

"Byrnes, Acheson ve diğer dışişleri bakanlığındaki kişilerin yanı sıra onun (Başkan Truman) bana söylediği şeylerden dolayı bunu yapacağına emindim (Truman Doktrini ve

⁸⁸ Xydis, "America, Britain, and the USSR", 589-592-594-595.

⁸⁹ <https://www.trumanlibrary.gov/library/oral-histories/tsaldari>. Erişim: 04.08.2023.

Yunanistan'a yardım çağrısı için). 1946 yılının Kasım ayında çok uzun görüşmeler yaptık. Onlara Yunanistan'a yardım sağlamalarını söylemek için 4 Aralık'ta Washington'a gittim. Çünkü İngiliz yardımı son buluyordu. Bu bitmişti... İngiliz yardımının geri çekileceğini 6-7 ay önceden biliyordum. 1946 yılı Kasım ayı başında İngiliz Dışışleri Bakanı ile Paris'te görüştüm..."

Böylelikle İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerinden 1946 yılının son aylarına kadar, Balkanlarda üç büyük güç arasında süren diplomasi değişime uğradı. Bu değişimin ana noktası olan Yunanistan'da artık ABD'nin direkt olarak bir diplomasi yürüteceğine dair işaretler ortaya çıktı. Böylece bu sürece gelene kadar sürdürülen ABD ve SSCB arasındaki çatışmadan kaçınma politikası da son buldu.

Diğer yandan Tsaldaris'in ifadeleri, aslında Yunan hükümetinin Batı'dan yana olan seçimini Truman Doktrini'nin açıklanışından önce yaptığını gösteriyordu. Bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nin gerek İngiltere ile müzakere girişimleri gerekse Yunanistan'da vekalet savaşı sürdürmeye yönelik politikaları, ABD'nin Yunan sahnesine çıkışını engelleyemedi.

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda Amerikalı üst düzey teknokratlar arasında değişen Amerikan yaklaşımının da etkisiyle, politika seçimleri tartışılmaya başlanmıştı. Amerikalı politika yapıcılardan biri olan George F. Kennan,⁹⁰ bu politika yapım sürecine oluşturduğu çevreleme stratejisi (*strategy of containment*) ile 1947 yılında etki eden ve Amerikalı teknokratlar arasında tartışmaya konu olan isimlerden biriydi.

1947 yılında ABD Dışışleri Bakanı George C. Marshall'ın talebi üzerine George F. Kennan tarafından Politika Planlama Ekibi (Policy Planning Staff) kuruldu.⁹¹ Kennan 31 Aralık 1949 tarihine kadar Politika Planlama Ekibi'nin direktörü olarak görev yaptı. Kennan'ın yönetiminde olan bu grup, çeşitliliği ve karmaşıklığı bakımından şaşırtıcı olan bir dizi politika problemini araştırdı. Fakat Kennan'ın karşılaştığı ve görev süresi boyunca Amerikan dış politikasına hâkim olan temel problem, Sovyetler Birliği'nin oluşturduğu düşmanlığa ve açık tehdide nasıl karşılık verileceğiydi.⁹²

ABD Dışışleri Bakanlığı'nda 1947-1949 yılları arasında kariyer yapmış olan George F. Kennan, ABD'nin Sovyetler Birliği ile Soğuk Savaş'ta (1947-1989) temel mücadele stratejisi

⁹⁰ George F. Kennan, Amerikalı diplomat ve tarihçiydi. 5 Mayıs 1947-31 Mayıs 1949 tarihleri arasında Beyaz Saray Politika Planlama Direktörü olarak çalıştı. 14 Mayıs 1952 – 19 Eylül 1952 tarihleri arasında ABD'nin Sovyetler Birliği Büyükelçisi.

⁹¹ <https://www.state.gov/about-us-policy-planning-staff/>. Erişim: 27.05.2024.

⁹² Wilson D. Miscamble, *George F. Kennan and The Making of American Foreign Policy, 1947-1950*, New Jersey: Princeton University Press, 1992, 11.

olan “çevreleme” politikasını formüle etti. Kennan’ın, Truman yönetiminin dış politikasının temeli haline gelen fikirleri ilk kez 1947 yılında Foreign Affairs dergisinde isimsiz olarak “X-Makalesi” adıyla yayınlandı ve kamuoyunun dikkatini çekti. “Sovyetler Birliği’ne yönelik herhangi bir Birleşik Devletler politikasının ana unsuru,” diye yazıyordu Kennan, “Rusya’nın yayılmacı eğilimlerinin uzun vadeli, sabırlı ama kararlı ve uyanık bir şekilde kontrol altına alınması olmalıdır.” Bu amaçla, “Batı dünyasının özgür kurumlarına yönelik Sovyet baskısına”, “Sovyet politikasının değişimlerine ve manevralarına karşılık gelen, sürekli değişen bir dizi coğrafi ve siyasi noktada karşı gücün ustaca ve uyanık bir şekilde uygulanması” yoluyla karşı koyulması çağrısında bulundu. Kennan, böyle bir politikanın “önünde sonunda Sovyet gücünün dağılması ya da giderek yumuşamasıyla sonuçlanacak eğilimleri teşvik edeceğini” öngörüyordu.⁹³

Kennan’ın makalesinde değindiği görüşlerinden de anlaşılacağı üzere ona göre ABD, Sovyetler Birliği ile girdiği bu örtülü savaşı uzun vadeye yaymalıydı. Bu bağlamda, Kennan’ın zamanla değişecek olan dünya koşullarını da öngörerek, Sovyetler Birliği’nin önünde sonunda siyasi, ideolojik ve ekonomik açılardan gücünü yitirebileceğini öngördüğü düşünülebilir.

Kennan’ın politikası en başından beri tartışmalıydı. Köşe yazarı Walter Lippmann, hayati ve çevresel çıkarlar arasında ayırım yapmadığı için X-Makalesine saldırdı.⁹⁴ Kennan’ın makalesi ABD’nin, Sovyetler Birliği ve onun Komünist müttefikleriyle nüfuz kazanma riski oluşturdukları her zaman ve her yerde yüzleşmesi gerektiğini ima ediyordu. Aslında Kennan, Sovyet yayılmasına karşı her şeyden önce dünyanın başlıca endüstriyel güç merkezlerinin savunulmasını öngörüyordu. Batı Avrupa, Japonya ve ABD. Diğer Amerikalı politika yapımcılar, Kennan’ın politikasını fazla savunmacı olmakla eleştirdi. En önemlisi, John Foster Dulles 1952 seçim kampanyası sırasında ABD’nin politikasının çevreleme değil, Sovyet gücünün “geriletilmesi” ve Doğu Avrupa’nın nihai olarak “özgürleştirilmesi” olması gerektiğini ilan etti. Truman yönetimi içinde bile Kennan ile Kennan’ın Politika Planlama Personeli direktörü olarak halefi Paul Nitze arasında çevreleme konusunda bir anlaşmazlık vardı. Sovyet tehdidini öncelikle askerî açıdan gören Nitze, Kennan’ın “karşı gücün becerikli ve uyanık bir şekilde uygulanması” çağrısını askeri güç kullanımı olarak yorumladı. Buna karşılık, Sovyet tehdidinin öncelikle siyasi olduğunu düşünen Kennan, Sovyet etkisinin yayılmasına karşı koymak için her şeyden önce ekonomik yardımı (örneğin Marshall Planı) ve “psikolojik savaşı” (açık

⁹³ <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan>. Erişim: 10.08.2023.

⁹⁴ Walter Lipmann, “Soğuk Savaş” kavramını ilk kullananlar arasında yer alan Amerikalı yazar ve gazeteci.

propaganda ve gizli operasyonlar) savundu. 1950 yılında Nitze'nin⁹⁵ çevreleme anlayışı Kennan'ın anlayışına üstün geldi. Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanan ve Truman tarafından imzalanan bir politika belgesi olan National Security Council 68 (NSC 68), ABD askeri bütçesinde ciddi bir genişleme çağrısında bulunuyordu. Belge aynı zamanda çevrelemenin kapsamını büyük endüstriyel güç merkezlerinin savunulmasının ötesine taşıyarak tüm dünyayı kapsayacak şekilde genişletiyordu. "Mevcut güç kutuplaşması bağlamında," diyordu, "*özgür kurumların herhangi bir yerde yenilgiye uğraması her yerde yenilgiye uğraması demektir.*" Kennan'ın 1950'li yılların başında maruz kaldığı tüm eleştirilere ve çeşitli politika yenilgilerine rağmen, daha genel anlamda Sovyet etkisinin genişlemesinin engellenmesi anlamına gelen çevreleme, Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD'nin temel stratejisi olarak kaldı. Birleşik Devletler bir yandan izolasyonizme çekilmezken, diğer yandan John Foster Dulles'in kısaca savunduğu gibi Sovyet gücünü "geriletme" için harekete geçmedi. Truman'dan sonra 1989'da komünizmin çöküşüne kadar gelen her yönetimin Kennan'ın çevreleme politikasının bir varyasyonunu benimsediğini ve kendi politikası haline getirdiğini söylemek mümkündür.⁹⁶

Aslında Kennan'ın bu görüşlerinin ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşmaya başlayan Yunanistan politikasında da etkili olduğu söylenebilir. Öyle ki Yunanistan'da bulunan Amerikalı yetkililer de Yunanistan'da bir Amerikan askeri varlığından ziyade ekonomik tedbirlerin alınması gerekliliğine vurgu yapmıştı. Bu vurgular Marshall Planı'nın Yunanistan'da uygulamaya konulmasına zemin hazırlamıştı. Bu bağlamda Kennan'ın askeri güç kullanımından ziyade Sovyet etkisine karşı koymak için işaret ettiği ekonomik yardım politikası, ABD'nin Truman Doktrini ve Marshall Planı ile radikal değişim yaşayan Yunanistan politikasında karşılık bulmuştu.

1.3. Soğuk Savaş Döneminin İlk Yıllarında Amerikan Belgelerinde Yunanistan: Dean Acheson ve Paul Porter'ın İzlenimleri

Soğuk Savaş döneminin etkileri dünyanın tüm coğrafyalarında etkisini gösterdi. Bu etkiden Yunanistan da üzerine düşen payı almıştı. 1947 yılında Truman Doktrini ve 1948 yılındaki Marshall Planı birbirlerinin bir tamamlayıcısı olarak ABD'nin Yunanistan politikasında radikal bir kırılma yarattı. Yaşanan bu sistematik dönüşüm Soğuk Savaş dönemi boyunca artırımlı politikalar ile sürdürülecekti.

⁹⁵ Paul Nitze, George F. Kennan'dan sonra Politika Planlama Ekibi (PPS) direktörlüğü görevine gelmiştir.

⁹⁶ <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan>. Erişim: 10.08.2023.

Soğuk Savaş dönemi ideolojik bir savaştı ve 1945 yılının sonlarına doğru şekil almaya başlamıştı. Resmi olarak Soğuk Savaş dönemi Aralık 1991'e kadar sürdü. Basitçe ifade etmek gerekirse, Soğuk Savaş, ABD ile Sovyetler Birliği arasında müşterek düşmanlık, güvensizlik ve rekabet durumuydu. Soğuk Savaş döneminin büyük bir bölümünde “savaş” olarak adlandırılan olgu siyasal ve ekonomik ideolojilerin rekabet etmesiyle ilgiliydi.⁹⁷

Amerikalı teknokratlar, Truman Doktrini ve Marshall Planı yürürlüğe girmeden önce Yunanistan hakkında kapsamlı bir araştırma yapıp bilgiler toplamaya başlamıştı. Bu araştırmalar öncelikle Yunanistan'ın ekonomik durumuyla ilgiliydi. Bu araştırma ve bilgi toplama safhası hem ABD'nin Yunanistan politikasında radikal bir değişime (1947 yılıyla başlayıp 1948 yılında Marshall Planı ile tamamlanan) zemin hazırladı hem de Soğuk Savaş dönemi süresince devam edecek olan artırımlı politikalara öncülük etti. Bu nedenle gelecek olan artırımlı politikaların temellerinin anlaşılabilmesi için çalışmanın bu bölümünde Acheson ve Porter'ın raporlarına yer verilecektir.

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Müsteşarı olan Dean Acheson 7 Ağustos 1946 tarihinde “Yunanistan Ekonomik Misyonu” başlığı altındaki raporunda Başkan Harry S. Truman'a şu bilgileri iletti:⁹⁸

Ocak 1946'da İhracat-İthalat Bankası (Import-Export Bank) Yunanistan ile 25 milyon dolarlık kredi için bir anlaşma imzaladı. Aynı zamanda Atina'daki Amerikan Büyükelçisi, Yunan Hükümeti'nin ekonomik zorluklarını çözmek için acil ve enerjik tedbirler alması gerektiğine işaret eden ve tarafınızdan onaylanan bir notayı Yunan Hükümeti'ne iletti. Yunan Hükümeti yaklaşık sekiz ay önce kendisine sağlanan 25 milyon dolarlık krediyi bugüne kadar hiç kullanmamıştır. Bakanlığın elindeki bilgiler, Yunanların kendi iç mali güçlükleriyle başa çıkmak ya da ülkenin halihazırda sahip olduğu yabancı varlıklardan en etkin şekilde yararlanmak için etkili tedbirler almadığını göstermektedir. Temmuz ayı başlarında Yunanistan Başbakanı Londra'daki Büyükelçimize ek bir İhracat-İthalat Bankası kredisini görüşmek üzere bu ülkeye bir heyet göndermek istediğini belirtti. Bakanlık, İhracat-İthalat Bankası ile istişare ettikten sonra, yeni bir krediyi görüşmek için uygun bir zaman olmadığını, ancak Yunanistan'ın genel ekonomik ve mali durumunu görüşmek üzere bir heyetin gönderilmesinin memnuniyetle karşılanacağı cevabını verdi. Londra'daki Büyükelçimiz bu bilgiyi Yunan Başbakanına iletti ve mevcut koşullar altında şu anda yeni bir İhracat-İthalat

⁹⁷ Paul G. Pierpaoli Jr., Overview of the Cold War, *Cold War*, Ed. James R. Arnold ve Roberta Wiener, California: Copyright ABC-CLIO, LLC, 2012, 4.

⁹⁸ <https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/dean-acheson-harry-s-truman-attached-press-release>. Erişim: 30.03.2024.

Bankası kredisi olasılığının bulunmadığını açıkça belirtti. Ancak misyon, Bakanlık ile yaptığı ilk görüşmelerde 175 milyon dolarlık yeni bir İhracat-İthalat Bankası kredisi talep etmiş ve ekonomik ve siyasi çöküşü önlemek için böyle bir kredinin gerekliliğini vurgulamıştır. UNRRA 31 Temmuz 1946 tarihine kadar Yunanistan'a 293 milyon dolar karşılıksız yardım sağlamıştır ve bu yardım 1946 yılı sonuna kadar yaklaşık 358 milyon dolar olacaktır. Bakanlık, Yunanistan'ın ekonomik durumunu dikkatle inceledikten sonra, 25 milyon dolarlık İhracat-İthalat kredisi de dahil olmak üzere elindeki kaynakları etkin bir şekilde kullanması halinde, Yunanistan'ın 1947 yılında temel ithalat ihtiyaçlarını karşılayabileceği sonucuna varmıştır... Bakanlık, Yunan Hükümeti ekonomik sorunlarıyla başa çıkmak için kendi gücü dahilinde gerekli tedbirleri aldığını gösterene kadar, bu Hükümetin Yunanistan'a herhangi bir ek İhracat-İthalat Bankası kredisi vermeyi taahhüt etmesinin akıllıca olmayacağını düşünmektedir. Yunanistan'ın bunu yapması halinde İhracat-İthalat Bankası kredisi Yunanistan'da yeniden yapılanmanın ilerletilmesi için etkili bir araç olacaktır, ancak böyle bir adımın atılmaması halinde, yeni bir kredinin Yunanistan'ın ekonomik sorunlarını çözmek için çok az şey yapabileceğini düşünüyorum. Her şartta Bakanlık Yunan misyonuna, Yunan Hükümeti'nin Yunan ekonomisini korumak için yeterli önlemleri almaya istekli olduğunu gösterene kadar ek İhracat-İthalat Bankası kredileri almayı bekleyemeyeceğini vurgulamaya çalışmaktadır...

1946 yılında Dean Acheson'ın Başkan Truman'a iletmış olduğu bu bilgiler, Truman Doktrini'ne giden sürecin bir diğer hazırlık aşamasıydı. Bu bağlamda, yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere ABD, Yunanistan'daki ABD Büyükelçiliği aracılığıyla Truman Doktrini öncesinde de Yunanistan'ın ekonomik durumuyla ilgilenmeye başlamıştı. Bu durum aynı zamanda ABD'nin hangi politika araçlarını kullanarak Yunanistan'da varlık göstermeyi planladığına dair ipuçlarını içeriyordu. Bu çerçevede Müsteşar Acheson'ın ilettiği bilgilerden de anlaşılacağı üzere ABD, Yunanistan'a sağlanacak olan uluslararası kredilerle yakından ilgilenmekteydi.

Öte yandan bu durum İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan'ın büyük bir ekonomik buhran yaşadığını göstermekteydi. Savaş sonrasında UNRRA aracılığıyla 31 Temmuz 1946 tarihine kadar Yunanistan'a 293 milyon dolar karşılıksız kredi sağlanmış ve bu yardımın 1946 yılının sonuna kadar 358 milyon doları bulması öngörülmüştü. Fakat Dean Acheson, bu yardımların devamlılığını ve başarısını Yunan Hükümeti'nin istekliliğine ve gerekli yapısal dönüşümleri gerçekleştirebilmesine bağlamaktaydı. Aynı zamanda Acheson'ın bu düşünceleri ABD'nin Yunan siyasal yaşamına yapacağı müdahaleler için zemin hazırlamaktaydı. Çünkü

ekonomik yardımlar aracılığıyla Yunan ekonomisinin kalkındırılması, bir anlamda ABD'nin taleplerinin Yunanistan Hükümeti tarafından karşılanmasına bağlanmaktaydı.

Dean Acheson, Soğuk Savaş dönemi boyunca Amerikan dış politikasını etkileyen ve yönlendiren isimlerden biriydi. Acheson, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Truman yönetiminde Dışişleri Bakanı James F. Byrnes'in Müsteşarı olarak görev yapmış ve 1940'larda Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA), Gıda ve Tarım Örgütü ve Uluslararası Para Fonu'nun kurulmasına giden süreçte ABD'yi temsil etmişti.⁹⁹ Bu bağlamda da Yunanistan'a sağlanacak olan kredilerin devamlılığında Dean Acheson'ın görüşleri önemli bir rol oynayacaktı. Bu çerçevede Dean Acheson, Truman Doktrini'ne giden süreçte ABD'nin Yunanistan politikasının şekillenmesinde de aktif rol almıştı. Öte yandan Dean Acheson, 1947 yılında Truman Doktrini olarak bilinen ve Yunanistan ile Türkiye Hükümetleri'ne acil askeri ve ekonomik yardım taahhüttü veren doktrini şekillendirmişti ve aynı yıl Marshall Planı olarak ifade edilen planın ana hatlarını belirlemişti.¹⁰⁰

1947 yılının başlarında Amerikalı yetkililerin Yunanistan'da yaptıkları incelemeler politikaların değişmeye başlayacağına işaret ediyordu. Özellikle Porter Misyonu adı altında yapılan incelemeler ABD'nin Yunanistan'a ekonomik yardımda bulunmasına ilişkin görüşleri aktarıyordu. Porter Misyonu'nun yaptığı çalışmalar da Marshall Planı'nın bir öncüsü olmuştu.

Yunanistan'daki Amerikan Ekonomi Misyonu Başkanı Paul A. Porter, Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Müsteşarı Clayton'a 17 Şubat 1947 tarihinde izlenimlerini aktaran bir yazı kaleme aldı. Porter, "çok gizli" ibareli bu raporda Yunanistan hakkındaki izlenimlerini şu şekilde aktarmaktaydı:¹⁰¹

Sayın Clayton: Amerikan Ekonomik Misyonu bir aydır Yunanistan'da bulunuyor ve bu sürenin neredeyse yarısı yeniden yapılanma, tarımsal üretim ve taşradaki diğer faaliyetleri gözlemlemek üzere Makedonya ve Mora yarımadasını ziyaret etmekle geçti... Önümüzdeki yıla ilişkin programlarının ayrıntılı bir resmini elde etmek amacıyla Atina'da Hükümet Bakanlıkları ile birlikte çalıştık, ancak güvenilir bilgi edinme konusunda Yunanistan'da alışlagelmiş zorluklarla ve hayal kırıklıklarıyla karşılaştık. Bununla birlikte, hükümetin yeniden yapılanması, bütçe bilgileri, ticari dengeleri ve ilgili konularda bazı ilerlemeler kaydettik. Bu noktada bir ara rapor sunmaya hazır olmamakla birlikte, ilk izlenimlerimden bazıları ilginizi çekebilir ve durumun son derece vahim olduğunu gösterebilir: ... Yunan Hükümeti, UNRRA

⁹⁹ <https://history.state.gov/departmenthistory/people/acheson-dean-gooderham>. Erişim: 23.09.2024.

¹⁰⁰ <https://www.britannica.com/biography/Dean-Acheson>. Erişim: 23.09.2024.

¹⁰¹ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1947v05/d15>. Erişim: 12.10.2023.

yardımının ve muhtemelen Yunan Ordusu'na yapılan İngiliz sübvansiyonunun kesilmesinden kaçınılmaz olarak doğacak sorunlarla henüz yüzleşmemiştir; aslında 1947-48 mali yılı için bir bütçe hazırlamamışlardır. Bu mektubun yazıldığı sırada elimize ulaşan 1947-48 yıllarına ilişkin ilk geçici Hükümet gelir ve gider tahminlerine göre brüt harcamalar 421 milyon dolar, brüt gelirler ise 256 milyon dolar olup 165 milyon dolarlık bir açık söz konusudur. Harcamalara ilişkin bu tahmin, Yunan Ordusu'na İngiliz sübvansiyonunun devam edeceğini varsaymaktadır... Bu iç karartıcı mali görünümün yanı sıra, başta Hükümetin kamu çalışanları ve diğerlerinin ücret artışı taleplerine karşı koymadaki başarısızlığı olmak üzere ve diğer göstergelerden de anlaşılacağı üzere ciddi bir enflasyon dalgası daha yaklaşıyor olabilir. Yunan Hükümeti, azalan dış yardım sınırları dahilinde harcama ve gelir programını gerçekçi bir şekilde planlamadığı sürece bu kaçınılmazdır... UNRRA ve Yunan Hükümeti tarafından tahmin edilen 175 milyon dolarlık ödemeler dengesi açığını istatistiksel olarak yaklaşık 50 milyon dolara düşürebiliriz. Ancak bu, Birleşik Devletlerin ihtiyaç fazlası mallarının etkin bir şekilde kullanılmasını ve ihracatın Yunan Hükümeti'ne belirttiğimiz seviyelerde geliştirilmesini gerektirmektedir... Ulaşım tesislerinin yeniden inşası için yurtdışından gelen malzeme ve eşzamanlı yerel harcamalar için drahmi son derece sınırlıdır; Yunanistan'ın büyük bölümünde demiryolları yetersiz ekipmanla çalışmaktadır ve geçici otoyol köprüleri yıkılanların çoğunun yerini almıştır... Bakanlar ve sanayicilerle yapılan görüşmeler her zaman siyasi notlarla sonuçlanıyor. Uluslararası ve iç güvenlik sağlanmadan herhangi bir politika benimsemenin ya da kalıcı bir yeniden yapılanmaya girişmenin beyhude olduğunu iddia ediyorlar... Yunanistan'da toparlanmanın gecikmesinin altında yatan nedenlerden biri de halkın sağlıklı psikolojik durumudur... Yunanistan'daki varlığımız, Yunan Hükümeti tarafından halk arasında haksız umutlar uyandırmak için kullanılıyor. Ülke genelinde Misyonun amacının yanlış anlaşılması gibi bir durum söz konusu ve ben de bunu her fırsatta düzeltmeye çalışıyorum... Mevcut Yunan Hükümeti'nin, nihayetinde yapabileceğimiz makul önerileri kabul etmeye istekli olduğu görülüyor... Yunan halkının ezici bir çoğunlukla ve açıkça demokrasiden yana olduklarını görmek güven vericidir, ancak solun gücü de küçümsenmemelidir...

Dean Acheson'ın Yunanistan hakkındaki görüşlerini ilettiği belgeden sonra, Yunanistan'daki Amerikan Ekonomi Misyonu Başkanı Paul A. Porter'ın da Yunanistan'a ilişkin kaleme aldığı belge yine Yunanistan'ın iktisadi durumuna odaklanmaktaydı. Truman Doktrini'nin ilanından yaklaşık bir ay önce kaleme alınan bu belgede artık ABD'nin Yunan ekonomisi ile yakından ilgilenmeye başladığı görülmektedir. Öte yandan Porter'ın kaleme aldığı bilgilerden de anlaşılacağı üzere Şubat 1947'ye gelindiğinde ABD'nin yalnızca Yunanistan'a sağlanacak olan

kredilerle ilgilenmediği, aynı zamanda Yunanistan'ın kamu maliyesine ilişkin tavsiye ve önerilerde vermeye başladığı görülmektedir. Öte yandan Yunanistan'daki Amerikan Ekonomik Misyonu Başkanı Porter, Yunan Hükümeti'nin gelir ve giderlerini incelemiş ve oluşacak bütçe açıklarını hesaplamıştı.

Bunun yanı sıra Yunanistan'da bulunan sanayici ve iş insanları ile görüşmeler yapan Porter, Yunanistan'daki ekonomik duruma ilişkin bir problem tanımlaması yapmaktaydı. Ayrıca kaleme almış olduğu bu belgede mevcut Yunan Hükümeti'ne tavsiyelerde bulunacaklarını bildiren Porter, Yunanistan'da yapılması gerekli olan ekonomik reformlara da dikkat çekmişti. Bu durum da henüz Truman Doktrini açıklanmadan önce de ABD'nin, Yunanistan'ın izleyecek olduğu politikalara doğrudan müdahil olma hazırlığı yaptığını göstermekteydi. Nitekim Amerikalı teknokratlar, Truman Doktrini ilan edilmeden bir ay önce de Yunanistan'a mali konularında tavsiyeler vermeye başlamıştı.

Bu çerçevede, Acheson ve Porter'ın raporları sadece ABD'nin Yunanistan politikasındaki radikal değişime zemin hazırlamakla kalmadı, aynı zamanda bu raporlar Soğuk Savaş döneminde ABD tarafından sürdürülecek olan artırımlı politikaların yapımı için Yunanistan'ın iktisadi, siyasi ve sosyal yapısı hakkında Amerikan devletinin bilinç sahibi olmasını sağladı.

1.4. Ekonomik Destek Dönemi ve Yunanistan: Kamu Politikası Çerçevesinde Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın Balkanlara Etkisi

Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı'ndan ciddi bir yara alarak çıkması, ABD'nin savaş sonrasında Yunanistan'a yönelmesindeki öncelikli nedenlerdendi. Diğer yandan ülkede komünizm esintilerinin hissedilmesi de ABD'yi harekete geçiren kırılma noktası olmuştu. Bu noktada toparlanması için acil yardım bekleyen Yunanistan'da çeşitli öncelikler vardı: Çökmüş ekonomi ön sırada yer almaktaydı.

ABD Dışişleri Bakanı James Byrnes görev yaptığı dönem olan 1945-1947 yılları arasında, Başkan Truman'a Amerika'nın askeri katılımının Yunanistan'daki güncel problemlerin çözümü için hiçbir katkı sunamayacağını belirtti. Byrnes askeri desteğin yerine, Yunanistan'ın ekonomik zorlukları aşabilmesi için ABD ve İngiltere'nin bu ülkeye teknik destek ve kredi sağlamasını teklif etti. Başkan Truman bu öneriyi onayladı. Amerikalı ve İngiliz yetkililer Yunanistan'ın ekonomik problemleri konusunda hemfikirlerdi fakat çözüm için öncelikleri ve tercihleri birbirlerinden farklıydı. Amerikalılar, Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi'nin (*United Nations Relief and Rehabilitation Administration*) ekonomik problemler

için büyük bir kaynak katkısında bulunabileceğine inanıyordu.¹⁰² Ancak bu beklentiler doğrudan bir Amerikan katılımı olmadan beklenen sonucu vermeyecekti. Yunanistan için başlayacak olan ekonomik destek dönemi ABD'nin Balkanlardaki ilk yol haritasıydı. Amerikalı bazı politika yapımcıların ya da karar vericilerin bölgedeki askeri bir varlığın sorunlara çözüm olmayacağını düşünmesi farklı politika girişimlerine neden oldu. Bunun en somut örneği ise Truman yönetimi tarafından hayat geçirildi.

ABD'nin Yunanistan'a planladığı ekonomik yardım doğrudan bir müdahaleydi. Bu ekonomik yardım planlamaları içerisine Sovyet etkisine terk edilmek istenmeyen Türkiye de dahil edilmişti. Başkan Truman'ın danışmanları Türk-Yunan yardım programının müdahaleci karakterine rağmen programa destek verdiler. Amiral Leahy, Avrupa'nın endişelerine bu tür bir müdahalenin ABD'nin geleneksel politikasında “pozitif ve direkt” bir değişim sağladığını iddia etti. Dean Acheson¹⁰³, Yunanistan'da sonucu önemli ölçüde etkilediği için hareketliliğin gerekliliğine meslektaşlarını ikna etmişti. Bu durum Fransa, İtalya, Macaristan ve Türkiye'deki benzer tehditler için Amerikan halkının reaksiyonlarını belirleyecekti. Kabine toplantısında Başkan Truman, Marshall ve Acheson her iki partinin (Cumhuriyetçi ve Demokrat) liderleri ile fikir alışverişinde bulundu. Marshall, Kongre liderlerine problemi açıklama girişiminde bulundu. Fakat yaptığı şeyi bir Beyaz Saray danışmanı ilham vermekten uzak olan “*kuru ve ekonomik terimler*” olarak nitelendirdi. Acheson'un sunumu ise hitabeti kuvvetli ve ikna ediciydi. Geçen 18 ay içinde komünist partiler İtalya ve Fransa'da problemlere sebep oluyorken Sovyetler Birliği, Balkanlar ve Boğazlar üzerinde baskı uygulamıştı. Sovyetlerin amacı Akdeniz ve Orta Doğu'yu kontrol etmektir. Böylelikle oradan Güney Asya, Afrika ve Avrupa'ya genişleyebilecekti. Sovyetlerin genişlemesine engel olan Yunanistan'dı. Eğer Yunanistan Sovyet etkisine girerek ABD açısından kaybedilirse, bu durum İran ve tüm doğuya bulaşacaktı.¹⁰⁴

İngiltere'nin gücü azalmıştı ve Sovyetler Birliği'ne karşı ayakta duracak sadece ABD kalmıştı. ABD ya mücadeleyi kabul edecekti ya da gerekeni yapmamasından dolayı kaybedecekti. Fikir alışverişi esnasında uzun bir sessizlikten sonra Amerikalı devlet adamı Vandenberg ciddi bir şekilde, “*Sayın Başkan eğer bunu ülke ve Kongreye söyleyecekseniz ben sizi destekleyeceğim ve çoğu üyenin de aynı şeyi yapacağına inanıyorum*” dedi. Yunan krizinin fark edilmesini

¹⁰² Iatrides, “Greece”, 7-8.

¹⁰³ Dean Acheson, 1945-1947 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakan Yardımcılığı görevini yaptı.

¹⁰⁴ Howard Jones, *A New Kind of War America's Global Strategy and the Truman Doctrine in Greece*, New York: Oxford University Press, 1989, 41-42.

sağlamak için Başkan Truman, Karayipler tatilini ertelediğini basına duyurdu. Bir hafta içerisinde Amerikan Kongresi'ne açıklama yapacaktı. Başkan'ın dünyanın farkına varmasını istediği, Amerika'nın politikasının “*her neresi tehdit altında olursa olsun*” özgürlüğü savunmak olduğuydu. Acheson, Başkan Truman'a bu politikayı Orta Doğu'yla sınırlandırmak için bir neden göremediğini ve bu politikanın dünya genelinde uygulanması gerektiğini düşündüğünü ifade etti¹⁰⁵ Bu gelişmelerle birlikte ABD'nin Yunanistan politikasına yön verecek olan aktörler (siyaset) ortaya çıkmaya başlamıştı. Gerek *Beyaz Saray* gerekse *Kongre Üyelerinin* ağırlıklı ortak tutumuna bakıldığında, artık Yunanistan meselesi ABD'li karar alıcılar için bir varlık meselesiydi. Başkanın, Kongre üleriyle bu konuyu görüşüp gündeme getirmesi ABD'nin Yunanistan politikasında ‘*siyasetin*’ ortaya çıkışını simgeliyordu. Problemin ortaya çıkışından sonra aktörlerin probleme yönelik girişimleri, ‘*siyasetin*’ konuya müdahil olmasını sağlamıştı. Böylelikle “*problemin*” belirlenmesinden sonra, “*siyaset ve kamu politikaları*” da ortaya çıkmış oluyordu.

Başkan Truman'ın 12 Mart 1947 tarihinde Kongre'nin ortak oturumunda yaptığı konuşma beraberinde Truman Doktrini'ni getirmiş oldu. Konuşmanın ilk sebebi, İngiliz Hükümeti'nin 31 Mart 1947 tarihi itibarıyla Yunan Komünist Partisi'ne karşı sürdürdüğü savaşta Yunan Hükümeti'ne artık askeri ve ekonomik destek vermeyeceğini açıklamasıydı. Başkan Truman Amerikan Kongresi'nden Komünistlere karşı Yunan Hükümeti'ni desteklemelerini talep etti. Bununla birlikte Kongre'den Türkiye'ye de yardım sağlanmasını istedi. ABD Hükümeti, Sovyetler Birliği'nin Yunan Komünistleri desteklediğine inanıyordu. Bununla birlikte ABD Hükümeti, Yunan İç Savaşı'nda komünistlerin galip gelmesi halinde Yunan politikalarını Sovyetlerin şekillendireceğinden endişe ediyordu.¹⁰⁶ Başkan Truman, “*Silahlı azınlıkların ya da dış baskıların boyunduruk altına alma girişimlerine direnen özgür halkları desteklemek ABD'nin politikası olmalıdır*” dedi. Böylece Yunanistan ve Türkiye'ye yardım politikası Kongre'de bulunan iki partinin de (Cumhuriyetçiler ve Demokratlar) desteğiyle onaylandı.¹⁰⁷ İki ülkeye yapılacak olan askeri ve ekonomik yardım toplamda 400 milyon dolardı.¹⁰⁸ ABD Başkanı Truman'ın 12 Mart 1947 tarihli Kongre açıklamaları “*Truman Doktrini*” olarak nitelendirildi. Bu doktrin bir anlamda Balkan coğrafyasına yapılacak olan en kapsamlı ekonomik destek döneminin başlangıcıydı. Dünya, Truman Doktrini ile İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu bir ideolojik mücadele dönemine girmişti. Aynı zamanda bu doktrin

¹⁰⁵ Jones, *A New Kind of War*, 42-43.

¹⁰⁶ <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

¹⁰⁷ <https://www.archives.gov/milestone-documents/truman-doctrine>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

¹⁰⁸ <https://www.trumanlibrary.gov/education/lesson-plans/harry-truman-and-truman-doctrine>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

Amerikan “kamusal” çıkarlarını içeren bir “kamu politikası” yapım süreciydi. Böylelikle, problemin tanımından sonra siyaset ve kamu politikalarının kesişmesi süreci tamamlamış oldu. Tüm bu gelişmelerle birlikte Truman Doktrini ile başlayan süreç 1948 yılında Marshall Planı’nın hazırlanmasıyla genişletildi. Marshall Planı ile daha kapsamlı bir yardım programı hazırlandı. Bu bağlamda Truman Doktrini ile başlayan sürecin Marshall Planı ile birleştirilerek rasyonel kapsamlı bir modele dönüştürüldüğü ifade edilebilir.

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa savaş nedeniyle harap olmuştu. Bu nedenle içerden ve dışardan komünizmin yayılabilmesi mümkündü. ABD Dışışleri Bakanı George C. Marshall, 5 Haziran 1947 tarihinde Harvard Üniversitesi mezunlarına yaptığı konuşmada Avrupa’nın yeniden inşa edilmesi amacıyla kapsamlı bir program çağrısında bulundu.¹⁰⁹ Dışışleri Bakanı George C. Marshall’ın Harvard Üniversitesi’nde yapmış olduğu konuşmanın bir bölümü şu şekildeydi:¹¹⁰

“Size dünyanın durumunun oldukça ciddi olduğunu söyleme ihtiyacı hissetmiyorum. Bu tüm zeki insanlar için belirgin olmalıdır... .. Politikamız herhangi bir ülke ya da doktrine karşı değil ama açlığa, yoksulluğa, çaresizliğe ve kaosa karşıdır... Diğer ülkelerin kalkınmasına engel olmak için manevra yapan herhangi bir hükümet bizden yardım umamaz. Ayrıca siyasi açıdan fayda sağlamak için insanlığın yoksulluğundan fayda sağlamaya çalışan hükümetler, siyasal partiler ve gruplar ABD’nin muhalefetiyle karşılaşacaktır... Program tüm Avrupa ülkelerinde olmasa da bir grup tarafından kabul edilen ortak bir program olmalıdır...”

19 Aralık 1947 tarihinde ABD Başkanı Harry S. Truman, Kongre’ye Marshall’ın Avrupa’ya ekonomik destek sağlanması yönündeki fikirlerini içeren bir mesaj gönderdi. 1948 yılında Kongre ezici bir çoğunlukla Ekonomik İş Birliği Yasası’nı kabul etti. 3 Nisan 1948 tarihinde Başkan Truman “Marshall Planı” olarak tanınan yasayı imzaladı. Bu tarihten itibaren gelecek olan dört yıl boyunca Amerikan Kongre’si Avrupa’nın ayağa kalkması için 13,3 milyar dolar tahsis etti.¹¹¹ Marshall Planı, resmi adıyla Avrupa Kalkınma Programı (*European Recovery Program/ERP*) Nisan 1948’den Eylül 1951 tarihine kadar yürürlükte kaldı. Marshall Planı, Avrupa dayanışmasını teşvik etmek için yaratılmış olan Avrupa Ekonomik İş Birliği Organizasyonu’nun da (*Organization for European Economic Co-operation*) hareket noktası oldu. Bu bağlamda Marshall Planı, Batı’nın savunulmasında Soğuk Savaş dönemi içerisinde Amerikan yönetiminin elindeki önemli bir siyasal araçtı.¹¹² Marshall Planı olarak bilinen bu

¹⁰⁹ <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/marshall-plan>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

¹¹⁰ Bruce Jones, *The Marshall Plan*, Washington: Brookings Institution Press, 2017: 8-9.

¹¹¹ <https://www.archives.gov/milestone-documents/marshall-plan>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

¹¹² Gerard Bossuat, *The Marshall Plan: History and Legacy, The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century*, Ed. Eliot Sorel ve Pier Carlo Padoan, Washington: OECD Publishing, 2008, 13.

nl girişim ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya liderliğini üstlenmesi olarak algılandı. Kuzey Atlantik Antlaşması ve Soğuk Savaş diplomasisinin diğer enstrümanları ile Marshall Planı, iddia edilene göre ABD'nin kendini izole ettiği dönemin sonunu ve Henry Luce¹¹³ tarafından "Amerikan Yüzyılı" olarak ifade edilen dönemin başlangıcını işaret ediyordu.¹¹⁴ Marshall Planı ortak uzlaşıya göre hem Avrupa'nın büyümesini canlandırdı hem de Batı Avrupa'yı komünist baskısına karşı korudu. Marshall Planı'nın algıları en azından Batı'da genellikle olumlu yönde olmuştu. Amerikalılar Marshall Planı'nı Avrupa ve ABD arasındaki dostluğu ve müttefikliği vurgulamak için kullandı. ABD'de ve çoğu alıcı ülkede birçok tarihinin görüşü planın Avrupa'nın yeniden inşasını hızlandırdığı yönündeydi. Bu bağlamda Marshall Planı tek başına Avrupa'nın canlanmasını sağlamadı ancak Avrupa'nın canlanmasını hızlandırdı.¹¹⁵

Plana Yunanistan açısından bakıldığında, Marshall Planı yürürlüğe girdiğinde Washington Yunanistan'ın yeniden inşasında bir bağışçı konumundaydı. Kaotik ekonomik ve sosyal koşullar devlet mekanizmalarının kşn ve Yunan hükümetlerinin idari zayıflığını ortaya çıkardı. Yolsuzluk, ekonomik alt üst oluş ve askeri çatışmanın hızlı bir şekilde coğrafı olarak yaygınlaşması, Washington'a standart bir yardım programının kısa bir süre içinde boşa çıkabileceğini düşündürdü. Yunanistan'da bulunan Amerikalı yetkililer Washington'ın altın kuralını tüm ERP (Avrupa Kalkınma Programı) alanı için uygulamaya kararlıydı. ABD'nin başka bir UNRRA *United Nations Relief and Rehabilitation* (Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi) programına dahil olmaktan kaçınması gerektiği ise yine Amerikalı yetkililer tarafından ifade ediliyordu. Süreci ABD ynetmeliydi. Yunanistan'daki Marshall Planı yetkilileri, askeri çatışma ve barışçıl yeniden inşa çalışmaları arasında bir tampon bölge yaratmaya çalıştı. Bu tampon sadece devlet maliyesi çerçevesinde değil, aynı zamanda Yunanistan'da günlük yaşamda da görünür olacak bir biçimde tasarlandı. UNRRA (Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi) ve İngiliz Ekonomi Misyonu geleneksel bir yardım programıydı ve Yunan halkının kalkınmasını sağlayacak olan temelleri içeriyordu. Amerikan misyonu bunun aksine reform ve büyüme politikaları ile temel üretim, altyapı (elektrik ve ulaşım) ve parasal istikrar bağlantılıydı. Aynı zamanda yeniden inşa sadece tarıma dayalı değil aynı zamanda mamul malların ve endüstriyel retimın mevcudiyetine de odaklandı. İlk

¹¹³ Time, Life, Fortune ve Sports Illustrated dergilerini kuran bir Amerikan dergi patronu.

¹¹⁴ Michael J. Hogan, *The Marshall Plan America, Britian, and the Reconstruction of Western Europe 1947-1952*, Cambridge University Press, 1987: 1.

¹¹⁵ Sebastian Bechmann, "American Aid to Greece: The Marshall Plan as a Model For Development", *American University Clocks and Clouds*, 1 (2012), 51.

yıllardaki yardım programının aslan payını ise gıda programı aldı.¹¹⁶ Süreci ABD'nin yürütmesinin anlamı artık ortak programlardan ziyade ABD'nin Yunanistan'da direkt bir varlık göstermesiydi. Bu yönü ile de Marshall Planı, benzer olarak nitelendirilebilecek olan BM'nin yürütmüş olduğu programlardan farklıydı. ABD artık Yunanistan'da ideolojik, ekonomik ve askeri anlamda doğrudan bir varlık gösterecekti. Marshall Planı, ABD'nin Yunanistan'da uygulayacak olduğu en önemli kamu politikalarından biriydi. Marshall Planı'nın gerek yapım süreci gerekse hedefleri dış politikada uygulanan bir kamu politikası örneğiydi. Yunanistan yardım alan ülkeler arasında aldığı pay itibarıyla 700 milyon dolar ile altıncı sıradaydı.¹¹⁷

Marshall Planı'nın uygulanmasının arkasındaki sürükleyici düşünce, komünist meydan okumanın ekonomik toparlanmayı kesintiye uğratmasına müsaade edilmemesiydi. Yunanistan bu savaşı kaybetmeyi göze alamazdı. Askeri yenilgi yaşanması Marshall Planı'nın da sonunu hazırlardı. Yunanistan'daki Marshall Planı'nın payı ilk yılında ağırlıklı olarak yardım ve temel altyapının iyileştirilmesine ayrıldı. Yunan ekonomisinin profilini geliştirebilmek adına gelecekte yapılması planlanan sert değişimlere hazırlık yapıldı. Bu planlamayı başlatmak için Amerikalı danışmanlar “*Dört Yıllık İyileştirme Planı*” (1948-1952) taslağını şekillendirmek ile meşgul oldu. Bu plan, Yunanistan Koordinasyon Bakanı Stefanos Stefanopoulos ve Amerikan Büyükelçisi Henry F. Grady tarafından Kasım 1948'de oldukça büyük bir iyimserlik havası içinde duyuruldu. Dört Yıllık Plan Yunan ekonomisinde sanayileşme ve önemli yabancı sermaye yatırımı temelinde kapsamlı bir yapısal yeniden düzenleme sağladı. Marshall Planı yetkilileri, Marshall Planı'nın Yunanistan'daki ilk yılını olumsuz hisler olmasına rağmen komünist kontrolün Yunanistan'daki yayılımını engellediği için bir başarı olarak nitelendirdi. İlk sene hem Atina hem de Washington için oldukça bilgilendirici olmuştu.¹¹⁸ ABD'nin Yunanistan'da Marshall Planı ile yürüttüğü misyon, kamu ekonomisinden altyapıya kadar birçok alanda köklü değişimler getirdi. Ekonomi, altyapı ve tarım gibi alanlarda uygulanan bu değişim programı, bir bakıma Yunanistan'ın Batı ile entegrasyonunu sağlamaya yönelik bir girişimdi. Eğer Yunanistan'ın yeri Batı olacaksa ekonomik, sosyal ve siyasal yapısının da bu doğrultuda şekillendirilmesi gerekliydi.

Diğer yandan planın uygulanma aşamasında Yunanistan'daki siyasi istikrarsızlıktan kaynaklanan problemler de yaşanmaktaydı. Yunanistan'da bulunan Marshall Planı

¹¹⁶ Konstantina E. Botsiou, “New Policies, Old Politics: American Concepts of Reform in Marshall Plan Greece”, *Journal of Modern Greek Studies*, 27/2 (2009), 212-217.

¹¹⁷ <https://www.marshallfoundation.org/articles-and-features/greece-and-the-marshall-plan/>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

¹¹⁸ Botsiou, “New Policies”, 217-219-220.

yetkililerinin girişimleri hükümette yaşanan sık değişiklikler ve ERP yoluyla ekonomik yardım önerilerini hazırlayan bakanlıklardaki muhataplarının değişimi sebebiyle sık sık kesintiye uğradı. Amerikan Büyükelçiliği en az üç kere ülkenin başbakanlığı için siyasi tercihini açıkça ifade etti ve hedeflerine ulaşmak için ekonomik yardımın devamını bir baskı unsuru olarak kullandı. Daha spesifik olarak, ABD Dışişleri Bakanlığı Yakın Doğu İşleri Dairesi Başkanı Loy Henderson, 30 Ağustos 1947 ve 7 Eylül 1947 tarihleri arasında Atina'ya yaptığı ziyarette Constantine Tsaldaris yerine Themistocles Sophoulis'i tercih ettiğini açık bir şekilde ifade etti.¹¹⁹ Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Yunanistan'daki Amerikan yardımı programı ABD'nin Yunanistan'da siyasi dengeleri de belirlemesine zemin hazırlamıştı. Yunanistan'daki ABD'li yetkililerin diledikleri hükümetlerle ya da aktörlerle çalışma talepleri bir anlamda Marshall Planı'nı sağlıklı bir biçimde yürütebilme isteklerinden kaynaklıydı. Ayrıca Yunanistan'ın Batı'ya yönelik şekillendirilmesi de Amerikan taraftarı siyasi yapılanmalar, hükümetler veya aktörler aracılığıyla sağlanabilir ve böylelikle Sovyet etkisi en az seviyeye indirilebilirdi. Yaşanan birtakım problemlere rağmen Marshall Planı, Yunanistan'ın stabilizasyonunda yıkıcı bir savaş sonrasında önemli başarılar da elde etti. Yunan otoyol sistemi başarıyla inşa edildi ve uzatıldı, çiftçilerin mallarını getirebilecekleri çeşitli genişlemelerle iç ticarete devrim yapıldı. Ayrıca Marshall Planı hem başlıca şehirlerde hem de kırsal alanlarda önemli temiz-su projeleri için fonlar sağladı. Belki de daha önemli olan Marshall Planı yetkilileri son yılda misyonlarını Yunanistan'da enflasyonu etkisiz hala getirmek ve izlemek için bir mekanizma yapmada kullandı. Drahmi'de güven inşa etme ve savaş sonrası sallanan Yunanistan'ın yıkıcı hiperenflasyonunu sonlandırma niyetleri vardı. Enflasyonist/Deflasyonist cetvel ithalat ve ihracatı, vergi toplamayı, harcamaları, banka kredilerini ve baskın altın satışını düzenledi ve fon dağıtımını parasal istikrara bağladı.¹²⁰

Marshall Planı'nın Yunanistan'daki tüm hedeflerine ulaştığını söylemek iddialı bir yaklaşım olabilir ancak bu plan Yunanistan'ın Sovyet etkisine terk edilmemesi bağlamında önemli bir rol oynadı. Marshall Planı Yunanistan'da bir politikalar bütünü olarak uygulandı. Altyapı, enflasyonla mücadele, tarım ve askeri yardım gibi alanlarda gerçekleştirilen birçok girişim Amerikalı yetkililer eliyle Yunanistan'da uygulanması için hazırlanmış olan kamu politikalarıydı.

¹¹⁹ Stelios Zachariou, "Implementing the Marshall Plan in Greece: Balancing Reconstruction and Geopolitical Security", *Journal of Modern Greek Studies*, 27/2 (2009), 311.

¹²⁰ Bechmann, "American Aid", 59.

1.5. Yunanistan’da Fırsat Penceresinin (*Window of Opportunity*) Açılması

Truman’ın 12 Mart 1947 tarihindeki Kongre konuşması, Amerikan liderlerinin dış politika yapımının modern kültür üreten bir faaliyet haline geldiğini anladıkları bir anda geldi. Kesin stratejik bir düşüncenin yansımasından daha ziyade Truman Doktrini, kitlesel bir izleyici kitlesi için dikkatle yapılmış bir kamu politikasıydı. Moskova’nın savaş sonrası sallantıda olan demokrasileri yıkmak için Batı Avrupa’daki komünist partilerle birlikte çalışmaya istekli olması Batı için en büyük endişe kaynağıydı. İngilizler, ABD’li yetkililerle yakın temas içerisine girdiklerinde, Yunanistan ve Türkiye’deki krizlerin derin küresel sonuçları olduğu sonucuna varmışlardı. *The Fifteen Weeks (On beş Hafta)* adlı kitabı olayların en ikna edici görgü tanığı anlatımını sağlayan dışişleri bakanlığı yetkilisi Joseph Jones,¹²¹ kendisinin ve meslektaşlarının “durumun ciddiyeti karşısında şaşkına döndüklerini” belirtti. Washington, Yunanistan ve Türkiye’ye daha önce de dış yardım sağlamıştı. Ancak savaş zamanı yapılan “Lend-Lease” yardımı, savaş sonrası İngiltere’ye verilen bir borç ve Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi’ne verilen destek acil durum önlemleriydi. Yunanistan ve Türkiye’ye yapılan yardım savaş sonrası Avrupa’yı yeniden inşa etmeye ve yeniden yapılandırmaya yönelik daha geniş daha sürdürülebilir bir politikanın yalnızca ilk adımını temsil ediyordu.¹²² İkinci Dünya Savaşı sonrası aranan daha geniş ve sürdürülebilir politikalar ABD için yapılması planlanan rasyonel politikaları da beraberinde getirdi. Bu rasyonel politikalar (Truman Doktrini ve Marshall Planı), Balkanların Batı için tamamen kapalı bir kapı haline dönmesini engelledi. Bu radikal değişim Truman Doktrini ile başlayıp Marshall Planı ile devam etti. Marshall Planı’nın ortaya çıkardığı politikalar her iki ülke halkının çıkarları doğrultusunda (*Yunan halkının ekonomik refahının tesis edilmesi, Amerikan halkının dünyanın lideri oldukları düşüncesinin ‘yönetim eliyle’ sürdürülmesi gibi*) gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülen kamu politikalarıydı. Amerikan yönetimi Balkanlardaki son komünist olmayan ülkeyi kaybetmeyi göze alamadı. Yunan Hükümeti ise Sovyet etkisine girmek istemediğini açıkça gösterdi.

Soğuk Savaş döneminin ortaya çıkışı Balkanları düşman iki ideolojik kampa bölünmüş hale getirdi. Komünist *Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk*, Sovyetler Birliği ile ittifak halindeydi. *Yunanistan ve Türkiye* ise ABD ile ittifak halindeydi. *Yugoslavya*, 1948 yılından sonra ABD’den destek almasına rağmen tarafsızdı.¹²³ Bu gelişmeler ışığında ABD’nin Soğuk Savaş

¹²¹ Joseph Marion Jones, Halkla ilişkilerden sorumlu müsteşar yardımcısı olarak ABD Dışişleri Bakanlığı’nda 1940’lı yılların sonlarında görev yaptı.

¹²² Dennis Merrill, “The Truman Doctrine: Containing Communism and Modernity”, *Presidential Studies Quarterly*, 36/1 (2006), 28-30-31.

¹²³ F. Stephen Larrabee, “Greece’s Balkan Policy in a New Strategic Era”, *Southeast European and Black Sea Studies*, 5/3 (2005), 406.

döneminin başlangıcındaki Yunanistan politikasına “kamu politikası analizi” çerçevesinden bakıldığında, bu politika yapım sürecinin sahip olması gereken asgari koşulları taşıdığı görülmektedir. Siyaset Bilimci Kingdon bir kamu politikası yapım süreci içerisinde asgari olarak bulunması gereken koşulları şu şekilde tanımlamıştı: *Problemin gündeme gelişi, politika alternatiflerinin ve seçimin belirlenmesi, belirtilen alternatifler arasından yetkililer tarafından seçimin yapılması (Yasama oylamasında veya başkanlık kararında olduğu gibi) ve kararın uygulanması*.¹²⁴ Kingdon tarafından politika yapım sürecine ilişkin değinilen bu aşamalar, ABD’nin Soğuk Savaş döneminin başlangıcındaki Yunanistan politikasının yapım sürecinde de kendisini göstermekteydi. Bu çerçevede ABD’nin Yunanistan’a yönelik politika yapım süreci şu şekilde analiz edilebilir:

Problemin gündeme gelişi • İkinci Dünya Savaşı’nın sonu Yunanistan’da komünizm etkisinin artışı • Balkanlarda genişleyen Sovyet etkisinin ABD’ye etkisi • Balkanlarda tek komünist olmayan ülke olarak kalan Yunanistan’ın Sovyet etkisine girmesinin ABD politikalarına etkisi, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu’ya erişimin ABD için kısıtlanması • İngiltere’nin Yunanistan’a yaptığı askeri ve mali yardımların yükünü tek başına karşılayamayacağını ABD’li yetkililere iletmesi • Yunanistan’ın kaybedilmesi durumunda Avrupa demokrasilerinin zarar göreceği ve komünizmin hâkim olacağı düşüncesinin ABD’nin resmî kurumlarında (Dışişleri Bakanlığı, Kongre, Beyaz Saray gibi) ve kamuoyunda hâkim olması ve tartışılması
Politika alternatiflerinin belirlenmesi ve seçimin belirlenmesi Politika Alternatifleri • Yunanistan’a askeri müdahale seçenekleri • Herhangi bir müdahalede bulunmama, herhangi bir politika yapmayı tercih etmeme • Truman Doktrini (Yunanistan ve Türkiye’ye yardım açıklaması), Avrupa Kalkınma Programı (ERP) (Marshall Planı) askeri teknik destek ve danışmanlık, iktisadi, sosyal, altyapı vb. yardım politikaları Belirlenen Seçim • Truman Doktrini ve Marshall Planı
Belirlenen alternatifler arasında yetkililer tarafından seçimin yapılması • Truman Doktrini, Başkanın Kongre konuşması, (<i>ABD Kongresi’nin onayı ve Beyaz Saray’ın kararı</i>), Avrupa Kalkınma Programı (Marshall Planı), (<i>ABD Kongresi’nin onayı ve Beyaz Saray’ın kararı</i>)
Kararın uygulanması • Truman Doktrini, 12 Mart 1947 • Avrupa Kalkınma Programı (Marshall Planı), 3 Nisan 1948

Tablo.1 “Soğuk Savaş Döneminin Başlangıcında ABD’nin Yunanistan Politikasını Oluşturma Süreci”

Yukarıda yer verilen tablodan da anlaşılacağı üzere, ABD öncelikle problemleri tanımlamaktaydı. Bir problem tanımlamasına gidilmesinde İngiltere’nin Yunanistan’daki

¹²⁴ Kingdon, *Agendas*, 2-3.

varlığını azaltmak istemesi, Sovyetler Birliği'nin Balkanlarda artan nüfuz alanı ve Yunanistan'daki belirsizlik ortamı gibi gelişmeler etkili olmuştu. Ekim 1944'teki anlaşma ile Yunanistan her ne kadar İngiltere'nin etkisi altına bırakılmış olsa da Yunanistan'daki komünist gruplar arka planda Sovyetler Birliği'nden destek almayı başarmıştı. 1947 yılının başlarında ise bu problemler gerek Amerikan siyasetinde gerekse kamuoyunda yoğun olarak gündeme gelmeye başlamıştı. Problemlere ilişkin uygulanacak olan politika alternatifleri belirlenmiş ve alternatifler belirlendikten sonra uygulamaya koyulacak olan politikalar siyaset tarafından belirlenmişti. Belirlenen politikalar uygulama safhasına geçirilmişti. Bu politika sürecinin sonunda ise Kingdon'ın işaret etmiş olduğu problemler, kamu politikaları ve siyasetten oluşan üç akım kesişmiş ve ABD'nin Yunanistan politikasında radikal bir değişim gerçekleşmişti. ABD'nin Yunanistan politikasında yaşanan bu radikal değişim ise gelecek olan artırımlı adımlara zemin hazırlamıştı.

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ABD’NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI: ARTIRIMLI (INCREMENTALISM) POLİTİKALARIN BAŞLANGICI

2.1. Savaş Sonrası Yunanistan’da Kaos: ABD’nin Yunan İç Savaşı’ndaki Politikası ve Beklentisi

Amerikalı politika yapımcıların ve karar alıcıların, Yunanistan’da hayata geçirdiği artırılmış politikaların ilk izleri Yunan İç Savaşı esnasında belirginleşmeye başladı. ABD, Yunan İç Savaşı esnasında gerek ekonomik gerekse askeri teknik destek ve danışmanlık sağlamak amacıyla birçok alt oluşumu hayata geçirdi. 1947 yılında Truman Doktrini ve 1948 yılında Marshall Planı ile zaten hatırı sayılır bir ekonomik ve askeri yardım doğrudan ABD eliyle Yunanistan’a ulaşmaya başlamıştı. İç savaş esnasında Amerikalı politika yapımcıların ürettiği alt oluşumlar ise oluşan bu statükonun artırılmış adımlarıydı. Politikadaki süreklilik ise Yunan İç Savaşı’nın yol açmış olduğu gelişmelerle sınırlı kalmayacaktı. Soğuk Savaş döneminin ilk yıllarında, Sovyetler Birliği ile ABD’nin girmiş olduğu hegemonya mücadelesi bir Batı ittifakı kurulması fikrini ortaya çıkarmış ve sonucunda da NATO kurulmuştu. Yunanistan’ın NATO’ya dahil edilmesiyse, Truman Doktrini ve Marshall Planı neticesinde oluşan statüko sonrası ABD’nin Yunanistan politikasındaki ilk büyük artışı. Fakat bunun öncesinde ABD’nin Soğuk Savaş dönemi Yunanistan politikasına yön veren olaylardan bir diğeri Yunan İç Savaşı olmuştu. Bu iç savaş doğrudan olmasa da Yunanistan’da askeri düzeyde bir Amerikan katılımını mümkün kılmış ve Yunanistan’daki Amerikan varlığını kalıcı hale getiren olaylardan biri olmuştu. İç savaş sonrasında ise bu kalıcılık Yunanistan’ın NATO’ya dahil edilmesiyle sürdürülmüştü.

Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı ortam nedeniyle açlık ve kıtlık gibi problemlerle karşı karşıyaydı.¹²⁵ Yunanistan’daki açlık ve kıtlığın başlıca nedeni Alman işgaliydi. Bunun yanı sıra Müttefiklerin abluka politikası da Yunanistan’daki açlık ve kıtlığı derinleştirmekteydi.¹²⁶ Bu ortam içerisinde Yunanistan’daki komünistler, İkinci Dünya Savaşı’nı izleyen yıllarda İngiltere’den ve daha sonra da ABD’den büyük askeri ve mali yardım alan hükümet güçlerine karşı şiddetli bir çatışma içerisine girdiler.¹²⁷ Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki rekabet ise bu iç savaşı daha da karmaşık bir hale getirdi. Ulusalçılar, İngiltere ve

¹²⁵ Çağla Derya Tağmat, “Kısa Yunanistan Tarihi”, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2024, 175.

¹²⁶ Çağla Derya Tağmat, “Yunanistan’da Büyük Açlık ve Ege’de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941-1942)”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 46 (2010), 467.

¹²⁷ <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/55c09dcc-a9f2-45e9-b240-eacf64452cae/2a3241dd-a928-4ef6-808d-f0dae7fed954>. Erişim Tarihi: 29.05.2024.

ABD tarafından güçlü bir biçimde desteklendi. Bu iç savaş, Batı ve Doğu arasında erken Soğuk Savaş'ın testlerinden biri oldu ve tahminen 80.000 Yunan'ın hayatına mal olduğu iddia edildi. 1941 yılında Yunanistan Başbakanı İoannis Metaxas'ın hayatını kaybetmesi ve Alman işgali sonrası Yunan Hükümeti'nin Mısır'a kaçması, Yunanistan'ı bir kaosa sürükledi. Metaxas yönetimi altında zulüm gören Yunan Komünist Partisi “*Komunistiko Komma Elladas*” (KKE) kendini Yunanistan'ın kurtuluşuna adanmış olan Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni “*Ethniko Apeleftherotiko Metopo*” (EAM) kurdu ve iktidar boşluğuna müdahale etti. 1944'te Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (EAM) yaklaşık olarak iki milyon üyesi vardı ve askeri kolu Ulusal Kurtuluş Ordusu “*Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos*” (ELAS) 50.000 savaşçıyı bünyesine kaydetti.¹²⁸ 1944 yılının son zamanlarında, Yunanistan'daki mevcut sol direniş grupları, Almanların çekilmesine rağmen Yunanistan'da devam etmekte olan İngiliz varlığına karşı halkı ayaklandırmak istedi. Sol direniş grupları aynı zamanda bu duruma izin veren Yunan Hükümeti'ni de hedef almaktaydı. Bu çerçevede KKE, 3 Aralık 1944 tarihinde Atina-Sintagma'da bir halk gösterisi yapılması ve 4 Aralık'ta da genel greve gidilmesi kararı aldı. Böylelikle, 3 Aralık günü başlayan protestolar sonucunda ortaya çıkan kargaşayla birlikte ELAS ve İngiliz Ordusu taraftarları arasında “Atina Savaşı” olarak ifade edilen çatışmalar başladı. Bu durum üzerine Churchill, Yunanistan'a takviye birlikler gönderdi ve 44 gün süren çatışmaların ardından ELAS güçleri Atina'dan çekilmek zorunda kaldı. ELAS'ın Atina'dan çekilmesinden bir hafta sonra ise ateşkes imzalandı.¹²⁹

Aralık 1944'te Atina'daki ayaklanma esnasında, Yunan komünistler destek bulmak için Sovyet ve Balkan komünist partilerine başvuruda bulundu. Ancak bu çabalar boşa çıktı. 8 Aralık 1944'te Bulgar komünist lider Georgi Dimitrov, kıdemli bir KKE lideri olan Petros Roussos'dan yardım talebi içeren bir teklifi Moskova'ya sundu. Ancak Sovyet yetkililerinin olumsuz cevabını iletmesinden sonra Dimitrov “yardım için bir teklifte bulunamayacağını” Yunan komünistlere bildirdi. Yugoslavya'nın da yardım gönderme teklifini reddetmiş olması KKE liderlerini şaşkına çevirdi çünkü üst düzey Yugoslav komünistleri Atina'daki ayaklanmadan sadece bir ay kadar önce destek sözü vermişlerdi. Muhtemelen, önünde sonunda isyancıların yenilgisine sebep olacak olan Atina'daki İngiliz askeri müdahalesi, kendi ülkelerinde de benzer bir durumun oluşmasından korkan Belgrad'daki yöneticileri

¹²⁸ Vernon L. Pedersen, Greek Civil War (1946-1949), Cold War, *Cold War*, Ed. James R. Arnold ve Roberta Wiener, California: Copyright ABC-CLIO, LLC, 2012, 68-69

¹²⁹ Pınar Özgür Selçuk, “Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 57 (2015), 111-112.

endişelendirdi.¹³⁰ 1944'ten 1947'ye kadar Yunanistan'da bir İngiliz üstünlüğü olsa da bu durum Yunanistan'daki iç savaşı engellemeye yetmedi.

Yunan İç Savaşı uluslararası camianın da dikkatini çekti. Ülkeler, BM'de bu savaşı tanımlamak için yarışa girdi. Amerikalı yetkililer, yükselen askeri gerginliğin tamamen Yunanistan'ın kendi koşullarından kaynaklandığını kabul etti. ABD'nin Yunanistan Büyükelçisi Lincoln MacVeagh, iddia edilmekte olan sınır çatışmalarının önemini kabul etmedi. MacVeagh, BM sınır güvenliğini sağlasa bile Yunanistan'daki iç problemler çözülmedikçe ABD'nin temel hedefleri açısından bu başarının bir anlamı olmayacağına dikkat çekti. ABD aynı zamanda Yugoslavya, Arnavutluk ve Bulgaristan'ı Yunanistan'a dış müdahale de bulunmakla suçladı.¹³¹

Mayıs 1945'te Yunan Komünist Partisi'nin önde gelen isimlerinden biri Nikos Zahariadis, bir Nazi toplama kampından Atina'ya döndü. Bu durum, KKE'nin Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki komünist partilerle daha yakın bağlar kurma arayışında yeni bir döneme işaret etti. Sovyet ve Doğu Avrupalı yetkililer, Zahariadis'in Yunanistan'daki gücü ele geçirme arzusuna odaklanmaya başladı. 1945'in sonunda KKE lideri isyancıların daha iyi organize olmalarını ve başarıdan daha emin olmalarını sağlamak amacıyla yabancı komünist kaynaklardan askeri ve mali destek arayışına başladı. Ocak 1946'da Mitsos Partsalidis başkanlığındaki bir KKE kurulu, siyasi tavsiye ve maddi yardım sözü almak için Moskova'ya gitti. Görüşmelerin ardından, Sovyet liderleri “Yunan dostlarına” “*siyasi gerginliği sürdürürken ayrıca silahlı mücadele için hazırlanmayı*” içeren iki uçlu bir strateji izlemelerini tavsiye ettiler. Fakat bu iki yoldan hangisinin üstün geleceğine bir açıklık getirmediler. Amerikalı bir uluslararası ilişkiler uzmanı, askeri tarihçi ve yazar John Lewis Gaddis'e göre, Moskova'nın o dönemki yayılmacı amaçları Yunanistan'ın çok ötesindeydi fakat bu amaca ulaşmak için herhangi bir takvim belirlenmemişti.¹³² 1946 yılının ortalarından itibaren Sovyetler Birliği, Yunanistan meselesinde daha geniş bir politika yönelimi ve esneklik göstermeye başladı. Ekim 1946'da Stalin'in baş danışmanlarından birkaçı Yunan isyancılara fon, yiyecek ve tıbbi malzeme gönderilmesini tavsiye etti. Yunan Komünist Partisi'nin (KKE) mücadelesi Sovyetler Birliği ve komünistlerin güçlü olduğu Yugoslavya ve Bulgaristan'ın da dahil olduğu Balkan bölgesel güçleri tarafından desteklendi.¹³³ Yunanistan tam olarak bir iç savaşa doğru sürüklenirken Ağustos 1946'da

¹³⁰ Nikos Marantzidis, “The Greek Civil War (1944-1949) and the International Communist System”, *Journal of Cold War Studies*, 15/4 (2013), 28.

¹³¹ Daniel Chomsky, “Advance Agent of the Truman Doctrine: The United States, The New York Times, and the Civil War”, *Political Communication*, 17/4 (2000), 417.

¹³² Marantzidis, “The Greek Civil War”, 28-29.

¹³³ A.A. Ulunian, “Soviet Cold War Perceptions of Turkey and Greece, 1945-58”, *Cold War History*, 3/2 (2003), 45.

Tsaldaris Hükümeti, komünist gerilla gruplarının Yugoslavya ve Bulgaristan'dan geldiğini iddia etti.¹³⁴ İkinci Dünya Savaşı'nın yaraları sarılmadan Yunanistan'da patlak veren iç savaş ülkeyi ikiye bölmüştü. Yunan İç Savaşı'nın sonucu yalnızca Yunanistan'ı etkilemeyecekti. Bu nedenle iç savaş Yunanistan'ı aynı zamanda büyük güçlerin kozlarını paylaştıkları bir saha haline getirmişti.

Ocak 1947'de Amerikan Büyükelçiliği parlamentodaki diğer partiler ile bir kez daha görüşme girişiminde bulunması için Yunanistan Başbakanı Tsaldaris'i uyardı. ABD'de komünist isyancılara karşı savaşın, sağın baskılayıcı politikalarıyla kazanılamayacağına dair güçlü bir inanç vardı. Yunanistan'da bulunan üst düzey Amerikalı yetkililer bu inancı doğruladı. Aynı ay Porter Misyonu Yunanistan'ı ziyaret etti. Misyon, Yunanistan'a acilen ekonomik yardım sağlanması gerektiğini belirtti. Porter Misyonu, radikal sosyo-ekonomik ve siyasi reformların teşvik edilmesi gerektiğini vurguladı. Tsaldaris baskılara boyun eğdi ve muhalefet liderlerini görüşmeler yapmaya davet etti. Yunanistan'daki iç savaşın seyri Marshall Planı müzakereleri ile beraber ilerledi. Haziran 1947 sonunda Yunan Komünist Partisi'nin (KKE) üst düzey bir yetkilisi Fransız Komünist Partisi'nin Strasburg'daki kongre kürsüsünden partisinin yakın zamanda özgür bir Yunanistan kurma niyetinde olduğunu ifade etti. Temmuz ayı başlarında Stalin, Marshall Planı sebebiyle Moskova'nın Doğu Avrupa'daki güvenliğinin zayıflayacağını iddia etti ve bu planı reddetti. Stalin, Avrupa'daki komünist devletlerin bu programa katılmasını engelledi. Marshall Planı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra güvenlik kaygısından endişeli olan Stalin'i Doğu Avrupa'da Sovyetler Birliği için elverişli olan statükoyu şiddetle güçlendirmeye teşvik etti.¹³⁵

1947 yılında, Truman yönetiminin Yunanistan politikasında radikal bir değişime gitmesi, Yunan İç Savaşı'nın da kaderini belirleyecekti. Çünkü Truman yönetiminin Yunanistan'a yardım açıklaması görünürde ekonomi odaklı olsa da bu politikanın içerisine askeri yardım ve teknik destek de eklenlenecekti. Bu gelişmelerle birlikte Yunanistan'daki iç savaşa doğrudan müdahil olmamakla birlikte cephe gerisinde üst rütbeli Amerikan askerleri yer alacak ve Yunan Hükümet ordusuna taktik ve stratejik düzeyde destek verecekti.

1947 yılı itibarıyla İngiltere'nin Yunanistan'daki etkinliği azalıyordu.¹³⁶ 1947 yılında Truman yönetiminin radikal değişim içeren politikasının Amerikan Kongresi tarafından

¹³⁴ Richard Clogg, *A Concise History of Greece*, Cambridge: Cambridge University Press, 2013, 137.

¹³⁵ Spyridon Plakoudas, *The Greek Civil War Strategy, Counterinsurgency and the Monarchy*, Croydon: CPI Group Ltd, 2017, 58-59-67.

¹³⁶ Robert Fraizer, *Anglo-American Relations with Greece The Coming of the Cold War 1942-47*, New York: Palgrave Macmillan, 1991, 120.

onaylanmasıyla, ABD Savaş Bakanlığı “ABD Asker Grubu Yunanistan” (*US Army Group Greece*) (*USAGG*) adında bir oluşumu hayata geçirdi. Bu oluşum Yunan Hükümeti’ne askeri yardımda bulunması için kuruldu ve ABD askeri personeline geniş danışmanlık işlevleri yetkisi verdi. ABD Savaş Bakanlığı, Yunanistan ordusunun operasyonel değil, yalnızca malzeme ve ekipmanlara ihtiyacı olduğuna inanıyordu. Öte yandan ABD Savaş Bakanlığı yetkilileri, yardım programına muhalif kesimlerin Amerikan personelinin Yunan kuvvetlerini komuta ettiği şeklindeki suçlamalarından dolayı endişeliydi. Bu nedenledir ki USAGG’ın çatışma bölgelerine askeri gözlemci göndermesi ABD Savaş Bakanlığı tarafından yasaklanmıştı. USAGG, Yunanistan’a Yardım için Amerikan Misyonu’nun (*AMAG*) ikincil elementi olarak 1947 yılında aktif hale geldi. USAGG tamamen askeri meselelerle ilgili olarak ABD Savaş Bakanlığı ile direkt koordinasyon sağlamada yetkiliydi. Fakat USAGG, geniş politika konularıyla ilgili meselelerde Yunanistan’a Yardım için Amerikan Misyonu (*AMAG*) Başkanı Dwight Griswold’dan onay almak zorundaydı.¹³⁷

Böylelikle ABD, Yunan İç Savaşı’na doğrudan taraf oldu. Ancak Yunanistan’da bulunan Amerikan askeri personelinin direkt olarak çatışmalarda yer almamasıyla da oluşabilecek olan birtakım tepkiler önlenmeye çalışıldı. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, bu durumun aynı zamanda daha kapsamlı bir Sovyet-Amerikan savaşını engellediği söylenebilir. Bu bağlamda, Yunanistan’da İngilizlerin etkinliklerini azaltmasıyla oluşan boşluk Amerikalıların oluşturmuş olduğu kurumsal yapılarla doldurulmaktaydı.

USAGG öncelikle Yunan güçlerinin malzeme ve ekipman ihtiyaçlarını belirledi ve bunların temin edilme sürecini başlattı. İlk USAGG yetkilileri Mayıs 1947’de Yunanistan’a geldi. Malzemeler ve ekipmanlar ise aynı kış Yunanistan’a ulaşmaya başladı. Bu ilk ABD yardımı, kendilerini Yunanistan Demokratik Ordusu (*DAG*) olarak adlandıran gerilla güçlerini caydırmada etkili olmadı. USAGG’ın ilk yardımı Yunanistan’a vardığında, Yunanistan’daki gerilla gücü iki kat artmıştı. Yunan Ulusal Ordusu’nun (*GNA*) gerillaları etkisiz hale getirme girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı.¹³⁸ Yunanistan Demokratik Ordusu komünist rejimler olan Yugoslavya, Bulgaristan ve Arnavutluk’tan lojistik ve diğer konularda destek aldı. Fakat bu destek, ABD misyonunun yönettiği Amerikan ekonomik ve askeri yardımına oranla oldukça düşüktü. Yunan Genelkurmayı 1947 yılında kapsamlı bir plan yaptı.¹³⁹ Her ne kadar ABD

¹³⁷ Frank J. Abbott, *The Greek Civil War, 1947-1949: Lessons for the Operational Artist in Foreign Internal Defense*, Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, 1994, 8-9.

¹³⁸ Abbott, *The Greek*, 10-11.

¹³⁹ Clogg, *A Concise*, 139.

yardımları ilk zamanlarda gerillaları püskürtmede etkili olmasa da bu yardımlar ve teknik destekler Yunan Ulusal Ordusu'nun kapasitesini zamanla artırdı. Bu kapasite artışında ABD'nin doğrudan Yunanistan odaklı kurduğu askeri yapılanmalar oldukça etkili oldu.

Yunan yetkililer ABD'ye, Yunan Ulusal Ordusu'nun kapasitesinin 10.000 kişiye çıkarılmasını teklif etti. ABD bu teklifi onayladı. Yunanistan'a Yardım için Amerikan Misyonu'nun (AMAG) Başkanı Griswold, USAGG komutanı General William Livesay'ın Yunan ordusu için operasyonel bir plan yapmasını önerdi. Bu konu hakkındaki çalışmadan sonra ABD Savaş Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal Güvenlik Konseyi bu fikri destekledi. Truman, Kasım 1947'de bu tavsiyeyi onayladı. Truman'ın onayının ardından kurmay başkanları Birleşik Devletler Askeri Danışmanlık ve Planlama Grubu'nu (*Joint United States Military Advisory and Planning Group*) (JUSMAPG) 31 Aralık 1947'de kurdu.¹⁴⁰ Amerikalı yetkililer Yunanistan'a varmaya başladığında, General Livesay hem JUSMAPG hem de USAGG'nin komuta sorumluluklarını aldı. JUSMAPG danışmanlarına silah taşıma yetkisi verilmedi.¹⁴¹ JUSMAPG, yıkıcı iç savaş sırasında Yunanistan'ın savaştan zarar görmüş ve sorunlu olan sosyal, siyasal ve ekonomik yapısına Marshall Planı yardımını ve diğer yardım türlerini sağlamak amacıyla oradaydı.¹⁴²

JUSMAPG henüz bir aydan kısa bir süre önce kurulmuştu ki Washington'daki birçok kişi General Livesay'ın dışında birinin JUSMAPG'nin yöneticisi olması gerektiğine inanıyordu. Ocak 1948'in sonlarında ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Livesay'ın yerine General James A. Van Fleet'i aday gösterme niyetinde olduğu konusunda Griswold'u bilgilendirdi. Marshall, Van Fleet'in oldukça etkileyici bir kişiliği olduğuna inanıyordu. Çünkü Van Fleet İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa sahnesinde "agresif savaş kuvvetlerinin komutanlarından" biriydi. General Dwight D. Eisenhower, Marshall'ın bu fikrine katılmıştı. Amerikan Kongresi'nin onayı alındıktan sonra korgeneralliğe yükseltlen Van Fleet, 1948 yılının Şubat ayı ortalarında Atina'ya gitti. Aynı zamanda başka birtakım gelişmeler de yaşandı. ABD ve İngiliz askeri misyonları Yunanistan'daki sorumluluklarını ayıran bir anlaşma yaptı. ABD malzeme, lojistik ve operasyonlarda tavsiye verecek, İngilizler ise Yunan ordusunun organizasyonunu ve eğitimini yönetecekti. Bununla birlikte İngiliz Hükümeti, İngiliz

¹⁴⁰ Abbott, *The Greek*, 12-13.

¹⁴¹ John K. Walmsley, *US Military Advisers in Greece the Development of United States, Military Assistance and Counterinsurgency Operations During The Greek Civil War*, Yüksek Lisans Tezi, The Ohio State University, 2003, 49-50.

¹⁴² <https://gr.usembassy.gov/embassy-consulate/odc/history/>. Erişim: 30.05.2024.

askerlerinin operasyon bölgelerine gitmesini de yasakladı. 50 İngiliz üst düzey subay, Amerikalı subayların yanında Yunan birliklerinin gözlemcisi olarak hizmet verdi.¹⁴³

1948 yılı itibariyle Yunanistan'daki iç savaş oldukça ciddi bir boyut kazanmıştı. Amerikan yönetimi ve üst düzey komuta kademesi bu duruma karşı çeşitli alternatifler üretti. Bu bağlamda ABD'nin yalnızca oluşturduğu kurumsal yapılarla değil aynı zamanda etkili gördüğü aktörler ile de Yunan İç Savaşı'na müdahale etme eğiliminde olduğu görülmektedir. ABD, Yunanistan'daki sıcak çatışmaya kendi askerleri ile doğrudan müdahil olmasa da 1948 yılı itibariyle Yunan Ulusal Ordusu'nun stratejik aklını Amerikalı üst düzey komutanlar oluşturmaya başlamıştı.

Diğer yandan Truman, Şubat 1948'de Ulusal Güvenlik Konseyi'ne (*National Security Council*) ABD askeri birliklerinin Yunanistan'a gönderilmesi üzerine bir çalışma yapmalarını tavsiye etti. Sonraki ay ABD'de yayımlanan bir dergi, Amerikan ordusunun Yunanistan'a denizcilerden ve karacılardan oluşan 25.000 kişilik bir askeri gücü gönderme hazırlığı yaptığına dair bir habere yer verdi. Fakat ABD'nin Yunan İç Savaşı'nda savaşmak için askeri birlikler göndermesinin problem yaratacağına dair bir inanış vardı. Bu kapsamda Amerikalı yetkililer ABD'nin bu savaşı devralmayacağını ifade etti ve hem Amerikan kamuoyunu hem de Yunan Hükümeti'ni ikna etmeye çalıştı. Ancak Amerikalı yetkililerin tüm bu çabalarına karşın çoğu Yunan hala ABD'nin çatışmaya askeri birliklerini göndereceğini düşünüyordu.¹⁴⁴ 1948'in başlarında Yunanistan'daki problem ABD için yalnızca bir dış politika mücadelesi değildi. Yunanistan'daki iç savaşa ek olarak, Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'da organize ettiği bir darbe, Filistin'de karışıklık, Çin'de bir iç savaş ve Berlin'de yükselen bir gerginlik vardı. Öte yandan, Batı Avrupa ekonomisinin yeniden inşa edilmesi talep ediliyordu.¹⁴⁵

ABD'nin Yunan İç Savaşı sırasındaki politikası, Yunanistan Ulusal Ordusu'na ağırlıklı olarak ekipman ve teknik destek sağlamaktı. Bununla beraber ABD'nin Yunanistan'da doğrudan bir askeri müdahaleden kaçınması dönemin karışık şartlarıyla ilintiliydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği ile direkt bir çatışmadan kaçınılmak istenmesi bu durumun en etkili unsurları arasında gösterilebilir. Ancak ABD, Yunanistan'ı komünist bir oluşuma bırakmamak için çok farklı stratejiler uyguladı. USAGG, AMAG, JUSMAPG gibi oluşumlar ve üst rütbeli Amerikan subaylarının Yunan ordusuna sağladığı eğitim, lojistik ve ekonomik destek bu stratejilerin en somut örnekleri oldu.

¹⁴³ Abbott, *The Greek*, 14-15.

¹⁴⁴ Abbott, *The Greek*, 16.

¹⁴⁵ Plakoudas, "The Greek Civil", 88.

Ağustos 1948’de Van Fleet, potansiyel olarak General Yiadjis’in yerine geçebilecek olan ve Yunanistan’da ünlü bir askeri figür olan emekli General Alexander Papagos ile bir araya geldi. Fleet ve Papagos Yunan Ulusal Ordusu’nun güncel durumu hakkında görüş alışverişinde bulundu. Bu görüşme esnasında Yunan Ulusal Ordusu’nun yetersiz ilerleyişi ile ilgili olarak birçok problem ele alındı. Papagos eksiklikleri telafi etmek için atış gücünü artıran teknolojiye dayalı çözümler önerdi. Van Fleet 1 Temmuz 1948’de JUSMAPG’da bir eğitim bölümü kurdu. Bu bölüm, Yunan Ulusal Ordusu’nun eğitiminde ABD’nin metotlarını ve doktrinlerini kullanıyordu ve Yunan okul programına revize edilmişti. Bu eğitim bölümü direkt Amerikalı danışmanların gözetimi altında yönetilen 10 haftalık bir eğitim programını içeriyordu.¹⁴⁶ Van Fleet etkili bir eğitim programı ile gerillalara karşı düzenlenen operasyonlarda etkili sonuçlar alınabileceğini umuyordu. Ayrıca Van Fleet, Yunan Ulusal Ordusu’nun geliştiğini ve 1948 yılı bitmeden komünist gerillaların ana kuvvetlerine zarar verebileceklerini düşünüyordu. Amerikalılar tarafından verilen eğitimlerin de etkisiyle, Yunan Ulusal Ordusu etkili gece operasyonları ve koordine edilmiş saldırılar düzenlemeye başladı. Tüm noksanlıklarına rağmen, Yunan Ulusal Ordusu profesyonel savaş gücü olarak büyük kazanımlar elde etmişti. Diğer taraftan, Yunan komünist kanadı liderliğindeki bölünme ve Haziran 1948’den sonra Yugoslavya ile Sovyetler Birliği arasındaki problemlerin artması, komünist güçlerin zayıflamaya başlamasına neden oldu. Aynı zamanda KKE’nin lideri Nikos Zachariades ve Demokratik Yunan Ordusu (*DAG*) komutanı Markos Vafiades arasındaki siyasal ve stratejik problemler Yunan komünist hiyerarşisi içinde de bir güç mücadelesine sebep olmuştu.¹⁴⁷

Yunan İç Savaşı ideolojilerin silahlı savaşla üstünlük kurmaya çalıştığı bir aksiyondur. Yunan komünistleri arasındaki bölünme savaşı kaybetmelerinde önemli bir rol oynayacaktı. Çünkü bu bölünme tam da Yunan Ulusal Ordusu’nun Amerikan yardımları neticesinde kendisini toparlamaya başladığı bir dönemde yaşanmıştı. Tüm bu gelişmelerle birlikte Yunan İç Savaşı’ndaki psikolojik üstünlük Yunan Ulusal Ordusu’na geçecekti. Yunan İç Savaşı’nın sonucu, gelecekte Yunanistan’da baskın olacak gücün ABD mi yoksa SSCB mi olacağı sorusuna yanıt olacaktı.

Ocak 1949’da İkinci Dünya Savaşı’nın kahraman figürlerinden biri olan General Alexander Papagos Yunan Silahlı Kuvvetleri’nin başkomutanı oldu ve komünistlere karşı savaşan birlikleri komuta etti. Papagos silahlı kuvvetlerde saldırgan bir ruhu temsil ediyordu ve Van Fleet’in ihtiyaç duyduğu iş birliğini sağladı. Papagos başkomutan olarak atandığında, Amerikan

¹⁴⁶ Walmsley, *US Military*, 64-65-66-67.

¹⁴⁷ Walmsley, *US Military*, 68-69-70.

yardımlarının zirvesi ve Amerikan eğitiminin doruk noktası, Zachariades'in Yunanistan'ın kuzeyinde verdiği karşı saldırı kararı ile uygun bir biçimde kesişti. Bu kesişmeyle birlikte komünistler ağır bir yenilgiye aldı. Komünist kuvvetler Ağustos 1949'da Grammos-Vitsi bölgesinde tekrar toparlanmaya çalışırken, Papagos bir saldırı daha başlatmak için kuvvetlerini harekete geçirdi. Tito, 1949 yılının Temmuz ayında Yugoslavya sınırını kapattı ve Demokratik Ordu'nun Yugoslavya ve Bulgaristan'daki tedarik ve ikmal zincirini kesti. Ağustos ayının 10'undan 27'sine kadar uzanan bu 17 günlük dönemde Demokratik Ordu kuvvetleri yaklaşık olarak 12.000 gerillanın kuvvetli saldırısıyla hem Grammos'u hem de Vitsi'yi istila etti. Ancak tüm bunlara karşın yoğunlaştırılmış gece operasyonlarıyla, ateş desteği ve konsantre bir kuvvetle Yunan Ulusal Ordusu gerillaları yenilgiye uğrattı ve savaşı net bir şekilde bitirdi ¹⁴⁸

Van Fleet, Birleşik Devletler Danışma ve Planlama Grubu Yunanistan'ın (JUSMAPG) Başkanı olarak, Atina'dan 7 Kasım 1949 tarihinde çektiği telgrafta Yunanistan'daki son gelişmeleri "Yunanistan'ın Güncel Durumu" başlığıyla ABD Ordu Bakanlığı'na şu şekilde aktarmıştı: ¹⁴⁹

Yunanistan'daki durum hızla değişti. Bir yıldan kısa bir süre önce askeri, siyasi ve ekonomik durum cesaret kırıcıydı ve Yunan Hükümeti daha büyük bir ordu istiyordu. Şimdi ise Hükümet silahlı kuvvetlerin küçültülmesini kabul etti. Halihazırda Komünizmden ilham alan tüm büyük ve organize gerilla grupları Yunanistan'dan sürülmüştür. Yugoslavya, Yunanistan'da kalan gerillalara askeri yardım sağlamayı durdururken, Arnavutluk ve Bulgaristan Yunanistan'da kalan ve Yunanistan'dan sürülen gerillalara aktif yardım sağlamaya devam etmektedir. Yunanistan'da küçük gerilla grupları hala mevcuttur ve Yunan Silahlı Kuvvetleri tarafından taciz ve takip edilmektedir; bu gruplar şu anda ve yok edilene kadar terör ve sabotaj eylemleri yapabilir ve bunlar Komünistler için hücrelerdir. Büyük gerilla gruplarının bu kış Yunanistan'a girebileceğine inanılmıyor ancak bireyler istediği zaman sızabilir ve arazide yaşayabilirler. Bunun gerçekleşmesi halinde aktif askeri operasyonlar yeniden başlayacaktır. 1949'daki askeri başarılar, Amerikan yardımının devam etmesi, Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin yeniden canlandırılması ve Yunan Hükümeti'nin askeri işlere karışmaması sayesinde elde edilmiştir. Bu başarılar Yunanistan'ın kuzey komşuları arasındaki prestijini arttırmıştır. Ekonomik iyileşme yavaş, yaşam standartları düşük, çok sayıda işsizlik var, çok sayıda mülteciye hala yardım edilmesi gerekiyor ve mühendislik projeleri dışında yeniden yapılanma yavaş. Birçok Yunan arasında hoşnutsuzluk hala devam ediyor olmalı. Yunanistan'ın jeopolitik konumu ve askeri stratejik pozisyonu Truman Doktrini'nin ilan edildiği zamandan beri değişmemiştir. Ancak burada, söz konusu açıklamadan bu yana ABD'nin Akdeniz bölgesindeki stratejik kontrolünün arttığı

¹⁴⁸ Walmsley, *US Military*, 70-71.

¹⁴⁹ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1949v06/d249>. Erişim: 22.09.2023.

görülmektedir. Yunanistan stratejik istihbarat toplanması için önemli bir üs sunmaktadır. Yunanistan, ABD'nin askeri yardımını takdir etmiş ve etkin bir şekilde kullanmıştır. Bunların hiçbiri isteyerek ya da istemeyerek düşmana gitmemiştir. Yunanistan Birinci Dünya Savaşı'nda, İkinci Dünya Savaşı'nda ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında iyi bir müttefik olduğunu ve Üçüncü Dünya Savaşı'nda da iyi bir müttefik olmaya devam edeceğini açıkça göstermiştir. Başka hiçbir Avrupa ülkesi saldırganlık ve komünizme karşı daha iyi bir sicile ve daha sağlam bir yüreğe sahip değildir.

Van Fleet'in ABD Ordu Bakanlığı'na çekmiş olduğu bu telgraftan da anlaşılacağı üzere 1949 yılı itibariyle ABD, Yunan İç Savaşı'nda belirleyici bir konuma gelmişti. Fleet'in telgraftaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, Yunanistan'da bulunan Amerikalı askeri teknokratlar, Yunan Ulusal Ordusu'na cephe gerisinde büyük bir danışmanlık yapmış ve teknik destek sağlamıştı. Bu durumda Yunanistan'daki mevcut yönetimi iç savaşta güçlü bir konuma taşımıştı. Öte yandan Fleet'in bu gelişmeler neticesinde Yunanistan'ı artık ABD'nin güçlü bir müttefiki olarak tanımlaması, Yunan İç Savaşı'nın iki ülke arasındaki ilişkilere katkı sunduğunu gösteriyordu. Yapılan iş birlikleri ve ortaklıklar bu katkının en büyük ispatı olmuştu. Nihayetinde, Yunan İç Savaşı komünistlerin yenilgisiyle sonuçlandı. Bu yenilgide Yunan Ulusal Ordusu'nun aldığı büyük Amerikan yardımlarının etkisi oldukça büyüktü. 1946-1949 yılları arasındaki Yunan İç Savaşı'nın sonucu bir anlamda Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın uygulamaya girmesiyle belirlenmiş oldu. Amerikalıların AMAG, USAGG ve JUSMAPG gibi oluşumları ise ABD'nin Yunan İç Savaşı esnasındaki politikasında artırılmış adımlar şeklinde ortaya çıkmıştı. Yunan İç Savaşı esnasında ABD'nin Yunanistan politikası hem radikal bir değişim geçirmiş hem de oluşmaya başlayan statüko artırılmış adımların başlamasına zemin hazırlamıştı.

2.2. Sovyet Karştı Politika Bağlamında Yunanistan'ın Önemi: NATO'ya Giriş

NATO, Soğuk Savaş döneminin başlamasının bir sonucu ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'ni bir tehdit olarak algılayan Batı dünyasının, kendini koruma refleksi olarak ortaya çıktı. NATO'nun kuruluşu, Truman'ın 1947 yılında ifade etmiş olduğu tehdit algılamalarının Avrupa'da karşılık bulmasıydı. Bu çerçevede NATO'nun kuruluşu üye ve diğer devletlerin dış politikasını etkileyecek ve Soğuk Savaş dönemi sonrasında da etkinliğini sürdürecekti.

2.2.1. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) Kuruluş Süreci

15 Aralık 1947'de dört Büyüklerin (ABD, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa) periyodik konferansı olan "Dışişleri Bakanları Konseyi" dağıldı. Bu konferans sonunda Almanya için

ortak bir politika üzerinde anlaşmaya varmanın imkânsız olduğu anlaşıldı. Bir yanda üç Batılı devlet, diğer yanda Sovyetler Birliği arasındaki bu kopuş aslında Temmuz-Ağustos 1945 Potsdam Konferansı'ndan bu yana beklenen bir durumdu. ABD'nin 1947'nin başlarında Truman Doktrini ve Marshall Planı'nı açıklaması ve buna karşın Sovyetler Birliği tarafından da Kominform'un kurulması ve Doğu Avrupa devletlerine yönelik kendi yardım programını oluşturması dünyayı iki kampa ayırmıştı. Avrupa'nın en önemli meselesi olan Almanya konusunda bir anlaşmaya varılamaması ise Doğu ile Batı arasındaki kopuşun tamamlandığını kanıtlıyordu. Dışişleri Bakanları Konseyi'nin dağıldığı gün, İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin, Amerikalı meslektaş George Marshall'a Batı Avrupa'da resmi veya gayri resmi nitelikte ABD ve dominyonları tarafından desteklenen bir tür birlik kurulması teklifinde bulundu. Marshall'ın Bevin'e cevabı temkinli oldu. George Marshall, Marshall yardımlarının (Avrupa Kalkındırma Programı /ERP) Amerikan Kongresi tarafından tahsis edilmesini tehlikeye atmak istemiyordu. Fakat ABD'nin bu temkinli yaklaşımına rağmen artık ittifak planları başlamıştı. 13 Ocak 1948'de Bevin, Marshall'a Benelüks ülkeleriyle ittifak anlaşmaları yapma niyetinde olduğunu bildirdi. Bu, ABD ve İngiltere'nin dominyonları tarafından desteklenen bir Batı ittifakına giden ilk yoldu.¹⁵⁰ İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin'in ilk yıllarındaki dış politika vizyonu "Avrupacıydı". Ayrıca Ernest Bevin, İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği günlerde de İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na Fransa ve Benelüks ülkeleriyle ittifaklar kurulması tavsiyesinde bulunmuştu.¹⁵¹

NATO'ya gidilen süreçte de bir İngiliz öncülüğü vardı. ABD'nin Yunanistan politikası radikal bir değişim geçirmeden önce bir İngiliz yönlendirmesi söz konusuydu. Bu bağlamda NATO'nun kurulmasına giden süreçte de ABD'ye İngiltere öncülük yapmıştı. İngiltere Dışişleri Bakanı Bevin'in Amerikan meslektaş Marshall'ı ikna çabaları bu durumun somut bir kanıtıydı. NATO'nun kuruluşuna giden süreçle ABD'nin Yunanistan'daki çevreleme politikasına giden süreç, Amerikan-İngiliz ilişkileri açısından birbirine benziyordu. Bu dönemde ABD'nin önceliği Marshall Planı'nın sürdürülmesiydi. ABD, Marshall Planı çerçevesinde zaten Avrupa'ya yardım yapmaktaydı. Bu nedenle tartışmaların ilk günlerinde Amerikalı yetkililerin bir kısmı yeni bir askeri ittifaka mesafeli yaklaşmaktaydı.

Amerikan perspektifinden bakıldığında, yönetimin ilk önceliği bir Batı ittifakına katılmak ve askeri yardım da bulunmak değildi. ABD'nin önceliği Marshall Planı için Kongre onayını

¹⁵⁰ Cees Wiebes, Bert Zeeman, "The Pentagon Negotiations March 1948: The Launching of the North Atlantic Treaty", *International Affairs*, 59/3 (1983), 352-353.

¹⁵¹ Andrew M. Johnston, *Hegemony and Culture in the Origins of NATO Nuclear First-Use, 1945-1955*, New York: Palgrave Macmillan, 2005, 52.

güvence altına almaktı. ABD Dışışleri Bakanlığı'nda ve Pentagon'da, ABD'nin Avrupa'nın savunmasındaki rolü konusunda bir fikir birliği yoktu.¹⁵² George F. Kennan, Marshall'a verdiği cevapta İngilizlerin aklında ne olduğu konusunda bazı şüpheleri olsa da Avrupa'daki güç dengesinin yeniden sağlanmasına katkıda bulunacak olan bir “Batı Birliği” fikrini memnuniyetle karşıladığını ifade etti. Kennan, Marshall'ın bu girişim için Amerikan sempatisini artırmasını tavsiye etti.¹⁵³

22 Şubat 1948 tarihinde Prag'da Çekoslovakya Komünist Partisi'nin Sovyetler Birliği'nin desteği ile yönetime el koyması sonrasında, Batı Avrupa devletleri ittifak arayışlarına hız verdi. 4 Mart 1948'de İngiltere, Fransa ve Benelüks ülkeleri müzakerelerde bulunmak üzere bir araya geldi. 17 Mart 1948 tarihinde ise bu ülkeler ortak bir savunma anlaşması niteliğinde olan Brüksel Antlaşması'nı imzaladı.¹⁵⁴ 22 Mart 1948 tarihinde ABD, İngiltere ve Kanada heyetleri müzakerelerde bulunmak üzere bir araya geldi. Fransa, Washington'daki görüşmelere katılmadı. 15 Mart'ta Fransızların görüşmeye davet edilmesi bekleniyordu. Ancak davet Fransızların bir güvenlik riski olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden Amerikan heyeti tarafından engellendi. Müzakereler kendi içinde iki aşamaya ayrılabilen altı toplantıdan oluştu. İlk aşama 22-25 Mart 1948 tarihleri arasında dört toplantıyla gerçekleşti. Bunlardan ilkinde delegasyonlar bir Batı ittifakı için üç olasılığı tartıştı: *Brüksel Antlaşması'nın ABD ve Kanada ile genişletilmesi, yeni bir Atlantik ittifakı ve dünya çapında bir antlaşma*. İkinci toplantıda Brüksel imzacılarına tek taraflı bir ABD başkanlık delegasyonu aracılığıyla güvence verilmesi fikri geri çekildi ve yeni bir “*Batı Ortak Savunma Paktı*” oluşturulmasına karar verildi. Müzakerelerin ilk aşaması taslak belgenin 25 Mart'ta genel kurulda görüşülmesiyle tamamlandı. Pentagon Belgesi olarak adlandırılan belgenin son hali 1 Nisan 1948'de üçlü delegasyon tarafından onaylandı. Müzakereciler, Pentagon Belgesi'nin bir Amerikan belgesi olarak kabul edilmesi konusunda anlaştı. Pentagon Belgesi, yeni antlaşmanın kapsamı gereken sekiz maddeyi sıraladı.¹⁵⁵

Kuzey Atlantik Antlaşması'nın en önemli maddesi, giriş bölümünde de belirtildiği üzere yardım taahhüdünü içeren 5. maddesiydi. Tüm müzakereler boyunca en çok görüş ayrılığına sebep olan konu da buydu. Tüm anlaşmazlıklara rağmen 1 Nisan 1948'de üç delegasyon da

¹⁵² Lawrence S. Kaplan, *NATO 1948 The Birth of the Transatlantic Alliance*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2007, 23-24.

¹⁵³ Wilson D. Miscamble, *George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy 1947-1950*, New Jersey: Princeton University Press, 1992, 117

¹⁵⁴ Murat Gül, “Kuruluşundan 21. Yüzyıla: 1990'larda NATO'da Devamlılık ve Dönüşüm”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10/1 (2015), 253.

¹⁵⁵ Wiebes, Zeeman, “The Pentagon”, 356-357.

Pentagon Belgesi'ndeki öneriler üzerinde oybirliğiyle anlaşma sağladı. Aynı zamanda bu önerilerin uygulanması için sıkı bir takvim hazırlandı.¹⁵⁶ ABD, Kanada ve Brüksel Antlaşması imzacıları (Belçika, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve İngiltere) arasında ön tartışmaları içeren Atlantik Antlaşması (Atlantic Treaty) görüşmeleri 6 Temmuz 1948 tarihinde Washington'da başladı. Ekim ayının sonunda Kuzey Atlantik bölgesinde ortak bir savunma paktı çerçevesi üzerinde anlaşmaya varıldı. Taslağın hazırlanmasına Aralık 1948'de başlandı ve nihai metin Mart 1949'da kamuoyuna açıklandı. 15 Mart 1949'da ABD, Kanada ve Brüksel Antlaşması'nın tarafları olan Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve Portekiz'i resmen ittifaka katılmaya davet etti. Bu ülkelerin hepsi 4 Nisan 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması'nı onaylayarak, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) temelini oluşturdu. 24 Ağustos 1949'da antlaşma yürürlüğe girdi ve ilk Kuzey Atlantik Konseyi *North Atlantic Council (NAC)* toplantısı 17 Eylül'de Washington'da yapıldı.¹⁵⁷ Soğuk Savaş dönemi boyunca kamuoyunun NATO'ya olan ilgisi Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. maddesi üzerine odaklandı.¹⁵⁸ Üye ülkeler bu maddenin saldırgan askeri faaliyetlere karşı caydırıcı olabileceğini düşünmüştü.¹⁵⁹ Böylelikle 1947 yılının sonlarında ve 1948 yılı boyunca İngilizlerin oluşturmuş olduğu farkındalık yeni bir Batı ittifakının kurulmasına yol açtı. İngilizlerin oluşturduğu farkındalıkla ve ABD'nin devreye girmesiyle NATO kurulmuş oldu. NATO yalnızca herhangi bir saldırı veya savaş durumunda devreye giren bir kurum olarak kalmayacaktı, NATO aynı zamanda üye ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik yapısını da Sovyet etkisine karşı koruyacaktı.

Buna ek olarak NATO; üyelerinden birine ya da birkaçına yönelik bir saldırının tüm üyelere yönelik bir saldırı olarak kabul edilmesi ilkesine bağlıydı. Bu, Washington Antlaşması'nın 5. Maddesi'nde yer alan kolektif savunma ilkesiydi.¹⁶⁰ Bu bağlamda yeni örgütün de ilk ve öncelikli görevi kolektif savunma için etkili ve güvenilir bir aparatı devreye sokmak oldu. NATO'nun ilk birkaç yılındaki çalışmalar öncelikle savunma ve savunmanın ortaya çıkardığı ekonomik sonuçlarla ilgiliydi. Ekim 1949'da ABD Başkanı Harry S. Truman, ABD'nin NATO'nun toplu güvenlik anlaşmalarına katılımına zemin hazırlayan Karşılıklı Savunma Yardımı Yasası'nı imzaladı. Truman, Ocak 1950'de Kuzey Atlantik bölgesinin entegre savunmasına ilişkin planları onayladı ve askeri yardım için ciddi oranda para harcanmasına

¹⁵⁶ Wiebes, Zeeman, "The Pentagon", 356-357-361.

¹⁵⁷ Anna Boros-McGee, "North Atlantic Treaty Organization, History of (1948-1990)", *Cold War: Essential Reference Guide*. Ed. James R. Arnold ve Roberta Wiener California: ABC-CLIO, LLC, 2012, 157.

¹⁵⁸ Jeremi Suri, "The Normative Resilience of NATO", *Transforming NATO in the Cold War*, Ed. Andreas Wenger vd. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2007, 18.

¹⁵⁹ Kristi Whitfield, "North Atlantic Treaty Organization", *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization*, (2012), 1.

¹⁶⁰ <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>. Erişim: 01.06.2024.

onay verdi. NATO'nun kuruluşundan sonraki diğer önemli görevleri ise ana örgüt ve organlarının kurulması ve işler hale getirilmesiydi. Bu amaçla Kuzey Atlantik Konseyi (NAC), ABD'li General Dwight D. Eisenhower'ı 19 Aralık 1950'de ilk Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı (SACEUR) olarak atadı.¹⁶¹ Öte yandan NATO, yalnızca Sovyet askeri tehdidine karşı konvansiyonel bir ittifak olarak kalmadı. Aynı zamanda Avrupa-Atlantik bölgesinde Batılı liberal demokratik değerlerin ve normların kaybedilme riskine karşı koymayı amaçlayan bir kurum olarak tasarlandı.¹⁶² Soğuk Savaş dönemi NATO'nun pozisyonu açısından durağan bir dönem olarak görülse de NATO bu dönem içerisinde üyeliklerini birkaç kez genişletti. 1952 yılında Türkiye ve Yunanistan aynı anda ittifaka dahil oldu.¹⁶³ Batı Almanya'nın 1955'te NATO'ya katılımı, Almanya'nın demokratik yarısını Avrupa ana akımına geri kazandırdığı için başka bir önemli adımdı. 1982 yılında da kamuoyunda yaşanan tartışmalardan sonra İspanya ittifaka katıldı ve müttefiklerin sayısı 16'ya yükselmiş oldu.¹⁶⁴

İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu dünya düzeni sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik açılardan farklı iki yaşam biçimini ortaya çıkardı. Bu yaşam biçimlerinden birini ABD, diğerini Sovyetler Birliği temsil ediyordu. 1947 yılıyla belirgin bir hal alan Amerikan-Sovyet hegemonya mücadelesi başta Avrupa olmak üzere birçok coğrafyayı etkilemeye başladı. Bu çerçevede ABD'nin temsil ettiği yaşam biçimini tercih eden ve Sovyet etkisine girmek istemeyen Batılı ülkeler kendi koruma kalkanları oluşturmak amacıyla ABD'nin öncülüğünde Kuzey Atlantik Antlaşması'nı (NATO) hayata geçirmiş oldu.

2.2.2. Artırımlı Politikalarda Büyük Artış: Yunanistan'ın NATO'ya Girişi

Yunanistan'ın NATO'ya girişi ABD'nin Yunanistan politikasında yaşanan radikal kırılmadan sonra gerçekleştirilen artırımlı politikaların en büyük adımlarından biriydi. Marshall yardımı ve diğer Amerikan yardım türleri Yunan kamusal hayatını Amerikan beklentileri doğrultusunda dönüştürürken, Yunan İç Savaşı'nın açtığı fırsat penceresi de Yunan askeri yapısının Amerikan doktrinleri doğrultusunda şekillenmesine olanak sağladı. 1949 yılında Yunanistan'daki iç savaşta komünizmin yenilgiye uğratılmasıyla birlikte bu ülkedeki Amerikan varlığı da kalıcı bir hal aldı. Bu bağlamda Yunanistan'ın NATO'ya dahil edilmesi, bu ülkede oluşan Amerikan varlığını kalıcı bir hale getirecek ve yeni artırımlı politikaların önünü açacaktı. Öte yandan

¹⁶¹ McGee, "North Atlantic", 157.

¹⁶² Alexandra Gheciu, *NATO in the "New Europe": The Politics of International Socialization After the Cold War*, California: Stanford University Press, 2005, 34.

¹⁶³ https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_181434.htm. Erişim: 23.09.2024.

¹⁶⁴ Martin Erdmann, "NATO Enlargement – Past, Present and Future", *The Macedonian Foreign Policy Journal*, 3 (2007), 12.

ABD'nin Yunanistan'a verdiği sosyal, siyasal, askeri ve ekonomik destek bu ülkeyi Batı ile bütünleşmesi konusunda belli bir noktaya getirmişti. Yunanistan'ın kurulan bu yeni Batı ittifakına dahil edilmesi ise ülkenin Batı'ya yerleşen konumunu tescilleyecekti.

Avrupa'nın Orta Doğu'ya en yakın bölümünü oluşturan Balkanlar, tarih boyunca rakip milletlerin karşılaşma yeri olmuştu.¹⁶⁵ Bu durum Soğuk Savaş döneminde de kendisini göstermiş ve iki düşman siyasi blok arasındaki ilk çatışma yerlerinden biri de “Yunanistan'daki iç savaş” olmuştu. Yunanistan'ın komünist gerillalarla mücadele ettiği dönemde Sovyetler Birliği, Karadeniz boğazlarını kontrol etmek için Türkiye'den kendi topraklarında bir Sovyet üssü kurmasını talep etti. Bu talepler yerine getirilmiş olsaydı, Moskova Akdeniz'e sınırsız erişim imkanına sahip olacaktı. Bu çerçevede Sovyetler Birliği hem Yunanistan'ı hem de Türkiye'yi kendi nüfuz alanı içerisine dahil etmeyi planlıyordu. Ancak ABD'nin Yunanistan ve Türkiye'ye ilişkin aldığı radikal kararlar, Sovyetler Birliği'nin bu iki ülke üzerindeki etkisini oldukça sınırlandırmıştı. Nihayetinde, Yunanistan'daki komünist gerillalar yenilgiye uğratıldı ve ülkenin kuzey sınırının ötesine sürüldü. Yunan İç Savaşı'nda hükümet birliklerinin ABD'nin askeri ve mali yardımıyla kazandığı zafer, Atina ve Washington arasında uzun vadeli iş birliğini başlattı. Yunanistan'ın Batı bloku ülkeleriyle ilişkilerinin yoğunlaşmasına katkıda bulundu. Savaşların harap ettiği Yunanistan'ın düzenli mali yardıma ve kalıcı güvenlik garantilerine ihtiyacı vardı. Yunan politikacılar asıl tehdidi kuzeyde görüyorlardı.¹⁶⁶

Balkanlar açısından Yunanistan'ın NATO'ya girişi genel olarak Türkiye ile birlikte ele alınmaktaydı. Sovyetler Birliği'ne karşı blok oluşturmada iki ülkenin stratejik önemi birlikte değerlendirilmekteydi. Çünkü Sovyetler Birliği gerek Yunan İç Savaşı esnasında gerillara el altından sağladığı yardımlarla gerekse eş zamanlı olarak Türkiye'deki Boğazların statüsünü gündeme getirerek, iki ülkeyi birlikte etkisi altına almaya çalışmaktaydı. Bu bağlamda hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin NATO'ya dahil ediliş süreci aslında Truman Doktrini'nin doğal bir sonucuydu.

İkinci Dünya Savaşı esnasında nüfuzlu bir analist olan Walter Lipmann, yazdığı bir inceleme yazısında, Yunanistan'ı deniz güçleri ve Atlantik devletleri birliğine dahil etmişti. Lipmann'a göre Yunanistan özellikleri ve coğrafi konumu nedeniyle “Okyanusun” jeopolitik birliğine dahil edilebilecek tek Balkan devletiydi. Diğer Balkan devletleri, özellikleri ve özellikle kıtasal

¹⁶⁵ Van Coufoudakis, Yannis Valinakis, “The Evolution of Greece's defense Strategy in Relation to NATO Contingencies”, *Italian Journal of International Affairs*, 22/1 (1987), 31.

¹⁶⁶ Artur Adamczyk, “Greece in NATO: Evolution of Interests in the Context of Changes in the International Environment”, *Yearbook of the Institute of East-Central Europe*, 15/4 (2017), 121.

coğrafi konumları nedeniyle bir kara gücü olan Sovyetler Birliği'nin etki alanına atfedilmişti.¹⁶⁷ Yunanistan ve Türkiye'nin Batı ittifakına katılması talebi ne NATO'dan ne de Batı'dan geldi. Talep bu iki ülkeden geldi. İki ülke de Batı ittifakına katılmak için baskı yapıyordu. Güneydoğu Akdeniz'deki iki devletin ilk başvuruları Kasım 1948'de reddedilmişti. İngiltere, Akdeniz ile Orta Doğu arasında İngiliz öncülüğünde bir ittifak kurulmasından yanaydı. Aralarında Norveç ve Hollanda'nın da bulunduğu Kuzey ve Batı Avrupalı bazı müttefiklerin Doğu Akdeniz devletlerinin Kuzey Atlantik Paketi'ne kabulüne karşı ciddi çekinceleri vardı. Önde gelen güç olan ABD, Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya katılmasını istiyor ve baskı yapıyordu. ABD'yi baskı yapmaya iten nedenler hem stratejik hem de siyasi nitelikliydi. Dwight Eisenhower, Yunanistan ve Türkiye'yi Sovyetler Birliği'nin kalbine doğru nükleer hava ve deniz saldırılarının başlatılabileceği kilit jeostratejik bölgeler olarak görüyordu. Aynı zamanda Türkiye'nin güneye bağlanması, Sovyetlerin Orta Doğu'ya ve oradaki petrol kaynaklarına erişmesini engellemeye yardımcı olacaktı. Bununla birlikte iki ulusun da büyük orduları vardı; ancak orduları teknolojik açıdan geri durumdaydı. Batı'nın yardımı onları modernleştirmenin ve düşük operasyon kapasitelerini yükseltmenin tek yoluydu.¹⁶⁸ 25 Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın patlak vermesiyle Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'nun savunmasıyla ilgili olarak ABD ve İngiltere arasında tartışmalar başladı. Yunanistan tercihen NATO'ya kabul yoluyla ABD garantisini almaya çalıştı ve bunu Türkiye de talep etti. Bununla birlikte Güney Kore'ye yönelik komünist saldırının şokunun ardından Batı esas olarak Batı Avrupa'nın savunulmasını hızlı bir biçimde organize etmek ile meşguldü. 1951 yılının başlarında Amerikan siyasi ve askeri liderliğinin kilit isimleri, özellikle NATO görevlerinde bulunan subaylar, Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya katılımını güçlü bir şekilde desteklemeye başladı.¹⁶⁹

Yunanistan'ın NATO'ya dahil edilmesi Sovyet karşıtlığı bağlamında ABD için önemli bir husustu. Özellikle Amerikalı General Eisenhower'ın yukarıda değinilen düşüncüleri bu durumun bir ispatıydı. Öte yandan, NATO'ya katılım bağlamında ABD açısından Yunanistan ve Türkiye'nin bir bütün olarak ele alınması söz konusuydu. İki ülkenin Batı ittifakındaki resmi varlığı, ortaya çıkabilecek olan bir Sovyet-Amerikan savaşında üs olarak kullanılabilmelerini sağlayacaktı. Bu bağlamda ABD'nin, Yunanistan ve Türkiye'yi NATO'da görmek istemesinin

¹⁶⁷ Ioannis E. Kotoulas, "Greece as a NATO Member in the Historical Longue Duree", Military Publishing Institute, 4 (2020), 85-86.

¹⁶⁸ Stefan Brenner, "Military Coalitions in War and Peace: NATO and the Greek-Turkish Conflict 1952-1989", Journal of Military and Strategic Studies, 14/3 (2012), 2-3.

¹⁶⁹ Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959 Military Strategy or Political Stabilisation?*, Doktora Tezi, Queen Mary University of London, 2010, 39-40.

askeri ve ideolojik nedenleri vardı. Aynı zamanda Kore Savaşı'nın da patlak vermesi, Batı'daki komünizm korkusunu tazelemişti.

Soğuk Savaş döneminin büyük bölümünde 'Güney'den gelen tehdit' NATO tarafından temel olarak Sovyet tehdidi olarak algılandı.¹⁷⁰ Mayıs 1951'e gelindiğinde Truman yönetimi NATO'nun güneydoğuya doğru genişlemesini resmen onayladı ve 1951 yazında Washington, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya kabulüne destek oldu. Böylece Yunanistan ve Türkiye'ye ittifaka katılma kapısı açılmış oldu. Kore Savaşı'nın patlak vermesi bir katalizör görevi gördü. Hem Türkiye hem de Yunanistan NATO'ya kabullerini güçlendirmek umuduyla Kore'ye asker gönderdi. Eş zamanlı olarak Türkler NATO'ya kabul edilmeleri veya en azından bir tür resmi güvenlik garantisi verilmesi için ABD ve İngiltere'ye yeniden baskı yapmaya başladı. ABD Dışişleri Bakanlığı yetkilileri Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yi tehdit ettiğine dair çok az kanıt bulabildi ve hatta Türk yetkililer bile NATO'ya katılma konusunda baskı yapmalarının bir noktaya kadar iç politikadan kaynaklandığını kabul etmişlerdi. Bununla birlikte Amerikalılar, jeopolitik açıdan Türklerin her zaman tarafsızlık seçeneğine de sahip olduğunu biliyordu. Amerikalı yetkililer Türkiye ve Yunanistan'ın, Batı'nın Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'daki güvenlik çıkarları açısından vazgeçilmez olduğunun farkındaydı. Dahası hem Amerikalılar hem de İngilizler siyasi ve jeopolitik sebeplerden dolayı Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesi halinde Yunanistan'ın da kabul edilmesi gerektiğini biliyordu.¹⁷¹

NATO'ya giriş konusunda gerek İngilizler gerekse Amerikalılar iki ülkeyi birbirinden ayıramıyordu. Bu durum da NATO'ya üyelik tartışmalarında birtakım zorluklar ortaya çıkıyordu. Aslında bir ülkeyi alıp diğerini NATO'ya almamak ittifak açısından olumsuz görülüyordu. Çünkü hangi ülke NATO dışında kalırsa kalsın oluşacak bu durumda Doğu Akdeniz'e ve Orta Doğu'ya açılan bir kapı Sovyetler Birliği için açık kalacaktı. Her ne kadar Türkiye'ye ayrı bir pozisyon verilmek istense de bu riskler göz önüne alındığında hem Amerikalıların hem İngilizlerin bu alternatife cesaret edemedikleri ifade edilebilir.

ABD'nin, Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya kabulü konusundaki tutumu Temmuz 1950'den Washington'ın sonunda iki devletin tam üyeliğine karar kıldığı 1951 baharına kadar gelişim gösterdi. Atina ve Ankara'daki Amerikan diplomatları başından beri bu ülkelerin NATO'ya katılmalarına ya da katılmaları fikrine olumlu yaklaştı. Bununla birlikte bir alternatif daha vardı. Bu alternatif, Yunanistan ve Türkiye'nin tam üye olmadan NATO'nun Akdeniz

¹⁷⁰ Gareth M. Winrow, "A Threat From the South? NATO and the Mediterranean", *Mediterranean Politics*, 1/1 (1996), 45.

¹⁷¹ Chourchoulis Dionysios, *The Southern*, 40-42.

bölümü toplantılarına istişari olarak katılabilmeleriydi. Yunanistan ve Türkiye NATO'ya tam üye olmadan uzun süre bu şekilde memnun edilemeyeceği için böyle bir düzenleme sadece geciktirici bir araç olacaktı. Diğer bir alternatif de Ankara'yı Atlantik Paketi'ne girmemeye ikna etmeye çalışmaktı. Fakat bunun karşılığında ABD, Türkiye'ye yönelik bir saldırıya tolerans göstermeyeceğini açıkça ifade edecekti. Dahası, Türkiye'ye mümkün olan maksimum derecede ABD tarafından askeri yardım yapılacaktı. Türkiye ile yapılacak olan böyle bir düzenleme muhtemelen Yunanistan ve İran'la da benzer bir düzenleme yapılmasını gerekli kılacaktı. ABD'nin bu önerileri 1950 yılının Eylül ayı başlarında Washington'da Amerikan, İngiliz ve Fransız temsilciler arasında tartışıldı (bu ülkeler ittifakın daimî yönetim organı olan NATO Girişim Grubu'nu oluşturmaktaydı).¹⁷²

Daimî Grup Kasım 1950'de Türk ve Yunan temsilcileri ile ayrı ayrı toplantı yaptılar. Türk ve Yunan askeri yetkililerinin hem Daimî Grup ile hem de NATO Akdeniz Komutanlığı kurulduğunda onlarla irtibat kurması kararlaştırıldı. Bununla birlikte Daimî Grup, Yunan ve Türk hükümetlerine gizli nitelikteki herhangi bir meselenin görüşülebilmesi için yeterli bir güvenlik sistemi kurmalarını teklif etti. NATO yetkilileri 1951 yılının başlarında Yunanistan ve Türkiye'de bir güvenlik araştırması yapmaya başladı. Güvenlik Koordinasyonu Komitesi'nin raporu 1951 yılı Şubat ayı ortalarında Daimî Gruba sunuldu. Bu gelişmelerin ardından 1951 yılında Yunanistan ile Türkiye'nin nihai olarak NATO'ya kabul edilmesi hakkında ve Akdeniz ve Orta Doğu'daki komuta düzenlemeleri konusunda çok sayıda tartışma ve yoğun müzakereler yapıldı.¹⁷³ Tam da aynı tarihlerde, Şubat 1951'de ABD Ulusal Güvenlik Konseyi (*National Security Council*) "NSC 103/1" "ABD'nin Yunanistan'a İlişkin Konumu" adında bir belge yayınladı. Aslında bu belge içerisinde yer verilen görüşler, Yunanistan'ın NATO'ya dahil edilmesi konusunda ABD'nin nihai fikrinin ne olacağına ışık tutuyordu. Bu belgede Yunanistan'ın ABD ve Batı çıkarları açısından stratejik önemi şu şekilde vurgulanmıştı:¹⁷⁴

- *Yunanistan'ın komünist egemenliği altına girmemesi ABD'nin güvenlik çıkarları açısından önemini sürdürmektedir.*
- *Yunanistan, bir düşmanın elinde Doğu Akdeniz, Süveyş, Türkiye ve Türk Boğazları için tehdit oluşturabilecek bir stratejik pozisyonu işgal etmektedir. Yunanistan'daki bir komünist*

¹⁷² Chourchoulis Dionysios, *The Southern*, 43-45.

¹⁷³ Chourchoulis Dionysios, *The Southern*, 49-50-66-67.

¹⁷⁴ Ioannis E. Kotoulas, "Greece as a NATO Member in the Historical Longue Duree", Military Publishing Institute, 1897/7065 (2020), 87.

hakimiyet Doğu Akdeniz ve Yakın Doğu bölgesinde komünistlerin siyasi ve askeri nüfuzu için bir sıçrama tahtası görevi görecektir.

- *Yunanistan'ın komünizmin hakimiyeti altına girmesi ABD'nin prestijine zarar verecektir ve komünizm tehdidi altında bulunan diğer ülkelerdeki direnme iradesini zayıflatacaktır.*
- *Yunanistan'daki bir komünist hakimiyet ABD'nin güvenliğini ciddi bir biçimde tehdit edecek olan bir dizi askeri ve siyasi sonuçtan yalnızca biri olarak görülebilir.*

Yunanistan ve Türkiye'yi ittifakın askeri yapısına dahil etmeye istekli olan ABD, hızlı bir şekilde Genelkurmay Başkanı Omar Bradley'i Yunanistan ve Türkiye ile müzakere yapmaya gönderdi. Yunanistan'da liderler ve halk ittifaka kabul edilmelerinden dolayı memnuniyet duyuyordu.¹⁷⁵ Ekim 1951'de Konsey üyeleri tarafından Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya katılımına ilişkin protokol imzalandı. ABD yönetiminin tüm NATO üyeleri adına Yunan ve Türk hükümetlerine NATO'ya katılım davetini iletmesine karar verildi. 1951'in sonlarında ve Ocak 1952'nin başlarında Daimî Grup ve Uluslararası Planlama Ekibi, Yunan ve Türk temsilcileri ve planlama subayları Yunan ve Türk kuvvetlerinin NATO komuta teşkilatına entegrasyonu için yapılması gereken komuta düzenlemelerini tartıştılar.¹⁷⁶ 18 Şubat 1952 tarihinde Yunanistan, 1949 yılında ittifakın kuruluşundan bu yana Türkiye ile birlikte NATO'nun ilk yeni üyelerinden biri olarak resmen kabul edildi. Birkaç gün sonra 20 Şubat 1952'de NATO'nun 14 üyesi Portekiz'in başkenti Lizbon'da bir araya geldi ve burada ilk kez Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Sofoklis Venizelos ülkesi adına bir konuşma yaptı. İki yeni üye Yunanistan ve Türkiye ilk kez NATO'nun en üst siyasi karar alma organı olan Kuzey Atlantik Konseyi'nin bir toplantısına katılmış oldu.¹⁷⁷

1952 yılına girilmesiyle birlikte Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya katılım süreci başlamış oldu. Ancak bu sürecin birden olmadığı da görülmekteydi. Sürecin öncesinde detaylı görüşmeler ve planlamalar yapıldı. İki ülkenin de başlıca desteği ABD'den geldi. Bu durumda ABD'nin Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'daki çıkarları etkili oldu. ABD'nin Şubat 1951'de yayınladığı NSC 103/1 adlı belgede bu durum açıkça görünmekteydi. Öte yandan, iki ülke için NATO üyeleri adına katılım davetinin ABD tarafından yapılmasına karar verilmesi aslında nihai kararı kimin verdiğini de gösteriyordu. Truman Doktrini ve Marshall Planı aracılığıyla her iki ülke de ABD'nin eksenine girmişti. Ancak askerî açıdan her iki ülkenin de açık bir şekilde ABD'ye bağlı olması bu iki ülkenin NATO'ya tam katılımıyla mümkün olabilirdi. Bu

¹⁷⁵ R. N. Palarino, *Greece and NATO: Problems and Prospects*, Yüksek Lisans Tezi, Western Kentucky University, 1980, 12.

¹⁷⁶ Chourchoulis Dionysios *The Southern*, 67-68-75-76.

¹⁷⁷ https://www.nato.int/cps/ru/natohq/declassified_181434.htm. Erişim Tarihi: 01.06.2024.

durum, Yunanistan ve Türkiye'nin ittifaka dahil edilmesinde ABD'deki karar alıcıları daha aktif bir rol almaya sevk etmişti. Nihayetinde, Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya birlikte dahil edilmesini sağlayan başlıca unsur ABD olmuştu.

2.3. Yunanistan'ın NATO'ya Girişi Sonrasında ABD'nin Diplomatik Hamleleri

Goldstein, Yunan İç Savaşı'nın sona ermesinden itibaren Yunanistan'ın siyasi hayatını dört döneme ayırmıştı; 1) *İç savaşın ardından siyasi sağın baskın olduğu ve Alexandros Papagos ve Konstantinos Karamanlis'in siyasete hakim olduğu 1951-1963 yılları arası dönem*, 2) *Georgios Papandreou'nun kilit bir aktör olduğu büyük siyasi dalgalanmaların yaşandığı 1963-1967 yılları arası dönem*, 3) *Yunanistan'ın askeri cunta yönetimi altında olduğu 1967-1974 yılları arası dönem* ve 4) *1974 yılından günümüze, Yunanistan Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, Karamanlis ve Andreas Papandreou'nun başlıca aktörler olduğu dönem*. Bu dönemlerin her birinde Yunan iç siyasi hayatında büyük farklılıklar olmasına rağmen, dış politikada dikkate değer bir tutarlılık olduğunu belirten araştırmacılar da vardı.¹⁷⁸ Bu durumun somut örneklerinden biri de ABD ile olan ilişkilerde gözlemlenebilecekti. Yunan İç Savaşı sırasında ABD ile Yunanistan arasındaki ilişkiler sistematik bir biçimde değişmiş ve bu durum Yunanistan'ın Batı ittifakına dahil edilmesiyle sürdürülmüştü. Yunanistan'ın NATO'ya girişi ABD'nin bu ülkedeki varlığını kalıcı hale getiren en önemli artırıcı politikalarından biri olmuştu. Bu gelişmeyle birlikte Yunanistan'ın Batı'daki konumu tescillenmişti. Bu süreçten sonra da ABD-Yunanistan ilişkileri durağanlaşmamış, aksine artırıcı politikalar ile Truman Doktrini ve Marshall Planı ile başlatılan süreç bir devamlılık göstermişti. Bu devamlılık da ABD'nin Yunanistan politikasını Soğuk Savaş dönemi boyunca şekillendirmişti.

Yunan İç Savaşı'nın ardından ABD ile ittifak, sağ ve merkez partiler tarafından hem ekonomik toparlanmanın hem de askeri güvenliğin bir garantisi olarak memnuniyetle karşılandı. Bu sebeple, 1952 yılında NATO'ya katılım savunma açısından önemli görülüyordu. NATO ortaklarını Yunanistan ve Türkiye'nin kabulüne yönelik ilk itirazlarını geri çekmeye ve böylece ittifakı Doğu Akdeniz'e doğru genişletmeye ikna eden şey Amerikan baskısıydı. Bu süreçte ABD, Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin teçhizat ve finansmanının büyük bir kısmını karşılamaya devam etti. Sağlanan bu finansman ve teçhizatın 1948-1964 yılları arasındaki değeri iki milyar doların üzerindeydi. ABD, 1950'den 1969 yılında kadar Askeri Yardım Programı (*Military Assistance Program*) kapsamında 11.229 subay ve 1.965 öğrenciye ABD topraklarında eğitim

¹⁷⁸ Erik Goldstein, "Greece: the Interpretations of Geopolitics", *Byzantine and Modern Greek Studies*, 22/1 (1998), 157.

verdi. Böylece Amerikalı temsilciler Yunan Silahlı Kuvvetleri üzerinde doğrudan nüfuz sahibi oldu.¹⁷⁹

Yunanistan'da Amerikalıların açıkça destek verdiği ve aktif olarak teşvik ettiği çoğunluk sistemi altında 16 Kasım 1952 seçimleri yapıldı. Beklenildiği üzere Papagos, 300 üyeli Yunan Parlamentosu'ndaki 240 sandalyeyi alarak ezici bir seçim zaferi kazandı.¹⁸⁰ NATO üyeliği sonrasında Yunanistan'daki Papagos Hükümeti Washington ile daha somut bir ikili savunma ilişkisi kurmak istiyordu. 1953 baharında Amerikalılar, Yunan topraklarında resmi olarak ABD üsleri kurulmasını istemeleri için Atina'yı cesaretlendirdi. Amerikalılar talebin Yunan tarafından gelmesini istiyordu. Papagos, Eisenhower'a yazdığı bir mektupta bu talebini derhal ilettili. Merkezini bu talebi Mayıs 1953'te ABD Başkanına bizzat ilettili. Atina'nın böyle bir anlaşma için herhangi bir ön koşul talebinde bulunmadığının göstergesi olarak Papagos mektubunda Amerikan yardımı konusundan bahsetmedi. Müzakereler Ağustos 1953'te başladı ve birkaç hafta içinde sonuçlandı. Zorluk yaratan tek konu, anlaşmaya dahil edilen gizli metinlerin sızdırılması olasılığına ilişkin Amerikalıların korkusuydu. Antlaşma 12 Ekim 1953'te Yunanistan Dışişleri Bakanı Stephanopoulos ve Büyükelçi Cannon tarafından imzalandı. Bildiri de antlaşmanın NATO'nun ortaya koyduğu yükümlülükler çerçevesinde yapıldığı belirtildi. Böylece ABD kuvvetleri Yunan topraklarında serbestçe hareket edebilecekti. 1953 Antlaşması Hellenikon ve Herakleion'da (hava kuvvetleri), Souda Körfezi'nde (deniz ve hava kuvvetleri) ve Nea Makri'de (iletişim) büyük ABD üslerinin kurulmasına imkân verdi. Bu antlaşmayla ayrıca Amerika'nın Sesi (*Voice of America*) yayın organı ile bir dizi küçük üssün de kurulmasına izin verildi. Antlaşmaya muhalefetten gelen tepkiler birbirinden farklıydı, Liberal Parti antlaşmayı memnuniyetle karşıladı ancak onay sürecine ilişkin şüphelerini dile getirdi. Demokrat Parti birtakım çekincelerini dile getirdi. Birleşik Demokrat Sol (EDA) ve Sovyet bloğunda sürgünde olan KKE ise bunu, "Amerika'nın Yunanistan'ı köleleştirilmesi" olarak tanımladı ve antlaşmayı şiddetle kınadı.¹⁸¹

Yunanistan Başbakanı Papagos, 1953 yılında Amerikan askeri üslerine ev sahipliği yapan ve Amerikan askerlerine neredeyse bölge dışı haklar tanıyan bu anlaşmayı gönüllü olarak kabul etti. 1955 yılından 1976 yılına kadar Hellenikon Hava Üssü, metropolün eteklerinde bir Amerikan yerleşim bölgesi oluşturdu. 1959-1960 yıllarında Yunan Hükümeti, Amerikan

¹⁷⁹ David H. Close, *Greece Since 1945 Politics, Economy, and Society*, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2014, 125.

¹⁸⁰ John O. Iatrides, "American Intervention in Cold War Greece. The Search for a "Strong-man" Government and the "Papagos Solution", 2016, 7.

¹⁸¹ Evanthis Hatzivassiliou, *Greece and the Cold War Frontline State, 1952-1967*, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006, 31-32.

üslerine nükleer füzelerin yerleştirilmesine ve bu üslerde nükleer kapasiteye sahip uçak ve topların bulundurulmasına izin veren birtakım gizli anlaşmalar imzalandı.¹⁸² 1950’li yılların ortalarına kadar Yunanistan ile ABD arasındaki güvenlik ilişkisi olabildiğince iyiydi. İkili ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla Yunanistan kara ve deniz tesislerini Amerikan kuvvetlerine açtı.¹⁸³ Kararlaştırılan dört üstten üçü 1950’lerde inşa edilmişti. Hellenikon Hava Üssü Mayıs 1966’da hazırды ve ABD’nin Yunanistan’daki tüm hava faaliyetlerinin merkeziydi. Üs, 1969 yılında 2,000, 1981 yılında ise 1,500 Amerikalı istihdam etmişti. Üçüncü üs olan Souda Körfezi Temmuz 1959’da kuruldu. Bu üs Avrupa’daki en önemli Amerikan deniz üslerinden biri olarak kabul edildi.¹⁸⁴

1953 yılında yapılan bu anlaşma ile Yunanistan’daki Amerikan askeri varlığı daha açık ve görünür bir hal aldı. Böylelikle 1950’li yıllarla birlikte Yunanistan’da Amerikan hegemonyası tam anlamıyla yerleşme başlıyordu. Yunanistan’ın NATO’ya girişinden sonra yapılan 1953 Antlaşması, ABD’nin Yunanistan ile ilişkilerinde bir sonraki artırımı politikası girişimi oldu. Bu antlaşmanın her ne kadar NATO yükümlülükleri çerçevesinde gerçekleştirildiği ifade edilse de ABD, Yunanistan’da askeri anlamda ayrı bir konuşlanma fırsatı yakalamıştı. Öte yandan bu anlaşma Yunan toplumunu parlamentoda temsil eden partiler tarafından farklı tepkiler almıştı. Bu bağlamda Yunan toplumunda bu anlaşmaya yönelik farklı yaklaşımlar vardı. Örneğin; Liberal Parti yapılan bu anlaşmadan memnun iken, Demokrat Parti’nin bu anlaşmayla ilgili çekinceleri vardı. Birleşik Demokratik Sol ve KKE ise bu anlaşmayı ABD’nin Yunanistan’ı esir alması şeklinde yorumlamıştı. Bu çerçevede bakıldığında 1953 yılında yapılan anlaşmaya ilişkin Yunan kamuoyunda farklı görüşler mevcuttu.¹⁸⁵

Öte yandan 22 Ekim 1953 tarihinde Yunan Parlamentosu’nda birtakım tartışmalar yaşandı. Bu tartışmalar sırasında hükümet sözcüleri Konstantinos Vovolinis ve Kanellopoulos, bu antlaşmanın ABD’nin bir kriz sırasında Yunanistan’ı terk etmeyeceğinin somut bir kanıtı olduğunu vurguladı. Antlaşmanın imzalanması Sovyet bloğunun tepkisine neden oldu; Sovyetler Birliği, Arnavutluk ve Bulgaristan ABD kuvvetlerinin Yunan topraklarında konuşlanmasını protesto etti. Atina bu protestoya verdiği cevapta, komşularının iç savaş sırasındaki tutumuna ve 1947 Bulgar Barış Antlaşma’nın aksine Sofya’nın yeniden silahlanmasına dikkat çekti. Atina antlaşma sebebiyle Sovyet bloğunun baskısıyla karşılaştığını

¹⁸² Close, *Greece Since*, 125-126.

¹⁸³ Marios L. Evriviades, “The Umbilical Relationship: Greece and the United States”, *Hellenic Studies*, 5/2 (1997), 154.

¹⁸⁴ Eirini Karamouzi, “Negotiating the American Presence in Greece: Bases, Security and National Sovereignty”, *The International History Review*, 44/1 (2022), 131.

¹⁸⁵ Hatzivassiliou, *Greece*, 32.

ve bu nedenle Batı'dan daha fazla dayanışma istediğini bildirdi.¹⁸⁶ 1959-1960 yıllarında Yunanistan'da Amerikan taktik nükleer silahlarının depolanmasını sağlayan dört tane daha ek karşılıklı savunma antlaşması yapıldı. Atina, ABD'nin askeri varlığının ve Amerikan askeri yardımlarının yoğun olarak devam etmesinin yalnızca Yunan ordusunun ekipmanlarını güçlendirmekle kalmadığını düşünüyordu. Aynı zamanda bu durumun ülke üzerinde pozitif bir psikolojik etki yarattığını düşünüyordu. ABD'nin Yunanistan'a sağladığı ekonomik yardım akışı 1952 yılından sonra önemli ölçüde yavaşladı. Fakat askeri yardım Atina için hayati bir önem taşıyordu. 1953 yılından itibaren ABD'nin yardım taahhütlerini azaltmaya gitmesinden dolayı Washington'daki yönetim endişeliydi. Bu endişeli dönemde Yunan yetkililer ve devlet adamları defalarca ABD askeri yardımının devamını ve hatta artırılmasını talep etti. Gerçekten de Karamanlis ilk yardım talebini Başbakan olduktan yalnızca bir hafta sonra 13 Ekim 1955 tarihinde yaptı.¹⁸⁷

1953 yılından sonra ABD'nin Yunanistan'a yapmış olduğu yardımları azaltması, Yunanistan'ın NATO'ya girişi ile ilişkilendirilebilir. Yunanistan NATO'ya girerek zaten bir Batı ittifakının koruma kalkanı içerisindeki yerini almıştı. Bu nedenle Amerikalı bazı yetkililerde Yunanistan'ın eskisi kadar Amerikan yardımına ihtiyacı olmadığı yönünde bir kanaat oluşmuştu.

Bunlara ek olarak, 1954 yılının sonu ve 1955 yılı Yunanistan'ın güvenlik pozisyonuyla ilgili olarak bir dönüm noktası oldu.¹⁸⁸ Bu dönüm noktalarından biri de Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye arasında 9 Ağustos 1954 tarihinde Bled'de imzalanan ve Balkan ittifakının kurulmasını sağlayan antlaşmaydı. Ancak bu ittifaka ilişkin belirtilen birçok görüş, Yugoslavya gibi NATO'ya dahil olmayan bir ülkeyi ittifakın önündeki en önemli mesele olarak görüyordu.¹⁸⁹ Nitekim 1954'ün sonlarında Yugoslavya, Balkan ittifakını askeri yönden işlevsiz hale getirdi. 1955'in ortalarında Sovyetlerin Belgrad'a yönelik barış girişimi başarıya ulaştı. Bu durum Tito'nun Sovyetleri daha fazla kışkırtmak istemediğini gösteriyordu ve Balkan ittifakının fiilen sonlandırıldığı anlamına geliyordu. Balkan ittifakının kalkanı olmayınca Yunanistan'ın savunma sorunu daha da kritik bir hal aldı. Daha da önemlisi Yunanistan'ı ciddi bir biçimde etkileyen Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasıydı. Ekim 1955'te Konstantinos Karamanlis

¹⁸⁶ Hatzivassiliou, *Greece*, 32-33.

¹⁸⁷ Evanthis Hatzivassiliou, "Security and the European Option: Greek Foreign Policy, 1952-62", *Journal of Contemporary History*, 30/1 (1995), 194-195.

¹⁸⁸ Dionysios Chourchoulis, Lykourgos Kourkouvelas, "Greek Perceptions of NATO During the Cold War", *Southeast European and Black Sea Studies*, 12/4 (2012), 500.

¹⁸⁹ Ceyda Tuna Kocaoğlu, "Soğuk Savaş Sürecinde Komünizme Karşı Türkiye'nin Uluslararası Güvenlik ve Savunma İş Birlikleri Kurma Çabaları: Balkan Baktı ve İttifakı", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17/37 (2021), 24-27.

(Papagos 4 Ekim 1955'te öldü) idaresindeki yeni Yunan Hükümeti ülkenin konumunu güçlendirmeye çalıştı. 1955-1956 yılları sonrasında Yunan güvenlik politikasının iki mimarı olan Karamanlis ve Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff, Yunanistan'ın Batı'yla ve onun NATO gibi organizasyonlarıyla tam bir bütünleşme içerisinde olmasını düşünüyordu. Bunu müzakere edilemez bir durum olarak görüyorlardı.¹⁹⁰

Öte yandan, 1950'li yılların ikinci yarısının ardından Yunanistan ve Arnavutluk dışındaki Batı Balkan ülkeleri arasındaki ilişkiler giderek iyileşmeye başladı. Fakat Yunanistan yine de temkinli bir politika izlemeyi tercih etti ve Batı Balkan ülkelerine karşı ihtiyatlı bir yaklaşım sergiledi. Yunanistan'ın dış politikası Soğuk Savaş koşullarına ve dönemin gelişmelerine göre şekillendi. NATO'ya üye olduktan sonra Yunanistan'ın dış politikadaki genel hedefleri arasında güçlü bir Yunanistan yaratabilme amacı vardı.¹⁹¹ Önce Papagos sonra Karamanlis'in başbakanlığında 1963 yılına kadar süren sağ iktidarlar döneminde, Yunanistan'ın başlıca politikası hem yurt içerisinde hem de uluslararası arenada komünizmin engellenmesiydi. Bu politikada Yunanistan'ın Batı ittifakının bir parçası olması büyük rol oynamıştı. Fakat bu dönem içerisinde ABD'den sağlanan yardımlar büyük oranda askeri alana harcanmıştı. Bu nedenle Yunanistan sosyal alanda yapısal dönüşümü gerçekleştirememiş ve toplumsal tepkiler artmaya başlamıştı. Bu durumun neticesinde 1960'lı yıllarda Yunanistan'da büyük bir muhalefet ortaya çıkmıştı. Bu gelişmeler neticesinde de 1963 yılında yapılan seçimlerde Merkez Birliği Partisi Papandreou başkanlığında iktidara geldi. Merkez Birliği Partisi'nin başlıca reformları arasında Kralın yetkilerinin anayasa ile sınırlandırılması ve Kralın siyasi yaşamdaki etkinliğini kısıtlamak vardı. Ancak bu reformları hayata geçirmek isteyen Papandreou yönetimi böylelikle iktidarının sonunu hazırlamış olacaktı.¹⁹² Nitekim, 15 Temmuz 1965 tarihinde Kral Konstantin Başbakan Papandreou'yu istifaya zorladı ve Merkez Birliği Partisi'nden ayrılanlarla yeni bir hükümet kurmaya çalıştı.¹⁹³ Papandreou'nun istifası ile birlikte Yunan siyasal yaşamı karmaşık bir döneme girdi. Liberal ve muhafazakâr siyasetçiler arasındaki güvensizlik arttı. Kralın teşviki ile Nisan 1967'de sağ parti lideri Kanellopoulos yeni bir hükümet kurmaya çalıştı ancak parlamentodan güvenoyu alamadı. Bu durum neticesinde

¹⁹⁰ Chourchoulis, Kourkouvelas, "Greek", 500.

¹⁹¹ Berna Baydan, *Greece's Policy in the Balkans After the Cold War*, Yüksek Lisans Tezi, University of Macedonia, 2022, 15.

¹⁹² Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/7 (2016), 522.

¹⁹³ Polymeris Voglis, "Political Violence and the Voice of the Opposition to the Military Dictatorship in Greece, 1967-74", *Cultural and Social History*, 8/4 (2011), 557-558.

Mayıs 1967’de parlamento feshedildi ve seçime gidilmesi kararı alındı. Böylece darbeye giden süreç başladı ve Cunta kuruldu.¹⁹⁴

Soğuk Savaş döneminde Yunanistan’ı iç politikada komünizm tehdidinden korumak ve dış politikada güçlü bir Yunanistan’ı yaratmak iddiasıyla Albaylar Cuntası bir darbe gerçekleştirdi.¹⁹⁵ 21 Nisan 1967 tarihinde gerçekleşen bu darbe neticesinde Yunanistan’da anayasa askıya alındı. Her görüşten parlamenter ya hapse ya da ev hapsine mahkûm edildi.¹⁹⁶ Darbeciler tarafından tutuklananlar arasında Papandreou da vardı. Tutuklananların birçoğu CIA tarafından “tehlikeli”, “kararlı” gibi nitelendirmelerle solcu olarak mimlenmişti. Yunanistan’daki Komünist Hareket, “Prometheus” olarak adlandırılan NATO planına uygun olarak darbe günü ve sonraki birkaç gün içinde sekiz bin civarındaki kişinin tutuklanmasıyla başsız bırakıldı.¹⁹⁷ Öte yandan yapılan bu darbe Yunanistan’ın, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) de dahil olmak üzere tüm uluslararası örgütlerden ihraç edilmesi yönündeki çağrılarının yapılmasına sebep oldu. Tüm liberal-demokrat NATO üyeleri Yunan diktatörlüğüne karşı duydukları memnuniyetsizlik konusunda birleşti. Ancak daha sonra ittifak, görevinin Yunanistan’ın iç işlerine karışmak olmadığını, Batı’yı Sovyet saldırılarına karşı savunmak olduğunu ileri sürdü. İlk değerlendirmeler sonucunda Cunta’nın, “koyu NATO’cular” olduğu sonucuna varılması NATO’nun işini kolaylaştırdı.¹⁹⁸

Nitekim, darbeyi gerçekleştiren askerlerin NATO’ya bağlı kalacakları dönemin ABD Atina Büyükelçisi Talbot’un sözlerine de yansımaktaydı. Ancak Talbot’un bu ifadelerini içeren 21 Nisan 1967 tarihli ABD Dışişleri Bakanlığı’na çektiği telgrafına bakıldığında, ABD’nin darbeden doğrudan haberdar olup olmadığının tartışmalı bir konu olduğu ifade edilebilir. Büyükelçi Talbot, ABD Dışişleri Bakanlığı’na çekmiş olduğu telgrafta şunları ifade etmekteydi.¹⁹⁹

“Hala bölük pörçük olan bilgilere dayanarak, darbenin bu sabah Yüksek Komuta, Kral veya sivil siyasi liderleri içermeyen küçük bir ordu grubu tarafından tetiklendiğine dair geçici bir izlenim edindim... Kral, olası bir tutuklamadan korkmuyor. Aksine bir sonraki adımın ne

¹⁹⁴ Cihangir, “Modern”, 523.

¹⁹⁵ Baydan, *Greece’s Policy*, 15.

¹⁹⁶ Effie G. H. Pedaliu, “A Discordant Note: NATO and the Greek Junta, 1967-1974”, *Diplomacy & Statecraft*, 22/1 (2011), 101

¹⁹⁷ Robert V. Keeley, *The Colonels Coup and the American Embassy: A Diplomat’s View of the Breakdown of Democracy in Cold-War Greece*, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 2010, 89.

¹⁹⁸ Effie G. H. Pedaliu, “A Discordant Note: NATO and the Greek Junta, 1967-1974”, *Diplomacy & Statecraft*, 22/1 (2011), 101-102.

¹⁹⁹ FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v16/d273>. Erişim: 24.09.2024.

olacağı konusunda Cunta'ya katılmış görünüyor. Muhtemelen kendisine Cunta hakkında sorular sorulmuş ve Cunta'nın hepsi de Krala ve NATO'ya bağlılıklarını vurgulamışlar.”

Darbe döneminde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile 1961 yılında yapılan anlaşma dahi durduruldu. Avrupa Yatırım Bankası, Yunanistan için daha önce anlaşmaya varılan uzun vadeli kredileri dondurdu. Avrupa Konseyinden ayrılma tehdidiyle karşılaşan Yunanistan, 1969 yılında konseyden çekilmek zorunda kaldı. Papadopoulos'un darbe yönetimi uluslararası platformda yalnızca ABD'den destek alabildi.²⁰⁰ 1967 yılında darbe yönetiminin gelişi ABD'nin üs politikasını engellemedi. Tam tersine, Altıncı Filo'nun Elefsina Körfezi'ndeki ana liman tesislerine ilişkin 1973 Antlaşması'nın yapılmasının ardından Amerikan üslerinin varlığı daha da güçlendi. Yunanistan, ABD'nin radikal sağ otoriter rejimlerle askeri iş birliği modelinin bir istisnası değildi. Üs uzmanı Catherine Lutz'un ifade ettiği üzere, “ABD üslerine erişimin sağlanması ve sürdürülmesi genellikle baskıcı rejimlerle yakın iş birliğini gerektirmişti”.²⁰¹

1967 yılında Yunanistan'da yaşanan askeri darbe sonrası Yunanistan'ın Avrupa ile ilişkileri her ne kadar bozulmuş olsa da ABD ile olan ilişkilerinde ciddi bir kriz yaşanmamıştı. Aksine Amerikan üslerinin kalıcılığına yönelik yeni adımlar söz konusu olmuştu. ABD'nin Yunanistan'daki bu askeri darbeyi destekleyip desteklemediği her ne kadar tartışmalı bir konu olsa da ABD'nin bu darbeden faydalandığı açıktı. Bu bağlamda ABD'nin Yunanistan'daki artırımlı politikaları darbe döneminde de kesintiye uğramamış oldu.

1971 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı İstihbarat ve Araştırma Bürosu (*Bureau of Intelligence and Research*), ABD Dışişleri Bakanı William Rogers'a Albay rejiminin uzun vadeli sonuçlarını analiz eden bir rapor gönderdi. Bu rapor Yunanistan'daki askeri diktatörlüğün beş yıl daha sürebileceğini öngörüyordu.²⁰² 70'li yıllara gelinmesiyle birlikte Yunanistan'ın uluslararası ilişkilerde yaşadığı sorunlarda devam etmekteydi. Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs sorunu gibi alanlarda yaşanan problemler, NATO'nun Batı sistemi içerisindeki iki müttefiki neredeyse çatışma noktasına getirdi. Her iki ülkede arabulucu ve hakem olarak ABD'ye başvurmayı seçti. Bu krizler Yunanistan'ın dış politikasında bir değişikliğe daha neden oldu. Yunanistan'ın Kıbrıs sorununda ABD'den beklediği desteği alamamasından sonra bu tarihe kadar izlediği ABD merkezli dış politikası da değişime uğradı. Yunanistan bu politika yerine Avrupa merkezli ve çok yönlü bir dış politikaya yöneldi. 1974 yılına gelindiğinde ise

²⁰⁰ Berna Baydan, *Greece's Policy*, 15.

²⁰¹ Karamouzi, “Negotiating”, 131.

²⁰² James Edward Miller, *The United States & The Making of Modern Greece History and Power, 1950-1974*, North Carolina: The University of North Carolina Press, 2009, 157.

Yunan darbe yönetimini sona erdiren süreç başladı.²⁰³ 1972 yılından itibaren Cunta'nın yönetme kapasitesi bozulmaya başlamış ve Yunanistan'ın ekonomisi giderek kötüleşmişti. Bu durum hali hazırda Yunan halkından destek göremeyen Cunta'ya karşı yapılacak olan protestoların başlamasına neden oldu. İlk protesto rejim karşıtı üniversite öğrencileri tarafından yapılan bir gösteri yürüyüşüyle 21 Nisan 1972 tarihinde gerçekleştirildi. Yapılan bu protestonun ardından üniversite öğrencilerinin Cunta karşıtı eylemleri artarak devam etti.²⁰⁴ Bu protestoları 22 Kasım 1973 tarihinde Atina Politeknik Üniversitesi'ndeki öğrenci ayaklanması takip etti.²⁰⁵ Artan protestolar neticesinde Papadopoulos seçimlere gidileceğini ifade etti. Ancak ordu içerisindeki muhafazakâr gruplar bu seçimi engellemek amacıyla 25 Kasım 1973 tarihinde Papadopoulos'a karşı bir darbe yaptı. Albay Dimitrios Ioannidis'in önderliğinde direkt olarak Papadopoulos'a karşı yapılan bu darbe Yunanistan'daki Cunta içerisinde değişikliklere neden oldu. Cunta içerisinde yaşanan bu bölünmeler de Yunanistan'daki Cunta rejiminin sonunu hazırlayan gelişmelerden biri olacaktı.²⁰⁶ Bu gelişmeler çerçevesinde 18 Nisan 1974 tarihinde Washington'da, "Kurumlar Arası İstihbarat Bildirisi" başlığıyla yayınlanan ve "Ioannidis Yönetimindeki Yunanistan: ABD-Yunanistan İlişkilerine Etkileri" konulu belgede ABD'nin Ioannidis yönetimine bakış açısına ilişkin şu bilgiler yer almaktaydı:²⁰⁷

Ioannidis rejimi askeri kurumların dışında destek bulamamış ve kararlı ya da yetenekli bir liderlik sergileyememiştir. Bununla birlikte ordunun sadakatini koruduğu sürece sivil siyasetçilerin, gençlerin ve işçilerin meydan okumalarına dayanabilir... Ioannidis rejimi Kıbrıs ve Türkiye konusunda selefinden daha maceracı, ABD ile ilişkilerde ise daha az milliyetçi. Bu unsurların bir araya gelmesi ABD için Papadopoulos rejiminin yarattığı sorunlardan çok daha fazlasını yaratmaktadır... Mevcut hükümet ABD ile iş birliğini dış politikasının temeli olarak görürken, Washington ile yeterli olarak görmediği ilişkileri onarmak için iç politikalarını değiştirmeyecektir. Ayrıca, daha fazla yardım alma arayışındaki Atina'nın, ABD'nin Yunanistan'daki tesisleriyle ilgili anlaşmalarda daha da katı olması muhtemeldir...

1970'li yıllara girilmesiyle birlikte Yunanistan hem iç hem de dış faktörlerden kaynaklı birtakım sorunlarla karşı karşıya kaldı. 1967 yılındaki darbe ABD ile Yunanistan arasındaki ilişkilerde ciddi bir kopmaya sebebiyet vermedi ancak Kıbrıs konusunda iki ülke arasında yaşanan kriz daha büyük oldu. Yunanistan'ın tek yönlü bir ABD merkezli dış politika

²⁰³ Baydan Berna, *Greece's Policy*, 16-17-18.

²⁰⁴ Cihangir, "Modern", 530-531.

²⁰⁵ John Sakkas, "The Greek Dictatorship, the USA and the Arabs, 1967-1974", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 6/3 (2004), 254.

²⁰⁶ Cihangir, "Modern", 531.

²⁰⁷ FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v30/d13>. Erişim: 24.09.2024.

sürecinden çok yönlü bir dış politikaya geçmeyi tercih etmesi bu durumun somut örneklerinden biriydi. Ancak bu çok yönlü politikaya geçişte tartışmalıydı. Bu bağlamda Yunanistan'ın dış politikasında her ne kadar ABD ekseninden kayma girişi olsa da bu durumun radikal bir değişimi getirdiğini söylemek pek mümkün değildi. Çünkü oluşan krize rağmen Yunanistan'daki Amerikan etkisi tam anlamıyla bir yok oluş yaşamamıştı. Bu durum daha çok iki ülke arasında sınırlı bir kriz olarak kalacaktı.

Ioannidis'in 15 Temmuz 1974 tarihinde Lefkoşa'da Başpiskopos Makarios'a karşı planlayıp gerçekleştirdiği darbenin ve 20 Temmuz 1974'te Türklerin Kıbrıs'a çıkarma yapmasını engelleyememesinin ardından Yunanistan'daki askeri rejim çöktü.²⁰⁸ Nitekim, bu dönemde Türkiye Kıbrıslı Türklerin haklarından taviz vermemekte kararlıydı.²⁰⁹ Bu gelişmelerle birlikte Konstantinos Karamanlis liderliğindeki Yeni Demokrasi Partisi 1974 yılında yapılan seçimlerde oyların yüzde 54,5'ini alarak ezici bir zafer kazandı.²¹⁰ 1963 yılında Kral Paul ile monarşi ve hükümetin yetkileri konusunda uyuşmazlık yaşayan Karamanlis istifa etmiş ve kısa bir süre sonra Paris'te yaşamak üzere Yunanistan'dan ayrılmıştı. Yunanistan'daki Cunta döneminde 1967-1974 yılları arasında Paris'te yaşayan Karamanlis, 24 Temmuz 1974 tarihinde Cunta'nın çöküşünden sonra olağanüstü hâl hükümetinin başbakanı olarak Atina'ya dönmüştü.²¹¹ Yunanistan'da yaşanan bu gelişmelerle beraber Türkiye'nin 1974 yılındaki Kıbrıs müdahalesi, Yunanların Türkiye'yle olan askeri dengelerine bakışını değiştirmişti. Bu gelişme doğrultusunda Yunanistan'da, NATO'nun askeri komuta yapısından çekilme tartışmaları gündeme gelmişti. Öte yandan Yunanistan'da üsler anlaşmasının da gözden geçirilmesine yönelik talepler oluşmaya başlamıştı. Bu dönem aynı zamanda 1980'li yıllarda doruk noktaya ulaşacak olan üs karşıtı hareketlerinde başlangıcı olmuştu. Ayrıca yine bu dönemde Yunanistan, Türkiye ve Yunanistan'a sağlanan yardımların oranının dengede olmasını ABD'den talep etmişti. Bununla birlikte Yunan yönetimi Yunan toprak bütünlüğünün korunması konusunda ABD'den garanti istiyordu. Bir yandan NATO'nun askeri kanadından çekilme ve Yunanistan'daki Amerikan üslerinin durumu tartışılırken diğer yandan ABD'den talep edilen bu istekler, Yunan siyasi elitlerinin kafa karışıklığını gösteriyordu. Her görüşten Yunan, ittifakın amaçları ve ABD ile yakın bir ilişkinin yararı konusunda oldukça kararsızdı. Fakat her

²⁰⁸ Sotiris Rizas, "The Search for an Exit From the Dictatorship and the Transformation of Greek Conservatism, 1967-1974", *The Historical Review*, 11 (2014), 30.

²⁰⁹ Şükrü Sina Güral, *Tarihsel Boyutları İçerisinde Türk-Yunan İlişkileri*, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1993, 126.

²¹⁰ Marios L. Evriviades, "Greece After Dictatorship", *Current History*, 77/451 (1979), 163.

²¹¹ <https://www.britannica.com/biography/Konstantinos-Karamanlis>. Erişim: 28.11.2024.

ikisini de Yunanistan'ın güvenliğine yönelik en yakın ve somut tehdit olarak gördükleri Türkiye'ye karşı kullanmak istiyorlardı.²¹²

Amerikan Helen Enstitüsü Kurucusu Eugene Rossides'e göre, Yunanistan açısından bir dizi rahatsız edici olayların yaşanması Türkiye'ye uygulanan ayrıcalıklı muamelenin boyutunu ortaya koyuyordu. Rossides, bu durumu şu şekilde açıklamaktaydı:²¹³

ABD Dışışleri Bakanlığı, 20 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye Kıbrıs harekâtına başladığında, Türkiye'ye ABD yardımı kapsamında yapılan askeri silah ve teçhizat desteğini hemen durdurmadı (ABD askeri yardımının saldırganlık için kullanılmasını yasaklayan ABD yasaları kapsamında). Henry Kissinger o dönemde Dışışleri Bakanıydı ve Amerikan yasalarının bu şekilde ihlal edilmesinin başlıca sorumluluğunu o taşıyordu. Aynı zamanda Kissinger, 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı gerçekleştirilen darbeyi teşvik etmekten ve beş gün sonra 20 Temmuz 1974'te Türk harekâtını teşvik etmekten de sorumluydu...

Kıbrıs krizinin sonucunda Yunanistan 15 Ağustos 1974 tarihinde NATO'nun askeri kanadından çekildi. Fakat Yunanistan 1975 yılının sonbaharında ABD'nin talebi doğrultusunda NATO'ya geri dönüş hazırlıkları yapmaya başladı.²¹⁴ Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadından çekilmesi, Yunanistan'ın stratejik önemi sebebiyle Batı ittifakının uyumu ve etkinliği üzerinde büyük bir etki yarattı. Nitekim Amerikan Kongresi için hazırlanan bir raporda Yunanistan'ın tamamen çekilmesinin hem ABD hem de NATO için telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğuracağı belirtilmişti. NATO'ya yeniden geri dönüş konusu Yunan Parlamentosu'nda gündeme geldiğinde, Kıbrıs'ta yaşananları hatırlatan muhalefet bu duruma itiraz etti. Dolayısıyla Karamanlis yönetiminin konuya son derece dikkatli yaklaşması gerekmişti. Ayrıca Karamanlis yönetiminin hem muhalefeti hem de kamuoyunu tatmin etmek için her türlü çabayı göstermesi gerekiyordu.²¹⁵

1974 yılında Yunanistan'ın dış politikasında, bir yanda bağımsızlık ve esneklik yaratma imajı, diğer yanda ise ulusal güven ve gururu yeniden tesis etme ihtiyacı vardı. ABD'ye ve NATO'ya olan bağımlılığın en azından görünürde azaltılması gerekiyordu. Bu nedenle NATO faaliyetlerinden çekilme, Washington ile müzakerelerin ertelenmesi ve komünist ülkelere

²¹² Karamouzi, "Negotiating", 131.

²¹³ Christos Kassimeris, *Greece and the American Embrace Greek Foreign Policy Towards Turkey, the US and the Western Alliance*, London: Tauris Academic Studies, 2010, 117-118.

²¹⁴ Dinçer Bayer, "Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki Krizlerin Müttefiklik İlişkileri Açısından Değerlendirilmesi: İlişkilerin Geleceğine İlişkin Düşünceler", *Journal of Social and Humanities Science Research*, 5/18 (2018), 465.

²¹⁵ Kassimeris, *Greece and the American*, 119-125.

yoğun bir ziyaret programı bu stratejinin parçalarıydı. Diğer yandan Türkiye, Yunanistan'ın gözünde başlıca tehdit olarak görüldüğü sürece Yunanistan'ı ABD ve NATO'dan izole etmek yalnızca Türkiye'nin işine yarayacaktı. Yaşanan büyük zorluklara ve kamuoyunun ruh haline rağmen, Yunan Hükümeti'nin ABD ile olan özel ilişkisini terk etmek istediğine dair bir işaret yoktu. Yunan Hükümeti bunu yalnızca mümkün olduğunca Yunanistan'ın lehine düzeltmek istiyordu.²¹⁶ Yunanistan'ın ABD ile olan özel ilişkisini kaybetmek istemediğine dair bir göstergede Şubat 1975'te yapılan müzakerelerdi. Bu müzakerelerde 1953 Antlaşması ile oluşan Yunanistan'daki Amerikan üslerinin işleyişi düzenlenecek ve bu antlaşmaların yerini alacak olan bir dizi ilke belirlenecekti.²¹⁷

1970'li yıllarda Yunanistan daha çok ABD'yi ürkütme amaçlı politik tartışmalar yaparak, aslında bir anlamda ABD'yi kendisine daha da yakınlaştırmak istiyordu. Yunanistan dış politikada her ne kadar çok eksenli bir politikaya yönelse de bu durum hiçbir zaman Amerikan ekseninden tam olarak çıkış olmadı. Bu durumda Yunanistan'ın Türkiye'yi bir tehdit olarak görmesi oldukça etkili oldu. Nitekim, iki ülke arasındaki Kıbrıs sorunu bu durumun başlıca sebeplerindendi. Bu çerçevede Yunanistan'ın tam anlamıyla ABD'den kopması Türkiye'nin çıkarına olacaktı. Ortaya çıkacak olan krizlerde böyle bir durumda ABD tercihini Türkiye'den yana kullanabilirdi. Bu nedenle, Yunan kamuoyunda Amerikan karşıtı tavırlar 70'li yıllarla yükselip 80'li yıllarda doruk noktaya ulaşmış olsa da Yunan siyasilerinin ABD'den tamamen kopmayı hiçbir zaman göze alamadıkları söylenebilir.

1947 yılından Kıbrıs sorununa kadar gelinen süreçte Yunanistan her daim Amerikan desteği görmeye alışmıştı. Ancak bu kez durum biraz farklıydı çünkü Türkiye'de bir NATO üyesi ve ABD müttefikiydi. Bu nedenle ABD'nin Yunanistan'ı bu konuda koşulsuz destekleyebilmesi söz konusu olmamıştı. Bu durum Amerikan politikası açısından bir denge gözetme olsa da Yunan siyasal hayatında ve kamuoyunda farklı algılanmıştı. ABD, Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesi sonrasında 1975 yılında Türkiye'ye silah ambargosu uygulamaya başladı. Bu ambargo ABD ve Türkiye arasında ortaya çıkan ciddi bir kriz olmuştu.²¹⁸ Fakat bu gelişmeye rağmen Yunanistan'daki baskın görüş ABD'nin Türkiye'ye tolerans gösterdiği şeklinde gelişmişti. Bu açıdan değerlendirildiğinde 1974 yılındaki Kıbrıs krizi Amerikan-Yunan ilişkilerinde ilk ciddi kriz olmuştu.

²¹⁶ John O. Iatrides, "Greece and the United States: The Strained Partnership", *Greece in the 1980s*, Ed. Richard Clogg London: The Macmillan Press, 1983, 168.

²¹⁷ Karamouzi, "Negotiating", 132.

²¹⁸ Oral Sander, "Türkiye'nin Batı Bağlantısı ABD ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 34/1 (2006), 82.

1975 yılına gelindiğinde Yunanistan'ın güvenlik politikalarında birtakım değişimler oldu. 1974 yılında Kıbrıs sorununda müttefiklerinden istediği desteği alamayan Yunanistan savunma doktrinini değiştirdi.²¹⁹ Bu durumun yaşanmasında Yunanistan içerisinde yaşanan gelişmelerde etkili oldu. Bu dönemde Yunan halkının ABD ve NATO'ya olan protestoları artmıştı. Durumu protesto eden Yunanlar, Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesinden ABD ve NATO'yu sorumlu tutuyordu. Öte yandan demokrasiyi ortadan kaldıran askeri yetkililer ve sivil personel Kıbrıs'a ihanetle suçlanıyordu ve Yunan halkında bu kişilerin yargılanmasına yönelik güçlü bir talep vardı. Halka açık toplantıların yasaklanmasına rağmen protestocular, ABD Büyükelçiliğine yürüyüşler düzenliyordu.²²⁰ İçeride yaşanan bu gelişmelerin de etkisiyle Kuzeyden, yani Sovyetler Birliği ve müttefiklerinden gelebilecek olan tehdit algısını azaltan Yunanistan, bunun yerine Türkiye'ye olan güven kaybını koydu. 26 Mart 1976 tarihinde ABD ve Türkiye arasında bir Savunma ve Ekonomik İş Birliği Anlaşması (*Defense and Economic Cooperation Agreement*) imzalandı. Bu anlaşma, yürürlükte kalacağı ilk dört yıl boyunca Türkiye'ye bir milyar dolar tutarında hibe, kredi ve kredi garantisinden oluşan bir savunma desteği verilmesini öngörüyordu. Bu anlaşmanın imzalanması Yunanistan'daki Karamanlis Hükümeti'ni oldukça tedirgin etti. Başbakan Karamanlis Dışişleri Bakanını, Amerikan-Türk Savunma ve İş Birliği Antlaşması'nın Yunanistan üzerindeki etkilerini görüşmesi amacıyla bir gecede Washington'a gönderdi.²²¹ ABD ve Türkiye arasındaki bu antlaşma Atina'daki savunma ve güvenlik çevrelerinde Ege'deki güç dengesini bozabileceği düşüncesiyle endişelere sebep olmuştu.²²²

ABD'nin Yunanistan politikası iki ülke arasında oluşan bu krize rağmen aslında artırımı politikalar ile devam etmekteydi. Yunanistan'da oluşmaya başlayan Amerikan karşıtlığı bu dönemde radikal bir kırılma yaratmaya yetmedi. ABD'nin artırımı politikalarını tüm krizlere rağmen devam ettirdiğinin somut bir örneği iki ülke arasında yapılan Şubat 1975 müzakereleriydi. Bu müzakerelerde amaç Amerikan üslerinin Yunan topraklarında konumunu devam ettirmektir. Bu durumda tüm karşıt söylemlere rağmen Yunanistan'ın artık ABD'den kopamayacağını gösteriyordu. Amerikan karşıtı söylemler Yunanistan'daki Amerikan varlığını radikal bir değişim ile sonlandıramıyordu.

Örneğin tüm krizlere ve Amerikan karşıtı söylemlere rağmen Yunanistan'ın 1975 yılında hala ABD'den dış yardım beklentisi söz konusuydu. Dönemin ABD Başkanı Gerald Ford'un Ulusal

²¹⁹ Evriviades, "The Umbilical", 155.

²²⁰ Nikos Serdedakis, "Democratization and Collective Action in Post-Junta Greece (1974-1981)", In 4th ECPR General Conference, University of Pisa, 2007, 9.

²²¹ Evriviades, "The Umbilical", 155.

²²² Karamouzi, "Negotiating", 132.

Güvenlik İşlerinden Sorumlu Başkan Yardımcısı Henry Kissenger, Başkan Ford'a 29 Nisan 1975 tarihinde ilettiği bir notta şunlara değiniyordu:²²³

Bu not, ekonomik ve askeri yardım konusunda ABD-Yunanistan istişarelerinin mevcut durumunu gözden geçirmektedir. Ocak ayı başında Yunan Hükümeti 1975 yılı için aşağıdaki spesifik alanlarda ABD yardımını resmen talep etmiştir: askeri yardım, ekonomik yardım, Export-Import Bank, Commodity Credit Corporation (CCC) ve diğer kurumlar aracılığıyla sermaye ekipmanı, hammadde ile tarımsal ürünlerin finansmanı ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) ile Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası kuruluşları Yunanistan'a verdikleri kredileri artırmaları için etkilemek. Şimdiye kadar şu alanlarda yardımcı olabildik: Export-Import Bank Başkanı Casey, Eximbank'ın Yunanistan'daki faaliyetlerini genişletme olasılığını araştırmak üzere Nisan ayı ortasında Yunanistan'ı ziyaret etti. IBRD'nin bu yıl Yunanistan'a yaklaşık 135 milyon dolar tutarında kredi onaylama planını destekliyoruz. (Krediler geçen yıl yaklaşık 40 milyon dolardı). IMF, Yunanistan'ın petrol kolaylığı kapsamında daha fazla borçlanmasına hazırdır. Doğrudan askeri krediler için bu yıl vadesi gelen tüm anapara ve faiz ödemelerini (yaklaşık 10 milyon dolar) yeniden planlıyoruz. Ayrıca mevcut 71 milyon dolarlık programın ötesinde 1975 mali yılı için 15 milyon dolarlık ek Yabancı Askeri Satış (FMS) kredisi planlıyoruz. Yunanistan'a CCC kredisinin yenilenmesi olasılığını araştırmaya devam ediyoruz. Miktar piyasa koşullarına bağlı olacaktır. Başbakan Karamanlis, Yunan Hükümeti'nin öncelikle önemli miktarda askeri yardımla ilgilendiğini açıkça belirtmiştir. Bunun nedeni büyük ölçüde Karamanlis'in geçen yaz yaşanan Kıbrıs krizi sırasında uğradığı askeri kayıpları telafi etmek ve Yunan kuvvetlerini Türkiye'nin kuvvetleri ile aynı seviyeye getirme arzusudur. Bu amaçla Yunan ordusu kısa bir süre önce, birkaç yıla yayılmak üzere yaklaşık 800 milyon dolar tutarında bir teçhizat listesi sunmuştur. Yunan yetkililer, teçhizatın doğrudan satın alınmasından ziyade öncelikle hibe yardımı kapsamında sağlanacağı umudunu dile getirdiler. Karamanlis'e, özellikle ABD ekonomisinin durumu ve dünya genelindeki askeri yardım taahhütlerimiz göz önünde bulundurulduğunda, öngörülen miktarda bir askeri yardım hibesini sağlamanın zor olacağını söyledik. NATO müttefikimiz Türkiye'ye silah ambargosu uygulanırken Yunanistan'a askeri yardım sağlamanın ilave bir sorun olduğunu açıkça belirttik. Yunan yetkililer, ekonomik/askeri yardım talebini devam etmekte olan üs müzakerelerinden dikkatle ayırmışlardır. Yunanistan'ın gereksinimlerini büyük ölçüde karşılayan bir programın onaylanması üs müzakereleri üzerinde olumlu bir etki yaratacak ve Yunanistan'ı NATO'ya geri döndürme çabalarını kolaylaştıracaktır...Atina'dan gelen haberlere göre Karamanlis, Paris'e yaptığı son ziyaret sırasında Fransa'dan "önemli" ekonomik ve askeri yardım almayı başardı. Doğrulanmamış basın haberlerine göre bu

²²³ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v30/d46>. Erişim: 02.06.2024.

yardım 800 milyon dolara kadar çıkabilecek uzun vadeli, düşük faizli kredi ve Yunan kuvvetleri için modern silahların teslimatını hızlandırma taahhüdünü içeriyor.

Henry Kissenger'ın Başkan Ford'a göndermiş olduğu bu mektup, Amerikan-Yunan ilişkilerinin 70'lerin ikinci yarısındaki seyrine ışık tutmaktaydı. Bu mektuptaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere Yunanistan'ın ABD'den askeri ve ekonomik alanlardaki beklentileri bu dönemde de sürmekteydi. Diğer yandan Kissenger'ın belirttiği üzere Yunan yetkililer üsler konusundaki müzakereleri herhangi bir şarta bağlamamaktaydı. Bu durum da aslında Yunanistan'daki Amerikan askeri varlığının her şartta devam edeceğinin bir göstergesiydi. Öte yandan Kissenger'ın doğrulanmamış bir bilgi olarak ilettiği Karamanlis'in Fransa ile yürüttüğü kredi ve silah sağlama müzakerelerine ilişkin bilgiler, doğruluğu şartıyla Yunanistan'ın dış politikada ABD alternatifi politikalarda yürüttüğünü gösterir nitelikteydi.

Bu gelişmelerin yanı sıra 80'li yılların başında Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına geri dönme girişimleri hızlandı. Ancak Türkiye, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına geri dönmesini onaylamak için öncelikle Ege'deki sorunların çözülmesini istedi. Türkiye ve Yunanistan arasında ortaya çıkan bu sorun üzerine NATO'nun güneydoğu kanadının istikrarsızlaşmasıyla ABD konuya müdahil oldu. ABD Dışişleri Bakanlığı 1979 yılında bu sorunun çözülmesi için konuyu gündemine almıştı. Ancak Türkiye'nin konuya yaklaşımı ABD'nin çözüm planını olumsuz etkilemişti. 24 Haziran 1980 tarihinde, Atina ziyareti sonrasında ABD Dışişleri Bakanı Muskie Ankara'ya gelmiş ve dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel ile görüşmüştü. Dışişleri Bakanı Muskie bu görüşmede Yunanistan'ın NATO'ya yeniden entegre edilmesinin ABD açısından oldukça mühim olduğunu ifade etmişti. Ancak Başbakan Demirel, Muskie'ye Yunanistan ile kıta sahanlığı ve hava sahası konularında ciddi problemler yaşadıklarını ve bu sorunlar çözüme kavuşmadan Türk halkının, Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına yeniden dahil edilmesini onaylamayacağını belirtmişti.²²⁴ Bu gelişmeler doğrultusunda Atina, Türkiye'nin itirazlarının kalkması için Eylül 1980 askeri darbesine kadar beklemek zorunda kaldı. Şubat 1980'de General Rogers, Yunanistan'ın yeniden NATO'nun askeri kanadına dahil edilmesini içeren, Yunan hükümetinin de kabul ettiği nihai planını sundu. Demirel Hükümeti bu planı reddetmiş olsa da gelecek olan askeri hükümet planı veto etmeyecekti.²²⁵ Yunanistan ve Türkiye arasındaki sorunlar devam ederken ve ABD, Yunanistan'ı tekrar NATO'nun askeri kanadına

²²⁴ Murat Özata, "Türkiye'deki Askeri Müdahaleler ve ABD Kazanımları: 12 Mart ve 12 Eylül Örneği", Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi KARASAM, 2016, 695-696.

²²⁵ Athanasios Antonopoulos, *Redefining Greek-US Relations, 1974-1980 National Security and Domestic Politics*, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020, 232.

dahil etmeye çalışırken, 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri Türkiye’de yönetime el koydu.

Dönemin ABD Ulusal Güvenlik Konseyi Üyesi Paul B. Henze, Başkan Carter’ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Brzezinski’ye 12 Eylül 1980 tarihinde gönderdiği notta darbeye ilişkin görüşlerini şu şekilde bildiriyordu:²²⁶

Türkiye’de ordunun yönetime el koyması, Yunanistan ve Kıbrıs konularını çözüme kavuşturmayı olumsuz etkilemiyor... Türk ordusu Yunanistan’ın NATO’ya yeniden entegre edilmesini ve Ege sorunlarının Yunanistan ile çözüme kavuşturulmasını desteklemektedir. Geçen yaz NOTAM’ın kaldırılmasını sağlayan da onların girişimiydi... Türk askeri liderliğinin Yunanistan ile ilişkiler ve Kıbrıs meselelerinde olabildiğince fazla ilerleme kaydetmenin sağlayacağı avantajları fark etmeleri olasıdır. Bu konularda Türk askeri liderliği ile sessizce anlaşmalı, Yunanların ve Kıbrıslıların (eğer isterlerse) bu konularda utanç verici gürültüler çıkarmalarını engellemeliyiz...

Paul B. Henze’in ifadelerinden anlaşılacağı üzere ABD, Türkiye’de gerçekleştirilen askeri darbeyi Yunanistan’ın NATO’nun askeri kanadına yeniden dahil edilebilmesinde bir fırsat olarak görmekteydi. Öte yandan Henze’in bu ifadeleri, darbe öncesinde ABD’nin Demirel Hükümeti’nden ciddi bir biçimde rahatsızlık duyduğunu gösteriyordu.

Türkiye’de gerçekleşen darbeden sonra bu kez de Yunanistan Başbakanı Rallis, Başkan Jimmy Carter’a Yunanistan’ın NATO’nun askeri kanadına geri dönüşüyle ilgili olarak bir mektup gönderecekti. 24 Eylül 1980 tarihinde Başbakan Rallis’in, ABD Başkanı Jimmy Carter’a göndermiş olduğu mektupta şu ifadeler yer almaktaydı:²²⁷

NATO ile ilgili olarak, General B. Rogers, Genel Sekreter tarafından kendisine tevdi edilen görevi aktif bir şekilde sürdürmektedir. Bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bununla birlikte, çözüm bekleyen bir dizi nokta bulunmaktadır. Bu husus, Yunanistan ve Türkiye arasındaki yaklaşım farklılığından kaynaklanmaktadır... NATO’nun güney kanadındaki çatlağın devam etmesine izin verilmesi halinde Yunan kamuoyu Amerikan üslerinin faaliyetlerine devam etmesini pek hoş karşılamayacaktır. Bir Hükümetin görevi aydınlatmak ve liderlik etmektir fakat aynı zamanda halkın iradesine kulak vermek de demokratik görevidir. Çünkü Hükümetin hayatta kalması halkın iradesine bağlıdır...

²²⁶ FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v21/d29>. Erişim: 26.09.2024.

²²⁷ FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v21/d204>. Erişim: 26.09.2024.

Başbakan Rallis de Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına geri dönmesi için ABD Başkanı Carter'a açık bir biçimde baskı yapmaktaydı. Hatta yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Başbakan Rallis, ABD Başkanı Carter'a üstü kapalı bir gözdağı da vermektedir. Rallis açık bir biçimde Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına geri dönememesi durumunda, ülkedeki Amerikan üslerinin Yunan halkı tarafından hoş karşılanmayacağını ifade ediyor ve bu üslerin varlığını tartışmaya açabileceğini ima ediyordu. Aynı zamanda Rallis'in Yunan halkına yapmış olduğu vurgu, Yunan Hükümeti'nin dış politikada yapmış olduğu NATO'nun askeri kanadına geri dönüş hamlesini bir kamu politikası çerçevesinde ele aldığını gösteriyordu.

Ancak Yunan siyasi hayatında konuya ilişkin farklı tepkiler de vardı. Örneğin; PASOK lideri Andreas Papandreu, Aralık 1980'de General Rogers tarafından müzakere edilen anlaşma kapsamında NATO'nun askeri kanadına geri dönülmesine karşı çıkmaktaydı. Bu çerçevede Papandreu bu anlaşmayı yeniden müzakereye açma sözü vermişti.²²⁸ Fakat Yunan Hükümeti General Rogers tarafından Şubat 1980'de sunulan plan doğrultusunda NATO'nun askeri kanadına geri dönmekte kararlıydı. Aynı zamanda Türkiye'de gerçekleşen 12 Eylül darbesi ve darbeyi gerçekleştiren liderlerin NATO'ya verdikleri önem, Atina'nın ittifaka dönüş umutlarını artırmıştı. Öte yandan ABD Savunma Bakanı Harold Brown, Yunanistan Savunma Bakanı ile yaptığı görüşmede ABD'nin Türkiye'deki yeni hükümete Washington'ın meselenin bir an önce çözülmesine verdiği önemi açıkça belirttiğini vurgulamıştı. Bir hafta içinde yeni Yunan Dışişleri Bakanı Mitsotakis, Yunanistan'daki ABD Büyükelçiliği'ne Türk Hükümeti'nin Yunanistan'ı NATO'nun entegre askeri kanadına geri getirme planını kabul ettiğini bildirdi. Bu gelişmeyle birlikte Yunan Parlamentosu 24 Ekim 1980 tarihinde ülkenin NATO'nun askeri kanadına dönüşünü onayladı.²²⁹

Böylelikle Yunanistan NATO'nun askeri kanadına yeniden girdi. Türkiye'yle olan halihazırdaki problemler Yunanistan'ın bu dönüşünü geciktirmişti. Bu bağlamda Yunanistan'ın askeri kanata geri dönüşü de yine ABD'nin baskısıyla gerçekleşebilmişti. Nihayetinde, Yunanistan Cunta sonrası dönemde NATO'yla ilişkilerini düzelterek Batı ile olan ilişkilerini pekiştirmiş oldu. Ancak Yunanistan'da 80'li yıllarda devam eden siyasi değişimler neticesinde dış politikaya yönelik farklı yaklaşımlar da ortaya çıkacaktı. Fakat bu farklı yaklaşımlar Amerikan-Yunan ilişkilerinde radikal bir kırılmaya dönüşmeyecek, değişim yine sınırlı kalacaktı.

²²⁸ Stephan Larrabee, "Dateline Athens: Greece for the Greeks", *Foreign Policy*, 45 (1981), 167.

²²⁹ Antonopoulos, *Redefining*, 237-238.

1981 yılına gelindiğinde Andreas Papandreou, NATO ve Avrupa Komisyonu karşıtı bir partinin başında iktidara geldi. Papandreou ve destekçileri 1974 yılında bir dizi radikal politikayı savunan PASOK'u (Pan-Helenik Sosyalist Parti) kurdu. Dış politikada önerdikleri tutum Batı'dan uzaklaşmayı içeriyordu. PASOK'un açılış konferansında yapığı konuşmada Papandreou, Yunanistan'ın '*ulusal bağımsızlığını baltalayan askeri, siyasi ve ekonomik örgütlenmelerden kendisini ayırması*' gerektiğini savundu. Papandreou sözlerine şöyle devam etti: "*Halk egemenliğinin ulusal bağımsızlık alanının dışında düşünölemeyeceğı açık hale gelmiştir. Bu nedenle Yunanistan'ın NATO ve ABD'den ayrılması... hareketimizin ilk ve acil hedefini oluşturmaktadır. Ulusal bağımsızlığımız halk egemenliğinin ön koşuludur*".²³⁰ Papandreou'nun Ekim 1981'de başbakanlık görevine gelmesi, Yunan dış politikası üzerinde büyük bir etki yarattı. Papandreou, Türkiye'nin Yunanistan'a yönelik en büyük tehdit olduğuna inanıyordu. Yunanistan'ın NATO'dan ve özellikle de ABD'den beklentisi, sınırlarının ve özellikle de Türkiye'yle olan sınırlarının güvenliğinin sağlanmasıydı. Yunanistan, Türkiye'nin herhangi bir saldırısı durumunda müttefiklerden sınırlarının korunacağına dair garanti vermelerini talep etti. Ancak bu talebi Türkiye'nin tepkisi sebebiyle gerçekleştirilemedi. Müttefikler, iki devletin aralarındaki anlaşmazlığı kendi aralarında çözmesi gerektiğini ileri sürdü. Katı Amerikan karşıtı tutumuna rağmen Papandreou, Yunanistan'ın NATO ve Avrupa Toplulukları üyesi olarak kalmasının en faydalı tutum olacağına inanmaya başlamıştı.²³¹ Fakat Amerikalı ve Batı Avrupalı yetkililer açısından Papandreou idaresindeki Yunanistan'ın dış politikada nasıl bir seyir izleyeceği muammaydı.²³²

Papandreou ve arkadaşları Yunanistan'ın Soğuk Savaş dönemi taahhütlerinden kurtulmasını gerçekten istemiş ve 1980'ler boyunca Reagan yönetiminin politikalarını ve Soğuk Savaş dönemi söylemini oldukça eleştirmişlerdi. Yunanlar ayrıca Washington'un Yunanistan gibi en küçük müttefiklerinin gururuna ve özel ihtiyaçlarına karşı duyarsızlığından da rahatsızdı. Ancak Yunanistan'ın güvenlik çıkarları, Yunanistan ile ABD (ve NATO) arasındaki ilişkilerin kısa ve orta vadede temelden değiştirilmemesini zorunlu kılıyordu.²³³ Papandreou iktidara geldikten sonra Amerikan üstlerini kapatmak bir yana dursun, bunların yenilenmesi için 1983 yılında resmen imzalanan bir anlaşmayı hızla müzakere etti.²³⁴ Söylemler ve yapılanlar farklı olmuştu. Papandreou iktidara geldiğinde Batı seçeneğini devam ettirmek için gerçekçi askeri-

²³⁰ Goldstein, "Greece: the Interperatives", 163.

²³¹ Adamczyk, "Greece in NATO", 124-125.

²³² Eirini Karamouzi, Dionysios Chourchoulis, "Troublemaker or Peacemaker? Andreas Papandreou, the Euromissile Crisis, and the Policy of Peace, 1981-86", Cold War History, 19/1 (2019), 46.

²³³ Karamouzi, Chourchoulis, "Troublemaker", 47.

²³⁴ <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP84S00555R000200010002-9.pdf>. Erişim: 25.09.2024.

diplomatik nedenlerle karşı karşıyaydı. Ne de olsa ABD'nin Yunanistan'daki varlığı Yunanistan'a hâkim olma arzusundan değil, ABD'nin başlıca düşmanı olan Sovyetler Birliği ile ilgili güvenlik kaygılarından kaynaklanıyordu. Eğer ABD'nin Yunanistan'a girişine izin verilmezse, ABD'nin bölgede benzer tesislere ihtiyacı olacak ve alternatif yer de Türkiye olacaktı. Türkiye, Yunanistan tarafından başlıca tehditlerden biri olarak görüldüğünden böyle bir gelişme rahatsız edici olacaktı. Böyle bir hamle Türk askeri kabiliyetini arttırırken aynı zamanda kırılğan olan Yunan ekonomisine de büyük bir yük getirecekti. Bu sebeplerden ötürü Papandreou'da Batı'yla uzlaşmaya varacaktı.²³⁵

1981 yılında Yunanistan'da yaşanan iktidar değişikliğiyle birlikte ABD ve NATO'ya ilişkin tartışmalar yeniden başladı. Bu tartışmaların ana konusu Yunanistan'ın ABD ve NATO'dan uzaklaşması gerektiği düşüncesi idi. Ancak bu politika değişimi talebi daha önce de belirtildiği üzere özellikle Yunanistan'ın uluslararası alandaki problemleri nedeniyle uygulanabilir değildi. Papandreou yönetimi her ne kadar Amerikan karşıtı bir söylemle Yunanistan'da iktidara gelmiş olsa da bu değişimi gerçekleştirebilmesi olası değildi. Bu bağlamda Papandreou, ABD ile ilişkilerini söylemlerinden çok farklı bir biçimde sürdürmeyi tercih edecekti.

Ancak bu durum 80'li yıllarda Papandreou yönetiminin kapılarını tümüyle dış dünyaya kapadığı anlamına da gelmiyordu. Papandreou yönetimi ABD ve NATO'yla olan ilişkileri sürdürecekti ancak dış politikada farklı arayışları da devam ettirecekti. Bu bağlamda Papandreou yönetimindeki Yunanistan, Doğu bloğuyla da ilişkilerini geliştirme girişiminde bulundu. Yunanistan, 1981 yılında Polonya'da sıkıyönetim ilan edilmesini şiddetle kınamayan tek NATO veya Avrupa Topluluğu üyesiydi.²³⁶ Öte yandan 1983 yılından Papandreou Yunan dış politikasını yeniden millileştirme girişiminde bulunacak ve Yunanistan'ın Avrupalı ortaklarıyla Stuttgart'ta bir dış politika anlaşması imzalayacağını ifade edecekti. Ayrıca Papandreou BM'deki Bağlantısızlar Hareketi²³⁷ gibi oluşumların çabalarına sempati duyuyordu. Papandreou'nun ideolojik görüşleri hükümetin Avrupa'ya yönelik olan dış politikasını da şekillendiriyordu.²³⁸ Öte yandan Papandreou döneminde dış politika bağlamında Yunan-Amerikan ilişkileri de hareketliliğini sürdürüyordu. Yunanistan'daki Amerikan üslerinin varlığını sürdürmesi Yunan kamuoyunun belli bir bölümünde tepkilere neden olmaktaydı. Yaşanan protestoları, ABD ve Türkiye arasında yaşanan yakınlaşmalar ve yetkililerin bu

²³⁵ Goldstein, "Greece: the Interperatives", 164.

²³⁶ Goldstein, "Greece: the Interperatives", 164

²³⁷ Kendisini hiçbir bloğa dahil etmeyen 100'ün üzerindeki ülkenin bir araya gelerek oluşturdukları oluşumdur.

²³⁸ Akis Kalaitzidis, David Felsen, "Adding the Domestic Determinants to Greek Foreign Policy", Journal of Political and Military Sociology, 35/2 (2007), 225.

yöndeki söylemleri de tetikliyordu. Bu durum da Papandreou Hükümeti ile ABD arasındaki ilişkilerde sınırlı gerilimleri beraberinde getiriyordu. Nitekim, 29 Nisan 1983 tarihinde New York Times yaşanan gelişmeleri şu şekilde aktarıyordu:²³⁹

ABD'nin Yunanistan'daki askeri üslerinin varlığını sürdürmesine karşı bugün ülke genelinde protestolar düzenlendi. Göstericilerin birçoğu, pazartesi günü ABD Dışışleri Bakanlığı Müsteşarı Richard Burt'un Ankara ziyareti sırasında Türkiye yanlısı sert açıklamalarda bulunduğu dair Yunan basınında çıkan haberlere duydukları öfkeyi dile getirdi. Başbakan Andreas Papandreou, Burt ile yapılması planlanan görüşmeyi iptal ederek tepki gösterdi ve Müsteşar Yunanistan ziyaretini iptal etti...

Ancak gerçekleştirilen bu protestolar Yunanistan'daki Amerikan üs varlığının sonlanması için yeterli olmayacaktı. Papandreou'nun dış politikadaki tüm bu farklı yönelimleri Yunanistan'ın temel taahhütlerini değıştirmede. Yunanistan'ın temel taahhütleri ise ABD üslerinin korunması, NATO ve Avrupa Topluluğu üyeliğiydi. Ancak Papandreou'nun partisi PASOK'un dış politikadaki genel görünümü hem üslubu hem marjinal konuları ele alışı bakımından güçlü bir Batı karşıtlığıyla karakterize edilmekteydi.²⁴⁰ Tüm bu Batı karşıtı görünüme rağmen ABD'nin Yunanistan'daki artırımı politikaları bu dönemde de devam etti. Gerçekten de Yunanistan'ın taahhütlerini değıştirmedeğini kanıtlayan gelişmeler yaşandı. Temmuz 1983 ortalarında ABD ve Yunanistan savunma ve ekonomik iş birliği konusunda beş yıllık bir anlaşmaya vardı. 8 Eylül 1983 tarihinde imzalanan anlaşma, Yunanistan'daki mevcut dört Amerikan üssünün devam etmesini ve Yunanistan'a 500 milyon dolarlık ABD askeri yardımı yapılmasını öngörüyordu. Anlaşmanın şartlarına göre taraflardan birinin beş ay öncesinden yapacağı yazılı bildirim üzerine bu anlaşma feshedilebilecekti. Ayrıca bu anlaşma sonrasında gazetecilere konuşan Yunanistan Başbakanı Papandreou, ABD ile imzalanan bu savunma anlaşmasında Yunanistan'ın ilk kez eşit olarak temsil edildiğini ifade etti.²⁴¹ Bununla birlikte anlaşmanın imzalanacağı gün olan 8 Eylül 1983 tarihinde New York Times gazetesi bu gelişmeye şu şekilde yer vermişti:²⁴²

Yunanistan ve ABD bugün burada beş yıllık bir savunma ve ekonomik iş birliği anlaşması imzalayacak. Sekiz ay süren müzakerelerin ardından Temmuz ayında parafe edilen anlaşma,

²³⁹ <https://www.nytimes.com/1983/04/29/world/around-the-world-greeks-in-mass-protests-over-us-bases.html>. Erişim: 26.09.2024.

²⁴⁰ John C. Louis, "Papandreou's Foreign Policy", Foreign Affairs, 63/2 (1984), 384.

²⁴¹ Karamouzi, Chourchoulis, "Troublemaker", 59-60.

²⁴² <https://www.nytimes.com/1983/09/08/world/around-the-world-greece-and-us-set-to-sign-agreement-today.html>. Erişim Tarihi: 03.06.2024.

Yunanistan'daki ABD üslerinin varlığını sürdürmesinin yanı sıra askeri yardımları da kapsıyor. Yunan Hükümeti kaynaklarına göre ABD, Yunanistan ile Türkiye arasında bir güç dengesi sağlamayı taahhüt ediyor. Yunanistan askeri yardımda bu oranın resmi olarak 7'ye 10 olarak belirlenmesini istiyor ancak ABD bu konuda uzun vadeli ve yasal olarak bağlayıcı bir taahhütte bulunma konusunda isteksiz olduğunu açıkça belirtti. Başbakan Andreas Papandreou'ya göre, beş yıl sonra ABD'ye üslerini kaldırması için 17 aya kadar süre tanınacak. Washington anlaşmayı, anlaşmanın sona ermesi halinde yenilenebileceği şeklinde yorumladığını belirtirken Atina bunu reddediyor.

Uzun ve zorlu müzakerelerin ardından üs anlaşmasının imzalanması, Papandreou Hükümeti'nin ideolojik parametrelerini jeopolitik gerçeklerle uzlaştırması açısından bir dönüm noktası oldu. Papandreou ile dışişleri, savunma ve maliye bakanları arasında yapılan özel bir toplantıda sürecin değerlendirilmesi olumlu olmuştu. Papandreou yönetimi seçmenlere söz verdikleri üzere ilk kez eşit bir ortak olarak müzakere yaptıklarını ifade etti. Öte yandan anlaşmayı basına sunarak ve kamuoyunda tartışılmasına izin vererek şeffaf bir süreç yönetmişlerdi. Papandreou yönetimindeki Batı karşıtlığı görünür olsa da Amerikan yardımları özellikle Türkiye'yi bir tehdit olarak algıladıklarından dolayı kendilerini güvende hissetmelerini sağlıyordu. Bu bağlamda Papandreou meslektaşlarına, “Yunan ulusal çıkarlarına öncelik verdiğini” söylemişti.²⁴³ 1989 yılına gelindiğinde Papandreou görevinden ayrıldı. Diğer yandan Soğuk Savaş dönemi de son bulmaktaydı. Soğuk Savaş döneminin sona ermesi uluslararası sistemde birtakım değişimleri beraberinde getirecekti. Fakat bu değişim Atina'da bir süre fark edilmeyecekti. Bu durum kısmen 1989 ve 1990 yılları arasında Yunanistan'da yaşanan ve Papandreou'nun istifasına ve bir dizi geçici hükümete sahne olan iç siyasi krizden kaynaklanıyordu. Bu çerçevede, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle ve ardından Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle Atina'nın diplomatik varsayımları da değişecekti.²⁴⁴

Ancak tüm bu gelişmelere karşın Soğuk Savaş dönemi boyunca Amerika-Yunan ilişkilerindeki değişim belli sınırlar içerisinde kaldı. Kıbrıs ve Ege'de yaşanan Yunan-Türk anlaşmazlıkları, ABD'nin Yunanistan politikasındaki başlıca sorunlardan biri olmaya devam etti. Soğuk Savaş dönemi boyunca dönemsel olarak Yunanistan'da oluşan Amerikan karşıtlığının nedeni, genellikle Türkiye ile olan krizlerden kaynaklandı. ABD'nin Türkiye'ye olan yaklaşımını sert bulmayan Yunan bakış açısı sıklıkla gün yüzüne çıktı. Ancak hiçbir Yunan Hükümeti de ABD politikasında radikal bir değişime sebebiyet verebilecek adımlar atmadı. Yunanistan'da oluşan

²⁴³ Karamouzi, “Negotiating”, 139-140.

²⁴⁴ Goldstein, “Greece: the Imperatives”, 165.

tepkiler dönemsel, sınırlı ve söylem bazındaydı. Öte yandan tüm Soğuk Savaş dönemi ABD Başkanları da Truman Doktrini'ne sadık bir Yunanistan politikası izlemekten taraftı. Bu durum ABD Başkanlarının Yunan liderlerle olan görüşmelerinde, kendi yetkilileri ile olan görüşmelerinde ve gönderilen mektuplarda açıkça görülmekteydi.

2.4. Truman Sonrası Soğuk Savaş Dönemi ABD Başkanlarının Yunanistan'a Bakışı: Eisenhower, Kennedy, Johnson, Nixon, Ford, Carter ve Reagan

Truman yönetimiyle birlikte oluşan Yunanistan farkındalığı, ABD'de diğer Soğuk Savaş dönemi yönetimlerince de benimsendi. Gerek ikili temaslar gerekse ziyaretler, Truman'dan sonra göreve gelen Amerikan Başkanları tarafından da gerçekleştirildi. Sınırlı değişimlerle de olsa Yunanistan konusu her yönetimin bir şekilde masasında bulundu.

Dwight D. Eisenhower, ABD'nin 34. Başkanı olarak 1953-1961 yılları arasında görev yaptı.²⁴⁵ İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'daki muzaffer kuvvetlerin komutanı olarak edindiği derin tecrübeyi başkanlığa taşıdı.²⁴⁶ Eisenhower yönetimi, Truman döneminin çevreleme stratejisini kabul etmese de sefiiyle aynı ilkeler tarafından yönlendirilmeye devam etti.²⁴⁷ Bu nedenle Yunanistan ile ilişkiler konusu önemini korumaya devam etti. Aralık 1959'da Truman'dan sonra göreve gelen yeni ABD Başkanı Eisenhower Atina'yı ziyaret etti. Başkan Eisenhower, Yunanistan Kralı Paul ve Başbakanı Karamanlis ile görüşmeler gerçekleştirdi. Eisenhower bu görüşmelerin ardından Yunan Parlamentosu'nda da bir konuşma gerçekleştirdi. Amerikan Başkanı, Yunanistan'ın sadece görkemli klasik geçmişini değil, aynı zamanda Kore Savaşı'ndaki katılımına ve İkinci Dünya Savaşı sırasında halkının fedakarlıklarına özel bir atıfta bulunarak özgürlük davasına yaptığı son katkıları da örneklendirdi.²⁴⁸ Nitekim, Başkan Eisenhower 15 Aralık 1959 tarihinde Yunan Parlamentosu'nda şunları ifade etti:²⁴⁹

“Demokrasi ideallerine olan ortak bağlılığımızla iki ülke ABD ve Yunanistan temel bir akrabalık hissediyor... Bağımsızlığınızı savunmaktan korkmadığınızı; zorlukların ve yoksunluğun kötülüklerine karşı yorulmak bilmeden saldırdığınızı; çocuklarınızın daha parlak günlere kavuşması için her türlü fedakarlığa hazır olduğunuzu kanıtladınız. Yurt içinde sıkıntı ve zorluklarla boğuşurken, karşılıklı savunma ve güvenlik için Atlantik ittifakının diğer ülkeleriyle iş birliği yaptınız. Kore Sefer Kuvvetleriniz, cesaret ve

²⁴⁵ <https://www.britannica.com/biography/Dwight-D-Eisenhower/First-term-as-president>. Erişim: 16.12.2024.

²⁴⁶ <https://www.whitehousehistory.org/bios/dwight-eisenhower>. Erişim: 16.12.2024.

²⁴⁷ Richard J. Powers, “Containment: From Greece to Vietnam and Back?”, Sage Journals, 22/4 (1969), 853.

²⁴⁸ Dimitrios Antoniou, Zinovia Lialiouti, “Perceptions of Antiquity and Modernity. Greece in the Eyes of Her Allies, 1946-2018”, *Political and Cultural Aspects of Greek Exoticism*, Ed. Ioannis N. Grigoriadis, Switzerland: Springer, 2020, 45.

²⁴⁹ <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-members-the-parliament-greece>. Erişim: 16.12.2024.

kahramanlıklarıyla o bölünmüş ülkede hukukun üstünlüğünün ve BM'nin sürdürülmesine yardımcı oldu. Amerikan halkı ve eminim ki dünyanın tüm özgür halkları, Yunan geleneklerinin cesur ve değerli mirasçıları olarak sizleri selamlıyor...”

Eisenhower'ın Atina ziyareti ve Yunan Parlamentosu'ndaki ifadeleri, Amerikan-Yunan ilişkilerinin geleceği açısından önemliydi. Bu ziyaret Sovyetlerle mücadele bakımından Yunanistan'ın ABD açısından öneminin devam edeceğini göstermekteydi. Bu söylemler Eisenhower'ın da Truman döneminde başlayan Soğuk Savaş döneminin gereklilikleri ve güvenlik kaygıları tarafından yönlendirildiğini ortaya koyuyordu. Nihayetinde Truman Doktrini'ne sadık kalan Başkan Eisenhower, Yunanistan'ı stratejik öneme sahip bir müttefik olarak görmeye devam etmekteydi.²⁵⁰

Başkan Eisenhower'dan sonra ABD'nin 35. Başkanı seçilen John F. Kennedy 1961-1963 yılları arasında görev yaptı.²⁵¹ 1950'li yılların sonunda Başkan Eisenhower'ın başkanlığı son yılına girerken, nükleer silahlanma yarışı ve Avrupa'da Doğu-Batı ayrımının keskinleşmesi Soğuk Savaş döneminin gerilimini artırıyordu.²⁵² Başkan Kennedy'nin de en çok endişelendiği şeylerden biri ABD ve SSCB arasında çıkabilecek bir nükleer savaşı.²⁵³ Kennedy 1961 yılında Beyaz Saray'a geldiğinde, uluslararası kalkınmanın dış politika için askeri ilişkiler kadar hayati olduğunu savunan ve birçoğu akademisyen olan dış politika danışmanlarını da beraberinde getirdi. Bu akademisyenlerin başındaki isim ise Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden Walt Rostow'du.²⁵⁴ Nitekim Kennedy döneminde ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) kurulacak ve bu kurum Soğuk Savaş dönemi sonrasında da Yunanistan'a fon ve destek sağlayan kurumlardan olacaktı.

Bu gelişmeler içerisinde dış politikada Kennedy yönetimi de Yunanistan ile ilişkileri devam ettirdi. Dönemin Yunanistan Başbakanı Karamanlis Beyaz Sarayı ziyaret etti ve Başkan Kennedy ile görüşme gerçekleştirdi. 17 Nisan 1961 tarihinde gerçekleşen bu ziyarette Başkan Kennedy, Yunanistan'a bakış açısını gösteren konuşmasında şunları ifade etti:²⁵⁵

“Eminim ki Yunanlar bazen antik tarihi dinlemekten yoruluyorlardır, çünkü bugün tarih yapmakla ilgileniyorlar. Ama biz ilham almak için antik Yunan'a bakıyoruz ve yoldaşlık için

²⁵⁰ Antoniou, Lialioti, “Perceptions”, 45.

²⁵¹ <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/john-f-kennedy/>. Erişim: 16.12.2024.

²⁵² Stan Draenos, “United States Foreign Policy and the Liberal Awakening in Greece, 1958-1967”, The Historical Review, 5 (2009), 121.

²⁵³ <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/life-of-john-f-kennedy>. Erişim: 16.12.2024.

²⁵⁴ Andrew Preston, “John F. Kennedy and Lyndon B. Johnson”, *Mental Maps in the Early Cold War Era 1945-68*, Ed. Steven Casey, Jonathan Wright, New York: Palgrave Macmillan, 2011, 272.

²⁵⁵ <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/toasts-the-president-and-prime-minister-caramanlis-greece>. Erişim: 16.12.2024.

de modern Yunanistan'a bakıyoruz. Bugün Başkan olarak kendilerine hoş geldiniz demekten ve 1947 yılında Başkan Truman, Truman Doktrini'ni ortaya attığında Kongre üyesi olduğumu hatırlamaktan büyük memnuniyet duyuyorum... Başkan Truman'ın, Başkan olarak her iki taraftaki Kongre Üyelerinden, Cumhuriyetçi ve Demokratlardan aldığı acil destek, Yunanistan'ın Avrupa'nın yaşamında oynaması gereken hayati rolün, Yunanistan'a karşı ortak yükümlülüğümüzün ve geleceğe yönelik ortak umudumuzun farkında olduğumuzu göstermektedir..."

Başbakan Karamanlis de Başkan Kennedy'nin bu sözlerine karşılık şunları ifade etti:²⁵⁶

"Biz Yunanlar, çoğu zaman birçoklarının bize yaptığı kötülükleri unuturuz. Ancak zor zamanlarımızda bize yardım eden ve etkin desteklerini esirgemeyen dostlarımızı asla unutmayız. Bu nedenle Truman Doktrini'ni ve daha sonra ABD'nin Yunanistan'ın bağımsızlığını korumak ve ekonomimizi geliştirmek için gösterdiği pratik ilgiyi minnetle anıyoruz... En yakın geçmişte bile, Yunanistan'ın büyük fedakârlıklar yaptığı bir savaşın sonunda, uluslararası komünizm ülkelerini köleleştirmek için saldırıya geçtiğinde, Yunanlar 3 yıl süren korkunç ve kanlı bir mücadeleyle karşı karşıya kaldılar. Bu mücadele, Müttefiklerin ve değerli Amerikan yardımlarının sayesinde Yunan kanyla kazanıldı..."

Nihayetinde Başkan Kennedy'nin de Truman Doktrini'ne sadık bir Yunanistan politikası olduğu, Başbakan Karamanlis'in Beyaz Saray ziyareti esnasındaki sözlerinden anlaşılıyordu. Öte yandan Kennedy, Truman Doktrini'nin ilanı sırasında aynı zamanda bir Kongre üyesi olduğunu vurguluyordu. Bunun yanı sıra Karamanlis'te iç savaşın Amerikan yardımları sayesinde kazanıldığı belirtiyordu. Bu kapsamda Kennedy yönetimi sırasında da ABD'nin Yunanistan dış politikasında Truman döneminde oluşturulmuş olan statükoya bir bağlılık gözüktüyordu.

John F. Kennedy'nin Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Lyndon B. Johnson, Başkan Kennedy'nin suikasta kurban gittiği 22 Kasım 1963 tarihinde ABD'nin 36. Başkanı olarak yemin etti ve 1969 yılına kadar görevini sürdürdü.²⁵⁷ Başkan Johnson devam etmekte olan Amerikan dış politikasının değişmeyeceğini dünyaya kanıtlamak istercesine, Kennedy'nin üst düzey dış politika danışmanlarını görevde tuttu.²⁵⁸ Johnson göreve başladığında ABD'de geniş

²⁵⁶ <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/toasts-the-president-and-prime-minister-caramanlis-greece>. Erişim: 16.12.2024.

²⁵⁷ <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/lyndon-b-johnson/>. Erişim: 16.12.2024.

²⁵⁸ Alex Roberto Hybel, Sarah Lynn Flecke, "John F. Kennedy, Lyndon B. Johnson, and the Vietnam War", *U.S. Foreign Policy Decision-Making from Kennedy to Obama*, Ed. Alex Roberto Hybel, New York: Palgrave Macmillan, 2014, 27.

bir anti-komünist uzlaşısı vardı.²⁵⁹ Bu ortam içerisinde Johnson'ın da Yunanistan konusunda seleflerinden farklı bir görüşte olması zordu. Nihayetinde anti-komünizm savaşında Amerikan dış politikasında Yunanistan, hala bir mücadele sahasıydı.

Nitekim Johnson yönetimi sırasında da Amerikan-Yunan ilişkileri bir süreklilik örneği olarak devam etti. Dönemin Yunanistan Başbakanı Papandreou da 24 Haziran 1964 tarihinde Beyaz Saray'ı ziyaret eden isimlerden biri oldu. Bu ziyarete ilişkin olarak Başkan Johnson, Yunanistan'a bakış açısını gösteren şu açıklamaları yaptı:²⁶⁰

“Bu ülke ve sizin ülkeniz hem eski hem de modern bağlarla birbirine bağlıdır. Birleşik Devletler'in kurucuları, kendi özgür ve demokratik toplumumuzun kavramlarını formüle ederken Antik Yunan'ın bilgeliğinden ve ideallerinden derinlemesine yararlanmışlardır. İçinde bulunduğumuz 20. yüzyılda, sizin ülkeniz ve benim ülkem, bu kalıcı idealleri saldırganlara karşı savunmak için birlikte kararlılıkla durduk. Bizler özgürlükte dostuz, barış için NATO'da müttefikiz, ilerleme ve refah için ortak çalışmalarda iş arkadaşınız. Bunlar güçlü ve memnuniyet verici bağlardır. Ayrıca Sayın Başbakan, yakın ve kalıcı akrabalık bağlarıyla da birbirimize bağlıyız... Amerika'da bizler, Yunanistan halkının özgürlüğe ve bağımsızlığa bağlılıkta ve çağımızda özgür insanların büyük fedakârlıklarıyla kazanılan ve korunan barışı sürdürme arzusunda dünyada başka hiçbir halktan geri kalmadığını biliyoruz...”

Johnson'ın da ifadelerinden anlaşılacağı üzere Yunanistan hakkında seleflerinden farklı bir bakış açısında sahip olmadığı görülüyordu. Müttefikliğe ve ortaklığı yapılan vurgu, Johnson yönetimi açısından da Yunanistan'ın önemini ortaya koyuyordu. Öte yandan ABD'nin kurucu atalarının Antik Yunan'dan etkilendiğini vurgulayan Johnson, ilişkileri tarihi bir perspektiften de ele alındığını gösteriyordu. Başkan Johnson'dan sonra ise daha önce ABD Temsilciliği ve Kaliforniya Senatörlüğü görevlerinde bulunan Richard Nixon, ABD'nin 37. Başkanı seçildi ve 1969-1974 yılları arasında görev yaptı. Nixon döneminde Vietnam'daki savaşın sonlanması ve SSCB ve Çin'le olan ilişkilerin güçlendirilmesi, Amerikan dış politikasındaki başlıca gelişmelerdi.²⁶¹ Bununla birlikte Nixon'ın 1974'te yılında güçlü bir anti-komünist destekçisi olduğu iddia edilmekteydi.

Bu çerçevede daha o yıllarda Nixon'ın da Yunanistan'la ilgili endişeleri bulunmaktaydı. Nitekim, 11 Mart 1974'te Nixon'ın bir seçmenine yazdığı iddia edilen mektupta, İngiliz

²⁵⁹ Randall B. Woods, “The Politics of Idealism: Lyndon Johnson, Civil Rights, and Vietnam”, *Diplomatic History*, 31/1 (2007), 6.

²⁶⁰ <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-welcome-the-white-house-prime-minister-papandreou-greece>. Erişim: 16.12.2024.

²⁶¹ <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/richard-m-nixon/>. Erişim: 16.12.2024.

Hükümeti'nin Komünist bir ayaklanmanın tehdidi altındaki Yunanistan'dan yardımı çekme kararlılığından duyduğu endişeyi ifade ettiği söyleniyordu. Bu iddiaya göre Nixon, İngiltere'nin Yunanistan'dan ayrılması ve böylece zor durumdaki kralcı hükümete verdiği desteği sona erdirmesiyle, Amerikan halkının tam da daha düşük vergi ve daha az ulusal borç istediği bir dönemde ortaya çıkan faturayı ödemek zorunda kalacağı gerçeğinden endişeleniyordu.²⁶² Bu iddianın da doğruluğu düşünüldüğünde, Nixon yönetiminin de Yunanistan'a bakış açısının seleflerinden farklı olamayacağı ifade edilebilir.

Yunanistan'ın Cunta yönetimi altında olduğu bu dönemde ABD'nin Yunanistan Büyükelçisi Tasca, Başkan Nixon'a gönderdiği mektupta Yunan-Amerikan ilişkileri hakkında şunları ifade etti:²⁶³

“İlham verici liderliğiniz altında, Yunanistan ile ikili güvenlik ilişkilerimizi ve NATO'nun Doğu Akdeniz'deki güney kanadının bütünlüğünü açıkça güçlendirdik. Aynı zamanda, Yunanistan'ın bir tür istikrarlı, demokratik ve temsili hükümete dönmesi için desteğimizi uygun olan her şekilde açık bir şekilde ortaya koyduk. Yunanistan'ın dört bir yanını dolaştım ve sayısız temaslarım neticesinde ülkelerimiz arasında var olan güçlü dostluk bağlarından derinden etkilendim. Bu arada, Yunan Ortodoks Kilisesi'nin yüksek kalitesi ve etkileyici liderliği de bu dostluğun hayati bir unsuru olarak dikkatimi çekti. Yunanistan'daki mevcut durumumuz, iç siyasi tabloda ne tür değişiklikler olursa olsun, benim görüşüme göre bu ülkedeki hayati çıkarlarımızı tehlikeye atacak herhangi bir gelişmenin yaşanmayacağı yönündedir...”

Büyükelçi Tasca'nın da ifadelerinden anlaşılabacağı üzere Yunanistan Cunta yönetimi altında olsa da ABD ile olan ikili güvenlik ilişkilerini ve NATO'daki konumunu sürdürmeye devam etti. Böylelikle Nixon yönetimi de Yunanistan ile ilişkiler bağlamında 1947 yılıyla birlikte oluşturulan statükoyu devam ettirdi. Öte yandan Tasca, Yunanistan'da güçlü bir Amerikan dostluğu olduğunu ifade etmekteydi. Tasca'nın mektubunda en dikkat çekici noktası ise Amerikan-Yunan ilişkilerinin geleceğine yönelik ileri sürdüğü fikirdi. Bu bağlamda Tasca, Yunanistan'da nasıl bir siyasal değişim olursa olsun ABD'nin hayati çıkarlarının etkilenmeyeceğine vurgu yapıyordu. Nihayetinde Büyükelçi Tasca da o yıllarda ABD'nin Yunanistan politikasını artırımı adımlarla sürdürebileceğini öngörüyordu.

²⁶² Anthony Rama Maravillas, “The Congressional Years”, *A Companion to Richard M. Nixon*, Ed. Melvin Small, UK: Blackwell Publishing, 2011, 69-70

²⁶³ FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v29/d338>. Erişim: 16.12.2024.

Nixon'dan sonra ABD'nin 38. Başkanı olarak Gerald Ford seçildi ve 1974-1977 tarihleri arasında görev yaptı.²⁶⁴ Dış politikada Ford ve Dışişleri Bakanı Kissenger, Sovyetler Birliği ile olan yumuşama sürecini sürdürdü.²⁶⁵ Ancak bu yumuşama süreci, ABD'nin süregelen Yunanistan politikasında bir değişim getirmedi. Başkan Ford'un da Yunanistan'a bakış açısı selefleriyle benzerlik gösterdi. Nitekim bu kez 29 Mayıs 1975 tarihinde Brüksel'de Başkan Ford, Dışişleri Bakanı Kissenger ve Yunanistan Başbakanı Karamanlis ile diğer yetkililerin katıldığı bir görüşme gerçekleştirildi. Görüşme sırasında Başkan Ford şunları ifade etti:²⁶⁶

“ABD’de Yunan meselelerine büyük bir ilgi var ve bu toplantıyı düzenlemekten büyük memnuniyet duyuyorum. Yunanistan’dan gelen pek çok iyi vatandaşımız var... Sayın Başbakan, sizden ve Yunanistan’da yapmaya çalıştıklarınızdan çok etkilendik ve size olumlu yaklaşıyoruz... Amerikalıların istediği de buydu ve Yunanistan’a demokrasinin geri dönmesinden büyük memnuniyet duyduk. Hem ikili ilişkilerimizde hem de bölgenizde ve dünyada birlikte çalışabileceğimizi umuyor ve buna güveniyoruz... En önemli iki sorun Kıbrıs ve Ege’dir. Bu sorunların çözümüne katkıda bulunmak istiyoruz. Bu bölgedeki bazı gelişmelerin NATO için talihsiz olduğunu ve ABD’de büyük sorunlar yarattığını düşünüyoruz... Adaletsiz bir çözümü kesinlikle savunmayız ancak bu sorunun devam etmesi daha kötüdür. Biz onurlu bir çözümden yanayız ancak bize nasıl yardımcı olabileceğimizi belirtirseniz çok memnun oluruz...”

Başkan Ford'un da sözlerinden anlaşılacağı üzere, ABD'nin Yunanistan'a olan ilgisi bu dönemde de devam etti. Öte yandan Ford, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da gündemde kalmaya devam edecek olan Kıbrıs ve Ege'deki Türk-Yunan anlaşmazlıklarına dikkat çekmekteydi. Bunun yanı sıra ABD'nin Türk-Yunan ilişkilerinde belirleyici bir rol oynamak istediği, Ford'un sözlerinden de anlaşılmaktaydı. Nihayetinde ABD'nin Yunanistan politikası bu dönemde de artırılmış politikalarla sürdürülmekteydi.

ABD'nin Yunanistan'a bakış açısı Başkan Ford'dan sonra göreve gelen Başkan Jimmy Carter döneminde de sürdü. Jimmy Carter ABD'nin 39. Başkanı olarak 1977-1981 yılları arasında görev yaptı.²⁶⁷ Jimmy Carter'ın da Yunanistan'a önceki başkanlardan farklı olmayan bir bakış açısı vardı. Bu durumu somut olarak gösteren örneklerden biri de Carter'ın 13 Mart 1978

²⁶⁴ <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/gerald-r-ford/>. Erişim: 16.12.2024.

²⁶⁵ <https://www.fordlibrarymuseum.gov/the-fords/gerald-ford/biography>. Erişim: 16.12.2024.

²⁶⁶ https://www.fordlibrarymuseum.gov/sites/default/files/pdf_documents/library/document/0314/1553093.pdf. Erişim: 16.12.2024.

²⁶⁷ https://www.cartercenter.org/about/experts/jimmy_carter.html. Erişim: 16.12.2024.

tarhinde Yunanistan Başbakanı Karamanlis'e gönderdiği mektuptu. Bu mektupta Carter, şunları ifade etti:²⁶⁸

“Yunanistan’da demokrasinin restorasyonu ve 1974’ten beri demokratik kurumlarınızın güçlendirilmesi, tüm Batı dünyası için bir memnuniyet ve rahatlık kaynağıdır... Son birkaç yıldır uluslarımız arasındaki ilişkileri iyileştirmeye yönelik birçok adım attık. Bu ilerleme devam etmeli. Ancak karşılıklı saygı ve güvene dayalı sağlam bir ABD-Yunan ilişkisi sayesinde karşı karşıya olduğumuz zorlukları düzgün bir şekilde karşılayabiliriz. Bu çabada size tam iş birliğini taahhüt ediyorum... Adil bir Kıbrıs çözümü, Türkiye ile Yunanistan arasındaki farklılıkların çözümü olacaksa, önümüzdeki zor kararları anlıyorum. ABD hala yardım etmek için elinden geleni yapmaya istekli. Doğu Akdeniz’de bölge halkının arzu ve gereksinimleriyle tutarlı ve hepimizin arkadaş olarak birbirimizi destekleyebileceğimiz yeni bir durum aramak için çabalarımızı ikiye katlamalıyız. Önümüzdeki aylarda Yunanistan, Doğu Akdeniz ve Avrupa’da artan bir role sahip olacak. Devlet adamı ve aklın çok ihtiyaç duyulacağı bir zamanda bu çabalara liderlik edeceğinizi bilmekten memnuniyet duyuyorum...”

Jimmy Carter’ın Başbakan Karamanlis’e göndermiş olduğu mektuptan da anlaşılacağı üzere, ABD bu dönem de Yunanistan’ın demokrasiye dönüşünden duyduğu memnuniyeti ifade etmekteydi. Öte yandan Kıbrıs konusunun Başkan Carter tarafından da öncelikli olarak ele alındığı görölüyordu. ABD bu sorunu kendi çıkarları açısından da önemli görmekte ve NATO’ya olan olumsuz yansımalarından rahatsızlık duymaktaydı. Bu nedenle Amerikan Başkanları, Türk-Yunan ilişkilerindeki problemlerde aktif rol üstlenmek istediklerini sıklıkla vurgulamaktaydı. Bunun yanı sıra Carter’ın, Yunanistan’ın Doğu Akdeniz ve Avrupa’da artan bir role sahip olacağını ifade etmesi, kendisinin de Truman Doktrini’ne sadık politikalardan yana olduğunu açıkça göstermekteydi.

Başkan Carter’dan sonra göreve gelen Başkan Ronald Reagan döneminde de Amerikan-Yunan ilişkileri statükoya bağlı bir biçimde sürdürüldü. Ronald Reagan ABD’nin 40. Başkanı olarak seçilerek, 1981’den 1989 yılına kadar görevini sürdü.²⁶⁹ Ronald Reagan’ın da Yunanistan hakkındaki söylemleri selefleriyle benzerlik gösterdi. Artırımlı politika örnekleri bu dönemde de sürdürüldü. Başkan Reagan’ın dönemin Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu’ya 18 şubat 1983 tarihinde gönderdiği ve CIA tarafından erişime açılan mektubundaki ifadeleri bu durumu açıkça gösterdi. Başkan Reagan mektubunda şunları ifade etti:²⁷⁰

²⁶⁸ FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v21/d174>. Erişim: 16.12.2024.

²⁶⁹ <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/ronald-reagan/>. Erişim: 16.12.2024.

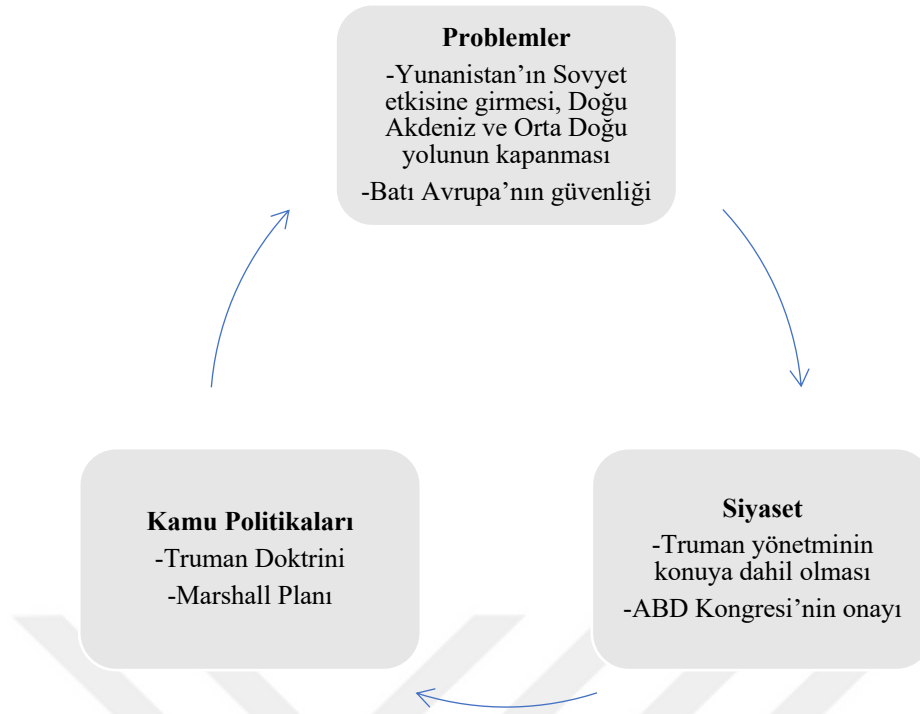
²⁷⁰ <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP85M00363R000701640004-4.pdf>. Erişim: 16.12.2024.

“...ABD, dostlarına ve müttefiklerine güvenlik ve barış içinde yaşamalarına yardımcı olmak için güvenlik yardımı sağlar. Doğu Akdeniz’de olduğu gibi başka yerlerde de bölgedeki devletlerin dışarıdan gelen saldırganlığı caydırma yeteneklerini güçlendirmeyi, bölge içinde daha iyi ilişkiler geliştirmeyi teşvik eden bir barış yapısı kurmayı ve sürdürmeyi amaçlıyoruz. Yunanistan’a yönelik güvenlik yardımının düzeylerini değerlendirirken, yönetimim, sizin atıfta bulunduğunuz Birleşik Devletler yasalarında yer alan ilkelerle tutarlı olan bu hedef tarafından yönlendirilmeye devam edecektir. Sizi temin ederim ki, güvenlik ilişkilerimizi tanımlamak için yeni bir anlaşmanın her iki ülkenin de çıkarına olduğunu düşünüyorum ve şu anda yürütmekte olduğumuz müzakerelerin amacı budur. Bu bağlamda Yönetimim, Yunanistan’a yönelik güvenlik yardımının mevcut program seviyelerinin üzerinde artırılmasını talep edecektir...”

Başkan Reagan da Papandreou’ya göndermiş olduğu mektubunda Doğu Akdeniz güvenliğine atıf yapıyordu. Öte yandan Reagan, ABD ve Yunanistan arasındaki anlaşmanın yenilenmesini karşılıklı çıkarların bir gerekliliği olarak nitelendiriyordu. Bu çerçevede Reagan’da selefleri ile hemen hemen aynı vurgular üzerinden Amerikan-Yunan ilişkilerini değerlendiriyordu. Bunun yanı sıra Reagan, ABD’nin Yunanistan’a yönelik güvenlik yardımını mevcut programın üzerine çıkaracağına işaret ediyordu. Böylelikle Başkan Reagan’ın da Yunanistan politikasında artırımlı politikaları takip edeceği görülüyordu. Nihayetinde, Truman Doktrini sonrasında Başkan Eisenhower ile başlayıp Reagan ile sonlanan dönemde ABD Başkanları Yunanistan politikasında benzer söylemlerde bulundu. Her ABD Başkanı Amerikan-Yunan ilişkilerinde Truman Doktrini’ne sadık kaldı. Artırımlı politikalar tüm ABD Başkanları tarafından sürdürüldü. Ancak Başkanlar düzeyindeki bu yaklaşım Soğuk Savaş dönemi ile sınırlı kalmayacaktı. Benzer politika söylemleri ve Truman Doktrini’ne olan bağlılık, Soğuk Savaş dönemi sonrasında göreve gelen ABD Başkanlarında da görülecekti.

2.5. ABD’nin Yunanistan Politikası: Radikal Değişimden Artırımlı (Incrementalism) Politikalara Geçiş

1947 yılında açılan fırsat penceresi neticesinde, Truman Doktrini ve Marshall Planı ile başlayan süreç ABD’nin Yunanistan politikasında radikal değişimin başlayıp tamamlandığı bir süreç oldu. Bu süreçten sonra Soğuk Savaş döneminin de başlamasıyla ABD’nin Yunanistan politikası artırımlı politikalar (*incrementalism*) ile devam etti. Truman Doktrini ve Marshall Planı bir politika bütünlüğü halinde oluşmuştu. Bu süreç içeriği itibarıyla bir rasyonel politika yapım süreciydi. Rasyonel politikayla gerçekleşen bu radikal değişim zamanla artırımlı adımlar ile sürdürülmüş oldu.

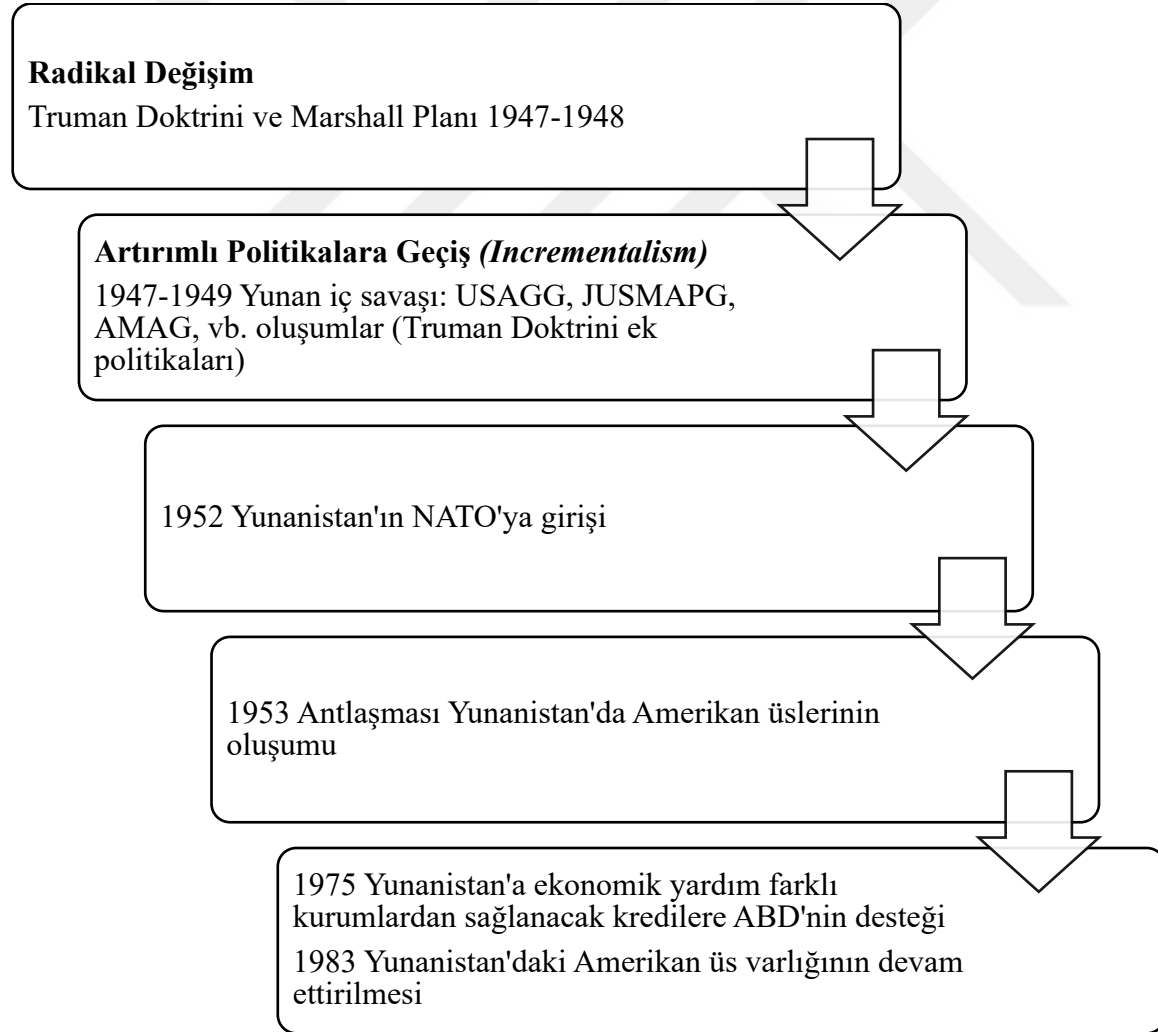
Şekil.1 “Üç Akımın Kesişmesi (Problemler, Kamu Politikaları ve Siyaset) ve Fırsat Penceresinin Açılması”

Rasyonel politika “maksimum sosyal kazanç” sağlayan bir politikadır. Bu maksimum sosyal kazanç tanımında iki önemli kılavuz ilkeye dikkat etmek gerekir. Birincisi, maliyetleri faydaları aşan hiçbir politika benimsenmemelidir. İkincisi, politika alternatifleri arasında karar vericiler maliyete göre en yüksek faydayı sağlayan politikayı seçmelidir. Rasyonel bir politika seçmek için, politika yapıcılar; 1) toplumun tüm değer tercihlerini ve bunların göreceli ağırlıklarını bilmeli, 2) mevcut tüm politika alternatiflerini bilmeli, 3) her bir politika alternatifinin tüm sonuçlarını bilmeli, 4) her bir politika alternatifi için faydaların maliyetlere oranını hesaplamalı ve 5) en verimli politika alternatifini seçmelidir. Ancak rasyonel karar vermenin önünde birçok engel vardır bu sebeple hükümetler bu seçeneği nadiren uygularlar.²⁷¹

Marshall Planı, kapsamı itibariyle nadiren gerçekleştirilebilecek politikalardan biriydi. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni dünya düzeni tüm zorluklarına rağmen ABD’li karar alıcıları böyle bir rasyonel politika seçimini yapmaya zorlamıştı. Aynı zamanda Marshall Planı en verimli politika seçeneği olarak görülmüştü. Çünkü bu plan kapsamında Yunanistan’a yapılacak ekonomik ve askeri yardımlar, ABD açısından birçok faydayı da beraberinde getirecekti. Yunanistan’a yapılan askeri ve ekonomik yardımlar, yalnızca komünizm etkisini

²⁷¹ Dye, *Understanding*, 20-21.

kırmakla kalmayacaktı. Marshall Planı'nın milyon dolarları aşan bütçesiyle sağladığı fayda arasındaki ilişkiye bakıldığında, bu politika seçimi ABD'ye maliyetine oranla daha fazla getiri sağlamıştı. ABD, Marshall Planı'nı faaliyete geçirmesiyle hem ekonomik hem de askeri anlamda Yunanistan'ın güçlenmesini sağladı. Böylece ABD, yalnızca kendi hegemonyasını etkin kılmakla kalmadı, aynı zamanda Sovyetlerin nüfuz alanını da azaltmış oldu. Bu durum Batı Avrupa'yı komünizm etkisinden korurken aynı zamanda ABD'nin Doğu Akdeniz'e ve Orta Doğu'ya aralanan kapısının açık kalmasını sağlamış oldu. Nihayetinde, tek bir politika birçok fayda sağlamış oldu. Ancak tek bir politika başlığı içerisinde savunmadan ekonomiye kadar birçok kamu politikası vardı. Bu politikalar Soğuk Savaş döneminde ABD tarafından oluşturulacak olan artırımlı politikaların temelini oluşturacaktı. Bu bağlamda Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Yunanistan'da uygulamış olduğu artırımlı politikalar aşağıdaki gibi örneklendirilebilir:

Şekil.2 “ABD’nin Soğuk Savaş Döneminde Yunanistan’daki Artırımlı Politikalarından Örnekler 1952-1991”

ABD'nin Soğuk Savaş dönemi Yunanistan politikası bir sürekliliği simgelemekteydi. 1947 yılından Yunan İç Savaşı'na kadar oluşturulan oluşumlar, 1952 yılında Yunanistan'ın NATO'ya üyeliği, 1953 yılında Yunanistan'da oluşmaya başlayan Amerikan üsleri, 1975 yılında Yunanistan'a yapılan Amerikan yardımları ve farklı uluslararası kuruluşlardan Yunanistan'ın sağlamaya çalıştığı finansmana verilen Amerikan desteği, 1983 yılında Amerikan üslerinin Yunanistan'daki varlığını sürdürmesine olanak tanıyan anlaşma gibi politika girişimleri daha önce gerçekleştirilen radikal değişimin artırımı politikalarına (*incrementalism*) dönüştürülmesiydi. Bu bağlamda ABD değişen konjonktür bağlamında Yunanistan'a yönelik bir diplomasi yatırımı yaparak sonraki adımlarının hazırlığını tamamlamış oldu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ SONRASI ABD’NİN DIŞ POLİTİKASI, BALKANLARDAKİ GENİŞLEMESİ VE YUNANİSTAN İLE İLİŞKİLERİ

3.1. Soğuk Savaş Dönemi Sonrası ABD’nin Dış Politikası

Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD’nin ulusal güvenlik politikası ve onu destekleyen kamusal duruş, Sovyetler Birliği ile olan büyük ideoloji ve güç rekabetine bağlı görünüyordu.²⁷² Soğuk Savaş döneminin 1980’lerin sonunda ani ve şaşırtıcı bir biçimde sona ermesi, tarihte bir dönemin kapanmasına sebep oldu. Bir ideolojik savaş, silahlanma yarışı ve jeopolitik nüfuz rekabeti olan Soğuk Savaş, kırk beş yıl boyunca (1945-1990) uluslararası ilişkilere egemen oldu. İki süper güç olan ABD ve SSCB’nin siyasi, ekonomik ve askeri kurumlarını derinden etkiledi. Soğuk Savaş döneminin sona ermesi büyük ölçüde, Sovyetler Birliği içerisinde yaşanan gelişmelerin bir sonucuydu.²⁷³ Soğuk Savaş döneminin resmen bitişi Washington’da herhangi bir sevinçe yol açmadı fakat sessiz bir memnuniyet de vardı. ABD Başkanı George H. W. Bush haklı olarak, özellikle Almanya’nın yeniden birleşmesi ve Irak’ın Kuveyt’i işgali gibi halledilmesi gereken pek çok sorun varken, Sovyetler Birliği’yle yaşanabilecek bir gerginlikten kaçınılması gerektiğini düşünüyordu. George H. W. Bush, İkinci Dünya Savaşı’nı doğrudan deneyimleyen son ABD Başkanı oldu. Çünkü bu savaşın ortaya çıkarmış olduğu Amerikan-Sovyet mücadelesi resmi anlamda kendisinin döneminde son buldu. Ayrıca, Çin ve Birleşmiş Milletler eski elçisi ve CIA direktörü olarak dış ilişkilerde mükemmel bir özgeçmişe sahip olarak göreve başladı. Ciddi bir deneyim sahibi olmasına rağmen Bush, Soğuk Savaş dönemi sonrası dünyada ABD’nin rolünün ne olması gerektiğini ifade etmekte zorlandı. Özellikle 1981-1989 yılları arasında Reagan dönemindeki büyük silah harcamaları sebebiyle, ABD alacaklı bir ülke olmaktan çıkmış ve dünyanın en borçlu ülkesi haline gelmişti. Bu nedenle Başkan Bush, Doğu Avrupa’da ortaya çıkan yeni demokrasilere 1945’ten sonra Batı Avrupa’ya büyük fayda sağlayan Marshall Planı gibi bir destek programı sunamadı.²⁷⁴

ABD’nin, Doğu Avrupa’da ortaya çıkan yeni demokrasilere Marshall Planı şeklindeki bir politikayı uygulayamaması, daha önce de değinildiği üzere bu tarz bir rasyonel politikanın her zaman yapılamayacağını kanıtlıyordu. Rasyonel politikalar içeriği ve maliyeti itibarıyla

²⁷² Bruce Russett, Thomas Hartley, Shoon Murray, “The End of the Cold War, Attitude Change, and the Politics of Defense Spending”, *Political Science and Politics*, 27/1 (1994), 17.

²⁷³ David S. Painter, Thomas S. Blanton, “The End of the Cold War”, *A Companion to Post-1945 America* Ed. Jean-Christophe Agnew, Roy Rosenzweig. Oxford: Blackwell Publishing, 2002, 479-480.

²⁷⁴ Fraser Cameron, *US Foreign Policy after the Cold War*, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2005, 14-15.

kapsamlı politikalar olduğu için bu tarz girişimler her zaman mümkün değildi. Bu nedenle de Amerikalı politika yapıcılar ve ABD’de göreve gelen hükümetler, oluşturulmuş olan rasyonel politikanın üzerine devam ettirilen artırılmış politikaları tercih etmekteydi. 90’lı yıllarda ABD’nin Balkanlardaki diğer ülkelere yönelik rasyonel kapsamlı bir modeli tercih etmediği ifade edilebilir. Bu bağlamda Yunanistan’ın ise ABD açısından hep özel bir konumu oldu. Örneğin; Yunanistan, Marshall Planı gibi rasyonel kapsamlı bir politikadan en büyük payı alan ülkelerden biri olmuştu.

Soğuk Savaş döneminin önemli başlangıç noktalarından biri Doğu Avrupa’ydı. Batı’nın “demokrasi” tanımları ile Sovyetlerin “güvenlik” tanımları uzlaştıramamıştı.²⁷⁵ 1989 yılı Doğu Avrupa’da jeopolitik depremlerin yaşandığı bir yıl oldu. 1989 yılının dönüşüm süreci Polonya’da Komünist olmayan bir hükümetin yönetime gelmesiyle başladı. Macaristan’da Demir Perde fiziksel olarak yıkıldı. Berlin Duvarı’nın yıkılışı televizyondan yayınlandı. Çekoslovakya’da Kadife Devrim²⁷⁶ yaşandı. Bu süreç Romanya’da Çavuşeskuların videoya kaydedilen dramatik ölümleriyle sonlandı. Televizyon ve yazılı basınsa bu olayları “Soğuk Savaş’ın” sonu olarak yansıttı.²⁷⁷ Soğuk Savaş dönemi her ne kadar bu olaylarla birlikte son bulmuş olsa da resmi bitiş tarihi 25 Aralık 1991 olarak kabul edildi. Çünkü Sovyetler Birliği bu tarihte resmen dağıldı.²⁷⁸

Bu bağlamda, Doğu Avrupa’da komünizmin çökmesi ve Sovyetler Birliği’nin dağılması mevcut ve gelecekteki Amerikan yönetimlerine dış politika yürütme konusunda yeni fırsatlar ve kısıtlamalar sunacaktı.²⁷⁹ Örneğin, kısıtlamalar bağlamında bu yeni süreç ulusal silahlı kuvvetlere tahsis edilen kaynakların sorgulanmasına yol açan bir değişim sürecini başlatmıştı. Çoğu ülkede bu durum silahlı kuvvetlerin yeniden düzenlenmesi, personel sayısının azaltılması veya genel zorunlu askerlikten profesyonel silahlı kuvvetlere geçiş anlamına geliyordu.²⁸⁰ Öte yandan, Sovyetlerin çöküşü devlet egemenliği altındaki yönetimlerin ve piyasaların cazibesini de azaltmıştı. Fırsatlar bağlamında ise bu süreç, Doğu Avrupa’da ve Orta Asya’nın bazı

²⁷⁵ Geir Lundestad, “The End of the Cold War, the New Role for Europe, and the Decline of the United States”, *Diplomatic History*, 16/2 (1992), 248.

²⁷⁶ Kadife Devrim, Çekoslovakya’da 17 Kasım-28 Kasım 1989 tarihleri arasında gerçekleşen şiddet içermeyen bir iktidar değişimidir.

²⁷⁷ Gearoid O Tuathail, “The BushAdministration of the Cold War: a Critical Geopolitics of U.S. Foreign Policy in 1989”, *Geoforum*, 23/4 (1992), 437.

²⁷⁸ <https://daktulo1984.com/yazilar/soguk-savas-sonrasi-yeni-dunya-duzeni/>. Erişim Tarihi: 06.06.2024.

²⁷⁹ Jerel A. Rosati, James M. Scott, *The Politics of United States Foreign Policy*, Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2011, 34.

²⁸⁰ Jyri Raitasalo, Joonas Sipila, “Reconstructing War after the Cold War”, *Comparative Strategy*, 23/3 (2004), 248-249.

bölgelerinde demokratik geçişlere kapı açmıştı. Latin Amerika ve diğer coğrafyalarda meydana gelen değişimleri güçlendirmişti.²⁸¹

Soğuk Savaş döneminin sona erışı Amerikan siyasetine, kurumlarına ve politikalarına ilişkin bilindik birtakım soruları da beraberinde getirdi. ABD'yi dünya sahnesinde etkin bir şekilde konumlandırmak için hangi *kamu politikaları* benimsenmeliydi? Bu çerçevede iki görüş vardı. Bir taraf mevcut Amerikan sisteminde kurumsal yetersizlik ve zayıflık görmekteydi. Bu kapsamda ABD uluslararası arenada etkin bir güç projeksiyonu için gerekli politikaları sürdürmemekteydi ve sürdüremezdi. Diğer görüş ise büyük bir kapasite görmekteydi. Bu görüşe göre Amerikan sistemi istediği takdirde çok etkili olabilirdi. Aslında her iki görüş de Amerikan gerçekliğinin farklı bir yönünü vurgulamaktaydı.²⁸² ABD'nin yeni oluşmaya başlayan uluslararası düzen içerisindeki rolüne ilişkin bir uzlaşının ortaya çıkması pek olası değildi. Örneğin; Amerikalı siyaset bilimci Charles Kegley, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle tüm soruların ve cevapların değiştiğine inanıyordu. Öte yandan Soğuk Savaş döneminin bir ikonu olan Paul Nitze, artık ABD'nin daha az doğrudan geleneksel güvenlik tehditleri ile karşı karşıya kalacağına inanmaktaydı.²⁸³

1991 yılından sonra oluşmaya başlayan yeni dünya düzeni Amerikalı politika yapıcılar arasında da tartışmalara yol açtı. Bu dönemle birlikte ABD, bir anlamda küresel bir düşmandan yoksun kaldı. Ancak durum her ne kadar böyle gözükse de Soğuk Savaş'ın temelini attığı politikalar biçim değiştirmiş bir şekilde Amerikan dış politikasında varlık gösterdi. Bunun en somut örnekleri de ABD'nin Yunanistan politikasında gözlemlenecekti. Öte yandan ABD'nin küresel rekabetteki yalnızlığı çok uzun sürmeyecek ve Rusya ile Çin gibi aktörler Amerikan belgelerinde bir tehdit olarak yer almaya başlayacaktı.

ABD'nin Soğuk Savaş dönemi sonrası büyük stratejisi, ABD'nin uluslararası arenadaki üstünlüğünü korumaya, liberal düzeni sağlamlaştıırıp genişletmeye ve uluslararası ortamın düzenini bozabilecek olan tehlikeleri bastırmaya odaklanmıştı. Bu strateji ilk kez Pentagon'un 1992 Savunma Planlama Kılavuzu'nda ifade edildi. Ardından bu strateji, Soğuk Savaş sonrası göreve gelen her Amerikan Hükümeti tarafından odak, ton ve vurgu bakımından bazı değişiklikler içermekle birlikte benimsendi. Öte yandan bu strateji, değişim kadar sürekliliği de

²⁸¹ Joanne Gowa, "The Democratic Peace after the Cold War", *Economic & Politics*, 23/2 (2011), 155-156.

²⁸² Peter A. Gourevitch, "Reinventing the American State: Political Dynamics in the Post-Cold War Era", *Shaped by War and Trade: International Influences on American Political Development*, Ed. Ira Katznelson ve Martin Shefer, Princeton: Princeton University Press, 2002, 301.

²⁸³ Brandon C. Prins, Bryan W. Marshall, "Congressional Support of the President: A Comparison of Foreign, Defense, and Domestic Policy Decision Making during and after the Cold War", *Presidential Studies Quarterly*, 31/4 (2001), 660.

temsil eden somut hamlelerle devam ettirildi. Soğuk Savaş dönemi sonrası göreve gelen her Amerikan Hükümeti, tek kutuplu uluslararası düzenin sert güç omurgası olarak dünyayı çevreleyen askeri konumunu koruyacağına dair vurgu yaptı. Benzer bir şekilde, Soğuk Savaş dönemi sonrası her yönetim ABD'nin Soğuk Savaş dönemindeki ittifaklarını ve güvenlik taahhütlerini korudu ve hatta genişletti. Aynı zamanda Soğuk Savaş dönemi sonrası her Amerikan yönetimi, kilit bölgelerdeki istikrarı ve ABD etkisini sağlamlaştırdı ve liberal düzeni koruyacak olan güvenlik örtüsünü sağladı. 1990'lı yılların başından itibaren ABD'nin devlet politikası geçmişten radikal bir kopuş yaşamadı ve Soğuk Savaş sonrası dönem iddialı bir büyük stratejinin attığı temeller üzerine inşa edildi.²⁸⁴

ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin (*National Security Council*) 1992 yılında düzenlediği ve gizliliği 2008 yılında kaldırılan belgede “Güvenlik Politikaları Hedefleri” başlığı altında şu ifadeler yer verilmekteydi:²⁸⁵

ABD'nin ulusal güvenlik çıkarları, Başkan'ın 1991 Ulusal Güvenlik Stratejisi Raporu'nda belirtildiği üzere süreklilik arz etmektedir: ABD'nin özgür ve bağımsız bir ulus olarak, temel değerleri bozulmadan, kurumları ve halkı güvende olarak varlığını sürdürmesi; bireysel refah için fırsat ve yurtiçinde ve yurtdışında ulusal çabalar için kaynak sağlamak üzere sağlıklı ve büyüyen bir ABD ekonomisi; müttefik ve dost ülkelerle sağlıklı, iş birliğine dayalı ve siyasi açıdan güçlü ilişkiler; siyasi ve ekonomik özgürlüğün, insan haklarının ve demokratik kurumların geliştiği istikrarlı ve güvenli bir dünya. Bu ulusal güvenlik çıkarları, genel savunma çabalarımıza rehberlik eden, birbirini destekleyen dört stratejik hedefe dönüştürülebilir: En temel hedefimiz, kaynağı ne olursa olsun ABD'ye, vatandaşlarına ve kuvvetlerine yönelik saldırıları caydırmak ya da bertaraf etmek ve tarihi taahhütlerimizi ve anlaşmalarımızı yerine getirmektir. İkinci hedef ise demokratik ve benzer düşünen ulusları saldırganlığa karşı savunmada iş birliği içinde bir araya getiren, iş birliği alışkanlıkları yaratan, güvenlik politikalarının yeniden ulusallaşmasını önleyen ve herkes için daha düşük maliyetlerle ve daha düşük risklerle güvenlik sağlayan savunma düzenlemeleri sistemini güçlendirmek ve genişletmektir. Tehditleri önlemek ya da gerektiğinde bunlarla başa çıkmak için “kolektif yanıt” tercihimiz, bölgesel savunma stratejimizin temel bir özelliğidir. Üçüncü hedef ise herhangi bir düşman gücün çıkarlarımız açısından kritik öneme sahip bir bölgede hakimiyet kurmasını engellemek ve böylece ABD ve müttefiklerimizin çıkarlarına yönelik küresel bir tehdidin yeniden ortaya çıkmasına karşı engelleri güçlendirmektir. Bu bölgeler arasında Avrupa, Doğu Asya, Orta Doğu/Basra Körfezi ve Latin Amerika yer almaktadır.

²⁸⁴ Brands, “American Grand Strategy in the Post-Cold War Era”. *New Directions in Strategic Thinking* 2.0. Ed. Russel W. Glenn, Australia: Australian National University Press, 2018, 135-136.

²⁸⁵ <https://www.archives.gov/files/declassification/iscap/pdf/2008-003-docs1-12.pdf>. Erişim: 07.06.2024.

Böylesine kritik bir bölgenin kaynaklarının konsolide ve demokratik olmayan bir şekilde kontrol edilmesi güvenliğimiz için önemli bir tehdit oluşturabilir. Dördüncü hedef, demokratik hükümetlerin ve açık ekonomik sistemlerin yayılmasını ve güçlenmesini teşvik ederek ve başta kitle imha silahları olmak üzere yıkıcı teknolojilerin yayılmasını engelleyerek bölgesel istikrarsızlık kaynaklarını azaltmak ve çatışma çıkması halinde şiddeti sınırlandırmaktır. Bu amaçla diğer ulusları hukukun üstünlüğüne ve birbirlerinin ekonomik, sosyal, etnik ve siyasi çıkarlarına saygı göstermeye teşvik etmeliyiz.

Ulusal Güvenlik Konseyi'nin bu belgesinde de yer verildiği üzere “tarihi taahhütlerin ve anlaşmaların yerine getirilmesinin devam ettirilmesi” ABD'nin dış politikasındaki sürekliliğe işaret etmekteydi. Dünya, Soğuk Savaş dönemi sonrası tek kutuplu bir hal alsa da Soğuk Savaş döneminde oluşturulan temel politikalar 1991 yılı sonrasında da rehber alınmaktaydı. Bu çerçevede ABD'nin devlet politikasında Soğuk Savaş dönemi sonrasında radikal bir değişimin yaşandığını söylemek zor olacaktır. Çünkü ABD'nin küresel politikaları yeni dönemde de devam etmekteydi. Özellikle de değişim süreci analizi çerçevesinde bakıldığında bu durum daha net görülmekteydi. Amerikan yönetimlerinin genel dış politika yaklaşımı statükonun devam ettirilmesi yönündeydi.

Örneğin; ABD'nin öncülüğündeki NATO'nun genişlemesi 1991 yılı sonrasında da sürdürülmekteydi. Halbuki bu organizasyonun başlıca kuruluş amacı Sovyet tehdidi olarak ifade edilmekteydi ve artık Sovyetler Birliği dağılmıştı. Öte yandan Yunanistan özelinde bakıldığında, gelecek bölümlerde de değinileceği üzere, ikili savunma iş birliği anlaşmaları yenilenmekte yahut yenileri düzenlenmekteydi. Ancak tüm bunlarla birlikte yönetimlerden kaynaklanan değişimler de yaşanmaktaydı. Bu değişimlerde dış şoklar da etkili olmaktaydı. Örneğin, 1990'lı yıllarla birlikte Balkanlarda yaşanan krizler sebebiyle Clinton yönetiminin ilgisi bu coğrafyaya yönelecekti. Öte yandan, 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra Bush yönetimi ilgisini Orta Doğu'ya çevirecekti.

ABD'nin dış politika girişimleri genel çerçevede bir sürekliliğin varlığını yansıtıyordu. Fakat bunların hiçbiri Soğuk Savaş'ın ardından ABD'nin büyük stratejisinde bir değişiklik olmadığı yahut Soğuk Savaş'ın ardından göreve gelen yönetimler arasında mükemmel bir tutarlılık olduğu anlamına gelmiyordu. Örneğin; ABD, tek kutuplu dönemde dış politikada bazı yeni hamlelerde bulunmuştu. Soğuk Savaş döneminde karşılanması pek mümkün olmayan, Somali'den Libya'ya kadar birçok ülkede uygulanan insani ve askeri müdahale uygulaması belki de bunlar içerisinde en dikkat çekici olanıydı. Ancak farklılıklara odaklanmak, bu büyük stratejinin Soğuk Savaş dönemi sonrasında, Amerikan devlet yönetiminin daha geniş

geleneğine ne oranda yerleştiğini gizlemek olacaktı. 1950 yılında Ulusal Güvenlik Konseyi Raporu 68'in (NSC-68) yazarları şunu ifade etmişti: *"Amerikan sisteminin yaşayabileceği ve gelişebileceği bir dünya ortamını teşvik etme çabalarımız Sovyet tehdidi olmasaydı dahi muhtemelen izleyeceğimiz bir politika olacaktı."* Soğuk Savaş döneminin ardından ABD'nin bu büyük stratejisinin izlediği rota bu ifadenin geçerliliğini göstermişti.²⁸⁶ Örneğin; ABD, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden günümüze kadar, ekonomik ve kalkınma yardımları, tatbikatlar, resmi anlaşmalar, istekli koalisyonlar ve dünyanın dört bir yanında ittifaklarla desteklenen üsler kurdu. Aynı zamanda ABD dünyanın dört bir yanında kuvvetler konumlandırmaya devam etti, bununla beraber silah ve mühimmat stokladı. Soğuk Savaş dönemi sonrasında ABD kara kuvvetleri büyük oranda evlerine dönmüş ve İspanya'daki Torrejon Hava Üssü, Filipinler'deki Clark Hava Üssü ve Subic Körfezi Deniz Üssü gibi kilit tesisler kapatılmış olsa da ABD'nin denizasıırı üsleri, hava alanları ve ittifakların yanı sıra ileri konuşlandırılmış hava ve deniz kuvvetleri ağı hala çok geniştir. Bununla birlikte, ABD ciddi tehditleri aynı anda farklı enstrümanlar kullanarak karşılamayı tercih etmekteydi. Güvenlik sorunlarını önlemek, saptırmak veya etkisiz hale getirmek için istihbarat, diplomasi, ileri mevcudiyet ve ekonomik güce güvenmekteydi ve askeri güce son çare olarak başvurmakta idi.²⁸⁷ Bu kapsamda Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden 2022 yılına kadar geline süreçte, Amerikan dış politikasının başarılı bir iş birliği örneği olduğu da ileri sürülebilir. ABD, 1989'dan bu yana giriştiği her askeri müdahalede devletlerden oluşan geçici bir koalisyon kurmayı ve bu koalisyona liderlik etmeyi tercih etmişti.²⁸⁸ Bazı analistler, İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş dönemi sonrasına Amerikan dış politika yapım sürecinde sürekliliğin, yani zaman içerisinde sınırlı veya artan değişimin varlığını vurgularken, bazı analistlerse yalnızca değişimi vurgulamaktaydı.²⁸⁹

1991 yılı sonrasında ise ABD'nin dış politikadaki varlığını artırımı adımlarla sürdürdüğü açıktı. Çünkü bu yaklaşımı doğrulayacak çok sayıda örnek vardı. Örneğin, İspanya'daki üs kapatılmıştı ancak konuşlanmış olan hava ve deniz gücü ağı tümüyle tasfiye edilmemiştir. Radikal değişimden söz edebilmek için sistematik bir dönüşüm olmalıydı. Ancak ABD'nin dünya çapındaki askeri kuvvetlerini tümüyle geri çekmesi, Sovyetler Birliği dağılmış dahi olsa

²⁸⁶ Brands, "American", 136-137.

²⁸⁷ R. D. Hooker Jr., *The Grand Strategy of the United States*, Washington: National Defense University Press, 2014, 21-22.

²⁸⁸ David A. Lake, *Entangling Relations American Foreign Policy in its Century*, New Jersey: Princeton University Press, 1999, 15.

²⁸⁹ Jerel A. Rosati, James M. Scott, *The Politics of United States Foreign Policy*, Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2011, 11.

söz konusu olmamıştı. Bu gibi gelişmelerde aslında Amerikan dış politikasında sistematik bir dönüşümün yaşanmadığını gösteriyordu. Eğer bu dönemde Amerikan dış politikasının genel hatlarında radikal bir değişim yaşansaydı örneğin kendini izole etseydi, denizaşırı ülkelerdeki varlığına son verseydi (üsler, askeri yapılanmalar gibi.), Sovyetler Birliği'nin dağıldığı bir ortamda ABD de dünya üzerindeki küresel etkisini ya da hegemonyasını kaybedebilirdi. Bir başka örnek vermek gerekirse, Soğuk Savaş dönemi bitmiş ve Sovyetler Birliği dağılmıştı ancak Sovyet tehdidi gerekçesiyle kurulan NATO varlığını hala sürdürmekteydi. Bu gibi örnekler ele alındığında Soğuk Savaş dönemi sonrasında Amerikan dış politikasının genel hatlarındaki değişimin ancak sınırlı bir değişim olduğu iddia edilebilir.

Baskın bir küresel güç olarak ABD, uluslararası güvenlik ortamını şekillendirmeye çaba sarf ederek güvenlik problemlerini engellemeye ya da olabildiğince bertaraf etmeye çalışmaktaydı. ABD bunu gerçekleştiremediğinde ve mühim veya hayati çıkarları söz konusu olduğunda ise askeri güce sıklıkla başvuruyordu.²⁹⁰ İkinci Dünya Savaşı'nın bitişinden bu yana ABD, güvenlik çıkarlarını korumak, güvence altına almak ya da ilerletmek için pek çok kez askeri güç kullanmıştı. ABD 20. yüzyılda, hayati çıkarlarına yönelik tehlikeler net olduğunda, müdahale seçeneği halktan ve Kongre'den güçlü destek aldığı anda, ezici güç uygulandığında, güçlü müttefikler sürece dahil olduğunda ve stratejik hedefler iyi anlaşıldığında net bir başarı sağlamıştı. Her iki Dünya Savaşı, Soğuk Savaş dönemi ve Körfez Savaşı bu durumun örnekleriydi. ABD'nin hayati çıkarlarına yönelik doğrudan tehdidin daha az net olduğu, ezici güç uygulanmadığı, kamuoyu ve Kongre desteğinin yeterince olmadığı ve stratejik hedeflerin belirsiz olduğu durumlarda yenilgi ya da çıkmaz bir durum ortaya çıkmıştı. Bunun ise en somut örnekleri Kore, Vietnam, Beyrut, Somali, Irak ve Afganistan'dı. Ancak bazı durumlarda (Dominik Cumhuriyeti, Grenada, Panama, Haiti ve Kosova) bu sıralanan koşullar tam olarak geçerli olmamıştı. Bu vakalarda zayıf muhalefet ve aşırı güç kullanımı erken başarıya yol açmıştı ve kamuoyu desteğinin kaybedilmesini ya da çatışmanın durgunlaşmasını engellemişti.²⁹¹

Özetle, ABD'nin Soğuk Savaş dönemi sonrası yürüttüğü dış politika Soğuk Savaş dönemindeki dış politikasıyla benzer yönler taşıyabiliyordu. Yürütülen dış politikalarda kullanılan enstrümanlarda bir sürekliliğe işaret ediyordu. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde ABD'nin kullanmış olduğu en önemli enstrümanlardan biri ekonomik güçtü. Bu güçle hedef ülkelere sağlanan Amerikan yardımları bu ülkelerde ABD'nin hegemonyasını oluşturmaktaydı.

²⁹⁰ Hooker Jr., *The Grand*, 22

²⁹¹ Hooker Jr., *The Grand*, 22-23.

Böylelikle bu ülkelerin duruşları Amerikan çıkarlarına hizmet edebilmekteydi. Aynı şekilde ABD, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da ekonomik gücünü öncelikli enstrümanlar arasında kullanmaktaydı. Öte yandan askeri güce Soğuk Savaş döneminde de son çare olarak başvurulmaktaydı. Bu durumun en somut örneklerinden biri Yunan İç Savaşı sırasında ABD'nin Yunanistan'da izlediği politikalar olmuştur. ABD açısından Soğuk Savaş döneminden sonrada ekonomik gücünü kullanma geçerliliğini korumaktaydı. Bu dönemde artık Sovyetler Birliği yoktu ancak ABD tarafından dış politikada kullanılan enstrümanların önceliği değişmemişti. Örneğin; ekonomi bu enstrümanlar arasındaki önceliğini korumaktaydı. Bir Truman Doktrini ya da Marshall Planı kadar büyük olmasa da ABD kalkınma ajansları aracılığıyla Soğuk Savaş dönemi sonrasında da hedef ülkelere yönelik ekonomik desteğini sürdürmekteydi.

3.2. ABD'nin Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Balkan Politikası: Dış Şoklar Neticesinde Açılan Fırsat Pencereleri

Soğuk Savaş döneminin başlangıcından 1991 yılına kadar ABD'nin ağırlıklı olarak Yunanistan ile ilişkiler bağlamında sürdürdüğü Balkan politikası, 1991 yılından sonra açılan yeni fırsat pencereleri çerçevesinde genişleme imkânı bulacaktı. ABD ve NATO, 1991 yılından sonra patlak veren Bosna ve Kosova krizleri neticesinde, Balkanlarda Yunanistan dışında da nüfuz alanını daha etkin bir şekilde genişletme fırsatı yakalayacaktı. Bu durumun gerçekleşmesinde Sovyetler Birliği'nin de çökmesi önemli bir rol oynayacaktı. Çünkü Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte ağırlıklı olarak Sovyet nüfuzu altındaki Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinde Batı'yla ilişkileri güçlendirme ve ekonomiden siyasal yaşama kadar Batı odaklı dönüşüm çabaları gündeme gelecekti. Böylece ABD yaşanan bu dış şoklar neticesinde, Balkanların genelinde daha aktif bir politika izleyecek ve iktisadi varlığını da genişletecekti.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya kendi içerisinde yaşadığı sorunlar sebebiyle Balkanlardan çekilmek mecburiyetinde kaldı. Bu durum bir anlamda Balkanların Batı'ya devredilmesi anlamına geliyordu.²⁹² Bu bağlamda, 1989 yılında Doğu Avrupa'yı kasıp kavuran anti-komünist devrimin sonunda Yugoslavya'yı da etkileyeceği belliydi.²⁹³ Sovyetler Birliği'nde Gorbacov yönetimindeki değişiklikler ve Sovyet liderliğinin Sinatra Doktrini olarak bilinen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin kendi yollarına gitmelerine izin verme kararı, bölgede

²⁹² Arzu Al, Batuhan Balcı, "Political Economy Analysis of the Balkans: Struggle for Hegemony", International Congress on Political, Economic and Social Studies, 1/1 (2017), 30.

²⁹³ James W. Peterson, *American Foreign Policy Alliance Politics in a Century of War, 1914-2014*, New York: Bloomsbury Publishing, 2014, 105.

komünizmin sonunu getiren önemli faktörlerdendi.²⁹⁴ Sovyet gücünün 1980'lerin sonundaki çöküşü, büyük ölçekte stratejik yeniden düzenlemelere sebep oldu. Transatlantik ittifakının yön değiştirmesi ve Avrupa'da etnik milliyetçi çatışmaların ortaya çıkması, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle tetiklenen iki önemli gelişmeydi. Bunlar gözle görünür bir şekilde 1991 ile 1999 yılları arasındaki sekiz yılın beşinde Balkanlarda devam eden savaşlarda kesişmişti.²⁹⁵ İki kutuplu dünyanın sona erışı Balkanlarda krizlere sebep oldu. Bu durumun öncelikli nedeni Balkanlarda anti-komünist devrimlerin başlamasıydı. Böylelikle Soğuk Savaş döneminin son bulmasıyla ABD için Balkanlarda yeni fırsat pencereleri açılmaya başladı. ABD açısından Balkanlarda açılmaya başlayan bu fırsat pencereleri daha çok dış şoklar olarak nitelendirilebilecek gelişmelerin bir sonucuydu. Rusya'nın kendi iç problemleriyle uğraşmak zorunda kalması, Yugoslavya'nın dağılması ve Bosna ile Kosova krizleri bu dış şokların başlıca örnekleriydi.

3.2.1. Bosna Krizi ve ABD'nin Politikası

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi Yugoslavya'nın uluslararası arenadaki önemini azalttı. Yugoslav krizinin 1980'li yıllar boyunca artması ve 1991 yılının ikinci yarısına gelindiğinde bu krizin uluslararası bir boyut kazanması, Balkanlardaki daha geniş jeopolitik değişikliklerle aynı döneme denk gelmişti.²⁹⁶ 1992 yılının başlarında Yugoslavya'nın çöktüğü aşikardı. Sorun Hırvatistan ve Slovenya'nın tanınıp tanınmayacağı değil, nasıl ve ne zaman tanınacağı meselesiydi. Hızlı ve koşulsuz tanıma, Bosna-Hersek üzerindeki baskıyı muazzam ölçüde artırmıştı. Bu çerçevede ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa, Yunanistan, Türkiye, Rusya, İran ve bir dizi Orta Doğu ülkesi Hırvatistan ve Bosna-Hersek konusunda birbirinden oldukça farklı politikalar izlemişti.²⁹⁷ Yugoslavya'nın dağılması Balkan coğrafyasında gözle görülür bir güç boşluğunun ortaya çıkmasına sebep olmuştu. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Slovenya, Hırvatistan, Makedonya, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Karadağ olmak üzere altı cumhuriyet ile Kosova ve Voyvodina özerk bölgelerinden oluşmakta olan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Balkanların merkezi konumundaydı. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin kurucusu Tito'nun 1980 yılında hayatını kaybetmesinin ardından Devlet Başkanı olan Miloseviç "Büyük Sırbistan" oluşturmaya yönelik politikalar izlemeye başladı.

²⁹⁴ Sharon L. Wolchik, Jane Leftwich Curry, "Twenty-Five Years After 1989 Issues in Postcommunist Europe", *Central & East European Politics from Communism to Democracy* Ed. Sharon L. Wolchik, Jane Leftwich Curry Maryland: Rowman & Littlefield Publishing, 2015, 26.

²⁹⁵ Tobias K. Vogel, "Preponderant Power NATO and the New Balkans", *International Journal*, 55/1 (2000), 15.

²⁹⁶ Predrag Simic, "After the Cold War: Europe, the Balkans and Yugoslavia", *Italian Journal of International Affairs*, 27/4 (1992), 73.

²⁹⁷ Misha Glenny, *The Balkans: Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-2012*, Toronto: House of Anansi Press, 2012, 638.

Böylece Yugoslavya bir dağılma sürecine girdi ve bağımsızlığını ilan ederek ayrılan ilk devlet Slovenya oldu. Federal Yugoslav Ordusu ve Slovenya Ordusu arasında çatışmalar yaşandı. Ancak Slovenya Ordusu'nun daha iyi durumda olması nedeniyle bu çatışmalar uzun sürmedi ve Belgrad yönetimi Slovenya'nın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kaldı. Ardından Hırvatistan'ın da bağımsızlığını ilan etmesiyle bu ülkede yaşamakta olan Sırlar ile Hırvatlar arasında iç savaş çıktı. Federal ordu bu çatışmalarda Sırların tarafında yer aldı.²⁹⁸

ABD ve Batı Avrupa'daki liderler yeni gerçekliği kabullenmekte ya da bunu takip edecek sonuçları öngörmekte yetersiz kaldılar. Batı Avrupalı liderler Avrupa'nın güneydoğu köşesinde öncü bir rol üstlenme konusunda isteksizdi. Fransa'nın Sırbistan'la ve Almanya'nın da Hırvatistan'la tarihi bağları vardı. Daha da önemlisi, NATO eski Yugoslavya bölgesini, ağırlıklı olarak Batı merkezli tanımlanmış misyonu açısından “alan dışı” olarak değerlendirmişti. NATO'nun stratejisi ve yetenekleri doğudan gelecek "klasik bir istila" ile başa çıkabilecek şekilde ayarlanmıştı ve Vietnam'da olduğu gibi Balkanların da karakteristik özelliği olacak etnik temelli gerilla tarzı yeni bir savaşa hazırlıklı değildi.²⁹⁹ Soğuk Savaş döneminden sonra Balkan coğrafyası açısından en önemli olaylarından biri Yugoslavya'nın dağılmasıydı. Çok etnikli bir federasyonun içinden çıkan birçok ulus, Balkanlarda yeni bir dönemin başlamasına sebep oldu. Bu dönem aynı zamanda ABD öncülüğündeki Batı'ya Balkanlarda yeni nüfuz alanları elde etme şansı sağlayacaktı.

Yugoslavya'nın dağılması Sırlar, Hırvatlar ve Bosnalı Müslümanlar arasındaki uzun vadeli etnik ve dini gerilimlerin bir sonucuydu.³⁰⁰ 1 Mart 1992 tarihinde Müslüman Boşnaklar ve Sırlar arasında çatışmalar yaşanmaya başladı. Çatışmalar, Sırbistan'ın Sırlar lehinde tavır almasıyla birlikte tek taraflı saldırılara dönüştü. Belgrad tarafından desteklenen Sırp paramilitar grupların referandum ardından başlattığı saldırılar giderek şiddetini arttırdı. Aynı sene Hırvatlar ile Boşnaklar ve Sırlar ile Hırvatlar arasında da çatışmalar başladı. Yugoslavya'nın dağılma sürecine girmesiyle birlikte ABD, öncelikli olarak mevcut yapının korunmasına yönelik politikaları tercih etmişti. Fakat krizin yükselişe geçmesiyle birlikte bu politikadan vazgeçildi. ABD'nin Körfez sorunuyla ilgilenmek zorunda kaldığı bu dönemde, Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Balkanlarda da bir kriz başladı. Körfez Krizi 1991 yılının Nisan ayında sona erdi. Ancak buna rağmen ABD, Balkanlardaki duruma aynı sürat ve hassasiyetle tepki

²⁹⁸ Tayyar Arı, Ferhat Pirinççi, “Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkan Politikası”, *Alternatif Politika*, 3 (1) 2011, 3.

²⁹⁹ Peterson, *American Foreign Policy Alliance*, 105-106.

³⁰⁰ Denys Ivanov, “The U.S. and U.K. Strategies Towards Russia and the Balkans since 1991”, *Torun International Studies*, 1/13 (2020), 154.

vermedi. ABD yönetimi Balkanlardaki bu krizin başlarında konunun Avrupa'nın bir sorunu olduğunu ifade etmiş ve gelişmeleri Avrupa Birliği'nin inisiyatifine bırakmıştı.³⁰¹ Bu bağlamda, Avrupa Birliği açısından Yugoslavya'nın dağılışı, Avrupa'nın yeni bir coğrafyayı kendi siyasi haritasına dahil etmek zorunda kaldığı yeni bir tarihsel dönemin habercisi olmuştu. Fakat Balkanlardaki resmi ve gayri resmi kurumlar ve kültürler Avrupa'nın merkezindekinden farklı olduğu için bu problemin üstesinden gelmek biraz zordu.³⁰²

Avrupa Birliği, krizi çözmek için Lizbon ve Londra Konferansları, Vance-Owen ve Owen-Stoltenberg Planı gibi girişimlerde bulundu. Fakat bu girişimler sonuçsuz kaldı. Bu başarısızlıklardan sonra ABD'nin bölgeyle olan ilgisi arttı. Yugoslavya'da krizin patlak vermesinden Sırp saldırılarının başlamasına ve Boşnakların kitleler halinde katledilmesine kadar geçen süreçte ABD, bölgede yaşanan gelişmelere karşı kayıtsız kalmıştı. ABD'nin bu tutumu takınmasında etkili olan faktörlerden birisi, Washington'ın dikkatini Orta Doğu'ya ve Sovyetler Birliği'nden geri kalan nükleer silahlara yoğunlaştırmış olmasıydı. ABD'nin başlangıçtaki bu pasif tutumunun, ABD iç politikasında yaşanan gelişmelerle de ilgili olduğu ifade edilebilir. Bosna'da Sırp saldırılarının başladığı ve arttığı 1992 yılında ABD'de Başkanlık seçimleri vardı. Kasım 1992'de yapılacak olan seçimlerde ABD Başkanı George H. W. Bush yeniden seçilebilme ihtimalini göz önünde bulundurarak, ABD'nin hayati çıkarlarının olmadığı bir coğrafyaya Amerikan askerlerini göndererek oy kaybetmek istemiyordu.³⁰³ 1992 yılı itibarıyla Balkanlardaki durum oldukça karmaşık bir hal almıştı. Ayrıca ABD, doğrudan bir müdahale seçeneğini de başlangıçta düşünmemişti. Yugoslavya dağıldıktan sonra ortaya çıkan karışıklık çok etnikli bir yapıya sahipti. Gerek iç gerekse dış politika öncelikleri nedeniyle ABD yönetiminin bu duruma başlangıçta kayıtsız kaldığı görülse de çok etnikli bir probleme karşı politika üretmenin zaman almış olabileceği de söylenebilir.

Yugoslavya'da patlak veren olaylar, Aralık 1991'den sonra uluslararası bir boyut kazanmaya başladı.³⁰⁴ 7 Nisan 1992'de ABD ve birçok Avrupa ülkesi Bosna-Hersek'in bağımsızlığını resmen tanıdı. 22 Mayıs 1992'de Birleşmiş Milletler, Bosna-Hersek'i tam üye olarak kabul etti.³⁰⁵ Bu çerçevede Sırbistan'a karşı ilk eşgüdümlü uluslararası tepki BM yaptırımları şeklinde gerçekleşti. Rusya ve Hırvatistan, Bosna ve diğer cumhuriyetlerin tanınması politikasına karşı

³⁰¹ Arı, Pirinççi, "Soğuk Savaşı", 3-4.

³⁰² Eşref Yalınkılıçlı, "From Neo-Balkanization to Europeanization: Institutional Change and Regional Cooperation in the Western Balkans", *Journal of Balkan Research Institute*, 3/2 (2014), 130.

³⁰³ Arı, Pirinççi, "Soğuk Savaş", 4.

³⁰⁴ Yiğit Anıl Güzelipek, "Why Did Yugoslavia Collapse?", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 2/2 (2013), 112.

³⁰⁵ Kenneth E. Lawson, *Faith and Hope in a War-Torn Land: The US Army Chaplaincy in the Balkans, 1995-2005*, Washington: Combat Studies Institute Press, 2006, 23.

çıkmişti. Ancak Temmuz 1992’de yaptırımları veto etmedi. Kuşkulara rağmen Rusya, BM’nin Saraybosna çevresindeki Sırp mevzilerine karşı hava gücü kullanma tehdidinde bulunduğu 1994 yılına kadar Batı’nın Yugoslavya’daki politika girişimlerinin çoğunu destekledi. Yaptırım seçeneğine diğer Balkan ülkelerinden ve Macaristan’dan itirazlar geldi. Her şartta yaptırımlar, yarımada’daki merkezi konumu nedeniyle Sırbistan’ı izole etmenin zorluğunu gösteriyordu. Romanya, Bulgaristan, Makedonya ve Arnavutluk hem ticari ortak hem de kuzey Avrupa’ya giden başlıca kara ticaret yolu olarak Sırbistan’a son derece bağımlıydı.³⁰⁶ Yugoslavya krizine karşı Batı öncülüğündeki uluslararası kuruluşların ilk tepkisi yaptırımlar olmuştu. Ancak bu durum Balkanlarda yeni problemlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştu. Ticari kaygılar ve Sırbistan’ın stratejik konumu bu durumda başlıca etken olmuştu. Bu bağlamda 1992 yılının sonlarına yaklaşıldıkça Balkanlardaki durum daha da karmaşık bir hale gelmişti. ABD sürece aktif olarak katılma kararı alıncaya kadar Avrupa Birliği’nin ve diğer Batı öncülüğündeki uluslararası kuruluşların Balkanlardaki krizi sonlandırmaya yönelik girişimleri yetersiz kalacaktı.

4 Kasım 1992 tarihinde Bill Clinton ABD’nin 42. başkanı oldu. New York Times 15 Kasım 1992 tarihinde Clinton’ın seçim kampanyası esnasındaki sözlerini nasıl yerine getireceğine dair spekülasyonlar içeren bir makale yayınladı.³⁰⁷ Makale de Clinton’ın yeni bir Demokrat Parti adayı olarak kampanya yürüttüğü ve seçimi kazandığı ancak eski partinin hala hayatta olduğu ve Ocak ayında Washington’a geldiğinde Clinton’ı bekliyor olacağı ifade ediliyordu. Eski partinin Clinton’ı beklediğine dair ifade aslında kalıplaşmış fikirlere yapılan bir vurguydu ve bu bağlamda Clinton’ın vaatlerini nasıl yerine getirebileceğine dair yapılan bir atıftı.³⁰⁸ Ocak 1993’te Clinton yönetimi göreve başladığında Bosna’daki çatışmalar yaklaşık olarak bir yıldır devam etmekteydi. Bill Clinton başkanlık kampanyası esnasında selefi George H. W. Bush’un politikasını, özellikle Müslüman azınlıklara eşit davranılmaması ve şiddetin tırmanmasının engellenememesi sebebiyle ahlaki bir başarısızlık olarak değerlendirmişti. Bu politikayı değiştirme sözüyle göreve gelen yeni yönetimin, ABD’nin çatışmayı bitirmedeki rolüne ilişkin yeni bakışını Dışişleri Bakanı Warren Christopher Şubat 1993’teki bir konuşmasında şu şekilde ifade etmişti.³⁰⁹

³⁰⁶ Glenny, *The Balkans*, 639.

³⁰⁷ Natalie Pierce, “The Clinton Years: Assessing Success in the Bosnian Genocide Intervention”, *Global Tides*, 5/3 (2011), 6.

³⁰⁸ <https://www.nytimes.com/1992/11/15/us/the-transition-clinton-s-quandary.html>. Erişim: 26.09.2024.

³⁰⁹ Jonathan W. Keller, Bernd Kaussler, Yi Edward Yang, “American Power and Security during the Bosnian War (1993-1995): National Identity, Credibility, and the ‘Stalemate Machine’”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 19/4 (2017), 451.

ABD dünyanın polisi değildir. Dünyadaki her çatışmayı durdurmak için kuvvetlerimizi devreye sokamayız. Yine de biz ABD'yiz. Tekil güçlerimiz ve etkilerimiz var. Avrupa'nın istikrarına bağlıyız. Değerlerimiz ve çıkarlarımız, azınlıklara adil muamele için uluslararası bir standart oluşturulmasına yardımcı olmak için bize neden veriyor... Bu, ulusumuzun Soğuk Savaş sonrası Avrupa ve dünyadaki rolü açısından önemli bir andır... Bu, demokrasinin beslenmesine ve demokrasinin kök salıp gelişebileceği ortamların desteklenmesine olan bağlılığımızı test eder.

Başkan Clinton selefi Başkan Bush'un Bosna konusundaki politikasını her ne kadar eleştirmiş olsa da kendisi de göreve başladığı ilk aylarda doğrudan bir Amerikan katılımını çatışmaların içerisine yönlendirmeyecekti. Bu nedenle bu eleştirinin daha çok siyasi kaygılar neticesinde yapıldığı ifade edilebilir. Öte yandan, Amerikan dış politikasında süre gelen statükoyu değiştirmenin zorluğu daha önceki gelişmelerde de ortaya çıkmıştı. Ancak ABD'nin Bosna konusundaki tutumu Clinton döneminin ilerleyen yıllarında daha aktif bir hal alacaktı.

Bununla birlikte dönemin ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher'ın, Bosna konusunu Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin dünyadaki rolüne ilişkin bir test olarak görmesi ve demokrasinin gelişebileceği ortamları desteklemeye yönelik Amerikan bağlılığına ilişkin ifadeleri değişim süreci açısından anlam ifade etmekteydi. Bu ifadeler tıpkı Soğuk Savaş dönemindeki Truman yönetiminin söylemleriyle benzerlik göstermekteydi.

Örneğin; Truman'da Yunanistan konusu gündeme geldiğinde demokrasinin korunmasına ve bu konudaki Amerikan rolüne vurgu yapmıştı. Bu bağlamda yönetimden kaynaklı sınırlı değişimlerin saklı kalması koşuluyla, Clinton yönetiminin de dış politikada Soğuk Savaş döneminde oluşturulan statükoya temelde bağlı kaldığı ifade edilebilir. Bu çerçevede ABD açısından Balkanlarda yeni nüfuz alanları elde etme süreci, Soğuk Savaş döneminde Yunanistan'da başlayan süreçle benzerlik gösterecekti.

Clinton seçim kampanyası esnasında ilgileneceği dış meseleler içerisine Bosna krizini de dahil etmişti. Böylece Clinton'ın göreve gelmesiyle birlikte ABD'nin Balkan politikasında bir hareketlenme oldu. Fakat Clinton'ın getireceği değişim bir anda gerçekleşmemişti. Yeni Clinton yönetimi öncelikle Birleşmiş Milletler seçeneğine yer vermişti. ABD, Balkanlara doğrudan müdahale etmekten sakınmış ve Avrupa'daki çıkarlarını korumak amacıyla BM ve NATO'yu kullanmanın yanı sıra Avrupa Birliği'nin politikalarını desteklemişti. Bu bağlamda ABD'nin askeri hegemonya işlevi, Avrupa Birliği'nin yalnız başına sağlayamadığı bir ikame

rolü oynamıştı.³¹⁰ Dolayısıyla ABD, bir noktaya kadar Balkanlarda pasif kalmış fakat Avrupa hegemonyasının Bosna'daki katliamı engellemedeki başarısızlığı ortaya çıkınca bu tavrını esnetmişti.³¹¹ Öte yandan, 1992 yılından 1995'e kadar Bosna'da Birleşmiş Milletler Barış Gücü görev yaptı. Fakat akan kanı durdurmada başarılı olamadı. Başkan Clinton, BM'ye hemen öncesindeki Basra Körfezi Savaşı'nda olduğu gibi sert bir şekilde harekete geçmesi için çağrıda bulunmayı düşündü, fakat BM'nin barışı sağlama rolü üstlenmeye isteksiz olduğu açıktı. Bu nedenle ABD Başkanı Clinton, savaşın sonucu üzerinde gerçekten etkili olabilecek ve etnik kan dökülmesine son verebilecek olan NATO kuvvetlerinin konuşlandırılması fikrine sıcak baktı.³¹²

Başkan Clinton'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı (*National Security Adviser*) Anthony Lake, Başkanlığının ilk iki yılında Clinton'a bilgi vermek üzere Oval Ofis'e her geldiğinde Bosna konusu hep gündemdeydi. 1992 başkanlık kampanyası sırasında Clinton, Cumhuriyetçi Başkan George H.W. Bush'a Bosna konusunda hareketsiz kaldığı için eleştirilerde bulunmuş ve zulmü durdurma sözü vermişti. Demokrat Başkan göreve geldikten sonra temelde farklı bir politika izlemeyi reddetmişti ve eski Yugoslavya'da yaşanan insani felaket karşısında giderek daha fazla hayal kırıklığına uğramıştı. Bununla beraber Anthony Lake, Bosna konusunun Clinton döneminde bir kanser haline geldiğini ve tüm dış politika sürecini baltaladığını ifade etmişti.³¹³ Ocak 1993'ün son günlerinde ABD Dışişleri Bakanlığı ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı (*CIA*), Başkan Clinton'a iletmek üzere Bosna'ya yönelik muhtemel çözüm önerilerine ilişkin bilgi topladı. Bu çerçevede göz önünde bulundurulacak olan politika seçenekleri şunlardı: 1) uçuşa yasak bölgeyi faaliyete geçirebilmek için hava kuvvetlerine yetki verilmesi, 2) ABD kuvvetlerinin BM barışı koruma misyonlarına dahil olması, 3) etnik kıyımları soruşturacak bir organın kurulması ve 4) Clinton'ın seçim kampanyasında da yer alan silah ambargosunun kaldırılması. Nihayetinde, Başkan Clinton'ın Bosna için belirlediği politika tercihleri şunlardı: 1) insani yardımı desteklemek, 2) uçuşa yasak bölge uygulamasını hayata geçirmek, 3) bölgeye yönelik siyasi bir çözüm bulmak ve bunu Avrupalı müttefikler ile müzakere etmek ve 4) ABD kara kuvvetlerinin desteğiyle hayata geçirilecek bir barış anlaşması yapmak.³¹⁴

ABD, Sırp'ların saldırısı altındaki kuşatılmış sivillere havadan yardım yapmaya başladığında aynı zamanda uçuşa yasak bölge uygulamasını da yürürlüğe koydu. Uçuşa yasak bölge, Yugoslav ve Sırp güçlerinin sivilleri katletmesini önlemeye yardımcı oldu. Bu esnada

³¹⁰ Arı, Pirinççi, "Soğuk Savaş", 4-5.

³¹¹ Al, Balcı, "Political", 36.

³¹² Peterson, *American Foreign Policy Alliance*, 108.

³¹³ Vincent Boucher, Charles-Philippe David, Karine Premont, *National Security Entrepreneurs and the Making of American Foreign Policy*, Chicago: McGill-Queen's University Press, 2020, 197.

³¹⁴ Pierce, "The Clinton", 7-8.

Milosevic ve Bosna'daki Sırp milliyetçisi güçler, Soğuk Savaş dönemi Avrupa'sının dördüncü büyük cephaneliği de dahil olmak üzere Yugoslav ulusal ordusunun kaynaklarına sahipti. Bir milyondan fazla insan bombalandı ve evlerinden sürüldü; yüz binlerce sivil öldürüldü ve yaralandı. 1994 yılına gelinen süreçte Sırp milliyetçisi güçler Bosna topraklarının yaklaşık yüzde 70'ini ele geçirdi. Sırp güçleri ele geçirdikleri bölgelerde kendilerinden olmayan nüfusa karşı soykırım uyguladı. ABD Büyükelçisi Albright'ın da belirttiği gibi; *“Dünya her gün sivillerin öldürülmesine, köylerin yakılmasına, apartmanların bombalanmasına, kilise ve camilerin yıkılmasına ve toplu tecavüz haberlerine tanık oldu.”*³¹⁵

Bosna'daki saldırılara nasıl son verileceği tartışılırken, Sırp saldırıları da şiddetini giderek arttırmaktaydı. Bu çerçevede 5 Şubat 1994 tarihinde Saraybosna'da bir pazaryerine yapılan Sırp saldırısı sonucunda 68 kişi hayatını kaybetti ve 200'den fazla kişi de yaralandı. Bu olay ABD'yi Bosna konusunda daha net bir tutum almaya zorladı. Bu saldırılar sonucunda uluslararası kamuoyunda Sırlara duyulan öfke daha da arttı. Bu saldırıların bir sonucu olarak ABD, Sırlara karşı bir hava harekâtı düzenlenmesi amacıyla konuyu Güvenlik Konseyi'nin gündemine getirmişti. Fakat bu öneri Rusya ve Çin'in karşı çıkması sonucunda hayata geçirilemedi. Tüm bu gelişmelere karşın NATO kuvvetleri Güvenlik Konseyi'nin 836 sayılı kararına dayanarak, 28 Şubat 1994 tarihinde Sırp hedeflerini vurmaya başladı.³¹⁶ 1995 yılının bahar aylarında çatışmalar yoğunlaştı. Temmuz ayında Srebrenica'da Sırlar tarafından organize edilen etnik katliamın tüm dünyaya ifşa edilmesiyle birlikte Bill Clinton'ın eylemsizliği hem uluslararası hem de iç siyasi cephede gün geçtikçe daha pahalıya mal oluyordu.³¹⁷ Bu gelişmeler neticesinde Clinton yönetimi hem NATO'nun hem hava kuvvetlerinin bölgede konuşlandırılmasına karar verdi. Kara kuvvetlerinin ise ancak bir barış anlaşmasının sağlanmasından sonra konuşlandırılmasına karar verildi. Hava kuvvetlerinin kullanılmasıyla beraber Saraybosna ve diğer kilit şehirlerin çevresindeki kritik mevziler seçici bir şekilde bombalandı. Bu bombardıman Sırların barış masasına oturmasını sağladı. Çatışmanın tüm ana aktörleri 1995 yılının sonunda ABD'nin Ohio eyaletinde bir araya geldi. Böylece ülkenin bir Sırp Cumhuriyeti ve bir Müslüman-Hırvat Cumhuriyeti olarak ikiye bölünmesi konusunda anlaşma sağlandı. Ayrıca Dayton'un iki kilit hükmü daha vardı. Bunlar; derhal ateşkes sağlanması ve NATO Uygulama Gücü'nün kabul edilmesiydi.³¹⁸ Bu kapsamda

³¹⁵ Lawson, *Faith*, 23.

³¹⁶ Arı, Pirinççi, “Soğuk Savaş”, 7-8.

³¹⁷ Boucher, David, Premont, *National Security*, 198-199.

³¹⁸ Peterson, *American Foreign Policy Alliance*, 109.

NATO Aralık 1995'ten Aralık 2004'e kadar Dayton Barış Antlaşması'nın uygulanmasında kilit bir rol oynamıştı.³¹⁹

Clinton döneminde ABD'nin ilk kadın Dışişleri Bakanı olan Madeleine Albright, Bosna'daki Sırp saldırganlığının olumsuz etkilerini ve Dayton Barış Antlaşması'nın gerekliliğini şu şekilde ifade etmişti.³²⁰

Bosna Savaşı'nı üç faktör sona erdirmiştir. Bunlardan ilki Bosnalı Sırpların aşırıya kaçmasıydı. Yıllarca Batı'nın beceriksizliği üzerine başarılı bir şekilde bahis oynamışlardı, ancak ne zaman ellerini çekeceklerini bilmiyorlardı. İkincisi ise değişen askeri durumdu. Ağustos başında Hırvatistan, etnik Sırplar tarafından ele geçirilen toprakları geri almak için bir saldırı başlattı. Üçüncü faktör ise Bill Clinton'ın liderlik etme isteğiydi... Srebrenica'dan sonra Başkanın hayal kırıklığı had safhaya ulaşmıştı.

Bosna'daki kriz Dayton Barış Antlaşması ile her ne kadar son bulsa da Balkanlardaki karışıklık son bulmayacaktı. Bu krizin hemen ardından Kosova'da bir karışıklık ortaya çıkacak ve ABD liderliğindeki Batı, Balkanlarda yeni bir problemle daha karşı karşıya kalacaktı.

3.2.2. Kosova Krizi ve ABD'nin Politikası

Dayton Barış Antlaşması, Bosna krizini görelî olarak çözüme kavuşturmuştu. Ancak Balkanlarda tam olarak istikrarın sağlandığı söylenemezdi. Dayton Antlaşması'ndan birkaç yıl sonra bu kez Kosova'da bir kriz patlak verdi. 1989 yılında iktidara gelen Milosevic'in milliyetçi çıkışları ile Kosova'daki halkı kışkırtmaya başlaması bu krizin doğmasının ilk nedenlerindendi. Milosevic, 1989 yılında Kosova'nın özerkliğini kaldırdı. Bu durum Kosovalı Arnavutların protestosuna sebep oldu. Bununla beraber Belgrad'ın Kosova üzerindeki baskısı da arttı. Kosova'da biri 1990 diğeri 1992 yılında olmak üzere iki ayrı referandum düzenlendi. Bu referandalarda halkın büyük bir çoğunluğu bağımsızlık yönünde oy kullandı.³²¹ Eyalet nüfusunun büyük bir çoğunluğunu Kosovalı Arnavutlar oluşturuyordu. Bu çerçevede Arnavutlar, ulusal self-determinasyon ilkesine başvurarak Sırbistan'dan tam bağımsızlık talep etmekteydi. Fakat Sırplar, Kosova'yı uluslarının ayrılmaz bir parçası olarak görüyordu. Çünkü Sırplar tarihi ve kültürel açıdan Kosova'yı kendilerine bağlı görüyordu. Bu nedenle Sırplar, etnik Arnavutların bağımsızlık isteklerini kabul etmiyor ve vilayetten vazgeçmiyorlardı.³²²

³¹⁹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm. Erişim: 15.06.2024.

³²⁰ Lawson, Faith, 26.

³²¹ Arı, Pirinççi, "Soğuk Savaş", 9.

³²² Christopher Layne, "Blunder in the Balkans The Clinton Administration's Bungled War against Serbia", Cato Institute, 345 (1999), 4.

Kosovalılar, Milosevic'in sert Sırp yönetimini yeniden dayatmasından kaçmaya çalıştı. Yugoslavya'nın dağılması ve onu oluşturan cumhuriyetlerin kendi başlarının çaresine bakmaya başlamasıyla Kosovalılar da bağımsızlık istedi. Gerçekten de Yugoslavya çözülmeye başladığında ABD, Kosova'nın Bosna'dan daha tehlikeli olduğunu düşünmüştü. Aralık 1992'nin sonlarında dönemin ABD Başkanı George H. W. Bush, Milosevic'i Kosovalılara yönelik şiddetli bir baskının Amerikan askeri müdahalesini tetikleyeceği konusunda uyarmıştı. Ancak Kosova'nın statüsü Dayton Konferansı'nın gündemine girmedi. Avrupalılar ve Amerikalılar kendilerini yeni bir Balkan çatışmasının içine sokmaya hevesli değildi. Dahası, uluslararası hukuka göre Kosova, Sırbistan'ın bir parçasıydı ve diğer ülkelerin Kosova'nın içişlerine karışmaya yasal hakları yoktu. Clinton yönetiminin Bosna'daki Müslümanlara verdiği desteği haklı göstermek için öne sürdüğü aynı ilke (*saldırıya karşı uluslararası kabul görmüş sınırların savunulması*), Kosova'daki Müslümanların Sırlara karşı verdikleri mücadeleden destek görmelerini engelledi. Ancak Clinton yönetimi yine de Kosovalıları destekledi.³²³ Bosna krizi ABD'nin küresel üstünlüğü elinde tuttuğunu göstermişti. Bu kriz, Avrupa'da dahi olsa ABD olmadan problemlerin çözülemeyeceği fikrini ortaya çıkarmıştı. Bununla birlikte Kosova çok büyük bir toprak parçası olmasa da ABD için stratejik önem arz ediyordu. ABD'nin bu kriz esnasında Kosovalı Arnavutlardan yana tavır takınması, uzun vade de bölgedeki Arnavutlar ile uzun vadeli bir ittifak ilişkisinin doğmasına zemin hazırlayacaktı. Ayrıca Kosova krizi her ne kadar Kosova bölgesinde ortaya çıksa da daha geniş anlamda Yunanistan, Makedonya ve Arnavutluk'u da etkileyebilirdi.³²⁴

1995 yılında Dayton Barış Antlaşması'nın imzalanmasından bir yıl sonra Kosova Kurtuluş Ordusu (*Kosovo Liberation Army / KLA*) olarak bilinen bir oluşum ortaya çıktı.³²⁵ Bu oluşum, bölgeyi Sırlardan kurtarmak için kendini güç kullanmaya adanmış bir gerilla hareketiydi. 1997 yılına gelindiğinde 15,000 ila 20,000 arasında üyesi vardı. KLA ülke dışından (özellikle komşu Arnavutluk'tan) silah temin etti ve Kosova'daki Sırlara yönelik vur-kaç saldırıları düzenlemeye başladı. Kosova Kurtuluş Ordusu'nun Sırları kovma ve kendi başına bağımsızlık kazanma umudu yoktu. Kosova Kurtuluş Ordusu bundan ziyade Sırları daha çok kışkırtarak, Batı'nın müdahale etmesine fırsat vermeyi amaçlıyordu. Olan da tam olarak buydu. Kosova Kurtuluş Ordusu'nun taktikleri Sırların sert bir tepki vermesine yol açtı.³²⁶ 5 Mart 1998

³²³ Michael Mandelbaum, *Mission Failure America and the World in the Post-Cold War Era*, New York: Oxford University Press, 2016, 111-112.

³²⁴ Arı, Pirinççi, "Soğuk Savaş", 10-11.

³²⁵ Rodney P. Carlisle, J. Geoffrey Golson, *The Reagan Era from the Iran Crisis to Kosovo*, California: ABC-CLIO, 2008, 208.

³²⁶ Mandelbaum, *Mission*, 113.

tarhinde büyük bir Sırp polis gücü Drenica’da bir saldırı başlatarak 22 Arnavut savaşıyı öldürdü ve sivil halkın Vucitrn’a doğru kaşıına neden oldu. Drenica’daki Sırp saldırısının, Milosevic’in de neredeyse hemen hemen tahmin ettiğı üç sonucu oldu. Birincisi, binlerce genç Arnavut erkeğın saflarına katılmasıyla Kosova Kurtuluş Ordusu gün geçtikçe daha da güçlendi. İkincisi, bu saldırı Batı Avrupa’nın ve ABD’nin çatışmaya müdahalesini artırdı. Üçüncüsü, Karadağ toplumunun kutuplaşması ve komşu ülkelerde özellikle Arnavutluk ve Makedonya’da artan gerginlik nedeniyle bölgesel istikrar bozuldu.³²⁷ Bu durum da ABD liderliğindeki NATO’yu Kosovalıların nihai yararına olacak şekilde çatışmanın içine çekecekti. Bu şekilde KLA tarihteki en başarılı gerilla örgütlerinden biri haline geldi. Kosova Kurtuluş Ordusu’nun baş müttefiki, başarısından en çok sorumlu olan ve ABD’nin Balkanlarda savaşıa girmesi için herkesten daha fazla ve etkili bir şekilde bastıran kişi, Bill Clinton’ın Dışışleri Bakanı Madeleine Albright’tı.³²⁸ Kosova krizi esnasında Clinton yönetimi önce uluslararası arenada çözüm arayışı içerisine girdi. Bu çerçevede, Bosna krizi sırasında kurulan ve ABD ile birlikte İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya ve İtalya’nın da yer aldığı “Temas Grubu” yeniden aktif hale getirildi. Bununla beraber Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi çerçevesinde de problem ele alındı.³²⁹

ABD ve NATO 1998’in ilk aylarında güç kullanımını reddetti, ancak Bosna’dan çıkarılacak dersleri kullanmaya kararlı olan Madeleine Albright, Avrupalıları ve ABD’yi birlikte hareket etmeye zorlamak için öncülük etti. Kosova konusundaki ilk Temas Grubu toplantısı 9 Mart 1998’de yapıldı. Toplantı öncesinde Bakan Albright kamuoyuna şu açıklamayı yaptı: “*Sırp yetkililerin Bosna’da yapamadıklarını Kosova’da yapmalarına seyirci kalmayacağız.*” Başkan Clinton da benzer bir şekilde şunları söyledi: “*Balkanlarda son günlerde gördüğümüz ve Bosna’da yaşananları anımsatan görüntülerin bir daha yaşanmasını istemiyoruz.*” Toplantı sırasında Albright, Bosna konusunda çok sayıda sonuçsuz toplantı yapıldığını ve uluslararası toplumun Balkanlardaki etnik temizliğin ilk işaretlerini görmezden geldiğini belirtti. Albright, “*Tarih bizi izliyor*” diyerek bu kez geçmiş hatalardan ders alınması gerektiğini savundu. Ayrıca Bakan Albright, Milosevic’i Dayton’a getiren şeyin somut önlemler olduğunu ve Milosevic’in yanıt vereceğı tek dilin de bunlar olduğunu savundu.³³⁰

³²⁷ Glenny, *The Balkans*, 655.

³²⁸ Mandelbaum, *Mission*, 113.

³²⁹ Arı, Pirinççi, “Soğuk Savaş”, 12.

³³⁰ Dag Henriksen, *NATO’s Gamble Combining Diplomacy and Airpower in the Kosovo Crisis 1998-1999*, Marylnad: Naval Institute Press, 2007, 247.

Tıpkı Bosna krizi gibi Kosova krizi de ABD'nin Balkanlardaki nüfuz alanını genişletici bir rol oynayacaktı. Özellikle Soğuk Savaş döneminin başlangıcında ve süresince ABD'nin Balkan politikasının ağırlık merkezi Yunanistan'dı. Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle Balkanlarda oluşan güç boşluğu ve ortaya çıkan dış şoklar ABD'nin Balkanlarda genişleyebilmesi için yeni fırsat pencereleri açtı. Bu bağlamda Bosna'dan sonra ortaya çıkan Kosova krizi ABD için Soğuk Savaş dönemi sonrasında Balkanlarda açılan ikinci fırsat penceresi olacaktı.

ABD'nin Kosova politikasındaki en büyük engel Çin ve Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde herhangi bir müdahale olasılığına şiddetle karşı çıkmasıydı. Bosna probleminden farklı olarak Rusya, ABD'nin liderliğindeki bir askeri müdahale opsiyonuna tamamen karşı çıktı. Bu tavrın altında yatan neden Rusya'nın Belgrad yönetimine karşı değişen bakış açısıydı. Bosna krizi sırasında Rusya, Soğuk Savaş dönemi sonrası politikalarını henüz yeni belirlemeye çalışıyordu. Bu nedenle bu kriz sırasında aktif bir politika izleyememişti.³³¹ Rusya ve Sırbistan'ın uzun süredir devam eden kültürel ve diplomatik bağları vardı. Slav ve Hristiyan dostları olarak Ruslar, on dokuzuncu yüzyılda Sırp'ların Osmanlıdan ayrılmasını desteklemişti.³³² Bu bağlardan dolayı Rusya, ABD ve onun askeri kanadı olarak gördüğü NATO'nun eski Sovyet Cumhuriyetlerine nüfuz etmesini istemiyordu. Rusya, bu durumu NATO'nun genişlemesi olarak değerlendiriyordu ve kendisi açısından bir tehdit olarak niteliyordu. Bu nedenle Kosova krizi esnasında Rusya, ABD'nin liderliğine sıcak bakmıyordu.³³³

Rusya her ne kadar ABD liderliğine sıcak bakmasa da Kosova krizi ABD ve NATO'nun müdahil olmasıyla son bulacaktı. Bu dönem de ABD, Balkanlardaki krizler karşısında Rusya'ya oranla daha aktif olacaktı. Rusya her ne kadar Soğuk Savaş döneminde Sovyet etkisi altında olan Balkan ülkelerine Batı'nın nüfuz etmesini istemese de krizler ABD öncülüğündeki NATO'nun ve dolayısıyla Batı ittifakının Balkanlarda genişlemesini sağlayacaktı.

Milosevic saldırgan tavırlarına devam etmekte ve Batı'nın şiddet ve baskıyı sona erdirmeye taleplerini görmezden gelmekteydi. Bu gelişmeler üzerine 11 Haziran 1998 tarihinde ABD Savunma Bakanı William Cohen, ABD ve NATO'nun Arnavutları korumak adına güç kullanma hakkının olduğunu ifade etti. Ayrıca Cohen, NATO'nun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi yahut Amerikan Kongresi'nin onayı olmaksızın hava saldırılarını gerçekleştirme yetkisi olduğunu savunmuştu. Cohen'in bu görüşleri ertesi gün Dışişleri Bakanı Albright tarafından da dile getirildi. Albright da BM Şartı'nın üyelere meşru müdafaa hakkı tanıyan 51.

³³¹ Arı, Pirinççi, "Soğuk Savaş", 12.

³³² Carlisle, Golson, *The Reagan*, 212.

³³³ Arı, Pirinççi, "Soğuk Savaş", 12.

Maddesi uyarınca ABD'nin askeri harekate başlama yetkisi olduğunu dile getirdi. Bununla birlikte Allbright, Cohen'in BM Güvenlik Konseyi'nin bu yönde alacağı bir kararın arzu edilebilir olduğu ancak zorunlu da olmadığı çerçevesindeki görüşünü yeniledi. Bu esnada ne NATO'nun Kuzey Atlantik Konseyi ne de BM Güvenlik Konseyi askeri bir harekate izin vermiş değildi. Aynı zamanda Kongre'nin de bir onayı söz konusu değildi.³³⁴ Ancak tüm bu gelişmelere karşın söylem bazında kalan güç kullanma tehditlerinin Kosova konusunda Belgrad'ı bir adım attırmaya yetmeyeceği zamanla görüldü.³³⁵

Nihayetinde, Kongre Başkan Clinton'a yetki verdi ve tüm sorumluluğu Başkana bıraktı. Clinton yönetimi Haziran ayı içerisinde bir saldırı tehdidinde bulundu ve bunun sonucunda Milosevic askeri hareketliliğini azalttı. Ancak bazı müttefikler NATO'nun saldırıları yürütmek için yasal yetkisinin olmamasından rahatsızdı. Örneğin, Haziran 1998'de Fransa Başbakanı Lionel Jospin prensip olarak Sırlara yönelik saldırıları desteklediğini ancak bunun BM Güvenlik Konseyi'nin vereceği bir yetkiyle yapılmasını uygun gördüğünü belirtti. Bu düşünceler Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Almanya Şansölyesi Gerhard Schroeder tarafından da tekrarlandı. Bu kaygıları gidermek amacıyla ABD ve İngiltere, yalnızca Çin'in çekimser oyuyla kabul edilen 1199 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararını destekledi. Bu karar, Sırların güç kullanımını durdurması ve durumun istikrara kavuşturulması için siyasi bir anlaşma yapılması çağrısında bulunuyordu. Aynı zamanda bu karar Birleşmiş Milletler Şartı'nın üye devletlere güç kullanma yetkisi veren 7. Bölümü uyarınca alınmıştı. Ancak bu karar özel güç kullanım yetkisi vermiyordu. BM Güvenlik Konseyi'nin bu kararını, Milosevic'in NATO'yla iş birliği yapmaması halinde Yugoslavya'ya hava saldırısı düzenlenmesine yetki veren NATO'nun 13 Ekim 1998 tarihindeki aktivasyon emri izledi.³³⁶ Yine Ekim 1998'de Başkan Clinton, Richard Holbrooke'u³³⁷ Milosevic'le görüşme yapmak üzere bölgeye gönderdi. Holbrooke, 13 Ekim'de Milosevic'in Yugoslav güçlerinin BM Güvenlik Konseyi kararlarına uyacağı ve Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı'nın (AGİT) Sırların bu kararlara uyup uymadığını denetleyebileceği bir anlaşmanın yapıldığını açıkladı. Bu anlaşma neticesinde birçok Kosovalı evlerine dönebilmiş olsa da anlaşma bölgeye barış getirmeye yetmemişti.³³⁸ Holbrooke ve

³³⁴ Ryan C. Hendrickson, *The Clinton Wars The Constitution, Congress and War Powers*, Nashville: Vanderbilt University Press, 2002, 119.

³³⁵ Dick Leurdijk, Dick Zandee, *Kosova: Crisis to Crisis*, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2001, 94.

³³⁶ Hendrickson, *The Clinton*, 121.

³³⁷ Amerikalı diplomat, büyükelçi.

³³⁸ Mandelbaum, *Mission*, 115.

Milosevic arasında yapılan Ekim 1998 ateşkes anlaşmasının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Sırp rejimi Kosova'da geniş çaplı etnik temizlik ve soykırım hazırlarına devam etti.³³⁹

Böylelikle ABD önderliğindeki Batı, yavaş yavaş NATO aracılığıyla savaşa çekilmiş olacaktı. Sırp larla yapılan birçok müzakereye rağmen sonuç alınamamaktaydı. Bu durum da ABD dış politikasında tercih edilen son seçenekler arasında yer alan askeri güç kullanımı için zemin hazırlıyordu. Bu bağlamda askeri güç seçeneğine geçilmeden önce diplomasi nin zorlandığı açıkça görülmekteydi.

Müttefikler yavaş yavaş bir tür askeri operasyona hazırlanırken, krizi çözmeye yönelik diplomatik girişimler de hala masada bulunmaktaydı. İngiltere Başbakanı Tony Blair ve Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac bir dizi ikili görüşme esnasında tüm ilgili tarafların bir tür anlaşmaya varmak üzere bir araya geleceği bir barış konferansı düzenlenmesi gerektiğini ifade etti. Bunun bir sonucu olarak Fransa'nın Rambouillet kentinde bir konferansın toplanmasına karar verildi.³⁴⁰ Rambouillet Konferansı 6 Şubat'ta başladı ve 23 Şubat 1999 tarihine kadar devam etti.³⁴¹ Konferansa Fransız ve İngiliz Dışışleri Bakanları eş başkanlık yaptı.³⁴² NATO'nun hava saldırısı tehditlerinin oluşturmuş olduğu baskı neticesinde Sırbistan delegasyonu da konferansa katılmaya zorlanmıştı. Bununla birlikte Kosovalı Arnavut delegasyonu da konferansta hazır bulunmuştu.³⁴³ Rambouillet'deki uluslararası konferans, Sırp hükümetinin meşru Yugoslavya toprağı olarak gördüğü Kosova'da NATO birliklerinin konuşlanmasına izin vermeyi reddetmesiyle sonuçsuz kaldı. Kosovalı Arnavutlar da gelecekteki bağımsızlıkları ve egemenlikleri hakkında karışık bir sonuç elde etti. Nihayetinde Kosova'daki cinayetler ve etnik temizlikte durdurulamadı. Mart 1999'da ABD Temsilciler Meclisi Üyesi Christopher Smith, Müttefik Güç Operasyonu başlamadan önce Sırp ların sınır dışı ettiği 450,000 etnik Arnavut'un mülteci durumuna düştüğünü belirtmişti.³⁴⁴

Rambouillet Konferansı Kosova krizi açısından bir dönüm noktası olmuştu. Aslında bu konferans, Batı'nın son ana kadar diplomatik yollarla bir çözüm aradığını gösteriyordu. Ancak Rambouillet'in sonuçsuz kalması ve Kosova'daki katliamların devamı artık askeri hareketin

³³⁹ Paul Williams, "The Norm of Justice and the Negotiation of the Rambouillet/Paris Peace Accords", LJIL, 13 (2000), 208.

³⁴⁰ Niall Mulchinock, *NATO and the Western Balkans from Neutral Spectator to Proactive Peacemaker*, London: Palgrave Macmillan, 2017, 114

³⁴¹ Armend R. Bekaj, "The KLA and the Kosovo War From Intra-State Conflict to Independent Country", Berghof Conflict Research", 8 (2010), 25.

³⁴² Marc Weller, "The Rambouillet Conference on Kosovo", International Affairs, 75/2 (1999), 227.

³⁴³ Reshat Nurboja, "Negotiations Between Kosovo and Serbia from Rambouillet to Independence 1999-2008", European Journal of Social Sciences, 1/2 (2018), 54-55.

³⁴⁴ Mulchinock, *NATO*, 114-115.

başlamasına neden olacaktı. Böylece Balkanlardaki ABD ve NATO etkisi daha da genişleyecekti.

24 Mart 1999 tarihinde daha önceki bir aşamada kararlaştırıldığı üzere NATO'nun ilk hava saldırıları başlatıldı. Ekim 1998 ortalarında aktivasyon emirlerinin yürürlüğe girmesinden sonra, operasyonel açıdan hava saldırılarının fiilen başlaması yalnızca diplomatik düzeydeki gelişmelere bağlıydı. Hava saldırıları öngörülenden çok daha uzun bir süre olan on bir hafta boyunca devam edecekti. Bu süreçte NATO kritik bir rol oynadı.³⁴⁵ Öte yandan Rusya'da Yeltsin Hükümeti bombardımanın başlamasından hemen sonra NATO ile yapısal bağlarını kopardı. Bu durum sonucunda bazı değerlendirmelerde Rusya'nın 'Batı ile bağlarını kopardığı' öne sürüldü. Ancak bu o kadar ciddi bir durumu ifade etmiyordu.³⁴⁶ 12 Nisan 1999 tarihinde Kuzey Atlantik Konseyi, Milosevic'in uluslararası toplumun şartlarını kabul etmediği sürüce hava saldırılarının devam edeceğini açıkladı. Bu kapsamda Batı'nın Milosevic'ten bekledikleri şunlardı; *şiddet ve baskıya derhal son verilmesi, askeri, polis ve paramiliter güçlerin Kosova'dan geri çekilmesi, Kosova'da uluslararası bir askeri varlığın konuşlandırılmasının kabulü, tüm mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin koşulsuz ve güvenli bir şekilde geri dönmesi ve insani yardım kuruluşlarının bu kişilere engelsiz erişiminin kabul edilmesi ve Kosova için uluslararası hukuk ve Birleşmiş Milletler Şartı ile uyumlu bir siyasi çerçevenin oluşturulmasında Rambouillet anlaşmaları temelinde çalışmaya istekli olduğuna dair inandırıcı bir güvence vermesi.*³⁴⁷

NATO'nun uyguladığı hava harekâtı genel olarak iki aşamaydı. Operasyonun ilk aşaması Kosova'daki askeri hedefler ve Yugoslav hava savunma sistemiyle sınırlıydı. Milosevic geri adım atmayı reddedip Kosova'daki etnik temizlik politikasını 'At Nalı Operasyonu' ile tırmandırınca bombardımanın ikinci aşaması başladı. Bu aşamada Sırp elektrik şebekesi gibi sivil-askeri çift kullanımlı altyapı hedef alındı. Üçüncü aşama bir kara savaşı önerisiydi fakat bu hiçbir zaman uygulamaya konulmadı. Bu çerçevede hava savaşı toplam 78 gün sürmüştü.³⁴⁸ Mayıs ayının sonuna gelindiğinde, ABD'nin Balkanlardaki varlığı önemli ölçüde artmıştı. Mayıs ayının 27'si itibariyle ABD birlikleri toplam 717 askeri uçaktan oluşuyordu. Bunlar içerisinde toplam 309 avcı/bombardıman uçağı, 261 destek uçağı ve 44 keşif uçağı bulunuyordu. Washington ayrıca 103 adet de helikopter göndermişti. Haziran ayında hava

³⁴⁵ Leurdijk, Zandee, *Kosova*, 94.

³⁴⁶ Martin A. Smith, *Russia and NATO since 1991 From Cold War through Cold Peace to Partnership*, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006, 80.

³⁴⁷ Leurdijk, Zandee, *Kosova*, 94-95.

³⁴⁸ Mulchinock, *NATO*, 115

savaşı sona erdiğinde NATO'nun Kosova'da toplam 912 adet uçağı bulunuyordu ve 312 adet uçak da yoldaydı. Hava harekâtını desteklemek amacıyla ABD, Avrupa genelinde yirmi dört üs kullanmıştı. ABD'nin kullandığı üs sayısı ve devletler şu şekildeydi: İngiltere'de üç, İspanya'da bir, Fransa'da iki, Almanya'da dört, İtalya'da altı, Macaristan'da iki, Yunanistan'da bir ve Türkiye'de iki. Buna ek olarak, uzun menzilli bombardıman uçakları görevleri sıklıkla eyalet üslerinden, özellikle de Missouri'deki Whitman Hava Kuvvetleri Üssü'nden yürütülüyordu.³⁴⁹

10 Haziran 1999 tarihinde, Yugoslavya güçlerini geri çekmeye başladı ve NATO kara birlikleri güneyde Makedonya'dan ve batıda Arnavutluk'tan Kosova'ya girmeye başladı. KFOR olarak adlandırılan bu Barış Koruma Kosova Gücü'nün bölgeye girmesi ve Sırlar ya da başka hiç kimse tarafından engellenmeden operasyonlarına başlaması bekleniyordu. Ancak aksine, NATO müttefikleri ile Rusya arasında çatışmaya yol açabilecek bir sürpriz ortaya çıktı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Gücü *United Nations Security Force (SFOR)*, Barış Gücü'nün bir parçası olarak Bosna'da konuşlanan Rus hava komandoları 11 Haziran'da buradan doğrudan Sırbistan'ın başkenti Belgrad'a hareket etti. Ruslar o dönemde Kosova'ya girmeyeceklerini açıklamışlardı. Ancak NATO'yu şaşırtacak şekilde Ruslar ertesi gün tam da bunu yaptı. Kosova'nın başkenti Priştine'ye giden Ruslar, Slatina havaalanını işgal etti. Sırlar, özellikle de Kosova'daki Sırp azınlık bu duruma çok sevindi. Daha sonra 12 Haziran'da Makedonya'daki NATO birlikleri Kosova'ya doğru ilerlemeye başladı. Diplomatik temaslar hemen başladı. ABD Başkanı Bill Clinton neler olup bittiğini Rusların ne istediğini ve olası hareket tarzlarının neler olabileceğini öğrenmek amacıyla Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin ile kişisel görüşmelerde bulundu.³⁵⁰

Bazı gözlemcilerin gözünde Kosova krizi, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Rusya ile NATO arasındaki ilişkilere yönelik en büyük tehdidi oluşturuyordu.³⁵¹ Yaşanan kriz ise duyulan endişenin haklılığını ortaya koyuyordu. Rusya görüşmelerini NATO ittifakı ile değil doğrudan ABD ile yürüttü. 18 Haziran'a gelindiğinde KFOR'a (*Kosova Force*) yaklaşık 3,000 Rus askerinin de katılacağı bir ön anlaşmaya varıldı. 7 Temmuz'a gelindiğinde, Bulgar ve Macar hava sahalarını geçme izni verilen ilave Rus birlikleri Fransız, Alman ve Amerikan bölgelerinde görev yapmak üzere Kosova'ya ulaştı. Böylelikle Rusya dikkate alınması gereken

³⁴⁹ Glenn J. Antizzo, *U.S. Military Intervention in the Post-Cold War Era*, Louisiana: Louisiana State University Press, 2010, 181-182.

³⁵⁰ Carlisle, Golson, *The Reagan*, 211-212-213.

³⁵¹ Paul Latawski, Martin A. Smith, *The Kosovo Crisis and the Evolution of the Post-Cold War European Security*, Manchester: Manchester University Press, 2003, 92.

bir güç, diğer Slavların koruyucusu ve uluslar topluluğunun yapıcı bir üyesi olduğunu göstermişti. Böylece NATO'da da önemli bir rahatlama oldu.³⁵² Nihayetinde, Rus birlikleri Bosna'da olduğu gibi Kosova'da da çok uluslu barış gücüne dahil edilmiş oldu.³⁵³ 20 Haziran 1999'da Sırp birliklerinin hepsi gitmişti. Kosovalı Arnavutlar da evlerine geri dönüyordu. Temmuz ayı ortasına kadar 600,000'den fazla insan eski evlerine yerleştirilmiş oldu.³⁵⁴

Soğuk Savaş döneminin hemen sonrasında Balkanlarda ortaya çıkan bu krizler, ABD'ye yeni nüfuz alanları elde edebilme olanağı tanıdı. Balkanlarda Batı'nın etki alanı Soğuk Savaş süresince Yunanistan'la sınırlı kalmıştı. Ancak hem Bosna hem de Kosova krizleri Yugoslavya bölgesi olarak tanımlanan alanda artık Batı'nın etkin olmasına olanak sağlamıştı. Bu durumun oluşmasında Rusya'nın da Soğuk Savaş döneminden sonra henüz politikalarını belirleyememiş olması etkili olmuştu. Nihayetinde her iki krizde diplomasiyle çözülememiş, ABD ve dolayısıyla NATO bölgeye bir kurtarıcı sıfatıyla giriş yapmıştı.

Bu durum da ABD'nin Yunanistan'la sınırlı olarak ifade edilebilecek olan Balkan politikasını değiştirmişti. Bir Yunanistan kadar olmasa da artık Yugoslavya bölgesi, Batı'nın sosyal, siyasal, ekonomik, askeri ve kültürel nüfuz alanı içerisindeydi. Bu bağlamda Batı'nın askeri hareketle gelen başarısı beraberinde iktisadi yardımları getirecekti. Başta ABD olmak üzere Batı'nın iktisadi yardımları bölgedeki hükümetleri destekleyecekti. Soğuk Savaş döneminde Yunanistan'da desteklenen kamu politikaları gibi Bosna-Hersek ve Kosova gibi diğer Balkan ülkelerindeki kamu politikaları da Batı'nın sunduğu iktisadi olanaklarla desteklenecekti.

3.2.3. ABD'nin Balkanlardaki İktisadi Varlığı

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin dış politikasında iktisadi yardımlar önemli bir yer teşkil etti. Daha önce de belirtildiği üzere ABD'nin dış politikasında iktisadi yardımların bir araç olarak kullanılması fikri Soğuk Savaş döneminde, özellikle George F. Kennan tarafından Sovyet genişlemesinin durdurulması için önerilmişti. Ancak bu politika seçimi ABD tarafından Soğuk Savaş dönemi sonrasında da sürdürüldü. Soğuk Savaş döneminin başlangıcında Balkanlar çerçevesinde bakıldığında ABD'nin iktisadi yardımları ağırlıklı olarak Yunanistan'a yönelikti.

90'lı yıllara gelinmesiyle birlikte ABD, Yunanistan'a yönelik yaptığı iktisadi yardımları sürdürdü ve bu yardımlar diğer Balkan ülkelerine de yayıldı. Bosna ve Kosova krizlerinden sonra bölgenin ekonomik yardımlara ihtiyacı artmıştı. Bu bağlamda ABD, dış politikasının bir

³⁵² Carlisle, Golson, *The Reagan*, 213.

³⁵³ Mandelbaum, *Mission*, 123-124.

³⁵⁴ Carlisle, Golson, *The Reagan*, 213.

aracı olarak iktisadi yardım seçeneğini uygulamaya koyacak ancak bu durum birtakım tartışmalara da neden olacaktı. Bu tartışmalar ağırlıklı olarak iktisadi yardım yükünün Avrupa’da mı yoksa ABD’de mi olması gerektiği şeklinde gerçekleşecekti.

Balkanların dış yardım ihtiyacının ne olduğu konusu özellikle savaşların sona erdiği ve yeniden inşadan söz edilmeye başlandığı zamanlarda özel bir ilgi görmüştü. Bölgede bu anlamda iki önemli durum yaşanmıştı: *1995 yılında Bosna’daki savaşı sona erdiren Dayton Barış Antlaşması’nın imzalanmasından sonraki dönem ve 1999 yılında Kosova çatışmasının ardından yaşananlar*. Her iki durum da hayatın normale dönmesi ile barışın sağlanması için bir önkoşul olarak yeniden yapılanma ve yardım ihtiyacına ilişkin tartışmalara yol açmıştı.³⁵⁵ Savaştan yalnızca Kosova değil aynı zamanda Arnavutluk ve Makedonya da büyük oranda etkilenmişti. Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan ve Romanya da savaşın etkilerini hissetmiş, büyük bütçe dışı ve ödemeler dengesi açıklarıyla karşı karşıya kalmıştı. Bu bağlamda Kosova’daki savaştan tüm komşu ülkelerin ekonomileri etkilenmişti. Bu etkilerin bazıları şunlardı: *Arnavutluk ve Makedonya’da bulunan çok sayıda mülteci, sosyal ve ekonomik altyapı üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştu, ticaretteki aksamalar, Bosna Hersek ve Makedonya ekonomilerine zarar vermişti, Bulgaristan ve Romanya, Yugoslavya çevresinde alternatif ve daha maliyetli transit rotalar bulmak zorunda kalmıştı ve yabancı yatırımcıların güven eksikliği, turist akışının azalması ve sermaye piyasası borçlanmalarında daha yüksek bir ülke risk primi olumsuz bir etki yaratmıştı*.³⁵⁶

ABD ve 1993 yılında kurulan Avrupa Birliği “Güney Doğu Avrupa’ya barış, istikrar, demokrasi ve ekonomik yenilenme getirme” konusunda aynı çıkarı paylaşmaktaydı. Fakat ABD geleneksel bir küresel güç, AB ise genç ve bölgesel bir güç olduğu için her ikisinin de özel çıkarları vardı. AB için arka bahçesindeki çatışma gerçeği ve potansiyeli, Balkanların sürekli bir ilgi alanı olmasına sebep olmuştu.³⁵⁷ ABD’nin Balkan politikasının şekillenmesinde ise Kongre önemli bir rol oynamıştı. Bazı üyeler Clinton yönetiminin bölgedeki çatışmaları durdurmak için müdahale etme çabalarını desteklerken diğerleri ise buna karşı çıkmıştı. Kongre üyeleri bölgeye yönelik açık uçlu bir taahhüde temkinli yaklaşmıştı. Kongre üyeleri, ABD’nin

³⁵⁵ Risto Karajkov, *Foreign Aid to the Balkans 1990-2005: Who Gave Aid, to Whom, and Why: Disaggregation of Foreign Assistance Flows to the Region of the Balkans in the Period of Transition*, Doktora Tezi, University of Bologna, 2009, 145.

³⁵⁶ John A. Merkwon, *Balkan Stability and the “Second Marshall Plan”*, Pennsylvania: U.S. Army War College, 2000, 6.

³⁵⁷ Lily Gardner Feldman, “Cooperative Differences in U.S. and EU Balkans Policies: An American Perspective on the Political Dimension”, AICGS German Issues, 26 (2001), 2.

bölgeye yönelik yardım ve asker sayılarını tüm ülkeler tarafından sağlananın yaklaşık yüzde 15'i ile sınırlandırmıştı. Böylece Kongre maliyetleri kontrol altında tutmaya çalışmıştı.³⁵⁸

Clinton yönetimi, ABD dış politikasında *hayati, önemli ve insani* olmak üzere üç çıkar türü belirlemişti. Hayati anlamda çıkar, ABD'nin bekası açısından son derece önemli olup, genel olarak Avrupa güvenliği için geçerli görülürken, özel olarak Balkanlar için geçerli görülmemişti. Bunun yerine ABD'nin, Bosna ve Kosova'daki çatışma sonrası faaliyetleri, ABD'nin dünyadaki genel varlığını etkileyen fakat hayatta kalmasını etkilemeyen “önemli” çıkarlar adına sürdürülmüştü. Hayati ve önemli çıkar kümeleri Balkanlarda, ABD Dışişleri Bakanı Albright'ın, Güneydoğu Avrupa'ya “*bütün ve özgür bir Avrupa'nın yapbozunda eksik olan büyük parça*” olarak atıfta bulunmasıyla birlikte birbirine bağlanmıştı.

Ayrıca Albright, Amerikan birliklerinin ve NATO'nun etnik temizlikle mücadele edilmesi ve gelecekte güç kullanma olasılığının azaltılması için Balkanlarda bulunması gerektiğini vurgulamıştı. Öte yandan Başkan Clinton, Avrupa'nın Balkanların yeniden inşasında aslan payını üstlenmesi gerektiğini düşünüyordu. Haziran 1999'da ABD Dışişleri Bakanı Albright, Clinton'ın bu argümanına ilişkin iki gerekçe öne sürmüştü. Bunlardan birincisi, Avrupa'nın yeniden inşada en büyük rolü üstlenmek istediğini söylemiş olmasıydı. İkincisi ise ABD'nin bombardıman kampanyasında başrolü üstlenmesiydi ve oradaki işin büyük kısmını gerçekten yapmasıydı ve bu bir iş bölümüydü.³⁵⁹ Ancak bu argüman ABD'yi, Balkanların yeniden inşasında finansman yardımından tümüyle soyutlamak anlamına da gelmiyordu.

Nitekim, 30 Temmuz 1999 tarihinde Başkan Clinton Saraybosna'daki konuşmasında şunları ifade etti:³⁶⁰

“... Güneydoğu Avrupa ülkeleri tıpkı 50 yıl önce Marshall Planı'ndan yararlananların yaptığı gibi ortak güvenlik ve refah dolu bir gelecek için birlikte çalışma ve planlama sorumluluğuna sahiptir. Bölge liderlerinin bölgesel iş birliğini geliştirmeye yönelik somut planlarla inisiyatif almalarından memnuniyet duyuyorum. Ayrıca ekonomik reformlarını hızlandırma ve yatırım ortamlarını iyileştirme sorumlulukları da bulunmaktadır. Ve tam da bunu yapma konusundaki kararlılıkları beni memnun ediyor. Geri kalanımız da bu ülkelerin kendi ayakları üzerinde durmalarına yardımcı olmak, ticaretin önündeki engelleri kaldırmak ve yatırımları teşvik etmek için üzerimize düşeni yapmalıyız... Ticaret Bakanımın ticareti ve özel yatırımları teşvik etmek üzere bölgesel bir konferans düzenlemesini istedim. AB'li

³⁵⁸ Steven Woehrel, “Future of the Balkans and US Policy Concerns”, Congressional Research Service, the Library of Congress, 2008, 1.

³⁵⁹ Feldman, “Cooperative”, 2-3.

³⁶⁰ <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/11558>. Erişim: 24.06.2024.

ortaklarımızın da bu çabanın başarıya ulaşması için benzer adımlar atmasını bekliyorum... Son olarak, Kosova'nın yeniden inşasına ve Güneydoğu Avrupa'nın kalkınmasına başlıca katkıda bulunan Avrupa Birliği'ndeki ortaklarımıza liderlikleri ve isteklilikleri için teşekkür etmek istiyorum. AB ile ekonomik entegrasyon, bölgedeki refahı arttırmak için en büyük umudu sunmaktadır. Aynı zamanda ABD de üzerine düşeni yapacaktır çünkü bölünmemiş, demokratik ve barışçıl bir Avrupa'nın inşasının tamamlanmasına yardımcı olmak bizim de menfaatimizdir. Bu bölgede çatışmaların sona erdiğini görmek istiyoruz. Bölge ülkelerinin güvenlik ve ticaret alanlarında demokratik ortaklarımız olmasını istiyoruz. İstikrar Pakti'ni güçlü bir şekilde destekliyor ve destek sözü veriyoruz. Paktin başarılı olması için AB Dönem Başkanlığı, İstikrar Pakti koordinatörü ve en önemlisi de bu bölgedeki dostlarımızla birlikte çalışmayı sabırsızlıkla bekliyoruz.”

Clinton'ın, Saraybosna'da yapmış olduğu bu konuşmadaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere ABD, Balkanlara yönelik iktisadi yardımdan kendisini tümüyle soyutlamıyor ancak Avrupa'dan da öncülük etmesini bekliyordu. Bu bağlamda Balkanlardaki askeri liderliğin sonuca ulaşabilmesi bir anlamda Batı'nın iktisadi hegemonyasını da bu bölgede oluşturmaya bağlıydı. Bölgenin yeniden ayağa kaldırılması için iktisadi desteğin gerekliliği açık bir biçimde görünüyordu.

Öte yandan, coğrafi açıdan Avrupa'yla iç içe sayılabilecek bir konumda olması sebebiyle Balkanların, “Avrupalılaştırılması” önem arz etmekteydi. Bu nedenle Balkanların yeniden yapılandırılma sürecinde önceliğin Avrupa'ya verilmesi bu durumu hızlandırabilirdi. Bütünleşme süreci her ne kadar Avrupa eliyle gerçekleştirilmek istense de ABD'nin de hatırı sayılır ölçüde finansman desteği sağlaması söz konusu olacaktı.

ABD, Başkan Clinton'ın 30 Temmuz 1999'da Saraybosna'da açıkladığı hedeflere ulaşmak için Avrupa Birliği destekli İstikrar Pakti'ni başlıca politika uygulama aracı olarak kullanmaktaydı. ABD politikasının ve İstikrar Pakti'nin hedefleri üç alan etrafında şekillenmekteydi: *demokratikleşme ve insan hakları, ekonomik yeniden yapılanma, kalkınma ve iş birliği ile güvenlik konuları*. Beyaz Saray yönetimi, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası *European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)* ile birlikte bölgedeki işletmelerin daha rekabetçi ve yaşayabilir bir hale gelmeleri için çalışacaktı. Bununla birlikte, proje finansmanı sağlamak amacıyla kullanılacak olan bir güven fonu oluşturulması konusunda çalışılacaktı. Başkan Clinton ise Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın bölge için ek 80 milyon dolar hedeflemesi koşuluyla, ilk yıl 15 milyon dolar olmak üzere ve toplamda 50 milyon dolara kadar katkıda

bulunmaya hazır olduğunu belirtmişti.³⁶¹ ABD'nin bölgedeki etkinliğinin artmasıyla birlikte, yönetim bazında konunun geleceğiyle ilgili olarak tartışmalarda ortaya çıkacaktı. Özellikle Bosna ve Kosova krizlerinin sona ermesiyle birlikte gerek Başkanlık gerekse Kongre düzeyinde, ABD'nin Balkanlardaki geleceği hakkında farklı fikirler ortaya atılacaktı. Aynı zamanda bu tartışmalar ABD'nin bölgedeki iktisadi yardımlarının ne ölçüde olması gerektiği sorunsalını da içerecekti. 2000 yılındaki başkanlık kampanyası, ABD'nin Güneydoğu Avrupa'ya müdahil olmasıyla ilgili olarak temel tartışmaların ipuçlarını veriyordu. Cumhuriyetçi aday, Teksas Valisi George W. Bush ve kampanyasındaki diğer kişilerin sahip oldukları düşünce şuydu: *ABD'nin bölgedeki çıkarları çevreseldi, devam eden yükümlülükler Amerikan ordusuna göreceli olarak çok büyük bir yük getiriyordu ve Avrupa daha fazlasını yapmalıydı ki Amerikan muharip birlikleri en azından geri çekilebilsin.* Bu düşünceler, 2000 yılının ortalarında Temsilciler Meclisi ve Senato'nun bölgedeki Amerikan varlığının devamına ilişkin yaklaşımıyla yenilgiye uğratıldı. Başkan Yardımcısı Al Gore, Clinton yönetiminin görüşlerini belirterek, ABD'nin iş bitene kadar Balkanlarda kalması gerektiğini savundu.³⁶² Bu kapsamda ABD'nin Balkanlarda kalma kararı aynı zamanda iktisadi yardımları da beraberinde getirecekti.

ABD'nin Balkanlara yönelik yardım ve kalkınma destekleri temel olarak ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) aracılığıyla kanalize edilmekteydi ve altyapının yeniden inşası, ekonomik ve özel sektör kalkınma programları ile demokrasi ve sivil toplum inşası programları şeklinde gerçekleştirilmekteydi. 1999 ve 2002 mali yılları arasında USAID'in Bosna, Hırvatistan, Kosova, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'a sağladığı fon 1,8 milyar doları aşmıştı.³⁶³ Örneğin, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (United States Agency for International Development/USAID) Bosna'da 100.000'den fazla mültecinin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişinin evlerine dönmesi için gerekli olan 1.600'den fazla altyapı onarım projesini (372 milyon dolar değerinde) finanse ettiğini bildirmişti.³⁶⁴ 2001 yılında USAID'in Doğu Avrupa Demokrasisine Destek Programı tüm fonlarının yaklaşık yarısını Bosna'ya aktarmaktaydı. Programın tamamının değeri AB'nin yalnızca Kosova'ya yaptığı yardıma eşitti. ABD ayrıca başka yollarla da yardım sağlamaktaydı. NATO, Kosova'daki askeri çalışmalar

³⁶¹ Merkwan, *Balkan*, 7.

³⁶² Ivo H. Daalder, "The United States, Europe, and the Balkans", *Problems of Post Communism*, 49/1 (2002), 2.

³⁶³ Edward Meyer, William L. Nash, *Balkans 2010*, Washington: The Council on Foreign Relations, 2002, 93.

³⁶⁴ Panagiotis Liargovas, Nikolaos Tzifakis, "Reconstructing the Balkans: Lessons for Donors and Recipients", *Southeastern Europe*, 37/3 (2013), 255.

için yaklaşık 6 milyar dolar harcadı. Bu maliyetin aslan payını ise ABD karşıladı.³⁶⁵ Nihayetinde, 90'lı yıllardan itibaren uluslararası toplum Balkanların yeniden inşası için sorumluluğun büyük bir kısmını üstlenmişti. Bölgede eş zamanlı olarak güvenlik (hukuk ve düzenin yeniden tesisi), siyasi (yönetişim), ekonomik (rehabilitasyon ve kalkınma) ve sosyal koşulların (adalet ve uzlaşma) iyileştirilmesine yönelik gayretleri kapsayan karmaşık, bütüncül ve çok boyutlu bir süreç yürütülmüştü. Balkan ülkeleri daha önce görülmemiş oranlarda uluslararası kalkınma yardımından yararlanmıştı. Kişi başına düşen rakamlara bakıldığında, gelişmekte olan hiçbir ülke veya bölge Bosna-Hersek ve Kosova kadar büyük miktarda yardım almamıştı.³⁶⁶

90'lı yıllarla birlikte başlayan Balkanlardaki çatışmalar ABD öncülüğündeki NATO'yla sonlandırılabilmişti. ABD'nin askerî açıdan yükün büyük bir bölümünü üstlenmesi Balkanların yeniden inşasında Avrupa'yla iş bölümü yapmak istemesine neden olmuştu. Fakat bu tam anlamıyla iktisadi yardım konusunda ABD'nin kendisini bölgeden soyutlamasına neden olmamıştı. Bu bağlamda özellikle ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (*USAID*), Amerikan yönetimlerince bölgeye yönelik fon sağlama konusunda etkin olarak kullanılmıştı. Gerek Avrupa Birliği'nin gerekse ABD'nin yapmış olduğu iktisadi yardımlar, özellikle Yugoslavya bölgesi olarak nitelendirilen bölgede yaşayan ulusların yapılarını dönüştürmeye başlayacaktı. Sağlanan destekler bu bölgedeki hükümetlerin uygulayacakları kamu politikalarını destekleyecekti. Nihayetinde, Batı ile iş birliği ve bütünleşme çerçevesinde ABD ve AB'nin sağlayacağı fonlar, Balkan ülkelerindeki siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları şekillendirecekti.

3.3. Soğuk Savaş Dönemi Sonrasında Rusya ile Mücadele Kapsamında ABD'nin Balkanlardaki Genişlemesi ve AB ile İlişkileri

Sovyetler Birliği'nin çökmesi, Avrupa düzeninin gelişiminde yeni bir aşamaya yol açmıştı. Avrupa'da komünizmin çöküşü, Amerikalı siyaset bilimci Fukuyama'nın (1992) ileri sürdüğü gibi "tarihin sonuna değil", yeniden keşfine yol açmıştı. Eski komünist devletlerde yeni bir siyasi gündem gelişmişti. Milliyetçilik, etnik çatışma, devlet içi çatışma ve ayrılıkçılık Doğu-Orta Avrupa, Balkanlar ve eski Sovyetler Birliği'nin bazı bölgelerinde siyasetin önemli özellikleri haline gelmişti.³⁶⁷ Balkanlardaki siyasi durum ve güvenlik ortamı Avrupa'nın tamamını olduğu kadar NATO'yu da ilgilendiren bir konuydu. Balkan ülkeleri, Yugoslavya'nın

³⁶⁵ John Peterson, "US and EU in the Balkans: America Fights the Wars, Europe does the Dishes? European University Institute, 49 (2001), 13.

³⁶⁶ Liargovas, Tzifakis, "Reconstructing", 255.

³⁶⁷ Fergus Carr, Kostas Ifantis, *NATO in the New European Order*, London: Macmillan Press, 1996, 22.

dağılmasıyla nihayete eren Soğuk Savaş'ın sonuçlarından etkilenmişti. Güneydoğu Avrupa'da ve özellikle de en hassas bölge olan Balkanlarda istikrarsızlık öncelikle Avrupa'nın sorunu olmakla birlikte NATO ve ABD açısından da bir sorun teşkil etmekteydi.³⁶⁸ Bu bağlamda, 1990'lardan sonra NATO'nun Balkanlardaki politikası, bu bölgede ittifak dışında kalmış olan ülkelerin ittifaka dahil edilmesini içeriyordu.³⁶⁹ NATO her ne kadar Soğuk Savaş döneminin bir ürünü olarak ortaya çıkmış olsa da etkinliği Soğuk Savaş sonrasında da hissedildi. Balkanlar çerçevesinde bakıldığında, Bosna ve Kosova krizlerindeki NATO müdahalesi bu durumun somut bir örneğiydi. Soğuk Savaş söylemler bazında bitirilmişti, ancak NATO öncülüğündeki Batı bir yandan Bosna ve Kosova'daki krizlere müdahale ederken, diğer yandan da bu ülkelerin Batı'ya entegrasyonu doğrultusunda çalışmalar yürütmüştü. Aslında bu durum bir anlamda Soğuk Savaş bitse de mirasının devam ettiğini gösteriyordu. Bunun yanı sıra Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, ABD için Balkanlarda yeni bir fırsat penceresi açıldı. Böylelikle NATO, Soğuk Savaş dönemi sırasında Balkanlarda bulamadığı genişleme imkanını Soğuk Savaş dönemi sonrasında bulacaktı. Öte yandan, tüm bu gelişmeler ABD açısından Yunanistan'ın önemini korumasını sağlayan unsurlardan biri olacaktı. Soğuk Savaş dönemi sonrasında ABD, Balkanlardan Orta Doğu'ya kadar uzanan müdahalelerinde Yunanistan'dan bir üs ve müttefik olarak faydalanacaktı.

1993-1997 yılları arasında Başkan Bill Clinton'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak görev yapan Anthony Lake, NATO'nun genişlemesinin doktoriner bir rasyonalizasyonunu ortaya koyan ilk aktif politikacı oldu. Lake, istikrar bölgesini genişletmenin gerekliliğine işaret ederek, bunun Amerikan ihracatını artırmaya ve Amerikan istihdamı yaratmaya yardımcı olacağını, yaşam koşullarını iyileştireceğini ve yurtdışında siyasi liberalleşme taleplerini körükleyeceğini savundu. Aynı zamanda, yeni demokrasilerin eklenmesi ABD'yi daha güvenli hale getirecekti çünkü demokrasiler birbirlerine savaş açmama ya da terörizme sponsor olmama eğilimdeydi. Bu temelde Anthony Lake, Soğuk Savaş için tipik olan çevreleme doktrininden, serbest piyasa demokrasileri topluluğunun genişletilmesi doktrinine doğru bir geçiş önerdi.³⁷⁰ Öte yandan Rusya'nın Batı ile olan ilişkileri, Clinton yönetiminin 1994 yılında NATO üyeliğini yakın bir gelecekte eski Doğu Avrupa Sovyet uydu devletlerini de kapsayacak şekilde genişletme kararı almasıyla ciddi bir şekilde gerildi. Clinton'ın bu kararı görünürde Orta ve Doğu Avrupa'da demokrasi, insan hakları ve serbest piyasa ekonomilerinin genişlemesini teşvik etmek için

³⁶⁸ Stojan Slaveski, Stefaniya Agrotova, "NATO and the Western Balkans: Still Unfinished Business", Security Dialogue, 8/2 (2017), 44.

³⁶⁹ Gjeta G., "NATO Policies in the Balkans after the End of the Cold War", German International Journal of Modern Science, 10/2 (2021), 46.

³⁷⁰ Jan Eichler, *NATO's Expansion After the Cold War*, Switzerland: Springer, 2021, 39.

tasarlanmıştı. Ancak ifade edilmeyen neden, Rusya'nın bir kez daha saldırgan bir güç haline gelmesi durumunda bu ülkeleri NATO kalkanının koruması altına alma arzusuuydu. Çevreleme stratejisinin yazarı George F. Kennan, ABD yönetiminin NATO'yu Doğu Avrupa'ya doğru genişletme kararını “*tüm Soğuk Savaş sonrası dönemde Amerikan politikasının en vahim hatası*” olarak nitelendirmişti. George F. Kennan'a göre eğer NATO genişlerse bu durum; “Rus kamuoyundaki milliyetçi, Batı karşıtı ve militarist eğilimleri alevlendirecek, Rus demokrasisinin gelişimini olumsuz yönde etkileyecek, Doğu-Batı ilişkilerinde Soğuk Savaş atmosferini geri getirecek ve Rus dış politikasını ABD'nin hoşuna gitmeyen yönlerle itecekti ki öyle de oldu.”³⁷¹

NATO'nun genişleme kararının öfkesini hafifletmek amacıyla 1994 yılında Rusya'ya Batı ittifakıyla daha yoğun bir ilişki teklif edildi, ancak üyelik perspektifi sunulmadı (Yeltsin'in NATO'ya katılma yönündeki önceki talepleri dikkate alınmamıştı). “Barış İçin Ortaklık” olarak adlandırılan program, NATO ile Doğu Avrupa ülkeleri arasında (Rusya dahil) gelişmiş siyasi ve askeri iş birliği için bir çerçeve sağlamak üzere tasarlanmıştı. Doğu Avrupalılar güvenliklerine yönelik doğrudan bir tehditle karşılaştıklarında NATO'ya danışabilirlerdi, fakat NATO'nun onlara yardım etmek gibi bir yükümlülüğü yoktu. Yeltsin, NATO'nun genişlemesini engelleyemeyeceğini anladı ve Barış İçin Ortaklık programına katılma teklifini kabul etti. Bunun karşılığında Yeltsin, NATO'dan yeni üye devletlerin topraklarına nükleer silah yerleştirilmeyeceğine dair bir söz aldı.³⁷² Soğuk Savaş dönemi sonrası ilk genişleme Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya ile sınırlı kaldı. Ancak daha sonra genişleme süreci hızlandı ve 2004 yılında yedi ülkeyi daha kapsadı. 2009 yılında ise Arnavutluk ve Hırvatistan da NATO'ya dahil oldu. NATO, altmış yıllık bir süre içinde üyeliğini 12 müttefikten 28 müttefike çıkarmış ve bu süreçte coğrafi alanını Doğu-Orta Avrupa, eski Sovyetler Birliği (2004 yılında üç Baltık devletinin katılımıyla) ve Balkanlara doğru genişletmişti. Soğuk Savaş dönemi sonrası üye olanların çoğunluğu feshedilen Varşova Paktı'nın üyeleri idi ve hepsi de bir zamanlar komünist yönetim altındaydı.³⁷³

Bu bağlamda NATO'nun Balkanlardaki genişleme süreci ve bu genişlemenin stratejik önemi şu şekildeydi:³⁷⁴

³⁷¹ Ronald E. Powaski, *Ideals, Interests, and U.S. Foreign Policy from George H. W. Bush to Donald Trump*, USA: Palgrave Macmillan, 2019, 73.

³⁷² Powaski, *Ideals*, 73-74.

³⁷³ Mark Webber, “NATO: Within and Between European International Society”, *European Integration*, 33/2 (2011), 140.

³⁷⁴ Dusan Prorokovic, “NATO in the Balkans: Consequences and Perspectives”, *Eurasian Security After NATO* ed. Dusan Prorokovic, Ekaterina Entina Belgrade: IIPE, 2023, 187.

ÜLKE	NATO'ya Giriş	NATO için Jeostratejik Önemi
Yunanistan	1952	Doğu Akdeniz’de bir konumun güvence altına alınması; yakın çevredeki komünist devletlerin (Bulgaristan, Yugoslavya, Arnavutluk) gözetimi; Otranto’nun kontrolü, büyük ölçekli bir devletlerarası çatışmanın patlak vermesini önlemek için Türkiye ile dış ve güvenlik politikasının uyumlaştırılması; Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının kontrolünün daha da güvence altına alınması.
Bulgaristan	2004	Karadeniz kıyılarına erişim; Adriyatik’ten Karadeniz’e stratejik yönün kontrolü, Orta Doğu’ya erişimin sağlanması; Rusya’nı güneybatı sınırına yaklaşılması.
Romanya	2004	Karadeniz kıyılarına erişim; Orta Avrupa’dan Tuna Deltası’na stratejik yönün kontrolü; Ukrayna’ya sınır kontrolü, Rusya’nın güneybatı sınırına yaklaşma.
Slovenya	2004	Kuzey Adriyatik’te bir konumun güvence altına alınması; Sava Vadisi boyunca Tuna ile birleşmeye kadar stratejik yönün kontrol edilmesi.
Arnavutluk	2009	Güney Adriyatik’te bir konumun güvence altına alınması (Otranto’nun kontrolü); Adriyatik’ten Karadeniz’e stratejik yönün kontrolü (Kosova ve/veya Kuzey Makedonya toprakları üzerinden Bulgar limanlarına).
Hırvatistan	2009	Adriyatik sularının orta kesiminde bir konumun güvence altına alınması; Pannonia Ovası’ndan (Macaristan) Adriyatik Denizi’ne giden stratejik yolların kontrolü (çoğu Bosna-Hersek topraklarından geçer); Sava Vadisi boyunca Tuna ile birleşmeye kadar olan stratejik yönün kontrolü.
Karadağ	2017	Arnavutluk ve Hırvatistan ile bağlantı kurularak Adriyatik Troykası’nın oluşturulması ve bu sayede NATO’nun Trieste Körfezi’nden Mora Yarımadası’na uzanan iletişim yolunu tamamen güvence altına alması; Belgrad-Bar trafik yolunun güney kolunun kontrolü.
Kuzey Makedonya	2020	Adriyatik’ten Karadeniz’e uzanan stratejik yönün güney rotası üzerindeki kontrolün tamamlanması; Morava-Vardar Vadisi boyunca uzanan önemli bir bölgesel trafik rotası (Atina-Selanik-Üsküp-Niş-Belgrad-Budapeşte) olan “Balkan dikeyinin” kontrolü.

Tablo.3 “NATO’nun Balkanlardaki Genişleme Süreci”

NATO’nun genişlemesi bir anlamda ABD’nin nüfuz alanının da genişlemesiydi. Soğuk Savaş dönemi sonrasında NATO’nun Balkanlardaki eski Sovyet uydusu ülkeleri kendi bünyesine katmaya başlamasıyla, Batı’nın dolayısıyla da ABD’nin Balkanlardaki nüfuz alanı genişlemeye başladı. Balkan coğrafyası bakımından ABD’nin Yunanistan’la başlayan nüfuz kazanım süreci

diğer Balkan ülkelerine de yayılmaya başladı. Bununla beraber Soğuk Savaş dönemi sonrasında ABD öncülüğündeki Balkanlardaki NATO genişlemesine öncelikli olarak iki dış faktörün zemin hazırladığı ifade edilebilir: *90'lı yıllarla birlikte komünist bloktaki çöküşün derinleşmesi ve Bosna ile Kosova'da yaşanan krizler*. Öte yandan NATO'nun genişlemesi Avrupa'yı da ilgilendiriyordu.

90'lı yıllardan sonra Avrupa Birliği'nin Balkanlardaki faaliyetleri anlaşmazlıklarda arabuluculuk yapma, devlet inşasına katkı sunma ve iç siyasi meselelere müdahale etmeye yönelik oldu.³⁷⁵ Bu çerçevede Avrupa Birliği, dış ve askeri politikasını yürütme yeteneğini göstermek amacıyla, 1995 yılındaki Bosna ve 1999 yılındaki Kosova krizlerinde rol üstlendi, ancak bu iki girişimde başarısızlıkla sonuçlandı. Nihayetinde, bu başarısızlıklar sonucunda AB, sorunun çözümü için yüzünü ABD ve NATO'ya dönmek zorunda kaldı. Eski ABD Birleşmiş Milletler Büyükelçisi Holbrooke, Dayton Antlaşması'nın Soğuk Savaş dönemi sonrasında Avrupa'nın liderlik vasfını sarstığını ve bazı Avrupalı yetkililerin AB'nin bu krizlerin çözümü için yüzünü ABD'ye dönmek zorunda kalmasından utanç duyduklarını ifade etmişti.³⁷⁶ Çünkü Balkanlardaki barış ABD'nin öncülüğündeki NATO'nun baskısıyla sağlanmış ve bu da özellikle AB'nin askeri yetersizliğini gün yüzüne çıkarmıştı. Böylelikle, Balkanlardaki krizlerin ABD ve NATO aracılığıyla çözülebilmiş olması, Avrupalı liderler arasında ayrı bir Avrupa askeri oluşumu kurulması tartışmalarını da beraberinde getirecekti.³⁷⁷ 2000 yılıyla birlikte tüm Batı Balkan ülkeleri dış politikalarını AB'ye doğru yönlendirmeye başladı. Ancak Rusya'nın da Batı Balkan ülkeleri ile ilişki kurma ve iş birliği yapma çabaları devam etmekteydi. 2006 yılında Rusya, Bulgaristan ve Sırbistan topraklarından geçerek Batı Avrupa'ya gaz tedarik edecek olan stratejik Güney Akım boru hattını inşa etme planını gündeme getirdi. ABD ise bu projeyi büyük bir tehdit olarak algıladı.³⁷⁸

Nitekim Rusya Devlet Başkanı Putin, 2014 yılının Aralık ayında Türkiye'yi ziyareti esnasında Güney Akım boru hattı projesinin iptal edildiğini açıkladı ve bunun yerine Türkiye ile olan mevcut ilişkilerinin güçlendirilmesini önerdi. Bu güçlendirmenin ne şekilde ne güzergahta ve

³⁷⁵ Ivana Radic Milosavljevic, Milos Petrovic, "EU Enlargement Policy Between the Chronological Precedence of the Western Balkans and the Geopolitical Urgency in the Eastern Neighborhood: A Realist Perspective", *Politické Perspektíve*, 14/1 (2024), 47.

³⁷⁶ Mamoru Sadakata, "The Balkans Between the EU and NATO: Focusing on the Former Yugoslavia", *Romanian Journal of European Affairs*, 6/3 (2006), 40.

³⁷⁷ Johannes Warwick, Joachim A. Koops, "The European Union and NATO: 'Shrewd Interorganizationalism' in the Making", *The European Union and International Organizations*, Ed. Knud Erik Jorgensen, London: Routledge, 2008, 103.

³⁷⁸ Elena Arlyapova, Elena Ponomareva, Dusan Prorokovic, "NATO's Capabilities in Global Governance: On the Balkan Scence", *International Organisations Research Journal*, 17/2 (2022), 216.

ne hacimde olacağı ise belirsizdi.³⁷⁹ Bu gelişmeden sonra Balkan ülkeleri üzerindeki NATO'ya katılma baskısı yoğunlaştı. ABD, Sırbistan'ı potansiyel bir Rus müttefiki olarak tanımladı, Kosovalı Arnavutları tek taraflı bağımsızlık ilan etmeye teşvik etti ve Sırbistan'ın uluslararası ilişkilerdeki konumunu daha da sorunlu hale getirdi. Böylelikle ABD, Balkanlardaki varlığını pekiştirmeye çalıştı ve 2014 yılından itibaren tüm NATO üyelerinden ve adaylarından aşırı bir Rusya karşıtı politika izlemelerini istedi. Karadağ halkının çoğunluğu Rusya'yı bir tehdit olarak görmedi. Makedonya da aynı tutumu izledi. Fakat bu durum resmi politikalara yansımada. Balkanlarda dış politikasını Rusya doğrultusunda sürekli olarak güçlendiren tek ülke Sırbistan oldu.³⁸⁰

ABD'nin ve doğal olarak NATO'nun Balkanlardaki genişlemesi her ne kadar Bosna ve Kosova krizlerinin getirmiş olduğu dış şoklar neticesinde gerçekleşmiş olsa da aynı zamanda Rusya'yı engellemeyi de içermekteydi. Nitekim, yukarıda da yer verildiği üzere 2000'li yıllarla birlikte Balkan ülkelerine NATO'ya üyelik konusunda baskılar yapılmaya başlandı. Holbrooke'un da belirttiği üzere, bazı Avrupalı yetkililer Balkanlardaki krizlerin ABD eliyle çözülmesinden rahatsızlık duymuştu, ancak ABD ve NATO'nun müdahalesi AB'nin güvenlik tehdidi algılamaları neticesinde de gerekli görülmüştü. Bu bağlamda Rusya'nın, Batı Balkanlarda yeniden üstün bir nüfuz alanına sahip olması korkusu AB'yi, ABD'ye bağımlı kılıyordu. Çünkü AB'nin askeri ve dış politikadaki problem çözme yeteneklerinin yetersizliği Balkanlardaki krizlerde gözle görülür olmuştu. Fakat Almanya, İtalya, İspanya Fransa gibi AB üyesi devletler zaten NATO'nun birer üyesiydi. Bu durum özellikle askeri ve dış politikada AB'yi, ABD'ye bağımlı kılıyordu. Böylece ABD öncülüğündeki NATO'nun Balkanlarda da genişlemeye başlaması, AB'nin Rusya etkisine karşı Balkanlarda bir set oluşturmaya zemin hazırladı. 2020 yılına gelindiğinde, Bulgaristan, Arnavutluk, Slovenya, Hırvatistan, Karadağ ve Kuzey Makedonya gibi eski Sovyet nüfuzuna sahip Balkan ülkeleri NATO'nun tam üyesi oldu. Böylelikle NATO, Yunanistan haricinde de Balkanlardaki nüfuzunu hatırı sayılır bir şekilde genişletti. AB'nin de Rusya ile olan sınırlı ilişkileri düşünüldüğünde, bu genişleme AB ülkeleri açısından da olumlu bir gelişme oldu.

3.4. ABD, NATO ve Yunanistan'ın Balkanlardaki Belirleyiciliği

ABD, Yunanistan'daki varlığını birtakım çıkarlar üzerine inşa etmişti. ABD'nin Yunanistan'daki başlıca çıkarları, savunma olgusu üzerinden şekillenmiş ve Soğuk Savaş

³⁷⁹ <https://www.brookings.edu/articles/the-cancellation-of-south-stream-is-a-pyrrhic-victory-at-best/>. Erişim: 01.12.2024.

³⁸⁰ Arlyapova, Ponomareva, Prorokovic, "NATO's", 216.

dönemi sonrasında da devam etmişti. Yunanistan'daki Amerikan varlığı yalnızca ABD açısından değil aynı zamanda Avrupa'daki demokrasilerin hayatta kalabilmesi açısından da önemli bir husus olarak görülmüştü. Böylece Soğuk Savaş döneminin başlangıcından 2022 yılına kadar ABD ve Yunanistan arasında birçok karşılıklı iş birliği anlaşması yapıldı. İki ülke arasındaki iş birlikleri ABD'ye olduğu kadar, Yunanistan'a da birçok alanda fayda sağlamıştı. Örneğin ABD, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da Yunanistan'daki varlığı sayesinde Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'ya erişimini güvence altında tutmuş, Yunanistan'da ekonomik ve askeri alanlarda fayda sağlamaya devam etmişti. Ayrıca ABD'nin Yunanistan'daki varlığı Türkiye ile olan uyumsuzluklarda Yunanistan'a bir güvence sağlamıştı. Nitekim, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da gerek Kıbrıs gerekse Ege'de yaşanan krizlerde bu durum kendisini göstermişti. 90'lı yıllardan itibaren de ABD ve Yunanistan arasındaki karşılıklı çıkar ilişkisi devam etmişti. İki ülke arasındaki bu ilişkide doğal olarak NATO önemli bir rol oynamaya devam etmişti. Öte yandan Balkanlarda, Batı lehine ortaya çıkan değişimler ABD ve NATO'nun Yunanistan'dan yeni beklentilere girmesine sebep olmuştu.

1990-1993 yılları arasında dünyada Soğuk Savaş dönemi gerilimi bitmiş ancak Balkanlar ve Basra Körfezi'nde savaş patlak vermişti. Yunan Başbakan Mitsotakis, dış ilişkilerde ABD ile uyumlu politikalar izlemeye başlamıştı. 25 yıllık bir aradan sonra Haziran 1990'da Washington'a giden ilk Yunan başbakan olarak kendi politikalarını desteklemişti. 1990'lı yıllarda Yunan politikası üç ana noktada şekillenmişti: *eski komünist devletlerin değişimi, AB standartlarına ulaşmak için reformlar yapılması ve ekonominin disipline edilmesi ve Türkiye ile ilişkiler*. Bu kapsamda Balkan ülkelerinin Batıya entegrasyonu için Yunanistan bir Balkan ülkesi olarak diğer Balkan ülkeleriyle iyi ilişkiler kurabilirdi. Yunanistan kendisinin AB ile bütünleşmesinin yanı sıra diğer Balkan ülkelerinin de Batı ile bütünleşmesini desteklemişti. Böylece Yunanistan bölgesel bir güç olacak ve Türkiye ile yaşadığı dış politika sorunlarında da kendisine uluslararası arenada destek sağlayacaktı. Fakat NATO'nun 90'lı yıllarda Balkanlarda aktif harekatlara girişmesi Yunanistan ile ilişkilerde birtakım problemleri de beraberinde getirecekti. Bu kapsamda NATO'nun 1999 yılında Kosova'daki gelişmeler sebebiyle Sırbistan'ı bombalaması Yunan Hükümeti açısından ciddi bir krize sebep olmuştu. NATO'nun bu eylemi Yunanistan'da Amerikan karşıtlığına yol açmıştı. Yunan toplumunun %95'i NATO'nun Sırbistan'ı bombalamasına karşı çıkmıştı. Bu nedenle Yunan Hükümeti kamuoyu ile dış politika arasında hassas bir çizgide hareket etmek zorunda kalmıştı. Ancak kamuoyundan

gelen tepkilere rağmen Yunanistan bir NATO üyesi olarak hareket etmiş ve NATO'yu desteklemişti.³⁸¹

Kosova çatışması sönümlendiğinde Yunanistan bölgenin altyapı, suç, güvenlik, kamu yönetimi, sivil toplum, insan hakları ve etnik hoşgörü gibi alanlarda yardıma, reforma ve yeniden yapılanmaya ihtiyacı olduğunu vurgulamıştı.³⁸² 2001 yılına gelindiğinde Balkan ülkelerine 5,6 milyar dolarlık yabancı yatırım yapılmış ve bu yatırımın 2,4 milyar dolarını Yunanistan üstlenmişti. Ayrıca Yunan ulusal planına göre Balkanların yeniden inşası için beş yıllık planda 550 milyon dolarlık bir yatırım parlamento tarafından onaylanmış ve ikili anlaşmalar yoluyla altı Balkan ülkesine verilebilecek bir duruma gelmişti.³⁸³ Çünkü Soğuk Savaş döneminin bitişiyle beraber Yunanistan, eski komünist komşularına göre kendisini oldukça avantajlı bir konumda bulmuştu. Yunanistan'ın askeri yetenekleri, siyasi istikrarı ve demokratik kurumları ve ekonomik gücü bu avantajlar arasındaydı. Ayrıca Yunanistan'ın 2000 yılındaki GSYİH'si yedi eski Komünist Balkan ülkesinden daha büyüktü. Bununla birlikte Yunanistan eski komünist komşularının katılmayı arzu ettiği iki Batılı örgüt olan AB ve NATO'nun tam üyesiydi. Bu çerçevede Yunanistan'ın tüm bu kazanımları Soğuk Savaş dönemi sonrasında kendisini Balkanlarda ayrıcalıklı bir konuma taşımıştı.³⁸⁴

Yunanistan'ın NATO'ya ve AB'ye tam üye olması ve ABD'yle olan yakın ilişkileri, 90'lı yıllardan sonra Yunanistan'a Balkan komşuları arasında ayrıcalıklı bir konum kazandırmıştı. 90'lı yıllarla birlikte Balkanlarda komünizm etkisinin sönümlenmesi ve bölgede NATO'nun aktif bir rol alması Balkanlarda değişmeye başlayan yönetimleri etkilemeye başlamıştı. Bu bağlamda Yunanistan'ın gözde olan Batı organizasyonlarına üyeliği, Balkanlarda aynı pozisyonu hedefleyen ülkeleri Yunanistan'la yakın ilişkiler kurmaya sürüklemişti. Bu durum doğal olarak Soğuk Savaş döneminin başlangıcından itibaren devam eden Yunanistan'ın komşularından gelebilecek olan tehdit algısını da değiştirmişti. Böylelikle Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve komünizmin etkisini yitirmesiyle birlikte Yunanistan, Balkanlarda belirleyici bir konum elde etmeye başlamıştı.

³⁸¹ Baydan Berna, *Greece's Policy*, 35-39.

³⁸² Aristotle Tziampiris, "Greece and the Balkans in the Twentieth Century", *Greece in the Twentieth Century*, Ed. Fotini Bellou, Theodore A. Couloumbis, Theodore C. Kariotis, London: Frank Cass Publishers, 2003, 148.

³⁸³ Baydan Berna, *Greece's Policy*, 39.

³⁸⁴ Ioannis Arnakolas, Giorgos Triantafyllou, "Greece and EU Enlargement to the Western Balkans: Understanding an Ambivalent Relationship", *Southeast European and the Black Sea Studies*, 17/4 (2017), 614.

3.5. Türk-Yunan İlişkileri Kapsamında ABD ve NATO'nun Belirleyiciliği

ABD ve NATO, Soğuk Savaş döneminden 2022 yılına kadar Türk-Yunan ilişkilerinde etkili bir rol alıyordu. İki ülke arasında ortaya çıkan krizlerde (Kıbrıs ve Ege gibi) her iki ülke de ABD'ye başvurmaktaydı. Bu çerçevede iki ülke arasındaki ilişkilerin seyrinde ABD'nin ve NATO'nun etkisini göz ardı etmek pek mümkün değildi. Ayrıca her iki ülke de NATO'nun güney kanadı için oldukça önemli bir stratejik konuma sahipti. Bu sebeple iki ülke arasındaki krizlerde NATO genellikle eylemsizlik kararı alıyor ya da dengeleyici bir rol üstleniyordu. Bu durumun somut bir örneği ise Soğuk Savaş döneminde, Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesi esnasında yaşanmıştı. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin durumu doğal olarak ABD'nin politikalarına da etki ediyordu. Bu nedenle Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde dengenin sağlanması ABD açısından oldukça önemliydi.

Askeri ve diplomatik caydırıcılık Yunanistan'ın hayatta kalma konsepti için vazgeçilmezdi. İronik olarak Soğuk Savaş döneminin sonra ermesi, Avrupa'daki askeri durumun bir gecede değişmesine neden olsa da başka hiçbir ülke bu değişimi Yunanistan'dan daha az yoğun yaşamamıştı. Ancak yeni dünya düzeni hem Yunan elitleri hem de kamuoyu tarafından sürekli olarak dile getirilen temel parametreleri değiştirmede. Yunan bakış açısı Yunanistan'ı statükocu bir ülke, Türkiye'yi ise Kıbrıs, Ege ve Trakya'da revizyonist politikalar izlemekten asla vazgeçmeyen ve bölgedeki güç ve çıkar dengelerini değiştirmeyi amaçlayan bir düşman olarak görmekteydi. Türkiye'nin uluslararası konumu ve ABD için önemi de değişmemişti. Türkiye ve Batı'daki birçok gözlemci, Soğuk Savaş dönemi sonrasında Türkiye'nin stratejik önemini kaybedeceğini düşünmekteydi. Ancak Körfez Savaşı ve sonrasındaki gelişmeler Türkiye'yi stratejik açıdan yeniden ön sıralara taşımıştı. Çünkü ABD için Orta Doğu hayati önem taşıyan bir bölge olmaya devam etmekteydi.³⁸⁵

1990'lı yılların ortaları Yunanistan ve Türkiye arasında NATO'nun da dikkatini çeken yeni gerilimlerin yaşandığı bir dönem oldu. Papandreou, 1994 yılında Yunanistan ve Kıbrıs için yeni bir ortak savunma doktrini kabul etmeye karar verdi. Elbette bu doktrin Türkiye'den hem Yunanistan'a hem de Kıbrıs'a yönelik tehdit algısı nedeniyle hazırlanmıştı. Ancak bu doktrin saldırıdan ziyade savunmaya yönelikti. Doğal olarak Ankara yeni savunma doktrininden hoşlanmadı ve bunu kendisine yönelik olarak değerlendirdi.³⁸⁶ Öte yandan, 1 Haziran 1995 tarihinde Yunan Parlamentosu'ndan geçirilen bir yasa ile Yunanistan karasularının genişliğini

³⁸⁵ Kostas Ifantis, "Revisiting the Triangle of Turkey, Greece and the United States", *Hellenic Studies*, 8/2 (2000), 197.

³⁸⁶ Adamczyk, "Greece", 127.

6 milden 12 mile çıkardı. Türkiye'nin ise bu durumu onaylaması mümkün değildi.³⁸⁷ Bu gelişme üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi mevcut hükümete askeri seçeneklerde dahil olmak üzere, bu girişimi önlemek üzere her türlü tedbiri alma yetkisi verdi. Böylelikle Türkiye'nin kararlı tutumunu gören Yunanistan bu konuda daha fazla ileri gidememişti. Ancak bu durum Türkiye ve Yunanistan arasında önemli bir problem olarak kalmaya devam etmişti.³⁸⁸ Ocak 1996'da Atina ve Ankara arasındaki ilişkilerde bir başka kriz daha patlak verdi; bu kriz İmia/Kardak adacıklarının mülkiyeti ile ilgiliydi. Türkiye'nin bu adalar üzerindeki Yunan egemenliğine meydan okuması, her iki ülkenin de bölgeye deniz kuvvetlerini konuşlandırmasına yol açtı. Durum endişe vericiydi ve uzmanların görüşüne göre açık bir savaş riskine yol açıyordu. NATO üyeleri ve özellikle de ABD, askeri bir çatışmayı önlemek için hızlı bir şekilde çaba sarf etmişti.³⁸⁹ Yunanistan ve Türkiye arasındaki tüm bu sorunlar iki ülkenin NATO'daki rollerini ve ABD ile olan ilişkilerini etkilemişti. Hem Yunanistan hem de Türkiye, ABD'nin dikkatini çekmek için rekabet halindeydi. Her iki ülke de ABD'nin barıştırıcı, hakem veya dengeleyici olmasını istemişti. Öte yandan, Türk-Yunan çatışması NATO ve ABD'yi sorunlu Doğu Akdeniz bölgesinde ciddi bir ikilimle karşı karşıya bırakmıştı.³⁹⁰

Yunanistan ve Türkiye arasındaki gerilimin tırmanmaya devam etmesi iki ülke arasında bir tür silahlanma yarışına yol açtı. PASOK'un yeni Yunan Başbakanı Simitis, Ankara ile yakınlaşmak için bir iletişim platformu olarak NATO'dan ve diğer ittifak üyelerinin arabuluculuğundan yararlanmaya karar verdi. Temmuz 1997'de Madrid'de yapılan NATO zirvesi sırasında, ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın yardımıyla, Yunan ve Türk Dışişleri Bakanları Theodoros Pangalos ve İsmail Cem, ilişkilerin normalleştirilmesine ilişkin Madrid Deklarasyonu'nun içeriği üzerinde anlaştıkları görüşmeler yaptılar. Atina ve Ankara arasındaki ilişkilerde iyileşmeye yol açan bu girişim sonucunda NATO içerisindeki yapısal sorunlar çözülmüş oldu.³⁹¹ Tarihin de gösterdiği üzere Yunanistan-NATO ilişkileri çoğu zaman Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin durumuna bağlı olmuştu. Los Angeles Times'ta yer verilen bir makaleye göre, dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı George Papandreou ve Türkiye Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün komşu

³⁸⁷ Saim Gökçen, "Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Temel Sorunlar", Atatürk Dergisi, 3/2 (2002), 152.

³⁸⁸ Muzaffer Ercan Yılmaz, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk-Yunan İlişkileri ve Ege Sorunu", Sosyal Bilimler Dergisi, 5/2 (2008), 31.

³⁸⁹ Adamczyk, "Greece", 127-128.

³⁹⁰ Fotios Moustakis, Michael Sheehan, "Greek Security After the Cold War", Contemporary Security Policy, 21/3 (2000), 98.

³⁹¹ Adamczyk, "Greece", 128.

müttefikleri arasındaki en hassas anlaşmazlıkların (Ege Denizi'ndeki toprak iddiaları ve Kıbrıs adasındaki etnik Yunan ve Türk toplumlarının nasıl birleştirileceği) üstesinden gelmeye yardımcı olacak beş anlaşma imzalamıştı.³⁹² Türk-Yunan ilişkilerindeki problemlerde 90'lı yıllarda da ABD ve NATO, belirleyicilik rolünü korumuştur. Aslında bu durum bir ölçüde iki ülkenin de Batı ittifakının bir parçası olmasından kaynaklanıyordu. Bu bağlamda, Türkiye ile Yunanistan arasındaki krizlerin sıcak bir çatışmaya dönüşmesini engellemede en büyük rolü ABD ve NATO oynamıştı. Öte yandan, 90'lı yıllarda ABD'nin ve dolayısıyla NATO'nun Yunanistan'ın yerine Türkiye'yi ya da Türkiye yerine Yunanistan'ı tercih edebilecek bir konumda olmadığı söylenebilir. Bu durumda gerek Orta Doğu gerekse Doğu Akdeniz'deki genel durum etkili olmakta, ABD'nin bu bölgelerdeki çıkarları devam etmekte ve hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin jeopolitik konumu ayırım olmaksızın önem teşkil etmekteydi. Bu nedenle ABD ve NATO, iki ülke arasındaki problemlerde belirleyicilik rolünü daha uzun yıllar boyunca sürdürecekti.

1990'lı yılların sonunda Yunan Hükümeti, Türkiye ile yumuşak bir yakınlaşma süreci başlattı. Bu süreç Aralık 1999'da Helsinki Avrupa Devlet Başkanları Zirvesi'nde doruğa ulaştı. Dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı George Papandreou, kamuoyu önünde ülkesinin tutumunu şu şekilde açıkladı: *“Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlaşması, AB'nin diğer üyelerinden çok Yunanistan'ın çıkarınadır. Türkiye'nin Avrupa'ya yaklaşımı, aramızdaki farklılıkları çözmeyi ümit ediyorsak, temel bir ön koşul olan iş birliği ortamının yaratılmasında önemli bir faktör olacaktır.”* 1999 yılı yazının başlarında, Yunanistan ve Türkiye Dışişleri Bakanları ikili ilişkilerini normalleştirme niyetlerini belirten mektuplar teati etti. Bakanların çabaları, yaz sonunda hem Yunanistan'ı hem de Türkiye'yi vuran depremle birlikte trajik ve beklenmedik bir destek aldı. İki ülke de sürecin ilk aşamalarında “yumuşak meseleler” ya da “düşük siyaset” olarak adlandırılan konulara odaklandı. Bununla beraber, iki ülke arasındaki zor ve karmaşık olan meseleler geleceğe bırakıldı ve aşamalı bir yaklaşım izlendi.³⁹³ 90'lı yılların sonuna gelindiğinde Yunanistan ve Türkiye arasında bir yumuşama süreci başlamış ve bu yumuşama sürecinde dış faktörler de (deprem gibi) etkili olmuştu. Bu dönem Ege Denizi ve Kıbrıs sorunu gibi büyük problemlerin geçici bir süreyle de olsa buzdolabına kaldırıldığı bir dönem olarak nitelendirilebilir.

³⁹² Jason John Brianas, “NATO, Greece and the 2004 Summer Olympics”, Yüksek Lisans Tezi, Naval Postgraduate School, 2004, 19.

³⁹³ Kostas Bakoyannis, “The Great Debate, Disruptions, Identity, Politics, and Foreign Policy in Post-Cold War Greece”, Doktora Tezi, Oxford University, 2018, 64-65.

Ağustos ve Eylül aylarında yaşanan trajik olaylar Türk-Yunan ilişkilerinde, “deprem diplomasisi” olarak adlandırılan bir dönemin başlamasına yol açtı. Bu dönemde Türk-Yunan ilişkileri önemli ölçüde gelişim gösterdi. 1999 yılındaki depremi takip eden iki yıl içinde Atina ve Ankara, organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele edilmesini, yasadışı göçün önlenmesini, turizmin teşvik edilmesini, çevrenin korunmasını, kültürel ve ekonomik iş birliğinin geliştirilmesini amaçlayan bir dizi anlaşma imzaladı. Her iki tarafta savunma harcamalarını azaltma ve askeri alımları kısma niyetini açıkladı.³⁹⁴ Kısmen Yunan dış politikasındaki değişim nedeniyle, Aralık 1999’da AB’nin Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’ye resmi olarak AB’ye katılım adayı statüsü verildi. Fakat Yunanistan, AB’ye katılım müzakerelerinin başlamasından önce birtakım şartlar ileri sürdü. Yunanistan, Türkiye’nin kendisiyle olan anlaşmazlıklarını çözmesini istiyordu.³⁹⁵ Deprem diplomasisinin de yarattığı etkiyle Türk-Yunan ilişkilerinde her ne kadar bir yumuşama söz konusu olsa da halihazırdaki sorunların çözüme kavuşabileceğini söylemek oldukça zordu. Bu gelişmeler ışığında 2004 yılında Türk-Yunan ilişkilerinde en büyük problemlerden birini teşkil eden Kıbrıs sorununa Annan Planı ile çözüm aranmış ancak bu da başarılı olamamıştı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından hazırlanan Annan Planı birleşik tek bir Kıbrıs devletini öngörmektedir. Bu plan Belçika ve İsviçre federal sistemlerini örnek almıştı. 11 Kasım 2002 tarihinde bu plan her iki tarafa da sunulmuştu. Annan Planı, iki ayrı devletten oluşan ortak bir federal devleti öngörmektedir. Bu federal devlet Avrupa Birliği’nin bir üyesi olacaktır. İki ayrı bölgesi bulunacaktır. Annan Planı, aynı anda Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin referandumlarına sunulacaktır. Olumlu sonuç elde edilirse, tek bir federal devlet kurulacak ve bu devletin Türkiye ve Yunanistan ile uluslararası bir anlaşma imzalaması sağlanacaktır. 24 Nisan 2004 tarihinde Kıbrıs’ın güneyinde ve kuzeyinde eş zamanlı ancak ayrı ayrı olarak referandumlar yapıldı. Annan Planı’na Kıbrıslı Türkler %64,9 oranında evet oyu vermiş, Kıbrıslı Rumlar ise %75,8 oranında hayır oyu vermişti. Eğer taraflardan biri dahi referandum sonucunda hayır derse Annan Planı hükümsüz sayılacaktı.³⁹⁶ Bu bağlamda çıkan sonuç neticesinde Yunanistan ve Türkiye arasındaki problemlerden biri olan Kıbrıs konusu yine çözümsüz kalmıştı.

Bu gelişmeleri izleyen yıllarda Yunanistan NATO içinde Doğu Akdeniz ve Avrupa’daki duruma odaklandı. 2004 yılında Bulgaristan ve Romanya gibi yeni devletler ittifaka katıldı.

³⁹⁴ R. Craig Nation, “Greece, Turkey, Cyprus”, Strategic Studies Institute US Army War College, 2003, 308.

³⁹⁵ Bakoyannis, “The Great Debate”, 66.

³⁹⁶ Melih Dinçer, “Kıbrıslı Rumlar ve Annan Planı”, Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi, 3/5 (2019), 62-63.

Yunan Hükümeti, Balkanlardaki istikrar sürecinin bir parçası olduğu için bu katılımı desteklemişti. Özellikle de uzun yıllardır potansiyel düşman olarak görülen Bulgaristan ile iyi ilişkiler kurmak istiyordu. Bulgaristan'ın ittifaka katılımı Atina ve Sofya arasındaki ilişkilerde yeni ve olumlu bir sayfa açtı. Balkan yarımadasındaki bir diğer önemli gelişme de Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesiydi. Beyaz Saray'dan ilham alan bildiri yeni bir devlet yaratmıştı. Fakat bazı NATO üyeleri bunu desteklemedi ve ABD'nin diplomatik girişimlerine rağmen Kosova'yı tanımayı reddettiler. Yunanistan'da bu ülkeler içerisindeydi. Yunanistan, Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılmasının, kendi kendini ilan eden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınması için bir emsal teşkil edebileceğine inanıyordu. Bu gelişmelerle beraber Nisan 2008'de Bükreş'teki NATO zirvesinde Yunanistan ve diğer NATO üyeleri ertesi yıl Hırvatistan ve Arnavutluk'u da kapsayacak şekilde ittifakı genişletme kararı aldı. Bosna-Hersek ve Karadağ da gelecekte NATO'ya katılmaları için davet edildi. Bununla beraber Sırbistan ile ortaklığın güçlendirilmesi de değerlendirildi.³⁹⁷ Bu kapsamda, ABD ve Yunanistan hem Güneydoğu Avrupa'da hem de Doğu Akdeniz bölgesinde istikrar ve demokratikleşmeyi teşvik etme konusunda uzun süredir ortak bir çıkara sahipti.³⁹⁸ 2008 yılı aynı zamanda küresel bir mali krizin patlak verdiği bir yıldır. Bu ekonomik kriz 2009 yılının başlarından itibaren artarak Atina'da da hissedildi. Yunanistan'da ortaya çıkan ekonomik zorluklar kısa süre içerisinde siyasi bir boyut kazandı. Ekim 2009'dan itibaren Yunanistan, birbiri ardına gelen koalisyon hükümetleriyle bir siyasi istikrarsızlık dönemi yaşadı. Ekonomik krizin yanı sıra Yunanistan'daki bu siyasi istikrarsızlık ülkenin uluslararası statüsünü de gittikçe zayıflattı. Yunan siyasi sisteminin krize etkin bir çözüm getirememesi, Ankara ile yakınlaşma çabalarını da etkiledi.³⁹⁹ Eylül 2011'de Yunanistan Savunma Bakanı Panagiotis Beglitis, Yunanistan'ın NATO ve AB misyonlarına katkısını sınırlamak zorunda kalacağını açıkladı. Akdeniz'de gergin bir durum vardı ve Yunanistan bölgeye olan katılımını azaltıyordu. Bu durum Yunan politikacılar arasında NATO'nun ve özellikle de ABD'nin bölgedeki varlığının gerekli olduğu inancını pekiştirdi. ABD askerlerinin varlığı, Türkiye ile ilişkilerin yeniden kötüleşmesi bağlamında Yunanistan için çok önemli bir hale geldi.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Adamczyk, "Greece", 132.

³⁹⁸ Kostas Karamanlis, "Greece: The EU's Anchor of Stability in a Troubled Region", *The Washington Quarterly*, 23/2 (2000), 11.

³⁹⁹ N. Raptopoulos, "Greek-Turkish Relations During the Greek Crisis: The Impact of the Crisis on Partnership Efforts", *Foreign Policy Under Austerity* Ed. Spyridon N. Litsas, Aristotle Tziampiris London: Palgrave Macmillan, 2017, 123.

⁴⁰⁰ Adamczyk, "Greece", 134.

Ayrıca 2011 yılı Yunanistan ve Türkiye arasında bir krizin daha patlak verdiği bir yıl oldu. Krizin konusu Kıbrıs'ın kıta sahanlığındaki hidrokarbonların işletilmesiyle ilgiliydi.⁴⁰¹ Yapılan arama çalışmaları, Doğu Akdeniz'in deniz tabanı altında bir dizi gaz yatağının keşfedilmesini sağlamıştı. Bunların en büyükleri şunlardı: İsrail'in doğusundaki Leviathan sahası (450 milyar metreküp gaz ve 600 milyon varile kadar petrol olduğu tahmin edilmektedir) ve Kıbrıs'ın güneyindeki Afrodite sahası (170 milyar metreküpe kadar gaz olduğu tahmin edilmektedir).⁴⁰² Yunanistan doğal olarak Kıbrıs Rum yönetimine diplomatik destek verdi. Bu durum da Atina ile Ankara arasındaki gerilimin artmasına neden oldu. Nihayetinde Beyaz Saray bir kez daha durumun tırmanmasını önlemek için devreye girmek zorunda kaldı. NATO içinde Yunanistan ve Türkiye arasında yaşanan bu gerilimler, iki devletin tamamen farklı siyasi ve ekonomik durumlarda olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştı. Ekonomik krizin sonuçlarından yakınmakta olan, diplomatik faaliyetlerini azaltmak zorunda kalan ve uluslararası kurumlardan gelen mali yardıma bağımlı olan Yunanistan'ın uluslararası konumu çok zayıftı. Türkiye ise aynı dönemde ekonomik bir büyüme yaşıyordu. Öte yandan Ankara'daki hükümet bu dönemde Avrupa devletleri ve ABD ile arasına mesafe koymaya başlamıştı. Ayrıca Ankara, ABD ve NATO'ya karşı olan Rusya ve İran ile Orta Doğu konularında bir anlaşma arayışı içerisine girmişti.⁴⁰³

Tıpkı 70'li, 80'li ve 90'lı yıllarda olduğu gibi 2000'li yıllarda da Türkiye ve Yunanistan arasında ortaya çıkan krizlerde ABD devreye girmişti. Bu bağlamda uzun yıllardır Yunanistan ve Türkiye'nin birbirleri ile olan ilişkilerini ABD'den bağımsız olarak değerlendirebilmek oldukça güçtü. Bu durumun temelleri ise Soğuk Savaş'ın başlangıç dönemlerinde atılmıştı. Bu bağlamda, Yunanistan ve Türkiye arasındaki gerilimler, ABD-Türkiye ilişkilerini etkilediği gibi ABD-Yunanistan ilişkilerini de etkiliyordu. Öte yandan, Türkiye'nin dış politikadaki farklı arayışları Soğuk Savaş döneminden itibaren süregelen ABD-Yunanistan-Türkiye ilişkisindeki dengeyi de değiştiriyordu.

Yunanistan her ne pahasına olursa olsun uluslararası konumunu yeniden inşa etmek ve savunma kabiliyetlerinin Türkiye'nin saldırı kabiliyetleri karşısında yetersiz kalmasını engellemek istiyordu. Ancak Yunanistan'da ortaya çıkan bir başka kriz sebebiyle bu planları uygulamak giderek zorlaşmıştı. 2015 yılının ortalarından itibaren Orta Doğu'dan yüz binlerce mülteci ve yasa dışı göçmen Türkiye üzerinden Yunanistan'a gelmişti.⁴⁰⁴ 2015 yılında ortaya çıkan

⁴⁰¹ Adamczyk, "Greece", 134.

⁴⁰² Kalina Bodowska, Eliot Lopes, "A Diplomatic Chess Game in the Eastern Mediterranean: Turkey, Greece, and the French Actor", WSB University Security Forum, 7/2 (2023), 24.

⁴⁰³ Adamczyk, "Greece", 134.

⁴⁰⁴ Adamczyk, "Greece", 135.

mülteci krizi başlangıçta bir “Yunan” kriziydi. Çünkü Ege adaları birçok mülteci için bir geçiş noktası görevi görmüştü.⁴⁰⁵ Suriye, Irak ve diğer Orta Doğu ülkelerindeki silahlı çatışmalar neticesinde 860,000’den fazla insan Yunanistan’da dahil olmak üzere Avrupa Birliği ülkelerine kaçtı.⁴⁰⁶ Bu durum üzerine Yunanistan’ın Avrupalı ortakları Atina’yı sınırlarını kontrol edememekle eleştirmişti. Mart 2016’da imzalanan AB-Türkiye Anlaşması, Ege Denizi üzerinden gerçekleşen mülteci akınını durdurmuştu. NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, ittifakın Ege Denizi’ne gemiler göndererek anlaşmanın uygulanması konusunda Avrupa Birliği’ne yardımcı olacağını açıklamıştı. NATO filosunda Alman, Kanada, Fransız, Yunan ve Türk gemileri yer almıştı. Ancak dikkat çekici olan nokta, karşılıklı güvensizlik sebebiyle Yunan ve Türk gemilerinin birbirlerinin karasularına girmeyecekleri konusunda anlaşmaya varılmış olmasıydı.⁴⁰⁷ 2015 yılında da bir dış şok olarak nitelendirilebilecek olan mülteci ve yasa dışı göçmen krizi nedeniyle Türkiye ve Yunanistan arasında birtakım sorunlar ortaya çıktı. Bu sorun her ne kadar AB-Türkiye Anlaşması ile çözümlenmiş görülse de iki ülke arasındaki güvensizlik hale devam etmekteydi. Bu sorun çerçevesinde de NATO belirleyici bir rol üstlenmişti. Bununla birlikte bu dönem Türkiye’de, Batı ekseninden sapma tartışmalarının başladığı bir dönem olacaktı.

Türkiye, Avrupalı ve Amerikalı ortaklarından uzaklaştıkça, Yunanistan komşusunun öngörülemezliği karşısında kendini daha fazla tehdit altında hissetti. Türkiye daha bağımsız bir hale geldikçe ve bölgede ABD desteğine daha az ihtiyaç duydukça Washington, Ankara üzerindeki etkisini kaybetmeye başlayacaktı. Bu durum da o zamana kadar bir kriz durumunda ABD’nin diplomatik müdahalesine güvenen Yunanistan için bir tehlike oluşturacaktı. Bu gelişmelerin farkında olan Yunanistan, süregelen ekonomik krize rağmen savunma harcamalarını üst seviyelerde tutmaya devam etmişti. Yunanistan, GSYİH’sinin yüzde ikisinden fazlasını silahlanmaya ayıran birkaç NATO ülkesinden biri olmaya devam etmişti. Bu durum devlet üzerinde büyük bir mali yük oluştursa da Yunan Hükümeti, muhalefet de dahil olmak üzere Yunan toplumu ve siyasetçilerinin tam desteğine sahipti. Yunanistan’ın bu projeleri, NATO üyelerinin bu mali eşikle ilgili olarak anlaşma taahhütlerini yerine getirmelerini talep eden ABD Başkanı Donald Trump’ın (2017-2021) da beklentilerini karşılamaktaydı.⁴⁰⁸

⁴⁰⁵ Angeliki Dimitriadi, Antonia-Maria Sarantaki, “The Refugee ‘Crisis’ in Greece: Politicisation and Polarisation Amidst Multiple Crises”, *Ceaseval Research on the Common European Asylum System*, 11 (2018), 3.

⁴⁰⁶ Sotiris Chtouris, DeMond S. Miller, “Refugee Flows and Volunteers in the Current Humanitarian Crisis in Greece”, *Journal of Applied Security Research*, 12/1 (2017), 61.

⁴⁰⁷ Adamczyk, “Greece”, 135.

⁴⁰⁸ Adamczyk, “Greece”, 135-136.

ABD ve NATO'nun, Türk-Yunan ilişkilerindeki belirleyicilik rolü Soğuk Savaş döneminde ortaya çıktı ve bu rolleri Soğuk Savaş dönemi sonrasında da devam etti. 90'lı yıllardan sonra da Yunanistan ve Türkiye arasında çıkan problemlere hem ABD hem de NATO müdahil olmaya devam etti. Her iki ülke de Batı ittifakının önemli bir parçasıydı. Ayrıca ortaya çıkan birçok krizde hem Yunanistan hem de Türkiye bir kolaylaştırıcı veya hakem olarak ABD'ye başvuruyordu. Tüm bu gelişmeler iki ülke arasındaki problemlerde, ABD ve NATO'nun belirleyicilik rolünün devam etmesine neden oluyordu. Öte yandan ABD'nin, Türkiye'ye nazaran Yunanistan ile olan ilişkileri gelecek yıllarda daha fazla geliştirecekti. Bu bağlamda, ABD ve Yunanistan arasındaki artırımlı politikaların yoğunluğu kurumlar ve aktörler üzerinden incelendiğinde daha da belirgin bir hal alacaktı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ SONRASI KURUMLAR VE AKTÖRLER ÇERÇEVESİNDE ABD’NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI: ARTIRIMLI POLİTİKALAR (INCREMENTALISM)

4.1. Kuruluşundan İtibaren ABD’nin Dış Politikasının Geliştirilmesi ve Yürütülmesi: Kurumlar ve Aktörler

ABD’de dış politika yapım ve karar süreçlerine birçok kurum ve aktör müdahil olmaktadır. Öte yandan Amerikan kurumları kendi içerisinde de farklı kurumsal yapılar barındırmaktadır. Bu farklılık ise dış politika yapım süreçlerindeki tartışmaları çok sesli kılmaktadır. Karmaşık ve çok sesli yapı ise süre gelen veya gelenekselleşmiş olarak tanımlanabilecek politikaların, radikal değişimlere dönüşmesini zorlaştırmakta ve değişimi sınırlı kılmaktadır. Nitekim bu durumun izlerine ABD’nin Yunanistan dış politikasında da rastlanılmaktadır. Bu nedenle, öncelikli olarak kurumların ve aktörlerin yapısal özelliklerine değinmek değişimin analizine katkı sunacaktır.

Amerikan dış politika gelişiminin iki önemli yapısal unsuru bulunmaktadır. Bunlarda ilki federalizm, ikincisi ise hükümetin üç kolu arasında bulunan güçler ayrılığıdır. Bunlardan ilki olan federalizm, 50 eyaletin ve federal hükümetin sahip olduğu egemenlik yetkilerini ifade etmektedir. Amerikan dış politika gelişiminin ikinci yapısal unsuru yasama, yürütme ve yargı organları arasındaki güçler ayrılığıdır. ABD Hükümeti, hükümetin üç kolunun (yasama, yürütme ve yargı) her birinin diğer kolları denetlediği önemli bir denge ve denetleme sistemi üzerine inşa edilmiş bulunmaktadır. Örneğin, yabancı anlaşmaları Yürütme Organı imzalamaktadır fakat bu anlaşmaların onaylanabilmesi için Senatörlerin üçte ikisinin oyu gereklidir. Aynı şekilde ABD Başkanı yabancı ülkelerdeki büyükelçilikler için aday gösterebilmektedir fakat bu kişilerin diplomatik görevlerine başlamadan önce Senato’dan onay alması gerekmektedir. Öte yandan, Yasama Organı yasaları geçirmektedir fakat Yargı Organı yasaların anayasaya uygunluğunu denetlemektedir. Bununla birlikte ABD dış politikasının geliştirilmesi ve yürütülmesi sürecinde çok sayıda başka hükümet kuruluşu da yer almaktadır. Bu kapsamda kamuoyu, iç politika, ekonomik ve özel baskı gruplarını da kapsayacak bir biçimde, hükümet içindeki ve dışındaki diğer gruplar da dış politikaya ilişkin kararları etkilemektedir.⁴⁰⁹ ABD dış politikasının iç bağlamı, toplumsal güçlerden ve ABD Anayasası

⁴⁰⁹ Pat Peterson, *Origins of U.S. Foreign Policy*, Washington: William J. Perry Center for Hemispheric Defense Studies, 2018, 22-23.

tarafından oluşturulan kurumsal düzenlemeler ve yapılardan meydana gelmektedir. Bu bağlam, toplumsal güçleri (siyasi kültür, propaganda, kamuoyu, grup çıkarları ve faaliyetlerinden oluşan) ABD dış politika sahnesinin mühim bir parçası haline getirmektedir.⁴¹⁰

4.1.1. Beyaz Saray (White House), Kongre (Congress), Senato (United States Senate) ve Temsilciler Meclisi (House of Representatives)

Dünya daha karışık, birbirine bağımlı ve belirsizliklerle dolu bir hal aldıkça, başkanlar dış politika yapımında gittikçe artan bir ikilemle karşı karşıya kalmıştı. Hükümet içerisindeki daha fazla bölüm dış politika yapım sürecine müdahil olmuş ve gittikçe artan sayıda kurum, kuruluş ve aktör uluslararası arenada yaşananlara ilgi göstermeye başlamıştı.⁴¹¹ ABD'nin kuruluşunun ilk yıllarında, Başkanın dış politikadaki gücü öncelikle yeni Amerikan Cumhuriyeti'nin sınırlarını korumaya odaklanmıştı. ABD'nin ülke dışındaki çıkarlarının kapsamına ilişkin Başkanlık açıklamaları, 19. yüzyıl boyunca dış politikayı yönlendiren doktrinler olarak hizmet etmişti. 20. yüzyılın ilk on yılında Başkanlar, ABD'nin ülke dışındaki liderliğini kademeli bir şekilde genişletmişti. Fakat bu durum sürekli bir uluslararası liderliğe dönüşmemişti. Bu durum İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin küresel bir süper güç olarak dünya sahnesine çıkışıyla ve Soğuk Savaş'ın başlamasıyla değişti. Böylelikle, ABD'nin ülke dışındaki sorumluluklarının genişlemesi, bu sorumlulukları belirleme ve yürütme konusunda başkanlık yetkilerinin genişlemesine sebep oldu.⁴¹² İkinci Dünya Savaşı sonrasında başkanlık gücünün artması kısmi olarak uzun vadeli tarihsel eğilimlerin bir sonucuydu. Özellikle de ABD'nin küresel girişimlerinin yükselişe geçmesiyle alakalıydı. Bununla beraber, temel olarak Başkan birkaç kilit faktör sebebiyle dış ilişkilerde baskın aktör olmuştu. Bu faktörler ise şunlar olmuştu; *önemli tarihsel yürütme emsalleri, yüksek mahkeme kararları, Kongre yetkisi ve delegasyon, yürütme kurumlarının büyümesi ve uluslararası durum faktörleri.*⁴¹³

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD'nin küresel bir süper güç olarak yükselişiyle beraber dış ilişkilerde Başkanlık inisiyatifi de kalıcı bir biçimde genişledi. Başkan, ABD'nin ulusal çıkarlarını belirledi ve aktardı; Kongre de bu politikaları geliştirebilmek adına kurum ve kuruluşlar kurarak Beyaz Saray'a destek oldu. Örneğin; Truman yönetimi Soğuk Savaş dönemi

⁴¹⁰ James M. Scott, A. Lane Crothers, "Out of the Cold: The Post-Cold War Context of U.S. Foreign Policy", *After the End*, Ed. James M. Scott, Durham: Duke University Press, 1998, 2.

⁴¹¹ Margaret G. Hermann, Thomas Preston, "Presidents, Advisers, and Foreign Policy: The Effect of Leadership Style on Executive Arrangements", *International Society of Political Psychology*, 15/1 (1994), 75.

⁴¹² Meena Bose, "The Presidency and Foreign Policy", *New Directions in American Politics*, Ed. Lori Cox Han, New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2011, 183.

⁴¹³ James M. McCormick, *American Foreign Policy & Process*, Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2010, 258.

süresince Amerikan dış politikasının rotasını belirleyecek olan ulusal güvenlik stratejisini, yani “çevreleme stratejisini” kavramsallaştırdı. George F. Kennan 1947 yılında ABD Dışışleri Bakanlığı’ndaki politika planlama direktörü olarak bu doktrini geliştirdi ve bu doktrin 1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılmasına kadar politika tercihlerinin temelini oluşturdu. Kongre, Batı Avrupa’nın yeniden inşasına yönelik dış yardım için Marshall Planı ve komünizmin yayılmasına karşı katılımcı ülkelere kolektif güvenlik sağlamak amacıyla NATO’nun hayata geçirilmesi gibi çevreleme stratejisinin bir sonucu olan spesifik politikaların birçoğunu onayladı. ABD’de 1947 yılında Ulusal Güvenlik Yasası’nın kabul edilmesiyle birlikte birçok önemli kurum kuruldu. Bu yasayla birlikte Savunma Bakanlığı (Savaş Bakanlığı’nın yerine), Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC), Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) ve ABD Genelkurmay Başkanlığı (JSC) kurulmuş oldu. Bu kurumlar bugün de yürütme organı içerisinde yer almaktadır. Genellikle Senato’nun onayını zorunlu kılsa da bu kurumların başkanları, ABD Başkanının danışma çevresi içerisinde yer almaktadırlar ve başkanın gündemini temsil etmektedirler.⁴¹⁴ ABD tarafından Soğuk Savaş döneminin ilk yıllarında kurulmuş olan bu kurumlar, 1991 yılı sonrasında da dış politika yapımında aktif bir rol oynamaktaydı. Soğuk Savaş döneminin ürünü olan bu kurumlar, Beyaz Saray’ı dış politika yapımında 1991 yılı sonrasında da asiste etmekteydi. Bu durum da ABD’de dış politika yapımının çok aktörlü yapısını göstermekteydi. Dış politikaya ilişkin kararlar yalnızca Beyaz Saray’ın ya da Kongre’nin değil aynı zamanda birçok Amerikan kurumunun ürünüydü. Öte yandan kurumlar kendisi içerisinde de birden fazla yapıyı bulundurmaktaydı.

Özetle Amerikan Başkanının en az üç farklı şapka takması gerekmektedir. Yürütmenin başı, başkomutan ve baş diplomat. Anayasanın 1. Maddesi Kongre’ye önemli dış politika yetkileri vermektedir. Bununla birlikte ABD Anayasası’nın 2. Maddesi ise ABD Başkanına dış politika alanını da kapsayan yürütmenin başı olma yetkisini sağlamaktadır. Ayrıca Amerikan Başkanına silahlı kuvvetleri komuta etme, baş müzakereci ve baş diplomat olma yetkilerini de sunmaktadır. Amerikan Kongresi, ulusal savunmayı sağlama ve savaş ilan etme hakkına sahip bulunmaktadır. Bununla birlikte Kongre, uluslararası ticareti düzenleme ve zımni yani açık olmayan yetkilerini kullanabilmek amacıyla gerekli ve uygun olacak tüm kanunları yapma sorumluluğu ve hakkına da sahip bulunmaktadır.

Bu bağlamda Başkan ve Kongre arasında paylaşılan bazı dış politika yetkileri şu şekilde ifade edilmektedir:⁴¹⁵

⁴¹⁴ Bose, “The Presidency”, 184-185.

⁴¹⁵ McCormick, *American*, 253-254-255.

Başkan	Kongre
Savaş	Savaş
Birleşik Devletler Ordusu ve Donanması Başkomutanı.	Savaş ilan etme, ordu kurma ve destekleme, ortak savunmayı sağlama yetkisi.
Taahhütte Bulunma	Taahhütte Bulunma
Birleşik Devletler Başkanı antlaşma yapma yetkisine sahiptir.	Halihazırdaki Senatörlerin üçte ikisinin aynı fikirde olması şartıyla.
Atamalar	Atamalar
Birleşik Devletler Başkanı büyükelçileri aday gösterir ve atar.	Senato'nun tavsiyesi ve onayıyla.

Tablo.2 “Başkan ve Kongre Arasında Paylaşılan Bazı Dış Politika Yetkileri”

Başkan ve görüşleri ABD dış politikasının oluşturulmasında çok kritik bir rol oynamaktadır. Fakat Başkan ABD dış politikasını yalnız başına belirlemektedir. Gerçek şu ki, hükümet içerisinde ve toplum genelinde dış politika sürecine pek çok başka aktör ve kurum dahil olmaktadır. Bu aktör ve kurumlar şöyle sıralanabilir: Başkanlık danışmanları, yürütme organındaki üst düzey yetkililer, dış politika bürokrasileri, kongre, mahkemeler, eyalet ve yerel yönetimler, halk, siyasi partiler, baskı grupları ve sosyal hareketler, medya ve uluslararası aktörler. Bu kapsamda ABD dış politikasının oluşturulması karmaşık bir o kadar da dağınık bir süreçtir. Çünkü ABD dış politikasını etkileyen çeşitli aktörler ve kurumlar stabil durmamakta, sürekli olarak birbirleriyle etkileşim içerisinde olmakta ve birbirlerini etkilemektedirler. Başka bir ifadeyle, politika oluşturma süreci statik değil, “süreç” kelimesinin de işaret ettiği üzere dinamiktir. Öte yandan, ABD’deki dış politika süreci son derece siyasi bir süreçtir.⁴¹⁶ Amerikan dış politika yapımının baskın modeli şu şekilde tanımlanabilir: Başkanla başlayan ve danışmanları, bürokrasiyi, Kongre’yi ve halkı içerisine alan dışa doğru genişleyen bir çember. Bu model şu şekilde gösterilebilir:⁴¹⁷

Şekil.3 “Amerikan Dış Politika Yapımında Başkanın Üstünlüğünü Temsil Eden Çember”

⁴¹⁶ Rosati, Scott, *The Politics*, 5.

⁴¹⁷ Scott, Crothers, “Out”, 7-8.

ABD'nin kuvvetler ayrılığı ve denge-denetleme mekanizması hem Kongre'ye hem de Başkanlık makamına dış politika konularında ayrı ayrı söz hakkı tanımaktadır. Ancak ABD'nin önceliklerinin belirlenmesi, müzakere edilmesi ve yurtdışına aktarılmasında birincil sorumluluk yürütmenin başına aittir. Başkana verilen pek çok anayasal rol, dış ilişkilerde liderliği zorunlu kılmaktadır. ABD Başkanının dış politikadaki anayasal üstünlüğü, ABD'nin küresel çapta bir süper güce dönüşmesiyle birlikte daha da netleşmiştir.⁴¹⁸ Öte yandan Amerikan Anayasası'nın çerçevesini çizenler, kuvvetler ayrılığı ve denge-denetleme sistemini geliştirirken, Başkanlık ve Kongre'nin her birinin uluslararası anlaşmaların yürürlüğe girmesinde rol oynamasını öngörmüşlerdir. Amerikan Başkanı, Senato'nun tavsiye ve onayına tabi olarak anlaşmaları müzakere edebilmektedir.⁴¹⁹ Bu bağlamda Başkan tek başına dış politika yapmamaktadır. Politika sadece ilan edilmekle kalmayıp aynı zamanda uygulanmalıdır ve bu görev için yürütmenin başı dışişlerini oluşturan bürokrasilere güvenmek zorundadır. Dolayısıyla, hükümetin departmanları ve ajanslarının uygulamayı seçtikleri şey Amerikan dış politikası haline gelir. Politika sadece söylenen değil, yapılan şeydir.⁴²⁰

Amerikan dış politikasında en etkili olan kurumsal yapılardan bir diğeri de Kongre'nin bir kolunu oluşturan Senato'dur. Günümüzde Anayasa Konvansiyonu olarak bilinen 1787 Federal Konvansiyonu'nda, Birleşik Devletler Anayasası'nın çerçevesini çizenler Madde I'de Kongre'nin yapısını ve yetkilerini belirledi. Önce mevcut hükümet biçimini gözden geçirmek, ardından da yeni bir Anayasa oluşturmak üzere 1787 yazında Philadelphia'da toplanan delegeler, iki meclisten oluşan bir Kongre fikrini tartıştı. Virginia'dan George Mason'ın sözleriyle, Meclislerden biri, “demokratik hükümet ilkesinin büyük deposu” olacaktı. Yine Virginia'dan James Madison ise ulusal hükümetteki bu popüler etkiye karşı koymak için daha büyük ve demokratik meclisten bağımsız olacak, küçük ve müzakereci başka bir meclis önerdi. Bu meclise de Senato adı verildi. Senato, tarih boyunca önemli değişimler geçirdi. Fakat federal hükümetteki benzersiz rolü hala devam etmektedir.⁴²¹ ABD Senatosu, ABD Temsilciler Meclisi ile birlikte ABD Kongresi'ni oluşturmaktadır. Her eyaleti iki senatör temsil etmekte ve senatörler altı yıllık dönemler halinde görev yapmaktadır.⁴²² ABD Senatosu toplamda 100 Senatörden oluşmaktadır. Her eyaletin halkı tarafından altı yıllık dönemler için seçilen

⁴¹⁸ Bose, “The Presidency”, 180.

⁴¹⁹ Kiki Caruson, Victoria A. Farrar-Myers, “Promoting the President's Foreign Policy Agenda”, *Political Research Quarterly*, 60/4 (2007), 631.

⁴²⁰ Eugene R. Wittkopf, Christopher M. Jones, Charles W. Kegley Jr., *American Foreign Process Pattern and Process*, Belmont: Thomson Wadsworth, 2008, 477.

⁴²¹ <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution.htm>. Erişim: 03.12.2024.

⁴²² <https://www.house.gov/the-house-explained/legislative-branch-partners/u-s-senate>. Erişim: 03.12.2024.

Senatörlerin görev süreleri, Senato'nun yaklaşık üçte birinin her iki yılda bir yeniden seçileceği şekilde kademelendirilmiştir. ABD Başkan Yardımcısı Senato Başkanı olarak görev yapmaktadır ve Senato'da eşitlik olması durumunda belirleyici oyu kullanabilmektedir.⁴²³

Daha önce de yer verildiği üzere ABD Anayasası, Başkanın antlaşmaları onaylamasını ve büyükelçi adaylarını onaylamasını Senato'nun "tavsiye ve rızasını" almasına bağlamaktadır. Bu durum Senato'ya ve özellikle de Senato Dış İlişkiler Komitesi'ne dış politikanın oluşturulmasında önemli bir rol vermektedir. Senato Dış İlişkiler Komitesi, kurulduğu 10 Aralık 1816 tarihinden günümüze ABD dış politikasının merkezinde yer almaktadır. Komite, uluslararası fırsatlara ve zorluklara yanıt vermekte, çatışma ya da diplomasi, angajman ya da izolasyonizm, yardım ya da yaptırımlar arasında karar vermekte ve bu ikisi arasındaki her seçeneği değerlendirmektedir. Komite ayrıca antlaşmaları, uluslararası ilişkiler için gerekli olan ödeneklerin yetkilendirilmesini ve adaylıkları da değerlendirmektedir.⁴²⁴ Öte yandan Komite, ABD dış politikasının geliştirilmesinde etkili olmakta, zaman zaman Başkanların ve Dışişleri Bakanlarının politikalarını desteklemekte ya da karşı çıkmaktadır.⁴²⁵

ABD Kongresi'nin Senato'yla birlikte diğer bir kolunu da Temsilciler Meclisi oluşturmaktadır. Temsilciler Meclisi, ABD Anayasası uyarınca federal yasaları yapmakta ve geçirmektedir.⁴²⁶ Temsilciler Meclisi'nin 435 üyesi bulunmaktadır. Temsilciler Meclisi'nde her eyalet nüfusuna oranla ve en az bir temsilciyle temsil edilmektedir.⁴²⁷ Temsilciler Meclisi de Senato gibi ABD'nin dış politikasıyla ilgilenmektedir. Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi, 1775 yılında kadar uzanan önceki komitelerden ortaya çıkmış bulunmaktadır. Ancak Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nin, Senato'daki daha güçlü muadiline karşılık zaman içerisinde gölgede kaldığı ifade edilmektedir. Antlaşmalar ve dış politika yetkililerinin atamaları üzerinde yetkisi olan Senato komitesinin aksine, Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi daha sınırlı bir dış politika gündemine sahip bulunmaktadır. Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nin yetkileri, temel olarak dış yardım ve Dışişleri Bakanlığı yetkilendirme tasarılarıyla sınırlandırılmaktadır.⁴²⁸

⁴²³ <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/our-government/the-legislative-branch/>. Erişim: 03.12.2024.

⁴²⁴ Committee on Foreign Relations United States Senate Millennium Edition 1816-2000, Washington: U.S. Government Printing Office, 2000, 1.

⁴²⁵ <https://www.foreign.senate.gov/about/history>. Erişim: 03.12.2024.

⁴²⁶ <https://www.house.gov/the-house-explained>. Erişim: 03.12.2024.

⁴²⁷ <https://www.visitthecapitol.gov/explore/about-congress>. Erişim: 03.12.2024.

⁴²⁸ <https://libraryguides.missouri.edu/c.php?g=28194&p=173682>. Erişim: 03.12.2024.

ABD Kongresi'nin gerek Senato gerekse Temsilciler Meclisi'nden oluşan farklı kurumsal yapısı, karar alma süreçlerine çok aktörlü bir yapıyla katıldığını göstermektedir. Nitekim bu durum dış politika yapım süreçlerine de yansımaktadır. Hem Senato Dış İlişkiler Komitesi hem de Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi, ABD'de Anayasa ile kendilerine verilen yetkiler çerçevesinde dış politika kararlarında değerlendirmeler yapabilmekte ve kararlar alabilmektedir. Nihayetinde, dış politika yapım ve karar alma süreçleri salt ABD Başkanına yahut Dışişleri Bakanlığı'na bağlanmamaktadır. Bu durum, ABD'nin Yunanistan dış politikasında da kendisini göstermektedir.

4.1.2. Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti (Democratic Party and Republican Party)

Demokrat Parti, ABD'nin en eski ve dünyanın da en eski partilerinden biri arasında yer almaktadır. Demokrat Parti'nin kökleri Thomas Jefferson'ın⁴²⁹ destekçilerinin monarşi karşıtı görüşlerini vurgulamak için "Cumhuriyetçi" adını benimsedikleri, 1792 yılına kadar uzanmaktadır.⁴³⁰ Cumhuriyetçi Parti'nin kökleri ise kölelik karşıtı liderlerin, önerilen Kansas-Nebraska Yasası ile köleliğin Kansas ve Nebraska bölgelerine genişletilmesine karşı çıkmak için güçlerini birleştirdiği 1850'li yıllara dayanmaktadır.⁴³¹ Bu köklü iki partinin Amerikan dış politikasına bakışı ise doğal farklılıklar içerebilmektedir. Ancak gerek Demokrat Parti gerekse Cumhuriyetçi Parti, ABD'nin dünyadaki temel hedefleri söz konusu olduğunda uzlaşa da sağlayabilmektedir.

Cumhuriyetçi dış politikaya göre, diktatörler tarafından yönetilen devletlere demokrasiyi götürmek ABD'nin en önemli öncelikleri arasında sayılmaktadır. Cumhuriyetçi liderler, otokratik ve yoksul devletlerin radikal hareketlere sebebiyet verdiğini ve bunun da dünya güvenliğini ve barışını tehdit ettiğini savunmaktadır. Cumhuriyetçi bakış açısından, insanların özgür olduğu demokratik devletlerde radikal hareketlerin tehdidi önemsiz görülmektedir. Cumhuriyetçi Parti platformu, yalnızca demokrasinin diktatörlükle yönetilen ülkelere yayılmasının öneminden bahsetmemekte, aynı zamanda az gelişmiş ülkelerde ekonomik büyüme ve kalkınmanın teşvik edilmesinin önemini de vurgulamaktadır.⁴³² Demokrat Parti ise ABD'nin dünyadaki rolünü, dünya barışını ve güvenliğini sağlama sürecinde bir lider olarak görmektedir. Fakat Cumhuriyetçilerin dış politikasının aksine, bu liderlik güçlü ittifaklara ve uluslararası dostluklara dayandırılmaktadır. ABD'nin dünyadaki rolü konusunda Cumhuriyetçi

⁴²⁹ Thomas Jefferson (1743-1826): 1801-1809 tarihleri arasında ABD'nin üçüncü Başkanı olarak görev yapmıştır.

⁴³⁰ <https://www.britannica.com/topic/Democratic-Party>. Erişim: 05.12.2024.

⁴³¹ <https://www.britannica.com/topic/Republican-Party>. Erişim: 05.12.2024.

⁴³² Wojciech Stankiewicz, "Foreign Affairs in Democratic and Republican Policies: A Comparative Study", Polish Political Science, 34 (2005), 132.

Parti ve Demokrat Parti'nin dış politikaları karşılaştırıldığında bir dizi benzerlik açıkça görülmektedir. Her iki parti de ABD'nin dünyadaki rolünü güvenli bir bekçi olarak görmektedir. Bu görüş her iki parti içinde, terörizmi ortadan kaldırmak ve otoriter devletlere barış, demokrasi ve ekonomik istikrar götürmek anlamına gelmektedir. Aradaki fark ise partilerin dünyanın geri kalanıyla iş birliği konusundaki yaklaşımlarına dayanmaktadır. Cumhuriyetçi Parti, ABD'nin dünya liderliği konusunda tek taraflı bir yaklaşıma sahipken, Demokrat Parti uluslararası iş birliğine duyulan ihtiyacı güçlü bir şekilde vurgulamaktadır.⁴³³

Öte yandan, siyasi parti farklılıkları kamuoyu görüşlerindeki değişime de etki etmektedir. Örneğin, Demokrat olarak tanımlanan partililerin insan haklarını ABD dış politikasının önemli bir hedefi olarak görme olasılıkları, Cumhuriyetçi partililere göre çok daha yüksek olmaktadır.⁴³⁴ Bunun yanı sıra Amerikan dış politikası, Soğuk Savaş dönemi sonrasında dahi birbirini takip eden Demokrat ve Cumhuriyetçi yönetimlerin, Amerikan gücünü dünyanın sorunlu bölgelerine empoze etmeye, Amerikan çıkarları ve ilkelerine uygun devletlerin ve yönetim sistemlerinin genişlemesini teşvik etmeye çalışmasıyla dikkat çekici bir biçimde istikrarlı kalmış bulunmaktadır.⁴³⁵

4.1.3. ABD Dışişleri Bakanlığı (Department of State)

ABD Dışişleri Bakanlığı, kurulmuş olduğu 1789 yılından bu yana bir dizi yeniden yapılanma geçirdi. Yeni diplomatik zorluklarla başa çıkmak için yeni ofisler ve bürolar kuruldu. Dışişleri Bakanlığı yıllar içerisinde giderek büyüdü. ABD'nin ilk Dışişleri Bakanı Thomas Jefferson, bir başkatip, üç kâtip, bir tercüman ve bir ulaktan oluşan küçük bir personeli denetliyordu. Dışişleri Bakanlığı Jefferson döneminde, Londra ve Paris'te olmak üzere yalnızca iki diplomatik görevin yanı sıra 10 konsolosluk görevi yürütüyordu. Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve İkinci Dünya Savaşı'ndan (1939-1945) önde gelen bir güç olarak çıkan ABD'nin uluslararası arenadaki sorumlulukları da artmıştı. Ardından Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması yeni zorluklar ortaya çıkarmıştı. Bu yeni zorluklar; yeni bağımsız devletler, küresel ekonomi, terörizm ve Amerikan denizaşırı varlığının güvenliği idi.⁴³⁶

⁴³³ Stankiewicz, "Foreign", 134-135.

⁴³⁴ Shannon L. Blanton, David L. Cingranelli, "Human Rights", *Routledge Handbook of American Foreign Policy*, Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012, 410.

⁴³⁵ R. William Ayres, "The Balance of Power", *Routledge Handbook of American Foreign Policy*, Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012, 442.

⁴³⁶ <https://history.state.gov/departmentshistory>. Erişim: 12.06.2024.

ABD Dışışleri Bakanlığı (*Department of State*), ABD'nin yabancı hükümetlerle, uluslararası örgütlerle ve diğer ülkelerin toplumlarıyla olan ilişkilerini yönetmektedir. ABD Dışışleri Bakanlığı diplomatları Amerikan Başkanı'nın dış politikasını yürütmektedir. Dışışleri Bakanlığı ABD Hükümeti'nin hayati bir parçasını oluşturmaktadır. Çünkü; *ABD'yi denizaşırı ülkelerde temsil etmekte ve yabancı ülkelerdeki Amerikan büyükelçilikleri, konsoloslukları ve diplomatik misyonları aracılığıyla ABD politikalarını yabancı hükümetlere ve uluslararası kuruluşlara iletmektedir, ticaretten nükleer silahlara kadar çeşitli konularda anlaşmalar ve antlaşmalar müzakere etmekte ve sonuçlandırmaktadır, diğer ABD kurumlarının uluslararası faaliyetlerini koordine etmekte ve desteklemekte, resmi ziyaretlere ev sahipliği yapmakta ve diğer diplomatik görevleri yerine getirmektedir, kurumlar arası koordinasyona liderlik etmekte ve dış ilişkiler için kaynak tahsisini yönetmektedir ve Amerikan halkı ile dünyadaki diğer ülkelerin halkları arasında karşılıklı anlayışı teşvik etmektedir.*⁴³⁷

Ayrıca ABD Dışışleri Bakanlığı, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı ile 2022-2026 yılları arasını kapsayan ortak stratejik plan çerçevesinde şu hedeflere yer vermektedir:⁴³⁸

Hedef 1: Amerikalıların güveni ve refahı üzerinde en büyük etkiye sahip küresel zorlukları ele almak amacıyla ABD liderliğini yenilemek ve koalisyonları harekete geçirmek.

Hedef 1.1: Küresel sağlık güvenliğini güçlendirmek, bulaşıcı hastalık tehditleriyle mücadele etmek ve ikili katılım yoluyla ve çok taraflı forumlarda öncelikli küresel sağlık sorunlarını ele almak.

Hedef 1.2: Paris Anlaşması'nın etkili bir şekilde uygulanmasının desteklenmesi de dahil olmak üzere, iddialı iklim azaltma ve uyum sonuçlarının güvence altına almak.

Hedef 1.3: ABD'nin insani yardım liderliğini yeniden canlandırmak ve denizaşırı ülkelerdeki uluslararası afetlere ve insani krizlere yanıt olarak hayat kurtarıcı koruma ve yardım sağlamak.

Hedef 1.4: Ortak zorlukları ve rakipleri ele almak; çatışmaları önlemek, caydırmak, çözmek ve uluslararası güvenliği teşvik etmek için müttefiklere ve ortaklara liderlik etmek.

Hedef 1.5: ABD'nin değerleri ve politikaları konusunda yabancı halkların anlayış ve desteğini artırmak.

⁴³⁷ <https://2009-2017.state.gov/r/pa/ei/rls/dos/107330.htm>. Erişim: 12.06.2024.

⁴³⁸ Joint Strategic Plan FY 2022-2026, U.S. Department of State, U.S. Agency for International Development, March 2022.

Hedef 2: Küresel refahı teşvik etmek ve ABD'nin gelişebileceği uluslararası bir ortamı şekillendirmek.

Hedef 2.1: Tüm Amerikalılar için fırsatlar yaratan küresel bir ekonomiyi teşvik etmek.

Hedef 2.2: Dünyanın dört bir yanındaki toplumlar için kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve fırsatları desteklemek.

Hedef 2.3: ABD'nin teknolojik liderliğini desteklemek, rekabet gücünü güçlendirmek ve ABD'nin inovasyon temelini geliştirip korurken, teknolojiden yararlanarak dünya çapında hayatları iyileştirmek.

Hedef 2.4: Ekonomik, teknolojik, çevresel ve diğer sistemik şoklara karşı ABD'nin ve küresel dayanıklılığın güçlendirilmesini sağlamak.

Hedef 3: Demokratik kurumları güçlendirmek, evrensel değerleri desteklemek ve insan onurunu desteklemek.

Hedef 3.1: İyi yönetimi teşvik etmek ve vatandaşları için hizmet sunan güçlü, hesap verebilir ve dirençli demokrasileri desteklemek.

Hedef 3.2: Herkes için eşitliği, erişilebilirliği ve hakları ilerletmek.

Hedef 3.3: Yolsuzluğu önlemek, ortaya çıkarmak ve azaltmak.

Hedef 3.4: Güvenli, insani ve düzenli bir göç ve iltica sistemini teşvik etmek, ortaklarımızla iş birliği içinde düzensiz göçün temel nedenlerini ele almak, mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler için korumaları geliştirmek.

Hedef 3.5: Özellikle kadınlar, gençler ve ötekileştirilmiş gruplar için kapsayıcı ve eşitlikçi sağlık, eğitim ve geçim imkanını sağlamak.

Hedef 4: Diplomatik ve kalkınma işgücünün ve kurumlarının yeniden canlandırılmasını sağlamak.

Hedef 4.1: Çeşitlilik içeren, kapsayıcı, dirençli ve dinamik bir işgücü oluşturmak ve donatmak.

Hedef 4.2: Bilişim teknolojilerini modernize etmek, karar alma süreçlerini bilgilendirmek ve görev sunumunu desteklemek amacıyla verilerden yararlanmak.

Hedef 4.3: Personeli, bilgileri ve fiziksel altyapıyı 21. yüzyılın tehditlerine karşı korumak.

Hedef 5: Dünyanın dört bir yanındaki ABD vatandaşlarına hizmet vermek ve güvenli uluslararası seyahati kolaylaştırmak.

Hedef 5.1: Yurtdışına seyahat eden veya yurtdışında ikamet eden Amerikan vatandaşlarını desteklemek ve onlara hizmet etmek.

Hedef 5.2: ABD'ye ve ABD'den meşru seyahatleri kolaylaştırarak ABD çıkarlarını ilerletmek.

Politika oluşturma süreci yalnızca ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bir meselesi olmasa da bakanlık dış politikada önemli bir bürokratik kurum olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, başta ABD Dışişleri Bakanı olmak üzere, bakanlığın kilit görevlileri ABD dış politikasında önemli roller almaya devam etmektedirler.⁴³⁹ ABD Dışişleri Bakanlığı, Amerikan dış politikasına liderlik etmektedir. Bakanlık bu misyonu gerçekleştirmek için Kongre ve Savunma Bakanlığı gibi diğer bakanlıklarla yakın iş birliği içerisinde çalışmaktadır.⁴⁴⁰

4.1.4. ABD Savunma Bakanlığı (Department of Defense/Pentagon)

ABD Hükümeti'nin büyük kurumlarını barındıran üç bina ulusal anıt olarak kabul edilmekte ve ulusal ve uluslararası tarihin bir parçası olmaktadır. Bu üç bina Beyaz Saray, Kongre Binası ve Pentagon'dan oluşmaktadır. Pentagon'un kurumsal statüsü, ABD Hükümet kurumlarının en büyüğü olmasından ve ülkenin silahlı kuvvetlerinin sinir merkezi rolünden kaynaklanmaktadır. Pentagon 1942 yılından 1947 yılına kadar Savaş Bakanlığı'na, o tarihten günümüze kadar da Savunma Bakanlığı'nın başlıca unsurlarına ev sahipliği yapmaktadır. Savunma Bakanı Ofisi, Genelkurmay Başkanlığı ve dört hizmet biriminin en üst düzey karargahları Pentagon'da bulunmaktadır. Başkan ve Savunma Bakanı, ülkenin silahlı kuvvetlerinin dünya çapındaki komutasını ve kontrolünü Pentagon'dan yürütmektedir.⁴⁴¹ ABD, 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Yasası'na kadar Savunma Bakanlığı olmaksızın faaliyet göstermiş bulunmaktadır. Savunma Bakanlığı (DoD), kurulduğundan beri aşamalı olarak ABD'nin güvenlik ve dış politikalarının geliştirilmesinde ve özellikle de yürütülmesinde en güçlü tek kurum olarak ortaya çıkmaktadır.⁴⁴²

Nitekim, eski ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Siyaset Bilimci Zbigniew Brzezinski,⁴⁴³ *“uzun yıllar boyunca ABD’de dış politika konusunda temel mücadelenin Dışişleri Bakanı ve Savunma Bakanı arasında yaşandığını”* ifade etmişti. Ancak Amerikan kamuoyunun dikkati

⁴³⁹ Jerel Rosati, Scott DeWitt, “The Department of State”, *Routledge Handbook of American Foreign Policy*, Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012, 178.

⁴⁴⁰ [https://www.law.cornell.edu/wex/departments_of_state_\(dos\)](https://www.law.cornell.edu/wex/departments_of_state_(dos)). Erişim: 04.12.2024.

⁴⁴¹ <https://history.defense.gov/DOD-History/Pentagon/History/>. Erişim: 04.12.2024.

⁴⁴² Peter J. Dombrowski, “The Department of Defense”, *Routledge Handbook of American Foreign Policy*, Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012, 193.

⁴⁴³ Zbigniew Brzezinski (1928-2017): 20 Ocak 1977 – 20 Ocak 1981 tarihleri arasında ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak görev yapmıştır.

zamanla Dışışleri Bakanı ve Ulusal Güvenlik Danışması arasındaki çatışmalara kaymıştı.⁴⁴⁴ 1986 yılında “*Goldwater-Nichols Savunma Bakanlığı Yeniden Düzenleme Yasası*”, Başkan Ronald Reagan tarafından imzalanarak yürürlüğe girdi. Bu yasa, 1947 yılından sonra ülkenin askeri kompleksinin en önemli yeniden düzenlenmesine yol açtı. Operasyonel yetki, münferit servis şeflerinin aksine, Genelkurmay Başkanı aracılığıyla merkezileştirilmişti.⁴⁴⁵ Savunma Bakanlığı’nın geçirmiş olduğu reformların çoğu ya Başkanın savunma konularında daha bağımsız tavsiyelerde bulunabilmesi ya da askeri harcamalar üzerinde daha iyi kontrol sağlayabilmesi amacıyla gerçekleştirilmişti.⁴⁴⁶

Savunma Bakanlığı’nın almış olduğu pek çok karar, Dışışleri Bakanlığı’nın dış politikasıyla bağlantılı olmaktadır. Fakat askeri danışmanlar ve diplomatlar, aynı görevi paylaşırsalar dahi çok farklı bakış açılarına ve beceri setlerine sahip olabilmektedir. İki bakanlık arasındaki bağlantının anlamlı olabilmesi içinse, Siyasi-Askeri İşler Bürosu’nun Devlet-Savunma Entegrasyon Ofisi devreye girmektedir. Dışışleri Bakanlığı’na askeri danışmanlar ve Savunma Bakanlığı’na da dış politika danışmanları gönderilmektedir. Böylelikle, Savunma Bakanlığı ile Dışışleri Bakanlığı arasında bir bağ oluşturulmaktadır. Bu bağ ABD’yi, ortaya çıkan tehditlere yanıt verme konusunda güçlendirmektedir. Ayrıca ABD’nin ulusal güvenlik çıkarlarını da daha etkin bir şekilde ilerletmesine olanak sağlamaktadır. Savunma Bakanlığı’nda görevli yaklaşık 100 askeri danışman, 25 farklı Dışışleri Bakanlığı bürosu ofisine atanmış olup, üst düzey yetkililere operasyonlar ve tatbikatlar, çatışma sonrası yeniden yapılanma, silahların kontrolü, terörle mücadele ve askeri hukuk gibi konularda askeri uzmanlıklarını ve önerilerini sunmaktadır.⁴⁴⁷ Öte yandan, Dışışleri Bakanlığı da dünyanın dört bir yanındaki muharip komutanlıklara, görev kuvvetlerine ve özel hareket birimlerine hemen hemen aynı sayıda dış politika danışmanı göndermektedir. Bu diplomatlar general ve amirallere uluslararası ilişkiler, belirli liderle nasıl ilişki kurulacağı, tatbikat ve operasyonların planlanması ve daha pek çok konuda dış politika bilgilendirmesi sağlamaktadır.⁴⁴⁸

Amerikan siyasi bağlamında, kurumlar arası süreç hem yukarıdan aşağıya hem de aşağıdan yukarıya bir iletişim ve bilgi paylaşım aracı olarak hizmet etmektedir. ABD ulusal güvenlik topluluğunu oluşturan çeşitli departmanlar, komiteler ve kurumlar bilgi toplamakta ve politika

⁴⁴⁴ Dombrowski, “The Department”, 194.

⁴⁴⁵ Dombrowski, “The Department”, 195.

⁴⁴⁶ Dombrowski, “The Department”, 196.

⁴⁴⁷ <https://www.defense.gov/News/Feature-Stories/story/Article/1783437/tying-defense-with-diplomacy/>. Erişim: 04.12.2024.

⁴⁴⁸ <https://www.defense.gov/News/Feature-Stories/story/Article/1783437/tying-defense-with-diplomacy/>. Erişim: 04.12.2024.

seçeneklerini geliştirmektedir. Kurumlar arası departmanlar ve diğerk mekanizmalar aracılığıyla bilgiler karar vericilerin b6l6mleri arasında aktarılmaktadır. 6te yandan, Başkandan başlamak 6zere Beyaz Saray personeli ve daire başkanları aracılığıyla alınan kararlar operasyonel seviyelere, (yani BM’deki diplomatlardan b6y6kelilere ve sahada g6revli askeri komutanlara kadar), aktarılmaktadır.⁴⁴⁹

4.1.5. ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency/CIA)

ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı’nın (CIA), kuruluşu bir anda gerçekleşen bir s6re değildi. CIA, konuyu gazetelere taşıyan 6nemli sızıntılar aracılığıyla kamuoyundan gelen tepkilerle birlikte ordu, devlet ve savunma liderleri arasındaki tartışmaların bir 6r6n6 olarak ortaya ıktı. CIA’in yapısı 6zerine gerçekleştirilen uzun tartışmalardan sonra Başkan Truman, Eyl6l 1947’de CIA’in doğuşunu sağlayan Ulusal G6venlik Yasası’nı imzaladı.⁴⁵⁰ CIA, ABD Başkanı ve onun Ulusal G6venlik Konseyi (NSC) tarafından gizli faaliyetler y6r6tmek 6zere g6revlendirilen bir kurum oldu.⁴⁵¹

CIA, ulusal g6venlik kararları almalarına yardımcı olmak adına Başkana, Ulusal G6venlik Konseyi’ne ve diğerk politika yapıcılara yabancı 6lkeler ve k6resel konular hakkında istihbarat sağlayan bir ABD devlet kurumu olarak faaliyet g6stermektedir.⁴⁵² Amerikan kamuoyunun ise CIA ve Amerikan dış politikasındaki rol6 hakkındaki g6r6şleri 6ncelikle filmler, televizyon, romanlar, gazeteler, gazetecilerin kitapları, Kongre soruştırmalarından çıkan manşetler, eski istihbarat g6revlerinin işaatları ve Amerikan istihbaratında ya hiç g6rev almamış ya da g6rev almış ancak rol6n6 anlamamış uzmanların makaleleri tarafından şekillendirilmektedir.⁴⁵³ 1991-1993 yılları arasında CIA Başkanı olarak g6rev yapan Robert M. Gates, CIA’in dış politika s6recindeki rol6n6 6e ayırmış bulunmaktadır: İlk rol6nde CIA, istihbaratın toplanmasından, analiz edilmesinden ve politika yapıcılara, başta ABD Başkanı olmak 6zere, Ulusal G6venlik Konseyi’ne, Dışışleri ve Savunma Bakanlıklarına ulaştırılmasından sorumlu tutulmaktadır. Fakat zaman içerisinde diğerk t6m bakanlıklar ve kurumlarda bu istihbaratın kullanıcısı durumunu gelmiş bulunmaktadır. İkinci rol6nde, politikayı uyguladığı tek alan olan gizli eylemlerin y6r6t6lmesinden sorumlu tutulmaktadır. 66nc6 ve en 6nemli rol6 ise 6zellikle

⁴⁴⁹ Dombrowski, “The Department”, 198.

⁴⁵⁰ <https://www.trumanlibrary.gov/education/presidential-inquiries/establishment-cia>. Erişim: 04.12.2024.

⁴⁵¹ Loch K. Johnson, “National Security Intelligence”, *Routledge Handbook of American Foreign Policy*, Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012, 212.

⁴⁵² <https://www.cia.gov/about/>. Erişim: 05.12.2024.

⁴⁵³ Robert M. Gates, “The CIA and American Foreign Policy”, *Foreign Affairs*, 66/2 (1987), 215.

Washington’da istihbarat topluluğu ile politika yapıcı topluluk arasındaki etkileşimde ortaya çıkmaktadır. CIA’in etkisi ve rolü bu ilişkinin dinamikleri içerisinde belirlenmektedir.⁴⁵⁴

CIA her gün istihbarat toplamakta, analiz etmekte, değerlendirmekte, bu verileri ABD Başkanına ve politika yapıcılarına yaymaktadır.⁴⁵⁵ Ayrıca CIA, kurulduğu günden itibaren çeşitli derecelerde ABD Kongresi’nin denetimine tabi tutulmaktadır. CIA, 1980 tarihli İstihbarat Gözetim Yasası ve çeşitli Yürütme Emirleri uyarınca, Senato İstihbarat Seçilmiş Komitesi ve Temsilciler Meclisi İstihbarat Daimî Seçilmiş Komitesi’ne düzenli olarak rapor vermektedir. Teşkilat ayrıca Kongre’nin her iki kanadındaki Savunma Alt Komitelerine de düzenli olarak rapor vermektedir. Bununla birlikte CIA, Senato Dış İlişkiler Komitesi, Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi ve her iki organın Silahlı Hizmetler Komitelerinin yanı sıra diğer komitelere ve bireysel üyelere de önemli brifingler sunmaktadır.⁴⁵⁶

Nihayetinde CIA, Amerikan Başkanları ve politika yapıcıları için dış politika yapımında çok önemli bir rol oynamaktadır. Elde edilen veriler sayesinde politika seçeneklerini çeşitlendirilebilmektedir. Ancak bu durumun her zaman doğru politika kararları alınması anlamına gelmediğini de bilmek gerekmektedir. ABD Kongresi’nden Beyaz Saray’a, Savunma Bakanlığı’ndan Dışişleri Bakanlığı’na kadar Amerikan dış politikasına etki eden pek çok kurum, CIA’den bilgi almakta ve bu bilgiler de politika yapıcıların kararlarını etkileyebilmektedir.

4.1.6. ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (The United States Agency for International Development/USAID)

Soğuk Savaş dönemi askeri çatışmadan çok, iki blok arasındaki siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel gibi alanlardaki çatışmaları kapsamaktaydı. ABD öncülüğündeki Batı’nın farklı ülkelerde nüfuz kazanabilmesi aynı zamanda bu ülkelere aktaracağı fonlarla yakından ilişkiliydi. Bu nedenle Amerikan dış politikasının bir tamamlayıcısı olarak da ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) kurulmuştu. Bu kurum, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da etkinliğini sürdürecektir ve Balkanlarda birçok ülkeye Yunanistan haricinde de fon ve ödenek aktaracaktı. Bu fon ve ödenekler ise hedef ülkelerde uygulamaya konulacak olan kamu politikalarının, ABD’nin beklentisi doğrultusunda şekillenmesine olanak sağlayacaktı.

⁴⁵⁴ Gates, “The CIA”, 215-216.

⁴⁵⁵ <https://www.cia.gov/legacy/cia-history/>. Erişim: 05.12.2024.

⁴⁵⁶ <https://www.cia.gov/static/c050e9d29b6a04b639f050d6555e35c6/The-Work-of-a-Nation.pdf>. Erişim: 05.12.2024.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra uluslararası kalkınma yardımları, ABD'nin dış politikasında önemli bir araç oldu. Böylece ABD bu alana yönelik kurumlar oluşturmaya başladı.⁴⁵⁷ ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın (*The United States Agency for International Development / USAID*) kurulmasıyla birlikte mevcut birçok dış yardım kuruluşu ve programı bir araya getirildi. USAID kurulmadan önce, dış ekonomik kalkınmadan sorumlu olan tek bir ajans yoktu. 1961 tarihli Dış Yardım Yasası'nın Amerikan Kongresi tarafından kabul edilmesiyle beraber ABD'nin dış yardım faaliyetleri büyük bir dönüşüm geçirdi. Bu dönüşüme öncülük eden Başkan John F. Kennedy oldu. Başkan Kennedy, sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek amacıyla yabancı ülkelere yapılan yardımların tek bir idare tarafından yürütülmesi gerekliliğini fark etmişti. Nihayetinde, 3 Kasım 1961 tarihinde USAID kuruldu.⁴⁵⁸ Bu yeni kalkınma ajansı uluslararası sağlık gibi sektörler de dahil olmak üzere açık bir biçimde uzun vadeli kalkınmaya odaklanacaktı.⁴⁵⁹

*“Yükümlülüklerimizden kaçış yok: özgür ulusların birbirine bağımlı topluluğunda bilge bir lider ve iyi bir komşu olarak ahlaki yükümlülüklerimiz - büyük ölçüde yoksul insanlardan oluşan bir dünyanın en zengin halkı olarak ekonomik yükümlülüklerimiz , bir zamanlar kendi ekonomimizi geliştirmemize yardımcı olan yurtdışından gelen kredilere artık bağımlı olmayan bir ulus olarak ekonomik yükümlülüklerimiz - ve özgürlük düşmanlarına karşı tek ve en büyük karşı koyucu olarak siyasi yükümlülüklerimiz.”*⁴⁶⁰

- John F. Kennedy

ABD büyük oranda savaş yardımı ve yeniden yapılanma çabaları yoluyla yurtdışına yardım sağlamaya başladığı İkinci Dünya Savaşı'na kadar mali bir müdahaleye başvurmamıştı.⁴⁶¹ Bununla birlikte günümüzün uluslararası kalkınma yardımı kavramı da 1945 yılında sona eren İkinci Dünya Savaşı'nın ardından şekillendi. 1947-1949 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı yapan George C. Marshall, savaş sonrasında Avrupa'ya önemli miktarda mali ve teknik yardım sağlamıştı. Marshall Planı olarak bilinen bu uygulama Avrupa'nın altyapısını yeniden inşa etmesini, ekonomisini güçlendirmesini ve bölgede istikrarı sağlamasını mümkün kılan başarılı bir çabaydı. Marshall Planı'nın başarısı üzerine Başkan Harry S. Truman 1949 yılında bir uluslararası kalkınma yardımı programı önerdi. “1950 Point Four Program” isimli program iki

⁴⁵⁷ David Williams, “The History of International Development Aid”, *Handbook of Global Economic Governance*, Ed. Manuela Moschella, Catherine Weaver USA: Routledge, 2013, 235.

⁴⁵⁸ <https://www.usaid.gov/about-us/usaid-history>. Erişim: 12.01.2024.

⁴⁵⁹ Heidi Morefield, “More with Less: Commerce, Technology, and International Health at USAID, 1961-1981”, *Diplomatic History*, 43/4 (2019), 623.

⁴⁶⁰ <https://www.usaid.gov/about-us/usaid-history>. Erişim: 12.01.2024.

⁴⁶¹ Subhayu Bandyopadhyay, E. Katarina Vermann, “Donor Motives for Foreign Aid”, *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 95/4 (2013), 327.

hedefe odaklanmıştı: *Yoksulluğu azaltarak ve gelişmekte olan ülkelerde üretimi artırarak ABD için pazarlar yaratmak ve ülkelerin kapitalizm altında refaha kavuşmasına yardımcı olarak komünizm tehdidini azaltmak*. 1952 yılından 1961 yılına kadar, teknik yardım ve sermaye projelerini destekleyen programlar ABD yardımının birincil şekli olarak devam etti ve ABD dış politikasının önemli bir parçası oldu. 1961 yılında Başkan Kennedy, Dış Yardım Yasası'nı imzalayarak yasalaştırdı ve icra emriyle USAID'i kurdu. USAID çalışmaya başladıktan sonra, uluslararası kalkınma yardımı fırsatları muazzam bir şekilde arttı. Kennedy ve Johnson yönetimleri dönemi "kalkınmanın on yılı" olarak anılmaya başlandı.⁴⁶²

1970'lerde USAID, odağını teknik ve sermaye yardımı programlarından uzaklaştırmaya başladı. Bunun yerine ABD kalkınma yardımı gıda ve beslenme, nüfus planlaması, sağlık, eğitim ve insan kaynakları gelişimine odaklanan "temel insan ihtiyaçları" yaklaşımına odaklandı. 1980'lerde dış yardım, para birimlerini ve mali sistemleri istikrara kavuşturmaya çalıştı. Ayrıca bu dönemde piyasa temelli ilkeler teşvik edildi. 1990'larda USAID'in en önemli önceliği sürdürülebilir kalkınma ya da ülkelerin kendi yaşam kalitelerini yükseltmelerine yardımcı olmak oldu. USAID, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından programların planlanması ve uygulanmasında öncü bir rol oynamıştı. USAID programları açık, piyasa odaklı ekonomik sistemlere ve duyarlı sosyal güvenlik ağlarına sahip işleyen demokrasilerin kurulmasına yardımcı olmuştu. 2000'li yıllar USAID ve dış yardım için daha fazla değişim getirdi ve hükümet yetkilileri bir kez daha ajansın iş yapma biçiminde reform çağrısında bulundu. Ajans, fon tahsisatlarından en iyi şekilde yararlanmak amacıyla yeniden yapılanmaya başladı. Ayrıca ajans, dış yardımın erişim alanını genişletmek amacıyla özel sektör ve vakıflar da dahil olmak üzere yeni ortak kuruluşlara ulaşmak için hızlı bir kampanya başlattı.⁴⁶³

2006 yılının başlarına gelindiğinde ise USAID içerisinde dış yardımın geleceği konusunda büyük tartışmalar yaşanmaya başladı. Söylentilere göre USAID ekonomik kalkınma misyonlarının çoğundan mahrum bırakılacak ve uzun vadeli planlardan kısa vadeli planlara yönlendirilecekti. Bazı söylentilerin doğruluk payı vardı. Politika açısından bakıldığında kurumsal değişiklikler ABD dış politikasındaki yeni uluslararası ortamı yansıtmaktaydı. Bu bağlamda önemli bir gelişme 19 Ocak 2006 tarihinde yaşandı. Bu tarihte dönemin ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice Dışişleri Bakanlığı ve USAID yetkililerine yaptığı bir konuşmada, USAID'in aşamalı olarak ABD Dışişleri Bakanlığı'na entegre edileceğini açıkladı.

⁴⁶² <https://www.usaid.gov/about-us/usaid-history>. Erişim: 12.01.2024.

⁴⁶³ <https://www.usaid.gov/about-us/usaid-history>. Erişim: 12.01.2024.

Nihayetinde bu entegrasyon dış politika ile dış yardımı birbirine yaklaştıracak ve her ikisini de savunma ve güvenlik endişeleriyle ilişkilendirecekti. Geleneksel dış yardımların birçoğu sürerken (en azından kısa vadede) rejim değişikliği, yönetim ve güvenlik meselelerine yeniden odaklanılacak ve zaman içerisinde ekonomik ve sosyal kalkınmaya olan ilgi azalacaktı.⁴⁶⁴ Bakan Rice dönemindeki yeniden yapılanma örgütsel ve programatik açıdan reformlar getirmeyi amaçlamıştı. Organizasyonel bakımdan yeniden yapılanma USAID ve Dışişleri Bakanlığı'nın bütçe ve planlama operasyonlarını merkezileştirmişti. Böylelikle mükerrer süreçler azaltılmaya ve kurumlar arasındaki koordinasyon artırılmaya çalışılmıştı. Bununla beraber dış yardım finansmanının şeffaflığı da artırılmak istenmişti.⁴⁶⁵

Tüm bu bilgiler çerçevesinde bakıldığında USAID, insani yardım hedefleri olan bağımsız bir kurum değil, ABD dış politikasının bir aracıdır. Bu nedenle ajansın genel strateji planlaması ABD Dışişleri Bakanlığı (*United States Department of State*) tarafından yönlendirilmektedir. Ajans ABD dış politikasının zorunluluklarına tabidir. USAID'in hedefleri Geçiş Sürecinden Ortaklığa isimli belgede açıklanmaktadır (*eski sosyalist ülkelere yönelik stratejik belge*). Belgede üç yardım alanı bulunmaktadır: *ekonomik yeniden yapılanma, demokratik geçiş ve sosyal geçiş*. ABD hükümetinin bu geçiş sürecinin hedefine ilişkin vizyonu; ABD ile Avrupa ve Avrasya ülkeleri arasında, bu ülkeler ile dünyanın diğer bölgeleri arasında ve ülkelerin kendi aralarında sürdürülebilir ortaklıklar kurmaktır.⁴⁶⁶ USAID, kalkınma ve yardım programlarını Dışişleri Bakanlığı ile koordinasyon içinde planlamaktadır. USAID ayrıca diğer ABD Hükümet Departmanları ve Ajansları, çok taraflı ve iki taraflı kuruluşlar, özel şirketler, akademik kurumlar, inanç temelli gruplar ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ile de iş birliği yapmaktadır. Amerikan Başkanı, Dışişleri Bakanını ve USAID Yöneticisini atamakta ve Senato ise bunları onaylamaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı ve USAID, 2022 mali yılı ortak performans planında misyonlarını, stratejik amaç ve hedeflerini şu şekilde ifade etmektedir:⁴⁶⁷

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Misyonu: Amerikan halkı adına demokratik değerleri destekliyor ve sergiliyor; özgür, barışçıl ve müreffeh bir dünyaya öncülük ediyoruz. ABD Dışişleri Bakanlığı, Amerikan halkının çıkarlarını, güvenliğini ve ekonomik refahını ilerleterek

⁴⁶⁴ Louis A. Picard, Robert Groelsema, "U.S. Foreign Aid Priorities Goals for the Twenty-First Century", *Foreign Aid and Foreign Policy*, Ed. Louis A. Picard, Robert Groelsema, Terry F. Buss, New York: M. E. Sharpe, 2008, 3.

⁴⁶⁵ Charles R. Cutshall, Dustin C. Emery, Daniel J. Fitzpatrick, Sarah J. Hammer, Leslie J. Kelley, Kirill Meleshevich, *Integrating USAID and DOS: The Future of Development and Diplomacy*, New York: Institute for National Security and Counterterrorism Syracuse University, 2009, 20.

⁴⁶⁶ Alex N. Dajkovic, "A "Model" for the Balkans", *Journal of Political Science*, 9/10 (2006), 149.

⁴⁶⁷ United States Department of State, United States Agency for International Development, *Fiscal Year (FY) 2022 Annual Performance Plan*, 2022, 7.

diplomasi, savunuculuk ve yardım yoluyla Amerika'nın dış politikasına öncülük etmektedir.⁴⁶⁸ *USAID'in Misyonu*: Amerikan halkı adına, yurtdışında demokratik değerleri destekliyor ve sergiliyor; özgür, barışçıl ve müreffeh bir dünyaya öncülük ediyoruz. Amerika'nın dış politikasını destekleyen ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı, hayat kurtaran, yoksulluğu azaltan, demokratik yönetimi güçlendiren ve insanların insani krizlerden çıkmalarına ve yardımın ötesine geçmelerine yardımcı olan ortaklıklar ve yatırımlar yoluyla ABD Hükümeti'nin uluslararası kalkınma ve afet yardımına öncülük etmektedir.⁴⁶⁹

Nihayetinde USAID, Amerikan dış politikasında önemli bir rol oynamaktadır. Birçok ülkeye sağlanan fon ve ödenekler, ABD'nin bu ülkelerdeki imajını güçlendirmekte ve kamu politikalarını desteklemektedir. USAID, Yunanistan da dahil olmak üzere birçok Balkan ülkesinde bu doğrultuda faaliyet göstermektedir.

4.1.7. Hükümet Dışı Organizasyonlar

Çıkar gruplarının Amerikan dış politikasındaki rolü ilgi duyulan bir konu olmaktadır.⁴⁷⁰ ABD'de kamu politikalarının yapım sürecini dolayısıyla da dış politika yapım sürecini kendi hedef ve çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışan çok sayıda hükümet dışı organizasyon bulunmaktadır. Bu organizasyonlar kendi amaçları doğrultusunda başkanları, hükümetleri, dışişleri bakanlığını, politika yapıcılarını ve daha pek çok aktör ve kurumu etkileyebilmektedirler.

Baskı Grupları (Interest Group and Foreign Policy): Baskı grupları, “ortak bir bakış açısını veya sosyal durumu paylaşan ve hükümet politikasını etkileme umuduyla bir araya gelen insanların oluşturduğu resmi örgütlerdir.”⁴⁷¹ Baskı grupları (lobiler) ve medyanın etkili girişimleriyle kamuoyunun da oluşturulmasıyla karar alıcılar, farklı dış politika davranışlarına yönlendirilebilmektedir.⁴⁷² Bu bağlamda, baskı grupları ve özel çıkarlar genellikle dış politika yapım sürecine derinden müdahil olmaktadır. İyimser bir bakış açısıyla, baskı grupları meşru kaynaklardan gelen ve demokratik süreç üzerinde sağlıklı bir etkiye sahip olan geçerli girdiler sağlamaktadır. Çeşitli gruplar birbirleriyle ittifak kurmakta, uzlaşmaya varmakta ve sonuçta bir bütün olarak ulusun çıkarlarına hizmet etmektedir. Daha kötümser bir bakış açısıyla, toplumdaki çeşitli baskı grupları arasındaki rekabetin dengeli, rasyonel ve ülke için faydalı

⁴⁶⁸ United States Department of State, United States Agency for International Development, *2022 Annual*, 7.

⁴⁶⁹ United States Department of State, United States Agency for International Development, *2022 Annual*, 7.

⁴⁷⁰ Patrick J. Haney, “Interest Groups”, *Routledge Handbook of American Foreign Policy*, Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012, 291.

⁴⁷¹ Bruce W. Jentleson, *American Foreign Policy The Dynamics of Choice in the 21st Century*, New York: Norton & Company, 2010, 49.

⁴⁷² Sami Kiraz, “Bir Dış Politika Analizi Yaklaşımı Olarak Neoklasik Realizmin İncelenmesi”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13/4 (2020), 678.

sonuçlar üreteceği fikri gerçek dışı görünmektedir. Tüm gruplar etkili ve verimli siyasi örgütler tarafından temsil edilmemektedir. Gönüllü kuruluşlara katılımın üst sosyal ve ekonomik statü ile ilişkili olduğuna dair çok sayıda kanıt bulunmaktadır ve katılım oranı üst tabakalarda diğer tabakalara göre çok daha yüksek olmaktadır.⁴⁷³

Etnik Gruplar, Hükümet Dışı Organizasyonlar ve Entelektüeller (Ethnic Groups, Nongovernmental Organizations and Intellectuals): ABD'deki etnik gruplar hem küçük oldukları hem de diğer Amerikalıların büyük bir bölümünün en iyi ihtimalle sadece teğet geçtiği konularla derinden ilgilendikleri için Amerikan dış politikasını etkilime hamlelerinde genellikle başarılı olmaktadır. Burada klasik olarak etkili olan grup, en belirgin şekilde Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi *American Israel Public Affairs Committee* (AIPAC) tarafından temsil edilen Yahudi Amerikalılar olmaktadır. Fortune dergisi bu kuruluşu sürekli olarak ülkedeki en etkili baskı gruplarından biri olarak göstermektedir ve her yıl yüzden fazla İsrail yanlısı yasama girişiminin Amerikan Kongresi'nden geçmesinde önemli bir rol oynadığını iddia etmektedir. Öte yandan, ulus-ötesi sivil toplum kuruluşları (STK'lar) Amerikan dış politika yapım sürecinde giderek daha da önemli bir şekilde rol almaktadır. Dış politika yapım sürecinde önemli bir rol oynayan diğer bir grupta entelektüeller ve akademisyenlerden oluşmaktadır. Bunların en önde gelenlerinden biri, 1921 yılında Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren 1919 Paris Barış Konferansı'nın ardından kurulan Dış İlişkiler Konseyi'dir. Merkezi New York'ta bulunan Konsey'in 4.200 kişilik sınırlı bir üyesi bulunmaktadır ve sadece davetle üye kabul etmektedir. Bu kuruluşun dış politika tartışmalarına belki de en görünür katkısı, ülkenin uluslararası ilişkiler ve ABD dış politikasını ele alan önde gelen dergisi olan *Foreign Affairs*'i yayınlamasıdır. Daha önce de değinildiği üzere örneğin, George F. Kennan'ın X adlı ve Kennan'a ait olduğu daha sonra ortaya çıkan "Sovyet Davranışının Kaynakları" başlıklı makalesi bu dergi de yayınlanmış bulunmaktadır. Bu makale sonraki yıllarda Soğuk Savaş'ın "çevreleme" politikası için bir tür plan haline gelmişti (makalede ayrıca Sovyetler Birliği'nin nihai çöküşüne ilişkin bazı öngörülere de yer verilmekteydi). Buna ek olarak, çok sayıda özel vakıf ve düşünce kuruluşu Amerikan dış politika yapım sürecini etkilemeyi amaçlayan makaleler, kitaplar ve araştırma projeleri üretmektedir. Bu tür düşünce kuruluşlarının belki de en bilineni ve Demokrat Parti liderleri arasında en etkili olarak tanımlananı Washington DC'deki Brookings Enstitüsü'dür. Muhafazakâr çevrelerde ve Cumhuriyetçi Parti içinde daha

⁴⁷³ James Lee Ray, *American Foreign Policy and Political Ambition*, California: SAGE Publications, 2014, 143-144.

etkili olan kuruluşlar ise Heritage Foundation ve American Enterprise Institute gibi kuruluşlardır.⁴⁷⁴

Siyasal Partiler (Political Parties): ABD'deki iki büyük siyasi parti "Demokratlar ve Cumhuriyetçiler" hükümet ile hükümet dışındaki sivil toplum arasındaki çizgide yer almaktadırlar ve bu nedenle genellikle "baskı grupları" olarak düşünülmemektedirler. Hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi parti, ABD dış politikası üzerinde faydalı bir etkiye sahip olduklarını iddia etmektedir. Her iki parti de savundukları politikaların tutarlı bir şekilde daha etkili olduğunu ve ABD'nin refahına ve ulusal çıkarlarına daha büyük bir katkı sağladığını savunmaktadır.⁴⁷⁵

Kitle İletişimi ve Medya (Mass Communications and Media): Kitle iletişim araçlarının bazı işlevleri bulunmaktadır.⁴⁷⁶ İletişim medyası, gazetelerin on dokuzuncu yüzyılın sonlarında artan sayılarda çıkarılmaya başlamasından bu yana Amerikan dış politika yapım süreci üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Medya bu süreçte en az üç önemli rol oynamaktadır. İlk olarak kamuoyu yaratmaktadır ya da kamuoyunu şekillendirmektedir. Bu bağlamda, haber medyası kapsamı olmadan belirli bir olayın kamuoyunda farkındalık veya siyasi eylem yaratma şansı çok az olmaktadır. İkinci olarak, haber yapılacak hikâye ve olayları seçerek, anket sonuçlarını bildirerek ve vatandaşların görüşlerini ifade edebilecekleri mecralar sağlayarak medya, hükümet yetkililerine halkın ne istediğini ve hangi konuları en önemli gördüğünü iletmektedir. Nihayetinde üçüncü olarak medya, hükümetin dış politika konularında halkla iletişim kurmak amacıyla kullanılabileceği bir araç olmaktadır.⁴⁷⁷

Tüm bu bilgiler ışığında bakıldığında ABD'de dış politika sürecini yalnızca Başkanın ya da Kongre'nin şekillendirmediği görülmektedir. ABD'de politika yapım süreci daha çok kamu kurumlarının, ilgili aktörlerin ve hükümet dışı organizasyonların katıldığı karmaşık bir süreç olmaktadır. ABD Anayasası yürütmenin başı olan Başkana dış politika konusunda ayrıcalıklı yetkiler vermiş olsa da bunu bir denge-denetleme mekanizması ile kontrol altında tutmaktadır. Bu kurumlar, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da aynı şekilde Amerikan dış politikasının oluşturulmasında etki sahibi olmaya devam etmektedir.

⁴⁷⁴ Ray, *American*, 147-148.

⁴⁷⁵ Ray, *American*, 148.

⁴⁷⁶ Gökhan Savaş, "Kitle İletişim Araçlarına Eleştirel Bir Yaklaşım", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8/1 (2011), 2.

⁴⁷⁷ Ray, *American*, 151-152.

4.2. ABD Dışışleri Bakanlığı (Deparment of State) Belgelerinde Yunanistan ile İş Birlikleri: Artırımlı Politika Örnekleri

Amerikan kurumlarının Yunanistan ile ilişkileri Soğuk Savaş döneminden 2022 yılına kadar sürmekte ve karşılıklı birçok iş birliği anlaşmasına imza atılmaktaydı. Bu kurumların başında ise doğal olarak ABD Dışışleri Bakanlığı (*Department of State*) gelmekteydi. Ancak ABD Dışışleri Bakanlığı'nın yanı sıra USAID gibi daha birçok kurum Yunanistan ile ABD arasındaki ilişkilerde rol oynamaktaydı. 90'lı yıllardan itibaren ABD Dışışleri Bakanlığı'nın Yunanistan ile yapmış olduğu birçok anlaşma Soğuk Savaş döneminin mirasını yansıtmaktaydı. İki ülke arasında Soğuk Savaş döneminden bu yana süregelen anlaşmalar yenilenmekte ya da muadilleri yürürlüğe konulmaktaydı. Bu anlaşmalar üzerinde karşılıklı mutabakat ile sınırlı değişimlerin yapılması da söz konusu olmaktadır. Bu gelişmelerde ABD'nin Yunanistan politikasının *incrementalism* ile tanımlanabilmesini mümkün kılmaktaydı.

ABD Dışışleri Bakanlığı Avrupa ve Avrasya İşleri Bürosu (*Bureau of European and Eurasian Affairs*) 12 Ağustos 2021 tarihinde *ABD ve Yunanistan İlişkileri, ABD'nin Yunanistan'a Yardımı, İkili Ekonomik İlişkiler ve Yunanistan'ın Uluslararası Örgütlere Üyeliği* başlıkları altında bir belge yayınladı. Amerikan-Yunan ilişkileri kapsamında belgede şu açıklamalara yer verildi:⁴⁷⁸

ABD ve Yunanistan İlişkiler Hakkında: ABD, Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını kazanmasının ardından 1837 yılında Yunanistan'a ilk konsolosunu atadı ve 1868 yılında Yunanistan ile diplomatik ilişkiler kurdu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD, Marshall Planı kapsamında Yunanistan'ın binalarını, tarımını ve sanayisini yeniden inşa etmek için yüz milyonlarca dolar katkıda bulundu. Bugün, ABD'de yaşayan tahminen üç milyon kişi Yunan kökenli olduğunu iddia etmektedir. Bu büyük ve iyi örgütlenmiş topluluk Yunanistan ile yakın siyasi ve kültürel bağlar geliştirmektedir. Atina'daki ABD Büyükelçiliği ve Selanik'teki Başkonsolosluk, güçlü bir ikili gündemi destekleyen çok sayıda ABD kurumuna ev sahipliği yapmaktadır. ABD ve Yunanistan Aralık 2018'de bölgesel iş birliği, savunma ve güvenlik, ticaret ve yatırım, enerji, kolluk kuvvetleri ve terörle mücadele ve halklar arası ilişkiler alanlarına odaklanan bir Stratejik Diyalog başlattı. Bölgenin lideri ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) uzun süreli müttefiki olan Yunanistan, bölgesel güvenlik, istikrar ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi, Batı Balkanlar için AB genişleme yolunun oluşturulması ve Avrupa'nın enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesinin desteklenmesi

⁴⁷⁸ <https://www.state.gov/u-s-relations-with-greece/>. Erişim: 22.01.2024.

konularında ABD için önemli bir ortak oldu. Yunanistan'ın jeostratejik konumu ve Kıbrıs Cumhuriyeti, İsrail ve ABD ile "3+1" gibi çok taraflı diplomatik girişimlere katılımı da Yunanistan'ı, Doğu Akdeniz'de kalkınma ve diyalogun teşvik edilmesinde önemli bir ortak haline getirmektedir. Yunanistan, Doğu Akdeniz'de NATO'nun güney kanadında stratejik bir konuma sahiptir. Ocak 2020'de güncellenen ABD-Yunanistan Karşılıklı Savunma İş birliği Anlaşması, ABD'nin Girit'te Souda Körfezi'ndeki derin su limanı ve havaalanında bir deniz destek faaliyetinin yanı sıra Yunanistan'daki diğer bazı yerlerde bulunan ABD kuvvetlerini de desteklemektedir. Yunanistan, Afganistan'daki NATO operasyonlarına katkıda bulundu ve Kosova'daki NATO operasyonlarının yanı sıra terörle mücadele ve kanun uygulama çabalarına da katkıda sundu. Yunanistan 2021 yılında iki yüzüncü yılını kutlamaktadır. ABD'nin Yunanistan Misyonu da bunu anmak için bir yıl sürecek, "ABD ve Yunanistan: 200 Yıllık Dostluğu Kutluyoruz" başlıklı bir kampanya başlattı. Kampanya, Yunanistan genelinde iki ülkenin tarihi ilişkilerini ve bizi birbirimize bağlayan demokrasi, ortaklık ve ortak değerler gibi bağları vurgulayan eğitim ve kültür etkinliklerini de içermektedir.

ABD ve Yunanistan ilişkileri hakkında yer verilen bu açıklamalar, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın iki ülke arasındaki ilişkileri tarihsel bir perspektiften ele aldığını gösteriyordu. Öte yandan, Yunanistan'ın ABD açısından stratejik önemi bu açıklamada da vurgulanıyordu. Aynı zamanda iki ülke arasındaki ilişkilerde savunmadan terörler mücadeleye kadar genişleyen politika gündemleri, Ağustos 2021'e gelindiğinde artırılmış politikaların hala devam etmekte olduğunu gösteriyordu.

Belgenin ikinci başlığında ise ABD'nin Yunanistan'a yapmış olduğu yardımlar hakkında bilgi verilmekteydi. Bu doğrultuda yapılan açıklamada şunlara yer verildi:⁴⁷⁹

ABD'nin Yunanistan'a Yardımı Hakkında: ABD yardımı ikili askeri ilişkileri güçlendirmekte ve Yunan kuvvetlerinin NATO içinde birlikte çalışabilirliğine katkıda bulunmaktadır. İkili Ekonomik İlişkiler Hakkında: Yunanistan, Avrupa Birliği ve Avro Bölgesi'nin bir üyesidir. Yunanistan'ın teknoloji sektörü son yıllarda Microsoft, Digital Realty ve Amazon Web Services'in büyük bulut altyapı yatırımlarıyla önemli bir büyüme kaydetmektedir. Yunanistan'ın enerji dönüşümü ve güvenliğine odaklanması ve ülkenin Avrupa için bir ulaşım merkezi olarak merkezi konumu, yenilenebilir enerji, gaz, rafineri, lojistik ve ilgili sektörlerde ek fırsatlar sunmaktadır. Son yıllarda özellikle de Balkanlar için bir teknoloji merkezi haline gelen Selanik, Pfizer, Cisco ve Deloitte gibi ABD'li çok uluslu firmaların yatırım yapması cazip

⁴⁷⁹ <https://www.state.gov/u-s-relations-with-greece/>. Erişim: 22.01.2024.

hale gelmektedir. ABD'li şirketler Yunanistan'ın özelleştirme, kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesi ve enerjide dönüşüm çabalarıyla ilgilenmekte ve bu çabalara dahil olmaktadır. ABD'nin Yunanistan'a en çok ihraç ettiği ürünler savunma ürünleridir. Bununla birlikte yüksek teknoloji, biyomedikal, turizm geliştirme, medikal, inşaat, gıda işleme, özel tarım ve paketlenme ve franchising sektörlerinde de ABD ticari faaliyetlerinin artmaya devam etmesi beklenmektedir. ABD ihracatının önünde önemli bir tarife dışı engel bulunmamaktadır. Yunanistan, katılımcı ülkelerin vatandaşlarının vize almadan 90 gün veya daha kısa süreli kalışlar için belirli iş veya turizm amaçlarıyla ABD'ye seyahat edebilmelerine izin veren Vize Muafiyeti Programına katılmaktadır.

Açıklamanın ikinci kısmı daha çok iki ülke arasındaki ilişkilerin kamusal boyutuna odaklanıyordu. Bu kamusal boyut ise ekonomi odaklı ele alınıyordu. Amerikan şirketlerinin Yunanistan'da elde ettiği yatırım fırsatları ise iki ülke arasında genişleyen politikaların bir başka somut örneğini ortaya koyuyordu. Öte yandan, belirli bir süreyle sınırlı olarak Yunan vatandaşlarına sağlanan vize muafiyeti programı, Yunan halkına sağlanan bir ayrıcalık olarak dikkat çekiyordu.

Belgenin üçüncü başlığında ise Yunanistan'ın uluslararası örgütlere üyeliği hakkında bilgi verilmekteydi. Bu doğrultuda yapılan açıklamada şunlara yer verildi:⁴⁸⁰

Yunanistan'ın Uluslararası Örgütlere Üyeliği Hakkında: Yunanistan ve ABD, Birleşmiş Milletler, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı, Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi aynı uluslararası örgütlere üyedir. Yunanistan aynı zamanda Amerikan Devletleri Örgütü'nün daimî gözlemcisidir.

Açıklamanın üçüncü başlığında ise ABD ve Yunanistan'ın uluslararası örgütlere üyelik konusunda da ortak bağlara sahip olduğuna dikkat çekilmekteydi. İki ülke arasındaki ortaklık sadece ikili anlaşmalarla atılan imzalara değil, aynı zamanda uluslararası arenadaki iş birliklerine de bağlıydı. Yukarıda yer verilen Avrupa ve Avrasya İşleri Bürosu'nun açıklamalarından da anlaşılacağı üzere Amerikan-Yunan iş birliği son yıllarda da artarak devam ediyordu. Soğuk Savaş döneminden bu yana iki ülke arasındaki beklentiler ise artan bir seyir izliyordu. Savunma odaklı iş birlikleri zamanla ekonominin diğer alanlarında da iş birliklerini beraberinde getiriyordu. Bununla birlikte, Soğuk Savaş dönemi her ne kadar sonuçlandırılmış olsa da ABD açısından Yunanistan'ın stratejik önemi her fırsatta vurgulanıyordu.

⁴⁸⁰ <https://www.state.gov/u-s-relations-with-greece/>. Erişim: 22.01.2024.

İki ülke arasında artarak devam eden ortaklıklara ilişkin bir diğer önemli gelişme de 14 Ekim 2021 tarihinde yaşandı. Yunanistan ve ABD, Soğuk Savaş döneminden beri süre gelen Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması'nı bir değişiklik protokolü ile yeniden imzaladı. Bu protokolün imzalanmasına yönelik olarak dönemin ABD Dışişleri Bakanı Anthony J. Blinken, ABD-Yunanistan ilişkilerine dair şu açıklamaları yaptı:⁴⁸¹

Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias ile birlikte bugün ABD-Yunanistan Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması'nda (Mutual Defense Cooperation Agreement) (MDCA) yapılan değişikliği imzaladım. MDCA savunma iş birliğimizin temelini oluşturmaktadır ve otuz yılı aşkın bir süredir ortak savunmamızın güçlendirilmesine yardımcı oldu. MDCA'da son yıllarda yapılan bu ikinci değişiklik, ABD ve Yunanistan'ın stratejik ilişki yoluyla bugünün ve yarının güvenlik sorunlarını ele alma konusundaki devam eden kabiliyet ve kararlılığını göstermektedir. MDCA'da yapılan değişiklik, güçlü, yetenekli ve birlikte çalışabilir orduları muhafaza etmeye yönelik ortaklığımızı derinleştirmekte ve genişletmektedir. MDCA, 1990 yılından bu yana ABD kuvvetlerinin Yunanistan topraklarında eğitim görmesine ve faaliyet göstermesine izin vermektedir. Bugünkü değişiklik MDCA'nın geçerliliğini uzatarak, MDCA'yı NATO Müttefikleri arasındaki diğer ikili savunma iş birliği anlaşmalarıyla tutarlı hale getirmekte ve Yunanistan ile ABD'nin Doğu Akdeniz ve ötesinde güvenlik ve istikrarı ilerletmelerine olanak tanıyacak kadar kalıcı olmasını sağlamaktadır. ABD, Yunanistan'ın savunma yeteneklerine yatırım yapmaya devam etmesini ve NATO Galler Zirvesi'nde verdiği sözü yerine getirme taahhüdünü memnuniyetle karşılamaktadır. Savunma ilişkilerimiz iki asırdan fazla bir geçmişe dayanan ortak bir tarihe, paylaşılan değerlere ve menfaatlere dayanmaktadır. Ortak değerlerimiz savunma iş birliğimizin ötesindeki çabalara da uzanmaktadır. Bu çabalar içerisinde iklim değişikliğinin ele alınması, ikili yatırım ve ticaret fırsatlarının artırılması, eğitim ve kültürel bağlantıların güçlendirilmesi de bulunmaktadır. Bu çabalar ABD-Yunanistan ilişkilerinin her zamankinden daha güçlü olmasını sağlamaktadır. MDCA'yı güncellemekten memnuniyet duyuyor ve Yunanistan Parlamentosu'nun bu Değişiklik Protokolünü hızla onaylamasını umuyorum.

ABD Dışişleri Bakanı Blinken, iki ülke arasında imzalanan *Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması Değişiklik Protokolü'nün* imzalanmasından duyduğu memnuniyeti dile getirirken, bu anlaşmanın otuz yıllık geçmişine de vurgu yapıyordu. Böylelikle iki ülke arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan savunma anlaşması uzatılıyor ve artırılmış politikaların/adımların

⁴⁸¹ <https://www.state.gov/signing-of-protocol-of-amendment-to-the-mutual-defense-cooperation-agreement-with-greece/>. Erişim: 31.01.2024.

yahut değişimlerin (*incrementalism*) en güçlü örneklerinden biri daha ortaya çıkmış oluyordu. Öte yandan bu anlaşma, ABD'nin kurumsal anlamda da (Dışışleri ve Savunma Bakanlığı) Yunanistan ile olan ilişkilerinde artırımı adımlara olan bağlılığını simgeliyordu.

Washington'dan döndükten sonra Yunanistan Dışışleri Bakanı Nikos Dendias da konuya ilişkin açıklamalarda bulundu. Dışışleri Bakanı Nikos Dendias, ABD Silahlı Kuvvetleri'nin Yunanistan'daki varlığına ilişkin beş yıllık yeni çerçeveyi imzaladığı Washington'dan döndükten kısa bir süre sonra Kathimerini'ye verdiği mülakatta, ABD ile geçen hafta savunma anlaşmasının yenilenmesinin Yunanistan'ı tehditlere karşı daha da koruduğunu ifade etti. *“Bu anlaşma ABD ile ilişkileri yeni bir düzeye taşıyor. Daha önce hiç karşılaşılmayan bir düzeye. Bu ilişkiler, Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması'nın imzalandığı 1990'lara kadar çeşitli aşamalardan geçmişti”* dedi ve ABD ile ilişkilerin sadece genişlemekle kalmayıp *“önemli bir şekilde geliştiğini”* sözlerine ekledi. *“İlişkiler artık stratejik bir nitelik kazanmıştır. Mitsotakis Hükümeti bu çabaya yatırım yaptı”* dedi. Beş yıllık yenilemenin Yunanistan için olumlu bir siyasi ve savunma etkisi olduğunu vurguladı.⁴⁸²

17 Mayıs 2022 tarihine gelindiğinde ABD Dışışleri Bakanı Anthony J. Blinken ve Yunanistan Dışışleri Bakanı Nikos Dendias, Washington'da bir toplantı daha düzenledi. Bu toplantıya ilişkin olarak ise ABD Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Price şu açıklamalarda bulundu:⁴⁸³

Dışışleri Bakanı Antony J. Blinken, Yunanistan Başbakanı Mitsotakis'in 16 Mayıs'taki Beyaz Saray ziyaretinin ardından bugün Yunanistan Dışışleri Bakanı Dendias ile bir araya geldi. Bakan ve Dışışleri Bakanı, ortak demokratik değerlere dayanan ABD-Yunanistan ikili ilişkilerinin gücünün altını çizerek Başkan ve Başbakan tarafından ele alınan ortak hedeflerin ilerletilmesine odaklandılar. Bakan ayrıca Yunanistan'a yaptırımların uygulanması ve insani ve savunma amaçlı yardımlar da dahil olmak üzere Ukrayna'ya verdiği sarsılmaz destek için teşekkür etti. Bakan ve Dışışleri Bakanı, barış ve istikrarın desteklenmesi için birlikte çalışmanın önemi de dahil olmak üzere Doğu Akdeniz'deki gelişmeleri ele aldı. Bakan, ABD'nin Yunanistan'ın enerji güvenliğini ilerletme ve Kıbrıs Cumhuriyeti, İsrail ve ABD ile 3+1 mekanizması da dahil olmak üzere iş birliğini kolaylaştırma konusundaki kritik rolüne verdiği desteğin altını çizdi.

Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması Değişiklik Protokolü'nün imzalanmasından yaklaşık altı ay sonra, Blinken ve Dendias'ın Washington'da yeniden bir araya gelmesi, ilişkilerdeki

⁴⁸² <https://www.mfa.gr/en/minister-of-foreign-affairs-nikos-dendias-interview-with-newspaper-kathimerini-tis-kyriakis-and-journalist-vassilis-nedos-17102021/>. Erişim: 31.01.2024.

⁴⁸³ <https://www.state.gov/the-secretarys-meeting-with-greek-foreign-minister-dendias/>. Erişim: 31.01.2024.

sürekliliği göstermesi açısından önemliydi. ABD Dışışleri Bakanlığı sözcüsü Price'ın yapmış olduğu açıklamadan da anlaşılacağı üzere, ikili ilişkilerin ilerletilmesine yönelik çalışmaların yanı sıra Ukrayna meselesinin de bu toplantıda ele alınması, dünyadaki diğer sorunlara ilişkin de iki ülkenin ortak hareket etme çabası içerisinde olduğunu gösteriyordu. Öte yandan Price'ın açıklamasında, Kıbrıs Rum Yönetimi, İsrail ve ABD arasında oluşturulan 3+1 mekanizmasına dikkat çekmesi Yunanistan'ın Doğu Akdeniz enerji koridorundaki çıkarları açısından bir anlamda ABD tarafından himaye edildiğini gösteriyordu. Türkiye ile ilişkiler bağlamında bakıldığında ise bu durumun Yunanistan'a ciddi bir avantaj sağladığı ifade edilebilir.

31 Ekim 2022 tarihine gelindiğinde ise bu kez ABD Dışışleri Bakanlığı Siyasi ve Askeri İşler Bürosu, “ABD’nin Yunanistan ile Güvenlik İş Birliği” başlığı altında bir açıklama yayınladı. Yapılan açıklamada şu bilgilere yer verildi:⁴⁸⁴

Yunanistan, ABD’nin derin ve kalıcı bir güvenlik ortaklığını paylaştığı yakın bir ortak ve kilit bir NATO Müttefikidir. İttifak’a olan bağlılığı ve Batı Balkanlar, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve NATO’nun güneydoğu kanadının kesişme noktasındaki konumu Yunanistan’ı özellikle önemli bir stratejik müttefik haline getirmektedir. Yunanistan ve ABD, 2018’den bu yana her yıl bakanlar düzeyinde, savunma ve güvenlik konularına adanmış oturumların yer aldığı bir Stratejik Diyalog düzenlemektedir... Yakın zamanda ve/veya geçmişteki önemli satışlar arasında; 84 adet F-16 uçağının “V” konfigürasyonuna yükseltilmesi, yedi MH-60R “Seahawk” helikopterinin satın alınması ve Yunan Donanması’nın 11 adet S-70B “Aegean Hawk” helikopteri için bir modernizasyon paketi bulunmaktadır. Yunan Hava Kuvvetleri, F-16V modernizasyonuna ek olarak beşinci nesil savaş uçakları ve Uzaktan Kumandalı Uçaklar tedarik etmeyi planlamaktadır. Yunan Ordusu, Taarruz Amfibi Araçları edinmeyi ve uzun menzilli hassas atışlarını, hava savunmasını, saldırı ve genel maksat helikopter filolarını geliştirmeyi planlamaktadır... ABD ayrıca 2019 mali yılından 2021 mali yılına kadar Doğrudan Ticari Satışlar yoluyla Yunanistan’a 465 milyon dolardan fazla savunma malzemesinin daimî ihracatına izin vermiş bulunmaktadır. Yunanistan’a yapılan Doğrudan Ticari Satışların en önemli kategorileri askeri elektronik (231,2 milyon USD), gaz türbinli motorlar ve ilgili ekipmanlar (34,7 milyon USD), uçaklar ve ilgili ürünler (20,2 milyon USD) olmaktadır.

Yukarıda yer verilen anlaşmalar çerçevesinde bakıldığında ABD’nin Yunanistan politikasını artırıcı politikalar ile sürdürdüğü görülüyordu. Soğuk Savaş döneminin yansımalarını içeren

⁴⁸⁴ <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-greece/>. Erişim: 31.01.2024.

anlaşmalar, yenilenerek ve üzerine politikalar eklenerek sürdürülüyordu. Öte yandan, ABD'nin Yunanistan'a bakışı kurumlar ve aktörler bazında paralellik göstermekteydi. Soğuk Savaş her ne kadar sonlandırılmış olsa da ABD'nin kurumlar bazında Yunanistan'da yürüttüğü politikalar savunma odaklı olmaya devam ediyordu. Soğuk Savaş döneminden 2022 yılında kadar, Yunanistan'daki Amerikan varlığı azalan bir seyirden ziyade artan bir seyir izliyordu. Askeri anlamda ABD'nin Yunanistan'a yaptığı destekler sürdürülürken, iktisadi anlamdaki politikalarda genişletiliyordu.

4.3. ABD Dışişleri Bakanlığı Entegre Edilmiş Ülke Stratejisinde Yunanistan

Entegre Edilmiş Ülke Stratejisi (*Integrated Country Strategy*) (ICS), ABD Büyükelçiliği'nin stratejik planıydı ve ABD Hükümeti'nin ev sahibi ülkeye ilişkin politika önceliklerini, amaçlarını ve hedeflerini kapsayan çok yıllık tek kapsayıcı strateji olarak hizmet ediyordu. Bu stratejiler, büro stratejilerinin geliştirilmesini takiben her dört yılda bir güncelleniyor.⁴⁸⁵ Bu bağlamda ABD açısından Yunanistan'ın önemini son yıllarda da koruduğunu gösteren belgelerden biri de entegre edilmiş ülke stratejisi çerçevesinde ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından 2022 yılında yayınlanmıştı. Bu belge aynı zamanda ABD'nin Yunanistan politikasını gelecek yıllarda da *incrementalism* ile sürdüreceğini gösterir nitelikteydi.

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 28 Mart 2022 tarihinde onaylanan "Entegre Edilmiş Ülke Stratejisi" (*Integrated Country Strategy*) adlı belgesinde ABD'nin Yunanistan'a ilişkin son yıllardaki misyon, hedef ve amaçları "dört misyon hedefi" altında toplandı. Bu dört misyonun hedef ve amaçları şu şekilde ifade edildi:⁴⁸⁶

Misyon Hedefi 1: Yunanistan, ABD'nin çıkarlarını korumakta olan bölgesel ve küresel güvenlik ile istikrarı destekleme çabalarını daha da geliştirmektedir: 2018-2021 döneminde ABD-Yunanistan mil-mil iş birliği uzun yıllardır görülmemiş bir oranda arttı; bu, gelişen ikili ilişkilerin en görünür yönüydü ve Kongre'de iki partinin de güçlü desteğini aldı. Genel olarak güçlü bir kamuoyu desteğiyle ve ABD'nin rotasyonel kuvvetlerinin konuşlandırılması ile ikili ve çok taraflı tatbikatlara katılım bu dönemde yaklaşık dört kat arttı. ABD-Yunanistan Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması'nda (MDCA) 2019 ve 2021 yıllarında yapılan iki önemli güncelleme sayesinde, Dedeoğlu limanı artık ABD ve Müttefik askeri teçhizatının hızla Yunanistan'a ve oradan da güneydoğu Avrupa'ya konuşlanmasına, İstanbul Boğazı'nı pas

⁴⁸⁵ <https://www.state.gov/foreign-assistance-resource-library/europe-and-eurasia-region-foreign-assistance-resource-library/>. Erişim: 17.07.2024.

⁴⁸⁶ The United States of America Department of State, Integrated Country Strategy Greece, Approved: March 28, 2022.

geçmesine ve NATO'nun doğu kanadındaki Rus saldırganlığına karşı koymasına izin veriyor. Sadece 2021 yılında ABD, Yunan ve Müttefik kuvvetleri, 165'ten fazla ana muharebe tankı ve paletli araç ile 135 genel maksat ve saldırı helikopteri dahil olmak üzere 2800'den fazla ABD ve Müttefik teçhizatını işlemiden geçirdi. Yunanistan ayrıca, 2021 yılında GSYH'sinin %3,93'ünü savunmaya harcamayı ve bütçesinin %38,3'ünü büyük ekipman alımlarına ve modernizasyona ayırmayı taahhüt ederek 2014 Galler Zirvesi'nde verdiği taahhüdü aştı. Son yıllarda yapılan önemli askeri alımlar ve iyileştirmeler arasında, yedi adet MH-60R helikopteri, 1.200 adet Zırhlı Güvenlik Aracı, 4 adet MK-V Özel Harekât Aracı ve P-3B, S-70B, CH-47D ve F-16 filosunda yapılan iyileştirmeler yer aldı. Yunan Donanması da filosunu modernize etmeye odaklanmış durumda; Fransa ile 3 adet Belharra Fırkateyni tedarik etmek üzere geçici bir anlaşma yapıldığı açıklandı; bu modernizasyon çabası Lockheed Martin fırkateynleri, korvetler ve Yunan Donanması'nın MEKO sınıfı fırkateynlerinin modernizasyonunu da kapsayacak şekilde ilave gemi tedariklerini de içerebilir. Yunan Hükümeti ayrıca F-35 Müşterek Taarruz Uçağı programına katılmanın yanı sıra MQ-9 İnsansız Hava Sistemleri, AH-64E Apache'lerin gelecekteki tedariklerinin yanı sıra M-270 MLRS ve Patriot sistemlerinin yükseltilmesiyle de yakından ilgilendiğini ifade etmiştir. 2018 yılında imzalanan Prespa Anlaşması'nın pekiştirilmesi, Yunanistan'ın AB'nin 2003 Selanik Gündemi kapsamındaki kilit rolünü nihayet gerçekleştirmesinin kapısını açmış ve Yunanistan'ı bizim için daha güçlü bir AB ortağına dönüştürmüştü. Mevcut hükümet transatlantik bağa odaklanmış durumda ve stratejik özerkliğe daha az önem veriyor. Biz ve Yunan Hükümeti, Batı Balkan ülkelerini Avrupa-Atlantik entegrasyonuna doğru ilerletmek için ortaklık yapmaya devam edeceğiz; Yunanistan'ın Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Kosova ile geliştirdiği ortaklıklar bu açıdan vazgeçilmezdir. Doğu Akdeniz bölgesindeki stratejik çıkarlarımız için “3+1” sürecinin (Kıbrıs, Yunanistan, İsrail ve ABD) potansiyelinden yararlanmalıyız. Ayrıca yönetimin, Geçici Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin kilit ittifaklarına yeniden odaklanmasıyla tutarlı olarak Yunanistan'ın Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya önemli ölçüde artan erişiminden yararlanmalıyız. Ayrıca, önümüzdeki yıllarda daha da kötüleşebilecek olan Yunanistan-Türkiye gerginliğini yatıştırmak için de titizlikle çalışacağız. Son olarak Yunanistan, ABD kolluk kuvvetleri sınır güvenliği ve bilgi paylaşım platformlarının güçlü bir katılımcısıdır. Mültecileri topluma entegre ederken, göçmen ve sığınmacı akışını güvenli ve insani bir şekilde yönetmek için Yunanistan ile olan iş birliğini geliştireceğiz.

“Entegre Edilmiş Ülke Stratejisi Yunanistan” adlı belgenin ilk misyon hedefinde, Soğuk Savaş dönemindekine benzer hedeflerin hala geçerliliğini koruduğu görülmüyordu. Örneğin, tıpkı

Soğuk Savaş yıllarındaki gibi ABD'nin Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'ya erişimi açısından Yunanistan'ın önemi yeniden vurgulanıyordu. Aynı zamanda ABD'nin Yunanistan'a yönelik askeri desteğinin günümüzde de devam edeceğine dair güçlü bir vurgunun yapıldığı da görülmüyordu. Özellikle bu vurgular Soğuk Savaş dönemi mirasının devam ettiğini gösteriyordu. Öte yandan, Misyon Hedefi 1'de Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin kötüleşebileceğine dair yapılan vurgu dikkat çekiyordu. Ayrıca belgede bu konu üzerinde titizlikle durulacağını belirtilmesi, ABD'nin Yunan-Türk ilişkilerinde günümüzde de belirleyici bir rol oynamaya hazırlandığını gösteriyordu. Bununla birlikte, göçmen ve mülteci sorununun da ABD ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde ek bir politika gündemi oluşturmaya başladığı görülmüyordu. Belgedeki bir diğer önemli vurgu da Dedeoğlu'daki Amerikan varlığına yapılmıyordu. Burada Dedeoğlu'nun Amerikan erişimine açık olmasının İstanbul Boğazı'nı baypas etmeye ve NATO'nun olası bir Rus saldırısına daha hızlı bir yanıt verebilmesine olanak sağladığı ifade ediliyordu. Nihayetinde, ABD açısından Yunanistan'ın stratejik önemi bu artırılmış politikalar neticesinde daha da artıyordu.

Misyon Hedefi 2: Yunanistan, ABD şirketleri için ticaret ve yatırım fırsatlarını artırmaktadır. Ayrıca Yunanistan, iklim hedefleriyle tutarlı olarak Çin ve Rusya'nın ekonomik etkisini sınırlandırırken, Avrupa enerji güvenliğini ve bölgesel ekonomik entegrasyonu ilerletmedeki rolünü geliştirmektedir: Yunanistan'ın 2021'deki V şeklindeki toparlanması, Yunan Hükümeti tarafından gerçekleştirilen ekonomik reformların işe yaradığının güçlü bir kanıtıydı; büyük ABD firmalarının son zamanlardaki güçlü yatırım hızının devam etmesini bekliyoruz (özellikle de Yunanistan'ın önümüzdeki yıllarda yatırım yapmak için 32 milyar avroluk AB Kurtarma ve Dayanıklılık fonuna sahip olacağı teknoloji ve enerji sektörlerinde). Yunanistan'ın Batı Balkanlar ve Güneydoğu Avrupa için bir doğal gaz merkezi olma rolünü, Gazprom'un piyasaya dayalı olmayan arzına bir alternatif sağlayarak, ideal olarak ABD firmalarının öncü bir rol oynamasıyla pekiştirmeye çalışacağız. Geçici Ulusal Güvenlik Stratejimizle tutarlı olarak, Yunanistan'ın hızlı bir şekilde linyitten arındırılmasını ve yeşil enerji pazarını Asya, Kuzey Afrika ve AB'ye entegre etme planlarını eş zamanlı olarak destekleyeceğiz. Yunanistan'ın jeostratejik konumu, bol güneşi ve rüzgârı onu bu konuda doğal bir seçim haline getiriyor. Yunanistan'ın orman yangınlarını önleme ve bunlarla mücadele etme kabiliyetini artırmanın yanı sıra yangın sonrası hafifletme çalışmalarıyla ilgilenmek de dâhil olmak üzere iklim değişikliğinin etkilerini hafifletme konusundaki ikili ortaklığımızı geliştirmeye devam edeceğiz. Yeşil gemicilik paradigmasına geçişte, halen dünyanın en büyük ticari gemicilik filosuna sahip olan Yunanistan'la ortaklık kurmalıyız. Pandeminin de etkisiyle on yıldır devam eden ekonomik

krizi atlatan Yunan sanayi ve yüksek teknoloji firmalarının ABD’de yatırım yapmak için güçlü adaylar olarak ortaya çıkacağını öngörüyoruz ve bu doğrultuda güçlendirilmiş Dış Ticaret Servisi varlığımızla bu konuya odaklanacağız. Bu arada özellikle Yunanistan limanlar, tersaneler ve enerji altyapısı gibi kilit varlıkları özelleştirmeye devam ederken, ülkenin kilit stratejik sektörlerdeki ÇHC ve diğer kötü niyetli yatırımlara maruz kalmasını sınırlandırmaya öncelik vereceğiz. Başarı için daha fazla Kalkınma Finansmanı Kurumu ve Ticaret Bakanlığı ilgisi gerekiyor.

“Misyon Hedefi 2” başlığı altında ağırlıklı olarak ABD ve Yunanistan arasındaki ekonomik ilişkilerin gelecekteki durumuna yönelik öngörülere yer veriliyordu. Burada ABD tarafından Yunanistan’ın ekonomik durumuna dair birtakım analizlerin yapıldığı görülmüyordu. Bununla beraber Amerikan firmalarının Yunanistan’da büyük yatırımlar yapabileceğine dair öngörülerle birlikte, Yunanistan’daki firmalarında ABD’de yatırımlarda bulunabileceğine dair beklentilere yer veriliyordu. Aynı zamanda Amerikan bakış açısına göre Yunanistan’ın zararlı yatırımlara maruz kalmasının ABD tarafından önlenmeye çalışılacağı vurgusu yapılıyordu. Bu durum da Yunan kilit sektörlerindeki ABD etkisinin devam ettirilmesine yönelik girişimlerin sürdürüleceğine işaret ediyordu.

Misyon Hedefi 3: Yunanistan ile toplumlar arası güçlü bağlar, ABD’ye yönelik olumlu görüşleri ve ortak demokratik değerler üzerine inşa edilen küresel ittifakları desteklemektedir: Yunanistan popülizmi, ABD politikaları ve niyetlerine yönelik şüphesizliği büyük ölçüde geride bıraktı. Siyasi istikrarın devamını ve Amerikan eğitim ve kültürünün yanı sıra çeşitlilik, eşitlik ve kapsayıcılık gibi temel değerlerimize açık olmayı teşvik ederken bu kazanımları pekiştireceğiz. Mevcut Yunan Hükümeti, ABD eğitim kurumlarıyla ortaklık kurma konusunda eşi benzeri görülmemiş bir isteklilik gösteriyor; pandemi yatıştıkça, iki yönlü öğrenci ve öğretim üyesi akışının önemli ölçüde artmasını bekliyoruz. Rusya ve Çin, nüfuz kazanmak amacıyla kültür ve eğitim alanında (ve Rusya’da dini alanda) girişimlerde bulundu; örneğin Yunanistan şu anda üç Konfüçyüs Enstitüsüne ev sahipliği yapmakta ve hem Çin hem de Rus Büyükelçilikleri aktif. Şu ana kadar Yunan halkı genel olarak ABD değerlerini destekliyor ve ABD’yi birincil ortağı olarak görüyor, ancak bu bizim sürekli angajmanımızı gerektiriyor. Yunan halkı, 2021’de modern bir Avrupa devleti olarak iki yüzüncü yıllarını kutlamalarına yardımcı olma çabalarımızı takdir etti; bu çaba demokrasiler olarak ortak zeminimizi sağlamlaştırdı. Yönetimin Geçici Ulusal Güvenlik Stratejisi ile tutarlı olarak, kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesini teşvik edeceğiz. Başta göçmenler, mülteciler ve diğer azınlıklar olmak üzere marjinalleştirilmiş grupların, Yunan toplumuna tam ve adil

entegrasyonunu geliştireceğiz. Bunun yanı sıra Yunan sivil toplumuna güçlü erişimimizi de geliştireceğiz.

“Misyon Hedefi 3” başlığında ABD ve Yunanistan arasındaki bağların önemine vurgu yapıldığı görülmüyordu. Bu bağlarda, Yunanistan ve ABD arasındaki eğitim ve kültür iş birliklerinin önemine değiniliyordu. Bununla birlikte karşılıklı öğrenci ve öğretim üyesi değişim programlarının etkinliğinin artırılmasına yönelik girişimlerde bulunulacağından bahsediliyordu. Bu durumun ana amacının, iki ülke arasındaki kültürel bağları daha da sıkılaştırmak olduğu görülmüyordu. Aynı zamanda bu başlık altında da Soğuk Savaş dönemine benzer tehdit algılamaları yapılmıyordu. Örneğin hem Rusya’nın hem de Çin’in eğitim ve kültür faaliyetleri aracılığıyla Yunanistan’da nüfuz elde etmeye çalıştığı ve bunun da ABD tarafından bir tehdit olarak görüldüğü vurgulanıyordu. Nitekim, Soğuk Savaş döneminde ABD’nin Yunanistan’daki tehdit algısı Sovyetler Birliği üzerinden şekilleniyordu. Ancak 2022 yılına gelindiğinde bu algı Rusya ve Çin olarak değişim gösteriyordu.

Misyon Hedefi 4: Yunanistan’a seyahat eden veya Yunanistan’da ikamet eden ABD vatandaşlarını desteklemek ve onlara hizmet etmek: ABD turizmi 2021’de önemli ölçüde toparlandı; siyasi istikrar ve iyi yönetim Yunanistan’ı bir destinasyon olarak daha da cazip hale getirdiğinden, pandemi azalmaya devam ederse bu durum muhtemelen devam edecektir. Önümüzdeki yılların her birinde belki de bir milyondan fazla ABD vatandaşı Yunanistan’ı ziyaret edecek ve bu da nispeten küçük Konsolosluk ekibimizin hem rutin hem de özel hizmetlerine olan talebi artıracaktır. Ayrıca, 100.000’den fazla ABD vatandaşı burada kalıcı olarak ikamet etmektedir; büyük oranda yaşanan bu nüfus önemli konsolosluk ve Federal Yardım hizmetlerine ihtiyaç duymaya devam edecektir. Yunanistan dijitalleşme yoluyla kendi bürokrasisine erişimi hızla geliştirirken, bizim de vatandaşlarımızın bundan faydalanabilmesini sağlamak için uyum sağlamamız ve bilgi ile hizmet dağıtımına yönelik kendi sistemlerimizi geliştirmemiz gerekecektir. Yunanistan’da önemli orman yangınlarının devamı ve pandeminin kalıcı etkileri, Yunanistan’ın sivil acil durum kurumlarıyla ortaklıklarımızı geliştirmemizi gerektirecektir.

“Misyon Hedefi 4” başlığında ağırlığın Yunanistan’daki Amerikan vatandaşlarının durumuna verildiği görülmüyordu. Bununla beraber iki ülke arasındaki turizmin gelişimine yönelik birtakım öngörülere de yer veriliyordu. Bu bağlamda ABD ve Yunanistan arasındaki turizm ilişkisinin artarak devam edebileceği belirtiliyordu. Tüm bu gelişmeler ise iki ülke arasındaki ilişkilerin birçok alanda artarak devam ettiğini gösteriyordu. Soğuk Savaş döneminin mirası niteliğindeki halihazırdaki politikalar sürdürülürken (savunma gibi), iki ülke arasındaki ilişkilere ek politika

gündemleri eklemeleniyordu (göç, mülteci sorunu gibi). İkili ilişkiler ekonomiden turizme, eğitimden kültüre kadar birçok alanda geliştirilmeye çalışılıyordu. Bu bağlamda, Soğuk Savaş dönemi sonrasında kurumlar bazında ABD'nin Yunanistan politikasında radikal bir değişimin yaşandığını söylemek oldukça zordu. Bu çerçevede Marshall Planı'ndan sonraki değişimlerin daha çok içerik bakımından olduğu (günün ihtiyaçları, değişen koşullar, değişen teknoloji gibi) söylenebilir.

2022 tarihli ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bu belgesinden de anlaşılacağı üzere, ABD'nin Soğuk Savaş döneminden 2022 yılına kadar gelinen süreçte Yunanistan'daki ana amaç ve hedefleri (karşılıklı savunma ve iş birliği gibi) aynı denebilecek kadar benzer kaldı, yaşanan ise politikaların üzerine yeni politikaların eklemelenmesiydi yani sınırlı değişimlerdi. Nitekim bu sınırlı değişimlerin izleri, ABD'nin dış yardım kapsamında Yunanistan'a yapmış olduğu desteklerde de kendisini gösterecekti.

4.4. ABD'nin Dış Yardım Kapsamında Yunanistan'a Verdiği Destekler

Dış Yardım, 1961 tarihli Amerikan Dış Yardım Yasası'nın 634(b) bölümünde; “... *Birleşik Devletler Hükümeti tarafından bu yasa veya başka bir yasa kapsamında yabancı bir ülkeye veya uluslararası kuruluşa sağlanan, eğitim, hizmetler veya teknik tavsiye, herhangi bir gerçek, kişisel veya karma mülk, herhangi bir tarımsal emtia, Birleşik Devletler doları ve Birleşik Devletler Hükümetinin sahip olduğu herhangi bir yabancı ülkenin para birimi dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere her türlü maddi veya gayri maddi kalem...*” olarak tanımlanıyordu. Ayrıca bu bölümde, “...Birleşik Devletler Hükümeti tarafından sağlanan” ifadesinin hediye, ödünç verme, satış, kredi veya garanti yoluyla sağlanan dış yardımı içerdiği ancak bunlarla da sınırlı olmadığı belirtiliyordu.”⁴⁸⁷ Soğuk Savaş döneminden 2022 yılına kadar ABD'nin sağladığı dış yardımın üç ana gerekçesi oldu. Bu üç ana gerekçe şu şekilde açıklanıyordu:⁴⁸⁸

Ulusal Güvenlik (National Security): ABD yardım programlarının baskın nedenini ulusal güvenlik oluşturdu. ABD yardım programlarının baskın teması ise ulusal güvenlik olmuştu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Marshall Planı (1948-1951) kapsamında, Avrupa'nın yeniden inşasından itibaren ve Soğuk Savaş dönemi boyunca, politika yapıcılar ABD yardım programlarını komünist etkinin yayılmasını önlemenin, Sovyet karşıtı mücadelede ABD üs

⁴⁸⁷ USAID, *U.S. Overseas Loans and Grants July 1, 1945-September 30, 2020*, Washington: The USAID Development Experience Clearinghouse Document, 2020, 11.

⁴⁸⁸ Marian L. Lawson, Emily M. Morgenstern, “Foreign Assistance: An Introduction to U.S. Programs and Policy”, Congressional Research Service Report, 40213 (2020), 3-4.

haklarının ve diğer desteklerin korunmasının bir yolu olarak gördü. Soğuk Savaş dönemi sona erdikten sonra dış yardımın odak noktası küresel komünizm karşıtlığından; Orta Doğu barış girişimleri, Afrika Kalkınma Fonu, Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği cumhuriyetlerinin demokrasiye geçişi ve And Dağları'nda uluslararası yasadışı uyuşturucu üretimi ve kaçakçılığı gibi farklı bölgesel konulara kaydı. Kapsayıcı bir güvenlik gerekçesi olmaksızın, dış yardım bütçeleri 1990'larda azalmıştı. Ancak 11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen terör saldırılarından sonra politika yapıcılar dış yardımı sıklıkla ABD'nin terörle mücadele stratejisinin bir aracı haline getirdi. ABD, terörle mücadele çabalarında ortak ülkelere yapılan yardımları artırdı, Afganistan ve Irak'taki önemli yeniden inşa programlarını finanse etti. Son yıllarda ABD'li politika yapıcılar dış yardımı Çin, Rusya ve İran gibi ABD'nin güvenlik çıkarlarını tehdit edebilecek olan ülkelerin küresel etkisini önlemek için bir araç olarak gördü.

Ticari Çıkarlar (Commercial Interests): Dış yardımlar uzun yıllardır ABD mal ve hizmetleri için yeni müşteriler yaratarak ya da ABD şirketlerinin rekabet ettiği küresel ekonomik ortamı iyileştirerek, ABD ihracatını teşvik etmenin bir yolu olarak görüldü. Bu bağlamda Marshall Planı'nın amaçları arasında Avrupa ülkelerinin ABD'nin ticaret ortağı olma kapasitelerini yeniden tesis etmek de vardı.

İnsani Kaygılar (Humanitarian Concerns): İnsani kaygılar, kriz ve afetlere yanıt olarak verilen kısa vadeli yardımları yönlendiriyordu. İnsani nedenlerle yardım sağlamak genellikle Amerikan halkı ve politika yapıcıları tarafından en geniş şekilde desteklenen yardım gerekçesi oldu.

ABD tarafından kurumsal anlamda Yunanistan'a yapılan ilk ciddi ekonomik yardımlar Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde gerçekleştirildi. Bu yardımlar iki ülke arasındaki ilişkilere Soğuk Savaş dönemi süresince yön veren unsurlardan biri oldu. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan'a yaptığı ekonomik yardımlar yalnızca Yunanistan'ın yeniden yapılanmasına hizmet etmemişti. Bu yardımlar aynı zamanda, Yunanistan'daki Amerikan varlığının kalıcı bir hale gelmesine hizmet etmişti. Bununla birlikte ABD'nin sağladığı dış yardımlar Yunanistan'ın Batı'yla olan entegrasyonuna da yardımcı oldu. Öte yandan, Yunanistan'ın kamu kurumları ekonomik yardımlar çerçevesinde ABD'li uzmanlar tarafından şekillendirildi ve Soğuk Savaş dönemi boyunca Yunanistan'daki Sovyet etkisini asgari düzeye düşürdü. Bu bağlamda, ABD'nin Soğuk Savaş dönemi boyunca Yunanistan'a sağladığı ekonomik yardımların ana hedefi üç başlık altında toplanabilir. Bunlar: *Yunanistan'ın Sovyet etkisi altına girmesini engellemek, Batı ile uyumlu bütünleşmesini gerçekleştirebilmek ve ABD'nin çıkarları çerçevesinde politikalar izleyen bir ülke olmasını sağlayabilmek*. Fakat bu yardımlar Soğuk Savaş dönemiyle sınırlı kalmayacak ve farklı oranlarda 1991-2022 yılları

arasında da devam edecekti. 1991 yılından 2022 yılına kadar birçok Amerikan kamu kurumu (Dışişleri Bakanlığı, Enerji Bakanlığı, Savunma Bakanlığı gibi) Yunanistan’a ekonomik destekte bulunmaya devam etti. Bu yardımlar aynı zamanda ABD’nin Yunanistan politikasındaki sürekliliği gösteren bir diğer somut kanıt olarak ön plana çıktı. Artık ABD açısından Yunanistan’da bir Sovyetler Birliği tehdidi yoktu. Ancak Amerikalı politika yapıcıların yeni tehdit algılamaları vardı. Bu nedenle ABD, Soğuk Savaş döneminin bir mirası olan dış yardım programını 1991-2022 yılları arasında da Yunanistan’da kesintiye uğratmadı. Nihayetinde Truman döneminde oluşturulmuş olan statüko, 2022 yılına gelindiğinde tüm yönleri ile sürdürülmekteydi.

Aşağıda 1946 yılından 2022 yılına kadar ABD’nin Yunanistan’a yapmış olduğu toplam ödemelerin ve yardımların Amerikan doları cinsinden karşılığına yer verilmektedir. Bu veriler; tahsis edilen ve planlanan, yükümlülükler⁴⁸⁹ ve Başkan’ın bütçe talepleri olmak üzere üç işlem türü başlığı altında yer almaktadır.⁴⁹⁰

Ülke Adı	İşlem Türü Kimliği	İşlem Türü Adı	Mali Yıl	Güncel Tutar (USD)	Sabit Tutar (USD)
Yunanistan	2	Yükümlülükler	1946	195200000	2354553256
	2	Yükümlülükler	1947	180900000	1967248446
	2	Yükümlülükler	1948	332800000	3305165931
	2	Yükümlülükler	1949	362000000	3477243325
	2	Yükümlülükler	1950	296601000	2888705639
	2	Yükümlülükler	1951	317296000	2933706702
	2	Yükümlülükler	1952	351193000	3121082180
	2	Yükümlülükler	1953	195497000	1706094055
	2	Yükümlülükler	1954	80698000	696047886
	2	Yükümlülükler	1955	75193000	643715465
	2	Yükümlülükler	1956	83199000	694317433
	2	Yükümlülükler	1957	178349000	1435111155
	2	Yükümlülükler	1958	103442000	808092498
	2	Yükümlülükler	1959	153760000	1182834258
	2	Yükümlülükler	1960	198561000	1507220418

Tablo.4 “ABD’nin 1946-1960 Yılları Arasında “Yükümlülükler (*Obligations*)” İşlem Türü Çerçevesinde Yunanistan’a Yaptığı Ekonomik Yardımlar

⁴⁸⁹ Yükümlülükler, hemen ya da gelecekte harcamalara neden olacak bağlayıcı anlaşmalardır.

⁴⁹⁰ <https://www.foreignassistance.gov/data>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.

Ülke Adı	İşlem Türü Kimliği	İşlem Türü Adı	Mali Yıl	Güncel Tutar (USD)	Sabit Tutar (USD)
Yunanistan	2	Yükümlülükler	1961	160986000	1205289358
	2	Yükümlülükler	1962	146235000	1083894854
	2	Yükümlülükler	1963	142379000	1043035920
	2	Yükümlülükler	1964	87769000	634850671
	2	Yükümlülükler	1965	101645000	722764247
	2	Yükümlülükler	1966	120079000	835906494
	2	Yükümlülükler	1967	94822000	640608072
	2	Yükümlülükler	1968	67804000	442641665
	2	Yükümlülükler	1969	127667000	797080085
	2	Yükümlülükler	1970	68324000	404896063
	2	Yükümlülükler	1971	100742000	568134351
	2	Yükümlülükler	1972	110673000	595855104
	2	Yükümlülükler	1973	79912000	412431073
	2	Yükümlülükler	1974	67500000	325182671
	2	Yükümlülükler	1975	86000000	375519418
	2	Yükümlülükler	1976	188322000	768732235
	2	Yükümlülükler	1976tq	99100000	392812810
	2	Yükümlülükler	1977	146465000	557567638
	2	Yükümlülükler	1978	174825000	623497940
	2	Yükümlülükler	1979	170920000	564044959
	2	Yükümlülükler	1980	146866000	445766097
	2	Yükümlülükler	1981	178504000	493393519
	2	Yükümlülükler	1982	282692000	730693834
	2	Yükümlülükler	1983	281289000	696612069
	2	Yükümlülükler	1984	501466000	1198967409
	2	Yükümlülükler	1985	501374000	1159985813
	2	Yükümlülükler	1986	431875000	977111368
	2	Yükümlülükler	1987	344180000	761732644
	2	Yükümlülükler	1988	344085000	737668097
	2	Yükümlülükler	1989	320691000	660743090
	2	Yükümlülükler	1990	349133000	693912859
	2	Yükümlülükler	1991	350615000	672858076

Tablo.5 “ABD’nin 1961-1991 Yılları Arasında “Yükümlülükler (*Obligations*)” İşlem Türü Çerçevesinde Yunanistan’a Yaptığı Ekonomik Yardımlar”

Ülke Adı	İşlem Türü Kimliği	İşlem Türü Adı	Mali Yıl	Güncel Tutar (USD)	Sabit Tutar (USD)
Yunanistan	2	Yükümlülükler	1992	350294000	655850779
	2	Yükümlülükler	1993	332454391	608163587
	2	Yükümlülükler	1994	290317220	519756149
	2	Yükümlülükler	1995	250994449	440035235
	2	Yükümlülükler	1996	262139848	451096900
	2	Yükümlülükler	1997	126201115	213379517
	2	Yükümlülükler	1998	2242842	3745408
	2	Yükümlülükler	1999	44610382	73579377
	2	Yükümlülükler	2000	16714126	27005517
	2	Yükümlülükler	2001	5551655	8757608
	2	Yükümlülükler	2002	719000	1116582
	2	Yükümlülükler	2003	7557639	11516618
	2	Yükümlülükler	2004	568000	844888
	2	Yükümlülükler	2005	1163000	1678971
	2	Yükümlülükler	2006	31755600	44398609
	2	Yükümlülükler	2007	829600	1128934
	2	Yükümlülükler	2008	933928	1244941
	2	Yükümlülükler	2009	1410250	1860973
	2	Yükümlülükler	2010	334340	437394
	2	Yükümlülükler	2011	40010134	51308312
	2	Yükümlülükler	2012	2216520	2791264
	2	Yükümlülükler	2013	573466	709187
	2	Yükümlülükler	2014	616143	747503
	2	Yükümlülükler	2015	87149644	104531428
	2	Yükümlülükler	2016	12987796	15450154
	2	Yükümlülükler	2017	1383055	1616410
	2	Yükümlülükler	2018	28506399	32551784
	2	Yükümlülükler	2019	9918909	11108931
	2	Yükümlülükler	2020	19738630	21815742
	2	Yükümlülükler	2021	384204	410825
	2	Yükümlülükler	2022	30977111	30977111

Tablo.6 “ABD’nin 1992-2022 Yılları Arasında “Yükümlülükler (*Obligations*)” İşlem Türü Çerçevesinde Yunanistan’a Yaptığı Ekonomik Yardımlar”

Ülke Adı	İşlem Türü Kimliği	İşlem Türü Adı	Mali Yıl	Güncel Tutar (USD)	Sabit Tutar (USD)
Yunanistan	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2006	573000	801131
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2007	558000	759336
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2008	443000	590526
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2009	100000	131961
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2010	105000	137364
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2011	98000	125674
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2012	106000	133486
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2013	93000	115010
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2014	97000	117680
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2015	199000	238690
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2016	200000	237918
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2017	362000	423078
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2018	999000	1140770
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2019	1000000	1119975
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2020	550000	607877
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2021	887000	948458
	1	Tahsis Edilen ve Planlanan	2022	977000	977000

Tablo.7 “ABD’nin 2006-2022 Yılları Arasında “Tahsis Edilen ve Planlanan (*Appropriated and Planned*)” İşlem Türü Çerçevesinde Yunanistan’a Yaptığı Ekonomik Yardımlar”

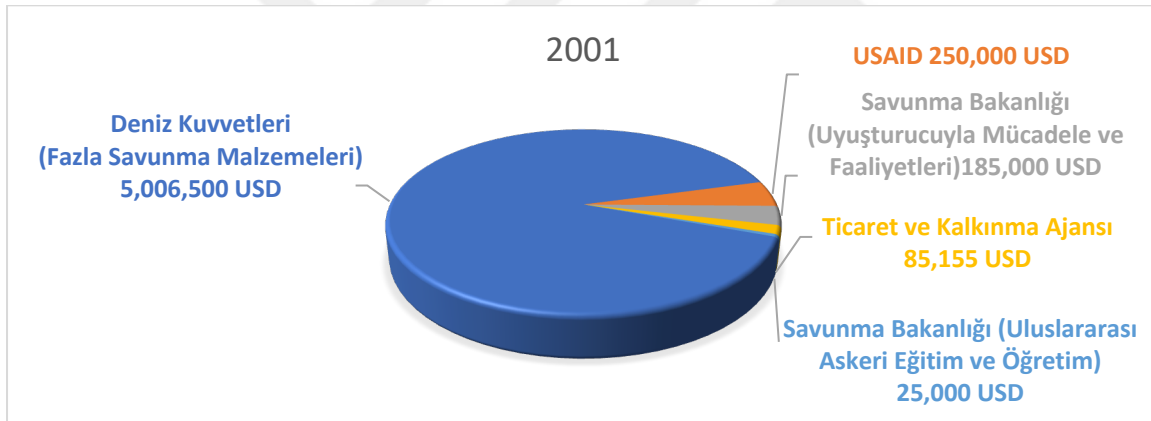
Ülke Adı	İşlem Türü Kimliği	İşlem Türü Adı	Mali Yıl	Güncel Tutar (USD)	Sabit Tutar (USD)
Yunanistan	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2008	590000	786479
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2009	100000	131961
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2010	100000	130823
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2011	100000	128238
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2012	100000	125930
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2013	100000	123667
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2014	100000	121320
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2015	100000	119945
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2016	200000	237918
	18	Başkan’ın Bütçe Talepleri	2017	200000	233745

Tablo.8 “ABD’nin 2008-2017 Yılları Arasında “Başkan’ın Bütçe Talepleri (*President’s Budget Requests*)” İşlem Türü Çerçevesinde Yunanistan’a Yaptığı Ekonomik Yardımlar”

Ülke Adı	İşlem Türü Kimliği	İşlem Türü Adı	Mali Yıl	Güncel Tutar (USD)	Sabit Tutar (USD)
Yunanistan	18	Başkan'ın Bütçe Talepleri	2018	150000	171287
	18	Başkan'ın Bütçe Talepleri	2019	150000	167996
	18	Başkan'ın Bütçe Talepleri	2020	550000	607877
	18	Başkan'ın Bütçe Talepleri	2021	550000	588108
	18	Başkan'ın Bütçe Talepleri	2022	1000000	1000000

Tablo.9 “ABD’nin 2018-2022 Yılları Arasında “Başkan’ın Bütçe Talepleri (*President’s Budget Requests*)” İşlem Türü Çerçevesinde Yunanistan’a Yaptığı Ekonomik Yardımlar”

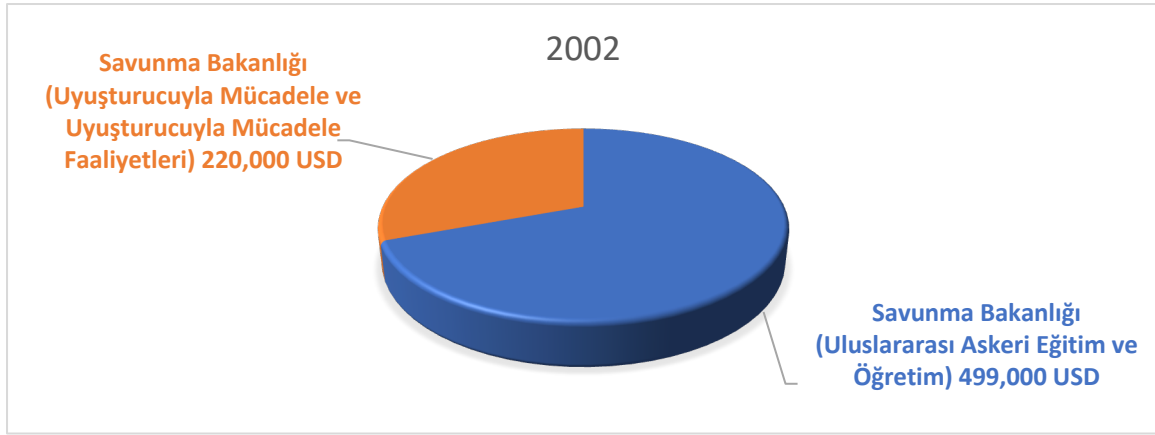
Aynı zamanda bu verilere ek olarak ForeignAssistance.gov⁴⁹¹, 2001 yılından sonra “Yükümlülükler” çerçevesinde ABD’nin Yunanistan’a yaptığı yardımların hangi kurumlardan sağlandığına dair verilere de yer vermeye başladı. Bu çerçevede, aşağıda 2001-2022 yılları arasında Amerikan kurumlarının Yunanistan’a yaptığı yardımlara ve oranlarına yer verilmektedir.⁴⁹²

2001 yılındaki grafiğe göre, ABD Deniz Kuvvetleri’nin Yunanistan’a yapmış olduğu 5.006.500 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı ilk sırada yer aldı. Bunu USAID’in 250.000 USD değerindeki yardımı, Savunma Bakanlığı’nın 185.000 USD değerindeki uyuşturucuyla mücadele kapsamında yaptığı yardım, Ticaret ve Kalkınma Ajansı’nın 85.155 USD değerindeki yardımı ve yine Savunma Bakanlığı’nın 25.000 USD değerindeki uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı izledi.

⁴⁹¹ ForeignAssistance.gov, görsel ve interaktif bir web sitesi aracılığıyla ABD dış yardımının çok boyutlu resmini göstermektedir.

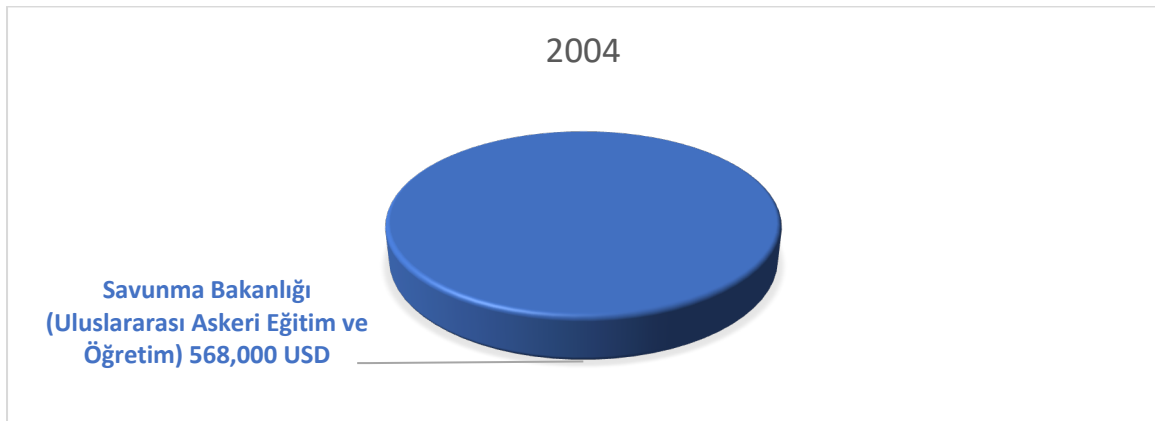
⁴⁹² <https://www.foreignassistance.gov/data> U.S. Foreign Aid Country. Erişim: 10.07.2024.

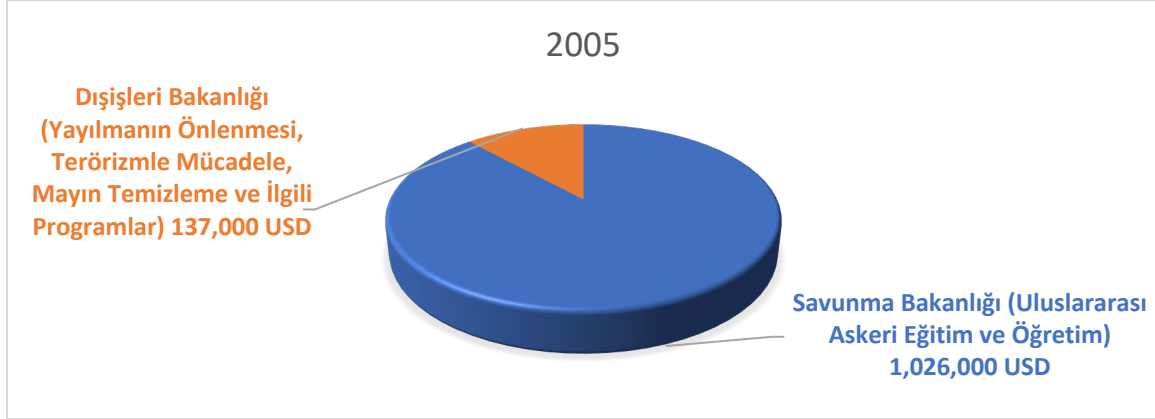
2002 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 499.000 USD değerindeki uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı ilk sırada yer aldı. Yine Savunma Bakanlığı'nın 220.000 USD değerindeki uyuşturucuyla mücadele kapsamındaki yardımı ise ikinci sırada yer aldı.

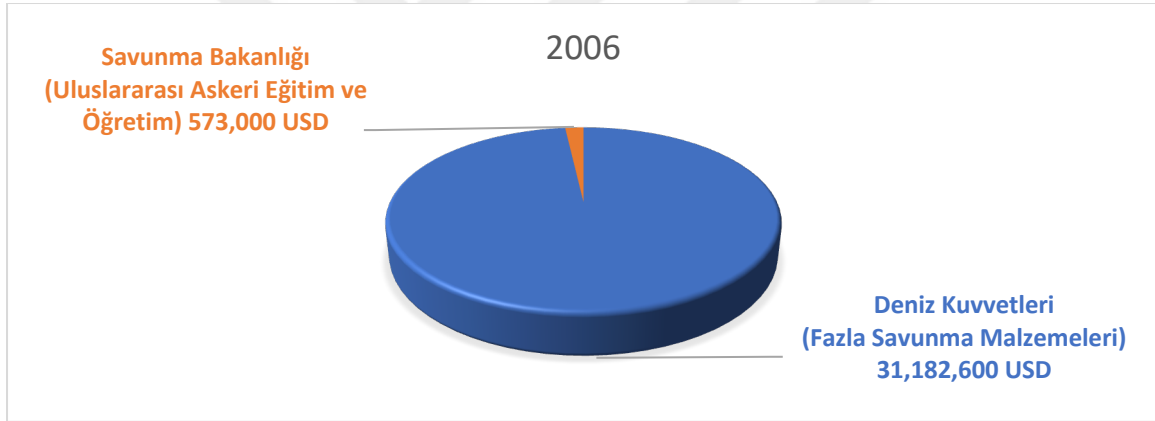
2003 yılındaki grafiğe göre, ABD Ordusu'nun Yunanistan'a yapmış olduğu 4.639.131 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı ilk sırada yer aldı. Bunu ABD Hava Kuvvetleri'nin 2.270.508 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı ve Savunma Bakanlığı'nın 594.000 USD değerindeki uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı izledi.

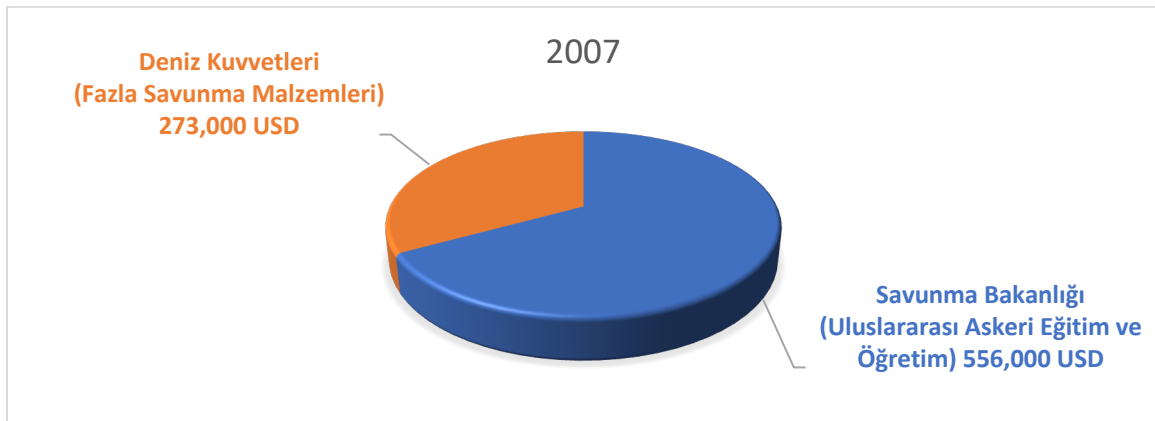
2004 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı Yunanistan'a 568.000 USD değerinde uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı yaptı.

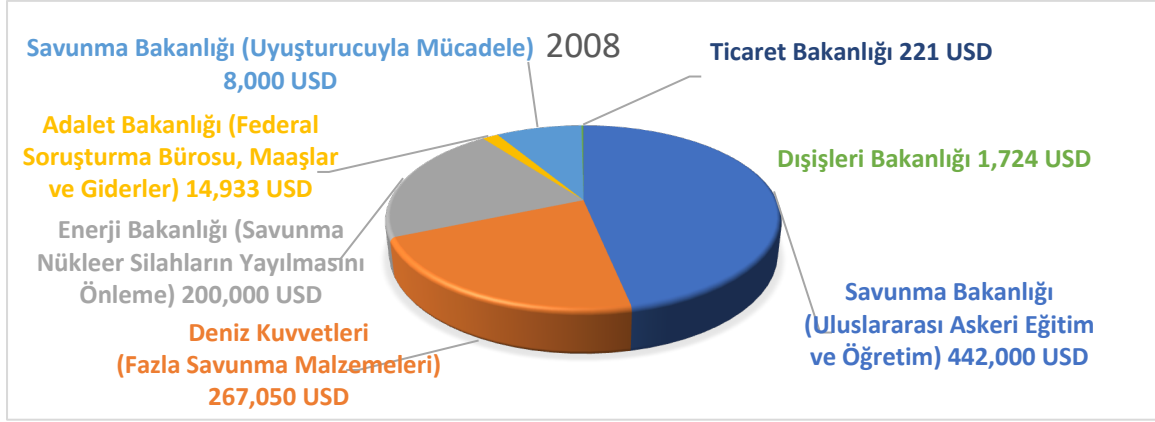
2005 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 1.026.000 USD değerindeki askeri eğitim ve öğretim yardımı ilk sırada yer aldı. İkinci sırada ise Dışişleri Bakanlığı'nın 137.000 USD değerindeki terörle mücadele kapsamındaki yardımı yer aldı.

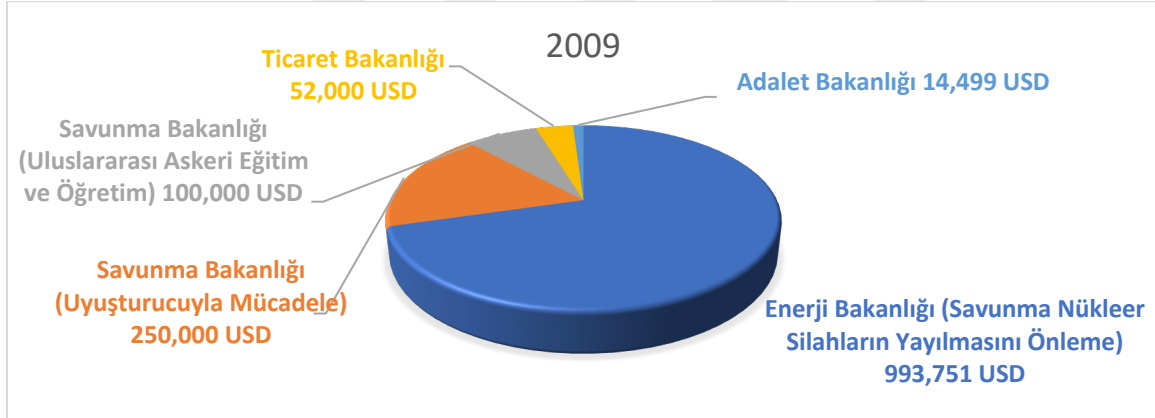
2006 yılındaki grafiğe göre, ABD Deniz Kuvvetleri'nin Yunanistan'a yapmış olduğu 31.182.600 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı açık arayla ilk sırada yer aldı. İkinci sırada ise Savunma Bakanlığı'nın 573.000 USD değerindeki askeri eğitim ve öğretim yardımı yer aldı.

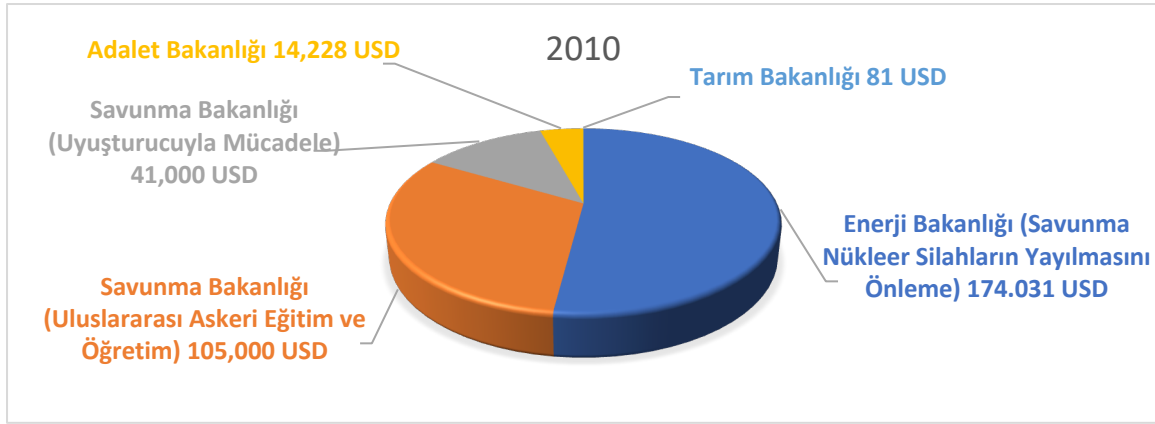
2007 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 556.000 USD değerindeki uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı ilk sırada yer aldı. İkinci sırada ise Deniz Kuvvetleri'nin 273.000 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı yer aldı.

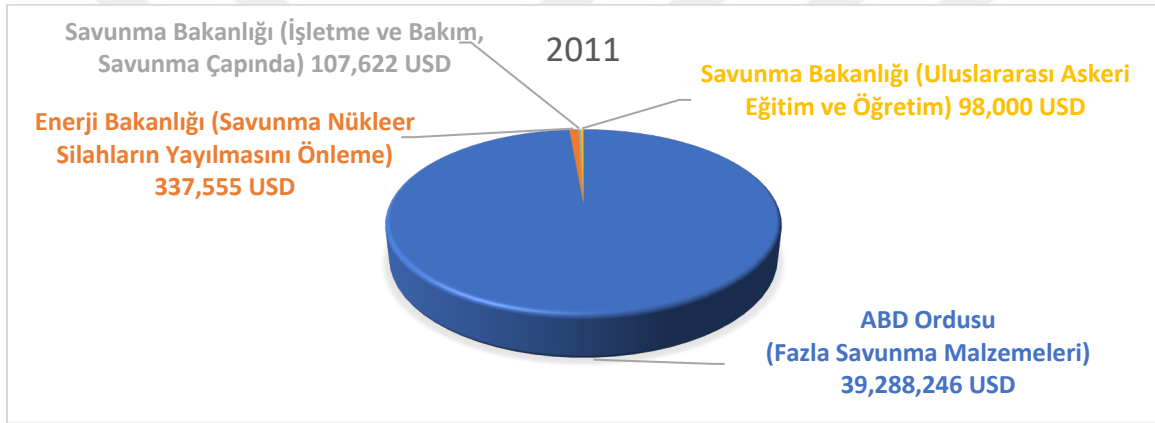
2008 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 442.000 USD değerindeki uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla Deniz Kuvvetleri'nin, Enerji Bakanlığı'nın, Adalet Bakanlığı'nın, Savunma Bakanlığı'nın, Dışişleri Bakanlığı'nın ve Ticaret Bakanlığı'nın yardımları izledi.

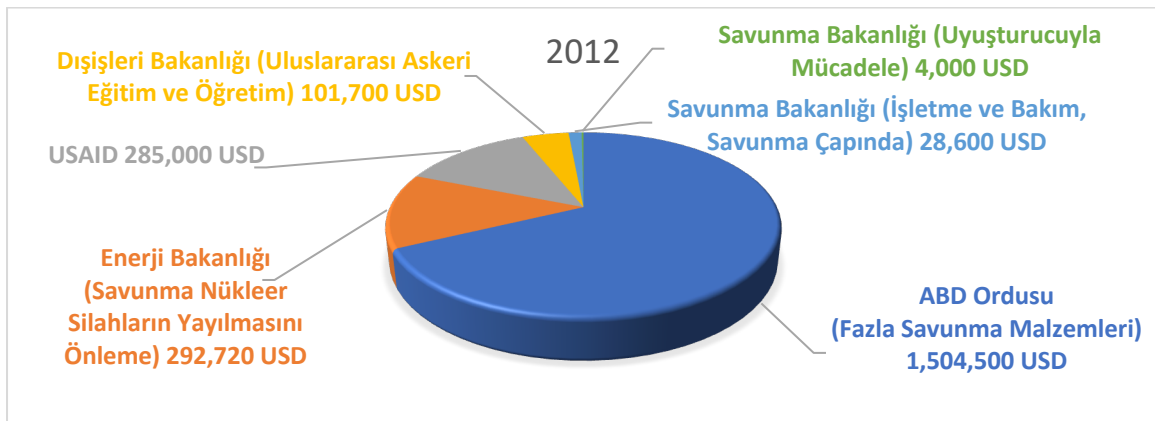
2009 yılındaki grafiğe göre, ABD Enerji Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 993.751 USD değerindeki nükleer silahların yayılmasını önleme yardımı ilk sırada yer aldı. İkinci sırada ise Savunma Bakanlığı'nın 250.000 USD değerindeki yardımı yer aldı. Bunları sırasıyla yine Savunma Bakanlığı'nın, Ticaret Bakanlığı'nın ve Adalet Bakanlığı'nın yardımları izledi.

2010 yılındaki grafiğe göre, yine ABD Enerji Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 174.031 USD değerindeki yardım ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla Savunma Bakanlığı'nın, Adalet Bakanlığı'nın ve Tarım Bakanlığı'nın yardımları izledi.

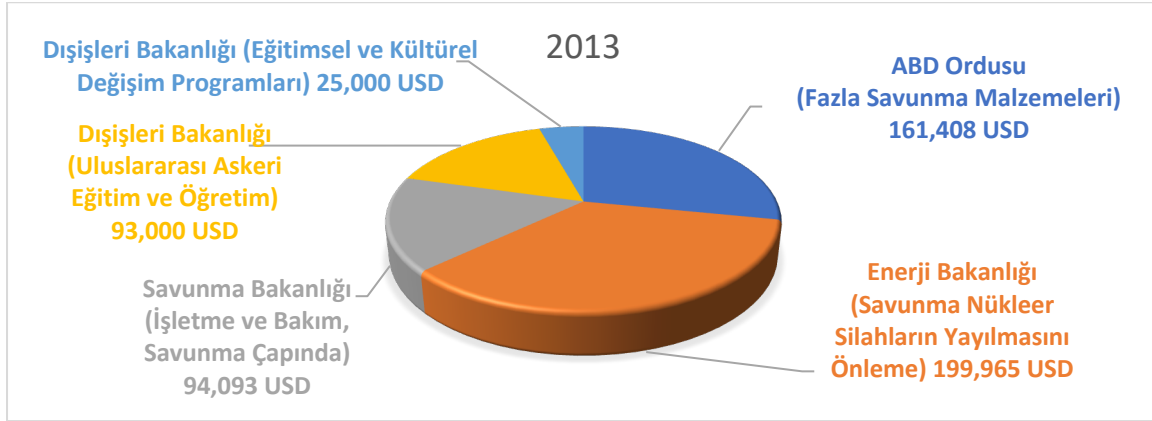

2011 yılındaki grafiğe göre, ABD Ordusu'nun Yunanistan'a yapmış olduğu 39.288.246 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı açık ara ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla Enerji Bakanlığı'nın ve Savunma Bakanlığı'nın yardımları izledi.

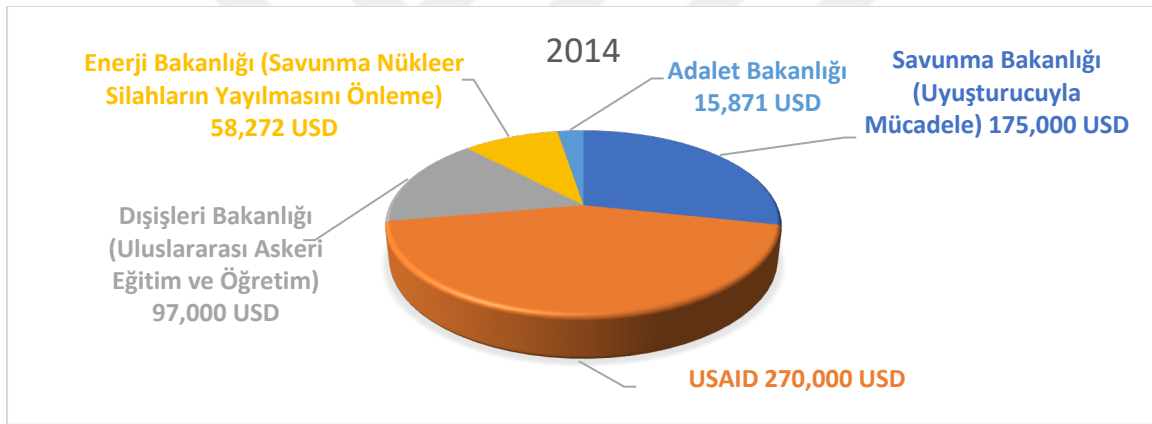

2012 yılındaki grafiğe göre, ABD Ordusu'nun Yunanistan'a yapmış olduğu 1.504.500 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı ilk sırada yer aldı. İkinci sırada Enerji Bakanlığı'nın 292.720 USD

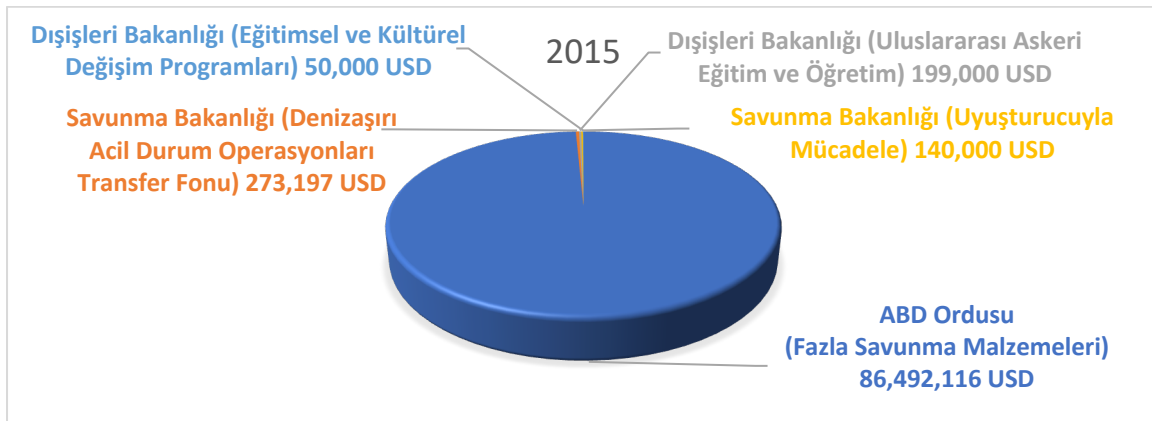
değerindeki yardımı yer aldı. Üçüncü sırada ise USAID'in 285.000 USD değerindeki yardımı yer alırken, bunları sırasıyla Dışışleri Bakanlığı'nın ve Savunma Bakanlığı'nın yardımları izledi.

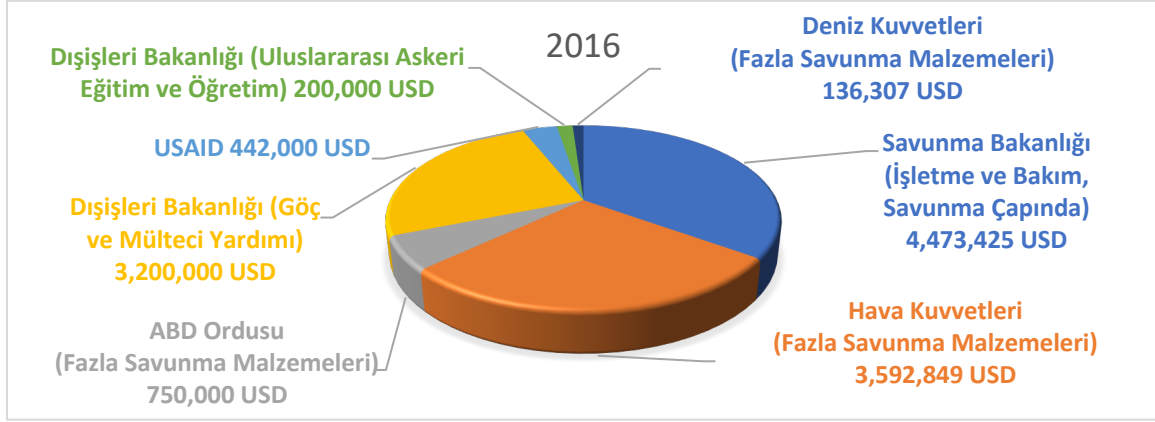
2013 yılındaki grafiğe göre, ABD Enerji Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 199.965 USD değerindeki yardımı ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla ABD Ordusu'nun, Savunma Bakanlığı'nın ve Dışışleri Bakanlığı'nın yardımları izledi.

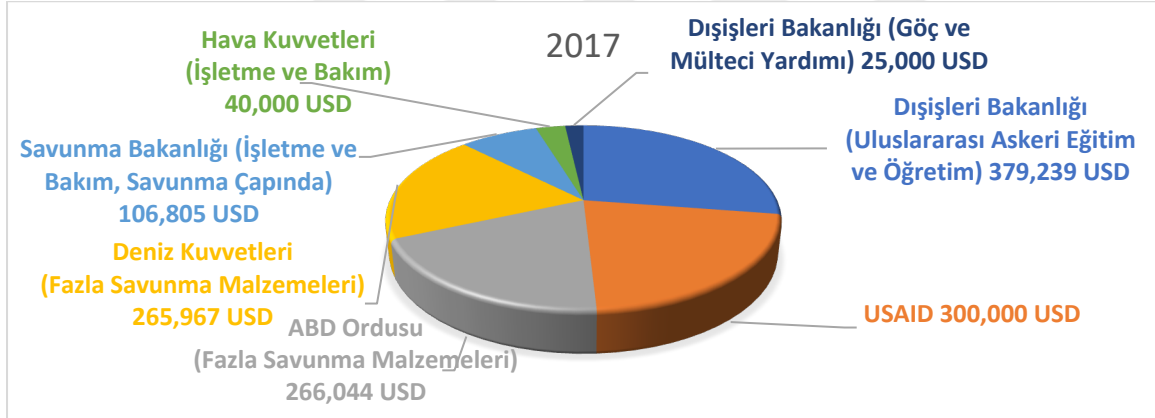
2014 yılındaki grafiğe göre, USAID'in Yunanistan'a yapmış olduğu 270.000 USD değerindeki yardımı ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla Dışışleri Bakanlığı'nın, Savunma Bakanlığı'nın, Enerji Bakanlığı'nın ve Adalet Bakanlığı'nın yardımları izledi.

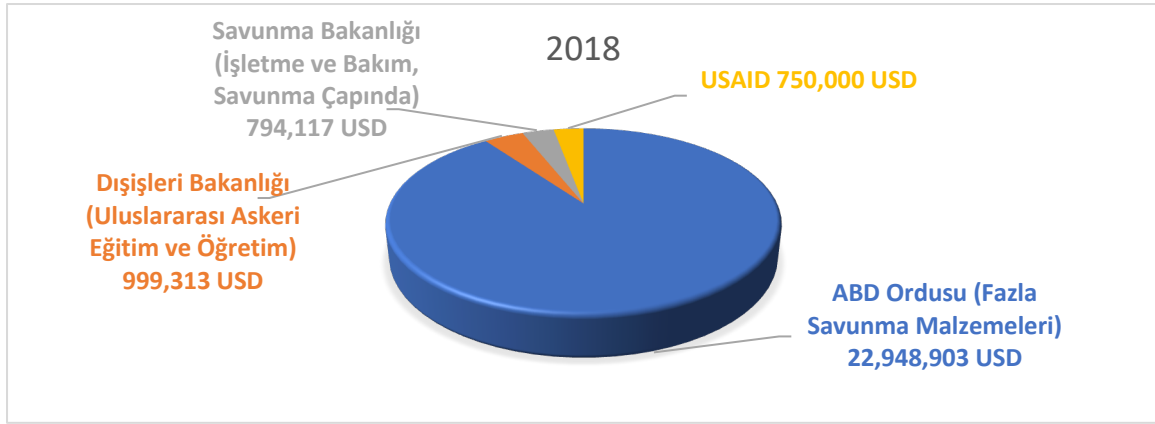
2015 yılındaki grafiği göre, ABD Ordusu'nun Yunanistan'a yapmış olduğu 86.492.116 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı açık ara ilk sırada yer aldı. Bunu Savunma Bakanlığı'nın ve Dışışleri Bakanlığı'nın yardımı izledi.

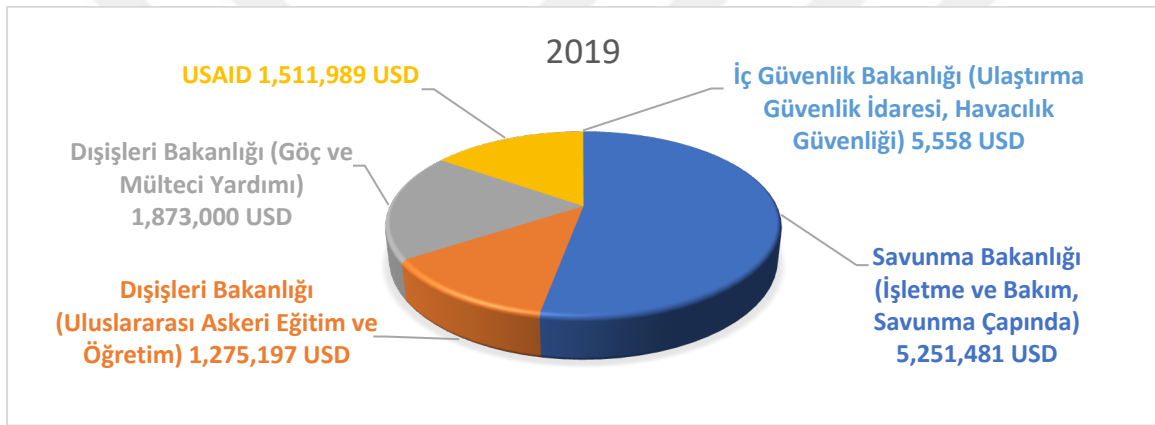
2016 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 4.473.425 USD değerindeki savunma kapsamındaki işletme ve bakım yardımı ilk sırayı aldı. İkinci sırada ise Hava Kuvvetleri'nin 3.592.849 USD değerindeki yardımı yer aldı. Bunları sırasıyla Dışışleri Bakanlığı'nın, ABD Ordusu'nun, USAID'in ve Deniz Kuvvetleri'nin yardımları izledi.

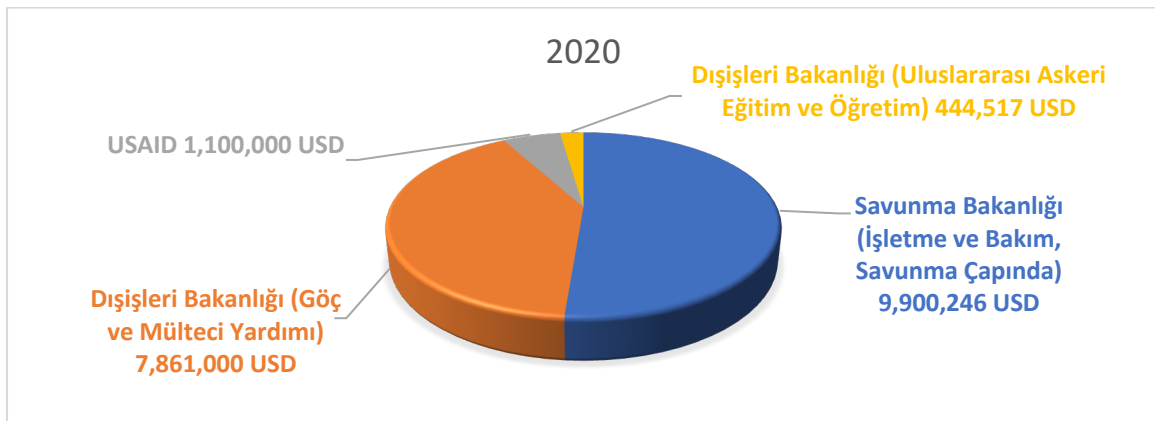
2017 yılındaki grafiğe göre, ABD Dışışleri Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 379.239 USD değerindeki yardımı ilk sırada yer aldı. İkinci sırada ise USAID'in 300.000 USD değerindeki yardımı yer aldı. Bunları sırasıyla ABD Ordusu'nun, Deniz Kuvvetleri'nin, Savunma Bakanlığı'nın ve Hava Kuvvetleri'nin yardımları izledi.

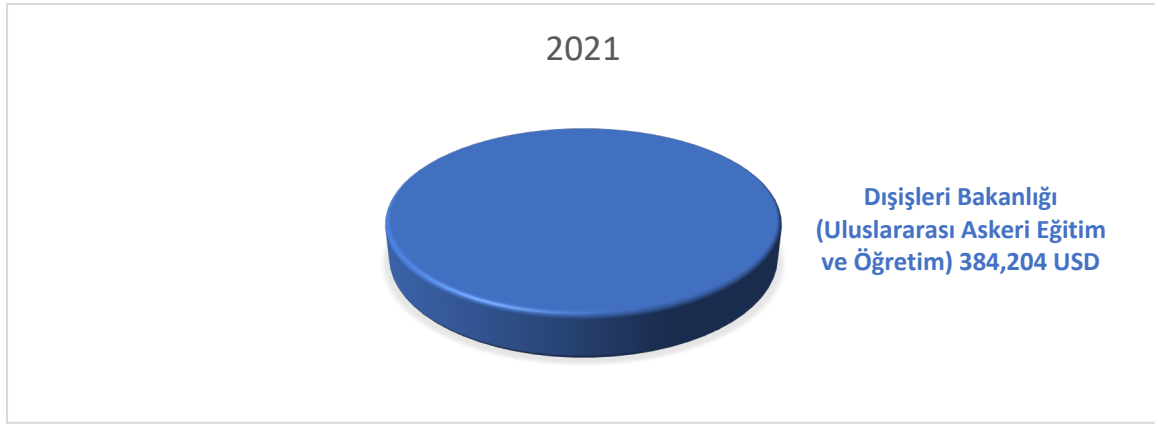
2018 yılındaki grafiğe göre, ABD Ordusu'nun Yunanistan'a yapmış olduğu 22.948.903 USD değerindeki fazla savunma malzemeleri yardımı yine açık ara ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla Dışişleri Bakanlığı'nın, Savunma Bakanlığı'nın ve USAID'in yardımları izledi.

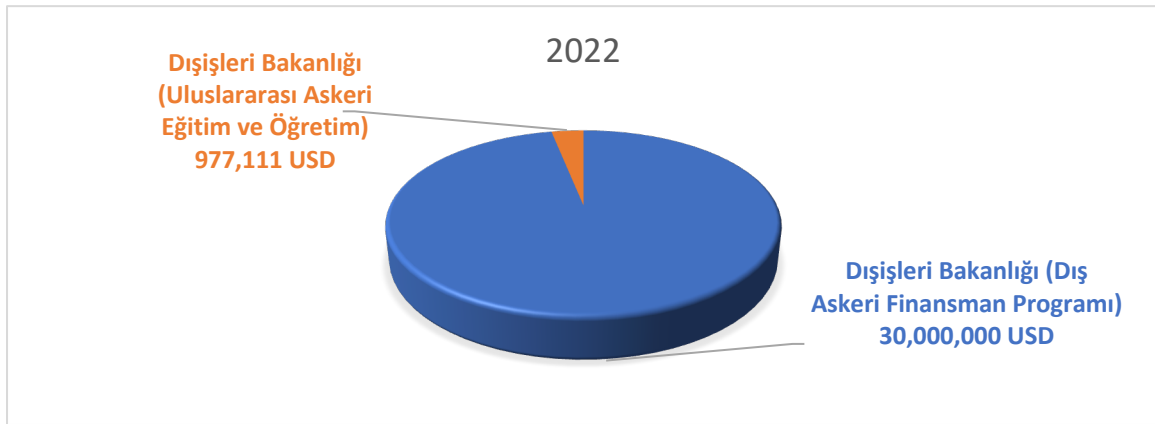
2019 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 5.251.481 USD değerindeki yardımı ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla Dışişleri Bakanlığı'nın, USAID'in ve İç Güvenlik Bakanlığı'nın yardımları izledi.

2020 yılındaki grafiğe göre, ABD Savunma Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 9.900.246 USD değerindeki yardımı ilk sırada yer aldı. Bunu sırasıyla Dışişleri Bakanlığı'nın ve USAID'in yardımları izledi.

2021 yılındaki grafiğe göre, ABD Dışışleri Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 384.204 USD değeriindeki uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı ilk sırada yer aldı.

2022 yılındaki grafiğe göre, ABD Dışışleri Bakanlığı'nın Yunanistan'a yapmış olduğu 30.000.000 USD değeriindeki askeri finansman programı yardımı ilk sırada yer alırken, yine aynı kurumun yapmış olduğu 977.111 USD değeriindeki uluslararası askeri eğitim ve öğretim yardımı ikinci sırada yer aldı.

Yukarıda yer verilen verilerden de anlaşılacağı üzere, kimi zaman artan kimi zamansa azalan bir seyir gösterse de ABD'nin Yunanistan'a yaptığı ekonomik yardımlar 1946 yılından 2022 yılına kadar bir süreklilik gösteriyordu. ABD Savunma Bakanlığı, Dışışleri Bakanlığı, Enerji Bakanlığı, USAID, ABD Ordusu, Hava ve Deniz Kuvvetleri gibi birçok Amerikan kurumu bu yardımlarda pay sahibi oluyordu. Bu kurumlar farklı kategori başlıkları altında Yunanistan'a birçok ekonomik yardım sunuyordu. Özellikle Foreign Assistance'ın 2001 yılından sonra sunduğu kurumlar bazındaki veriler bu durumu açıkça ortaya çıkarıyordu. Öte yandan, 1991 yılından sonraki veriler incelendiğinde de ABD'nin Yunanistan'a yaptığı ekonomik yardımların ağırlıklı olarak yine askeri ve savunma odaklı olduğu görölüyordu. Amerikan kurumları savunma malzemelerinden askeri eğitime kadar birçok kategoride Yunanistan'a yardımda bulunuyordu. Bunun yanı sıra yapılan yardımlara Amerikan kurumları tarafından yeni kategoriler eklenmesi, artırımlı politikaların bir diğeri örneğini yansıtıyordu. Örneğin,

2016 yılında ABD Dışışleri Bakanlığı tarafından Yunanistan’a yapılan ekonomik yardımlara “göç ve mülteci yardımlarının” da eklenmesi, ABD’nin Yunanistan’a dönemin şartlarına göre yeni ekonomik yardım kalemleri sunabildiğini gösteriyordu. ABD’nin dış yardım kapsamında Yunanistan’a yaptığı yardımlar, Truman Doktrini ve Marshall Planı ile başlayan Amerikan dış yardım geleneğinin bir devamını yansıtıyordu. 1991 yılından sonra da Yunanistan’a yapılan Amerikan yardımlarının kesilmemesi, bu durumun somut bir örneği oluyordu. Nihayetinde, Yunanistan’a yapılan dış yardımların devamlılığı aynı zamanda artırımlı adımların (*incrementalism*) sürdürülmesi anlamına geliyordu.

4.5. Yunanistan’da Siyasal Değişimler ve Amerikan-Yunan İlişkilerine Etkisi

1974 yılında askeri diktatörlüğün yıkılması ve demokrasinin yeniden inşa edilmesinden itibaren Yunanistan, parlamenter çoğunlukçu modelin bir örneği olarak kabul edildi. Ulusal seçimlerin çoğu, sandalyelerin birçoğunun orantılı bir biçimde dağıtıldığı ve seçimin galibine tek parti hükümeti kurabilmesine olanak sağlayan bir sandalye ekleme fırsatının verildiği, “güçlendirilmiş” nispi temsil seçim sistemi altında gerçekleştirildi. Bu bağlamda, tüm Yunan Hükümetleri tek partili çoğunluk hükümeti konumunda bulunuyordu ve parlamentodaki muhalefet güçsüz bir pozisyonda kalıyordu. Nihayetinde başbakan, tek partili bir hükümetin başı ve 300 sandalyeli bir parlamentonun ana partisi olarak gerek yürütme gerekse yasama erklerini kontrol ediyor görünmesinden dolayı, en güçlü siyasi aktör olarak ortaya çıkıyordu.⁴⁹³ Bu çerçevede, Yunan siyasi sisteminde hükümetin başı olan başbakan, dış politikanın da başat aktörü oluyordu. Başbakan dış politika gündemini belirliyor, ülkeyi çeşitli delegasyonlarda ve üst düzey toplantılarda temsil ediyordu. Bununla birlikte başbakan, savunma ve güvenlik konularını karara bağlamak üzere zaman zaman toplanan Dışışleri ve Savunma Hükümet Konseyi’ne de başkanlık ediyordu. Yunanistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ise sadece törensel yetkilere sahip olsa da önemli dış politika konularında hükümete sık sık tavsiyelerde bulunabiliyordu. Öte yandan, Dışışleri Bakanlığı da Yunanistan’ın dış politikasında önemli bir danışma ve uygulama rolüne sahip bulunuyordu. Ayrıca Yunanistan Dışışleri Bakanlığı, dünyanın dört bir yanındaki büyükelçilikler vasıtasıyla, Yunan hükümetini temsil ediyordu. Bunun yanı sıra Yunanistan Savunma Bakanlığı da ABD, Rusya ve Fransa gibi bazı ülkelerle bağların güçlendirilmesinde önemli bir rol oynuyordu.⁴⁹⁴

⁴⁹³ Panos A. Koliastasis, *Permanent Campaigning in Greece in Times of Crisis The Samaras, Tsipras, and Mitsotakis Premierships*, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022, 5-6.

⁴⁹⁴ Emmanuel Karagiannis, “Greek Foreign Policy toward the Black Sea Region: Combining Hard and Soft Power”, *Mediterranean Quarterly*, 24/3 (2013), 76-77.

Yunan Başbakanlarının güçlü siyasi pozisyonu, ABD ile olan ilişkileri de etkiliyordu. Bu nedenledir ki Soğuk Savaş dönemi sonrasında da göreve gelen Yunan Başbakanlar, Amerikan Başkanları ile yakın ilişki kuruyordu. ABD açısından da ilişkileri istenilen seviyelerde yürütecek olan Yunan Başbakanların göreve gelmesi önemli bir unsur olarak görülüyordu. Nitekim, daha önce de değinildiği üzere bu durumun ilk örnekleri Marshall Planı'nın Yunanistan'da hayata geçirildiği yıllarda görülüyordu. Bu dönemde Amerikalı yetkililer artık çalışmak istedikleri Yunan Başbakanlarının isimlerini açık açık dile getiriyordu. Öte yandan Yunan Başbakanlarının yanı sıra, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı da 1990'lardan 2022 yılına kadar ABD ile ilişkiler çerçevesinde aktif bir ol üstleniyordu. Soğuk Savaş dönemi sonrasında ABD ile imzalanan anlaşmalar bu rolü açıkça ortaya çıkarıyordu.

Yunanistan'daki parti sistemiye, 1981 yılından sonra temelde üç bloğa dayanıyordu. Kısa aralar dışında, Sol bloğu temsil eden Yunanistan Komünist Partisi, hükümetten dışlanıyor ve sürekli olarak en küçük blok olarak kalıyordu. Bu durum ise Panhelenik Sosyalist Parti (PASOK) ve Yeni Demokrasi (ND) partileri arasında iki partili bir seçim yarışına yol açıyordu.⁴⁹⁵ İki partili yarış, 1990'lı yıllar boyunca hem Panhelenik Sosyalist Parti'nin hem de Yeni Demokrasi Partisi'nin ekonomik liberalleşme ve modernleşme politikalarına yaklaşmasıyla birlikte bir uyum gösteriyordu.⁴⁹⁶ Bu uyum Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne üye olmasında da kendisini gösteriyordu. Böylece Yunanistan, 1992 yılında Maastricht Antlaşması'nı⁴⁹⁷ imzalayarak, AB'nin 12 üyesinden biri oluyordu. Ayrıca Yunanistan bu anlaşmayı onaylayarak, AB'nin Yunan ulusal siyasetine müdahalesini yoğunlaştıracak bir dönemi de başlatıyordu. Fakat bu kez Yunan Parlamentosu'ndaki tartışmalarda çok güçlü bir uzlaşa ortaya çıkıyordu. Öte yandan, dönemin Başbakanı ve Yeni Demokrasi Partisi lideri Konstantinos Mitsotakis, ülkenin 1979 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılımının da kendisinin eseri olduğunu hatırlatıyordu.⁴⁹⁸ Yunanistan'da Konstantinos Mitsotakis liderliğindeki Yeni Demokrasi Partisi'nin iktidara gelmesiyle (1990-1993), Soğuk Savaş döneminin sonra ermesi aynı yıllara denk geliyordu.⁴⁹⁹

⁴⁹⁵ Kevin Featherstone, Dimitris Papadimitriou, *The Limits of Europeanization Reform Capacity and Policy Conflict in Greece*, UK: Palgrave Macmillan, 2008, 42.

⁴⁹⁶ Angelos-Stylianios Chrysosgelos, "Foreign Policy Change in a Polarized Two-Party System: Greece and Turkey's EU Candidacy", *Black Sea Studies*, 15/1 (2015), 5.

⁴⁹⁷ Maastricht Antlaşması, diğer adıyla Avrupa Birliği Antlaşması, 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girdi.

⁴⁹⁸ Ioannis Balampanidis, "The Abduction of Europa: Europeanism and Euroscepticism in Greece: 1974-2015", *Rethinking Democratisation in Spain, Greece, and Portugal*, (2019), 101.

⁴⁹⁹ Ioannis N. Grigoriadis, Gerasimos Tsourapas, "Understanding Greece New Foreign Policy towards the Arab World: Instrumentalisation, balancing, and Emerging Opportunities", *Mediterranean Politics*, 29/3 (2024), 318.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve Yunanistan'daki Yeni Demokrasi Partisi iktidarının yüzü Batı'ya dönük politikaları, bir anlamda ABD'nin de beklentilerini karşılamaktaydı. Soğuk Savaş döneminin başlangıcından beri ABD'nin Yunanistan'daki temel beklentisi, bu ülkenin Doğu bloğunun etkisine dolayısıyla da Rusya'nın etkisine girmemesiydi. Konstantinos Mitsotakis Hükümeti, Soğuk Savaş döneminin yeni sona erdiği bir dönemde Maastricht Antlaşması'nı imzalayarak tam da bu beklentiye kalıcı bir yanıt vermiş oldu. Çünkü Yunanistan'ın AB üyesi olması, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da Yunanistan'da oluşabilecek bir Rus etkisini en aza indirmede etkili bir faktördü. Nitekim, ABD'nin Soğuk Savaş dönemi sonrası Yunanistan'dan beklentisi Soğuk Savaş dönemiyle aynıydı: *Amerikan çıkarlarına bağlı ve Batı dünyasının bir parçası olan Yunanistan*.

Mitsotakis Hükümeti'nin ekonomik reform politikaları gibi hamleleri zaman içerisinde muhalefetin ağır tepkisine neden oldu. 1993 yılında Yeni Demokrasi Partisi, Yunan Parlamentosu'ndaki çoğunluğunu kaybetti ve bunun üzerine Konstantinos Mitsotakis, hem başbakanlıktan hem de parti liderliğinden istifa etti.⁵⁰⁰ Bu gelişme üzerine Andreas Papandreou, 1993-1996 yılları arasında yeniden Yunanistan'ın Başbakanı oldu.⁵⁰¹ Nihayetinde, Ekim 1993'te Andreas Papandreou liderliğindeki PASOK tekrar iktidara gelmişti. Papandreou, dış politikada Amerikan karşıtı söylemlerle bilinmekteydi. Ancak bu söylemlerini çok fazla pratiğe dökemedi.⁵⁰² Tıpkı otuz yıl önce babası George Papandreou'nun Başkan Johnson'la Beyaz Saray'da görüşmesi gibi Andreas Papandreou da Nisan 1994'te Başkan Clinton'la görüşmek üzere Beyaz Saray'ı ziyaret etmişti. Aradan geçen otuz yıl, Andreas Papandreou'nun giderek artan Amerikan karşıtlığına tanıklık etmişti. Ancak bu tutum yerini ABD ile iş birliğine bırakmıştı. Yurt içinde enflasyonla mücadele için gelir politikası izlenmesi ve özelleştirmeye yönelik girişimler ise Papandreou'nun eski radikalizminden geriye çok az şeyin kaldığını gösteren ek işaretlerdi.⁵⁰³ 1996 yılında Andreas Papandreou'nun vefat etmesi ve Konstantinos Simitis'in iktidara gelmesiyle, Yunan dış politikası çok taraflılık paradigması yönünde bir değişim gösterdi.⁵⁰⁴ Avukat ve önde gelen bir solcu olan George Simitis'in oğlu olan Konstantinos Simitis, 1996-2004 yılları arasında Yunanistan'da Başbakanlık görevi yaptı.⁵⁰⁵

⁵⁰⁰ <https://www.britannica.com/biography/Konstantinos-Mitsotakis>. Erişim: 07.12.2024.

⁵⁰¹ <https://www.britannica.com/biography/Andreas-Papandreou>. Erişim: 07.12.2024.

⁵⁰² Arghyris Arghyrou, *Norms and Greek Foreign Policy: 1981-2000*, Florida: Florida International University, Doktora Tezi, 2004, 171.

⁵⁰³ Alexander Kitroeff, "Andreas G. Papandreou: A Brief Political Biography", *Journal of the Hellenic Diaspora*, 23/1 (1997), 29.

⁵⁰⁴ Sebastian Pieta, "Theoretical Orientations in Greek Foreign Policy after 1990", *Wydawnictwo Uczelni Jana Wyzykowskiego*, 6 (2013), 74.

⁵⁰⁵ <https://www.britannica.com/biography/Konstantinos-Simitis>. Erişim: 08.12.2024.

Bu dönemde, Yunanistan komşuları ile olan ilişkilerini geliştirmekte ve bölgedeki istikrar sağlayıcı rolünü de güçlendirmekteydi.⁵⁰⁶

Amerikan karşıtlığı konusunda en radikal Yunan liderlerden biri olan Papandreou dahi zaman içerisinde ABD ile yakınlaştı. ABD Başkanı Clinton'ı Beyaz Saray'da ziyaret etmesi bu durumun en önemli göstergelerindendi. Nitekim bu yakınlaşma Papandreou'nun hem enflasyonla mücadelede izlediği politikalara hem de özelleştirmeye yönelik politikalarına yansımıştı.

Simitis'in Yunan dış politikasına getirdiği en önemli değişimlerden biri Türkiye konusunda oldu. Ancak bu değişim en büyük sınav da olmuştu. Simitis döneminde Yunanistan, Türkiye'nin Avrupa yönelimini destekleyen başlıca aktörlerden biri haline geldi. Bu durum ilişkileri oldukça olumlu yönde etkilemişti. Ancak daha önce de özetle değinildiği üzere, bu dönemde iki ülke Ege sorunu nedeniyle savaşın da eşiğine gelmişti. Savaş ancak Amerikalı diplomat Richard Holbrooke'un arabuluculuğu ile ABD'nin hem Yunanistan Başbakanı Simitis'e hem de Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Tansu Çiller'e yapmış olduğu baskı neticesinde önlenebilmişti.⁵⁰⁷ Öte yandan Simitis, Yunanistan'da bir dizi ekonomik reformda gerçekleştirdi. Yunanistan bunun sonucunda 2002 yılında Euro'ya geçmeye hak kazandı. Fakat ekonomik büyümenin etkisi çok dengesiz bir şekilde hissedildi ve bunun sonucunda Başbakan Simitis Yunan kamuoyunda gözden düştü. Nihayetinde, halefi George Papandreou'nun gelecek seçimlerde daha iyi bir performans göstermesini sağlamak amacıyla PASOK liderliğinden istifa etti. Ancak PASOK seçimleri kaybetti ve yerine Kostas Karamanlis Başbakan oldu.⁵⁰⁸

Yunanistan'da Simitis dönemi dış politikadaki çelişkileri de beraberinde getirdi. Bir yandan Türkiye'nin AB'ye katılım çabası Yunanistan tarafından desteklenirken, diğer yandan Ege'deki sorunlar iki ülke arasında savaşa sebebiyet verebilecek bir boyuta ulaştı. Sorun ancak ABD'nin müdahalesi ile çözümlenmişti ve Yunanistan'ın dış politikasına yine Amerikalı yetkililer müdahale etmişti. Öte yandan Simitis yaptığı ekonomik reformlar sayesinde Yunanistan'ı Euro'ya geçirebilmeyi başaran bir isimdi. Fakat Yunan ekonomisindeki olumsuz dalgalanmalar, siyasi değişimleri belirleyen temel meselelerden biri olmaya devam edecekti.

Kostas Karamanlis, 2004-2009 yılları arasında Yunanistan'da Başkanlık görevi yaptı.⁵⁰⁹ Bu dönemde ABD-Yunanistan ilişkilerinde ABD'yi rahatsız eden birtakım gelişmeler yaşandı.

⁵⁰⁶ Pieta, "Theoretical", 74.

⁵⁰⁷ Spyros Economides, "The Europeanisation of Greek Foreign Policy", West European Politics, 28/2 (2005), 482.

⁵⁰⁸ <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100506710>. Erişim: 08.12.2024.

⁵⁰⁹ <https://www.britannica.com/biography/Kostas-Karamanlis>. Erişim: 08.12.2024.

Mart 2007’de Atina’da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Bulgaristan Başbakanı Sergey Stanishev ve Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis tarafından imzalanan Burgaz-Alexandroupolis petrol boru hattı projesi, Avrupa’nın enerjide Rusya’ya olan bağımlılığını artıracığı endişelerine yol açtı ve ABD ile Avrupa Birliği tarafından tepkiyle karşılandı. Öte yandan Türkiye, Burgaz-Alexandroupolis (Dedeağaç) petrol boru hattı projesine en başından beri çeşitli nedenlerle karşı çıkmıştı. Hazar ve Orta Doğu petrol kaynaklarının Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı üzerinden uluslararası pazarlara taşınmaya başlaması, Türkiye’nin jeopolitik öneminin artmasına önemli bir katkı sağlamıştı. Bu nedenle Burgaz-Alexandroupolis petrol boru hattı projesi ciddi bir rakip olarak algılanmıştı.⁵¹⁰

Projeye yönelik eleştiriler ise Türkiye ile sınırlı kalmadı. Örneğin, 2008 yılında Burgaz ve Sozopol’da yaşayan Bulgaristan vatandaşları için yapılan yerel referandumda halk boru hattı projesine karşı oy kullandı. Birçok kişi projeyi Sosyalist Parti’nin Moskova’ya yakınlığı açısından yorumladı. Mali ve ekolojik kaygıların yanı sıra Bulgaristan’ın enerji konusunda Rusya’ya bağımlılığının artacağı endişesi, Bulgar Hükümeti’nin Aralık 2011’de Burgaz-Alexandroupolis boru hattı projesinden çekilme kararını tetikledi ve bunu tetikleyen bir diğer unsurda 2007 yılı itibariyle Bulgaristan’ın AB’ye tam üye olmuş olmasıydı. Nihayetinde, Mart 2013’de Bulgaristan Parlamentosu alınan bu kararı onadı ve Atina için en büyük enerji projelerinden biri olan Burgaz-Alexandroupolis boru hattı projesi hayata geçirilemedi.⁵¹¹ Aralık 2007’de ise Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis, Moskova’ya bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaret esnasında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Yunanistan’a 2040 yılına kadar iki kat daha fazla gaz tedarik etmeyi teklif etti. Amerikalılar, gaz tedarikine ilişkin olası bir uzun vadeli Rusya-Yunanistan anlaşmasının, Washington tarafından desteklenen Azerbaycan’dan gaz satın alma projesine zarar verebileceğine düşünüyordu. Nihayetinde ABD, bu görüşmeden de rahatsızlık duymuştu.⁵¹² Tüm bu gelişmelere karşın Karamanlis liderliğindeki muhafazakâr yönetim, Yunanistan’ın ana dış politika yönünü tersine çevirmemişti.⁵¹³

2004-2009 yılları arasındaki Karamanlis dönemi, ABD açısından Yunan dış politikasında rahatsız edici girişimlerin yaşandığı bir dönem oldu. Bu rahatsızlığın temel sebeplerinden biri Karamanlis ve Putin arasında yaşanan yakınlaşma ve enerji iş birliğine dair dile getirilen

⁵¹⁰ İsmail Şahin, Hanefi Yazıcı, “Greece’s “Changing” Israeli and “Unchanging” Egyptian Policy”, *Journal of Management and Economics Research*, 19/3 (2021), 120-121.

⁵¹¹ Şahin, Yazıcı, “Greece’s”, 121.

⁵¹² Stephanos Constantinides, “Globalization and Greek Foreign Policy”, *Hellenic Studies*, 16/1 (2008), 69.

⁵¹³ Dimitris Keridis, “Greek Foreign Policy: Past, Present, and Future Strategies”, *The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy Yearbook 2010*, Ed. Constantine Arvanitopoulos, Konstantina E. Botsiou, Berlin: Springer, 2010, 88.

söylemlerdi. Burgaz-Alexandroupolis boru hattı projesi, Amerikalı yetkililerce kendi projelerine yönelik bir tehdit olarak algılandı. Öte yandan ABD, tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi Yunanistan'da uzun vadeli olabilecek bir Yunanistan-Rusya iş birliğine sıcak bakmıyordu. Nitekim bu proje gerek Bulgaristan'ın gerek AB'nin gerekse ABD'nin baskılarıyla hayata geçirilememişti. Her ne kadar Rusya ekonomik iş birlikleri çerçevesinde etki alanı kazanmaya çalışsa da Yunanistan'daki belirleyici güç hala ABD'ydi.

Karamanlis'ten sonra George A. Papandreou, Yunan mali krizinin patlak verdiği 2009 yılından 2011 yılına kadar Yunanistan'ın Başbakanı olarak görev yaptı.⁵¹⁴ George Papandreou, Andreas Papandreou'nun oğlu ve her ikisi de pek çok dönem Yunanistan Başbakanı olarak görev yapmış olan Georgios Papandreou'nun torunuydu.⁵¹⁵ George Papandreou, Yunanistan'ın inflas etmesini engellerken, ülkeyi modernize etmek amacıyla bir dizi reform uyguladı. 1999-2004 yılları arasında Dışişleri Bakanı olarak görev yaparken, Türk-Yunan ilişkilerinde bir atılım gerçekleştirdi ve dönemin Türkiye Cumhuriyet Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile uyumlu bir iş birliği yaptı. Öte yandan Türkiye'nin 1999 yılında Avrupa Birliği'ne adaylığı ve 2004 yılında Güney Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğini sağlayan müzakerelerde kilit rol oynadı.⁵¹⁶ Bunun yanı sıra Papandreou, Yunanistan'ın 2004 Yaz Olimpiyatlarına ev sahipliği yapmasında da etkili bir rol oynadı. Başbakanlığı döneminde, AB-IMF kurtarma paketine rağmen Yunan ekonomisindeki sarsılmalar devam etti. 15 Haziran 2011 tarihinde, bütçe kesintileri ve vergi artışları nedeniyle Yunan kamuoyunda Papandreou'nun krizi ele alış şekline tepki oluştu ve parlamento binası önünde şiddete dönüşen kitlesel eylemler gerçekleşti. Nihayetinde Papandreou, 9 Kasım 2011 tarihinde muhalefet liderleriyle halefi olacak geçici hükümetin yapısı üzerinde günlerce süren müzakerelerin ardından resmen istifa etti.⁵¹⁷

George Papandreou döneminin başlangıcında Yunanistan'daki ekonomik problemler artık bir kriz sarmalına dönüştü. Ekonomiyi yeniden ayağa kaldırmak amacıyla birtakım reformlar düzenlense de bu ancak Papandreou'nun da katkısıyla ülkenin iflasını engellemeye yetmişti. Öte yandan, George Papandreou Yunan siyaseti açısından dış politika konularında da aktif bir isimdi. Papandreou da tıpkı Simitis gibi Türkiye ile yakınlaşma çabası içerisindeydi. Nitekim, Başbakan olmadan önce dönemin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile olan uyumlu iş birliği bu çabanın somut bir örneğiydi. Bunun yanı sıra Papandreou, 2004 Yaz

⁵¹⁴ <https://www.democracyculturefoundation.org/who-we-are/leadership-council/george-papandreou/>. Erişim: 08.12.2024.

⁵¹⁵ <https://www.britannica.com/biography/George-Papandreou>. Erişim: 08.12.2024.

⁵¹⁶ <https://www.democracyculturefoundation.org/who-we-are/leadership-council/george-papandreou/>. Erişim: 08.12.2024.

⁵¹⁷ <https://www.britannica.com/biography/George-Papandreou>. Erişim: 08.12.2024.

Olimpiyatları'nın Yunanistan'da yapılmasını sağlayan kilit bir aktördü. Fakat dış politikadaki olumlu gelişmeler yine iç politikadaki özellikle de ekonomi politikasındaki başarısızlıkların gölgesinde kalıyordu. Bu nedenle Soğuk Savaş dönemi sonrasında Yunanistan'daki siyasal değişimleri büyük oranda tetikleyen unsur, mali ve iktisadi politikalarındaki başarısızlıklar oluyordu.

George Papandreou'nun istifasının ardından, Avrupa Merkez Bankası Başkan Yardımcılığı yapmış Yunan bir ekonomist olan Lucas Papademos, Yunanistan'ın yeni Başbakanı oldu. Parlamento'ya ve herhangi bir siyasi partiye resmi olarak üye olmayan Papademos, ertesi yıl seçimler yapılana kadar geçici olarak Başbakan atandı ve 2011-2012 yılları arasında görev yaptı. Mayıs 2012'de görevinden ayrılmadan önce çeşitli kemer sıkma tedbirlerinin yürürlüğe girmesini denetledi.⁵¹⁸ Papademos, o dönemdeki en büyük iki partinin PASOK ve ND'nin temsilcilerinden oluşan bir kabinenin Başbakanı oldu. 18 üyeli kabinenin 12'si bir önceki Papandreou yönetiminde de PASOK'a mensup bakanlardı. Kabinenin %17'si ise teknokratlardan oluşuyordu.⁵¹⁹ Böylelikle, Yunanistan iki dönem sürecek olan teknokrat hükümetler dönemine girmişti. Yunanistan bu dönemde, Kasım 2011'den Mayıs 2012'ye kadar Papademos ve Mayıs 2012'den Haziran 2012'ye kadar Pikrammenos'un teknokrat hükümetleri tarafından yönetildi.⁵²⁰

Nihayetinde, George Papandreou döneminde görünür bir hale gelen ekonomik sistemdeki kriz, beraberinde sık yaşanan siyasal değişimleri de getirdi. Bu bağlamda 2011'den 2012 yılına kadar yönetime gelen teknokrat hükümetler, aynı zamanda yaşanan ekonomik krizin bir sonucuydu. Özellikle Papandreou yönetiminden sonra Yunanistan'da göreve gelen teknokrat hükümetler (2011-2012), bu nedenle dış politikadan daha çok iç politika ile ilgilenmek zorunda kalmıştı.

17 Haziran 2012 tarihinde yapılan seçimlerde Yeni Demokrasi Partisi (ND), oyların %29.66'sını, radikal sol koalisyonu olan SYRIZA %26.89'unu, PASOK %12.28'ini, Bağımsız Yunanlar %7.51'ini, Altın Şafak %6.92'sini ve Yunan Komünist Partisi %4.50'sini aldı. Seçim sonuçları, istikrarlı bir hükümet kurulup kurulamayacağı konusundaki belirsizlikle gölgelenmişti. Öte yandan, Yunanistan'ın siyasi ve ekonomik dalgalanmaya sürüklenme ve muhtemelen Avro bölgesi ile AB'den uzaklaşma tehlikesi devam ediyordu. Nihayetinde bu karmaşık ortam içerisinde Yeni Demokrasi Partisi lideri Antonis Samaras bir hükümet kurmak

⁵¹⁸ <https://www.britannica.com/biography/Lucas-Papademos>. Erişim: 08.12.2024.

⁵¹⁹ Marco Valbruzzi, "Technocratic Cabinets", *The Technocratic Challenge to Democracy*, Ed. Eri Bertson, Daniele Caramani, New York: Routledge, 2020, 121

⁵²⁰ Silvana Tarlea, Stefanie Bailer, "Technocratic Cabinets in European Negotiations", *The Technocratic Challenge to Democracy*, Ed. Eri Bertson, Daniele Caramani, New York: Routledge, 2020, 159-160.

zorunda kaldı.⁵²¹ Samaras, bir yandan ülkenin uluslararası kreditorlerinden gelen yardım ödemelerinin devamını sağladı, diğer yandan da ekonomi ve kamu sektöründe yapılması gereken reformların gerçekleştirilebilmesi için çaba gösterdi. Başbakan Samaras, Mayıs 2014'te Avrupa Parlamentosu'nda yapılan ve hükümet ile kurtarma paketinin ele alınışına ilişkin bir referandum niteliği taşıyan seçimleri, kemer sıkma politikalarına karşı olan SYRIZA'nın ardından ikinci sırada tamamladı. Fakat Samaras, Yunan Parlamentosu'ndaki dar çoğunluğuna rağmen koalisyonu ayakta tutmayı başardı. 25 Ocak 2015 tarihine gelindiğinde ise yapılan erken parlamento seçimlerinde, Samaras'ın partisi SYRIZA'nın gerisinde ikinci oldu. Bu gelişme üzerine SYRIZA, kemer sıkma politikaları karşısı daha küçük bir parti olan Bağımsız Yunanlar ile hızlı bir iktidar koalisyonu kurdu. Samaras, 26 Ocak 2015 tarihinde Başbakanlık görevini SYRIZA lideri Alexis Tsipras'a devretti.⁵²²

Tıpkı Papandreou, Papademos ve Pikrammenos gibi Samaras'ta Yunanistan'da yaşanan derin ekonomik problemlerle uğraşmak zorunda kaldı. 2011'den 2015'e kadar göreve gelen Yunan Başbakanlar bu nedenle daha çok iç politikaya yöneldi. Bu bağlamda, Samaras'tan sonra Başbakan Alexis Tsipras da ağırlıklı olarak ekonomik kriz ile ilgilenmek zorunda kalacaktı. Çünkü Yunan ekonomisi henüz istenilen noktaya gelememişti. Bu nedenle Yunanistan'daki siyasal değişimler, ağırlıklı olarak iç politikadaki çalkantılar nedeniyle yaşanıyordu. Ancak bu dönem içerisinde Yunanistan açısından dış politikada da kayda değer gelişmeler yaşanacaktı.

25 Ocak 2015 tarihindeki parlamento seçimlerini Alexis Tsipras liderliğindeki SYRIZA'nın kazanması, bu partiyi destekleyenler kadar eleştirenler tarafından da bir dönüm noktası olarak nitelendirildi. Çünkü Yunanistan tarihinde ilk kez gerçekten sol kökenli bir siyasi parti iktidara gelmişti. Yunanistan'ın içinden geçmekte olduğu kritik döneme rağmen SYRIZA'nın zaferinden sonra gelen ilk günler, Yunan kamuoyunda olumlu gelişmelerin hala mümkün olabileceği kanısını uyandırmıştı. Öte yandan Tsipras'ın, seçim kampanyası esnasında farklı hedef gruplara, çoğu zaman birbiriyle uyuşmayan çeşitli vaatlerde bulunduğu kısa bir süre sonra ortaya çıktı. Bunlar; ücretler ağını sağlam tutma, kamu sektöründe ek işten çıkarmaları askıya alma, küçük ve orta girişimciler için vergilendirmeyi gevşetme vaatleriydi.⁵²³ Tsipras ve Maliye Bakanı Yanis Varoukafis, Avrupa'daki kemer sıkma karşısı hareketin lideri olduklarına inanarak, diğer AB liderlerini kurtarma paketini yeniden düzenlemek için ikna etmeye çalıştı.

⁵²¹ Anna Vısvızı, "The June 12 Elections in Greece: Domestic and European Implications", The Polish Institute of International Affairs, 31 (2012), 1.

⁵²² <https://www.britannica.com/biography/Antonis-Samaras>. Erişim: 09.12.2024.

⁵²³ Vassilis Petsinis, "Syriza One Year On: What Happened to the Radical Left Dream in Greece?", Open Democracy, (2016), 1.

Ancak her ikisi de AB liderlerinden çok az destek alabildi. 27 Haziran 2015 tarihinde Euro bölgesi ülkelerinin maliye bakanları, Yunanistan bankalarına yönelik acil durum fonlamasında daha fazla artışa onay vermeyeceklerini açıkladılar. Tsipras Hükümeti bu duruma bankaları kapatarak yanıt verdi. Nihayetinde Tsipras, selefi tarafından kabul edilen hiçbir önlemi geri almamayı kabul edecekti.⁵²⁴

14 Ağustos 2015 tarihine gelindiğinde, yeni kurtarma anlaşmasının son hali parlamentoda kabul edildi. Fakat kendi partilileri Tsipras'ı desteklemeyi kabul etmedi. Bu gelişme üzerine Tsipras, televizyona çıkarak istifasını sundu ve Yunan seçmenlerden yeni bir yetki almayı umduğu bir erken seçime zemin hazırladı.⁵²⁵ Yapılacak olan yeni seçim öncesinde, 27 Ağustos-21 Eylül 2015 tarihleri arasında, Yunanistan'ın geçici başbakanlığını ise bir yargıç olan Vasiliki Thanou-Christophilou yaptı. Böylelikle Christophilou aynı zamanda Yunanistan'ın ilk kadın Başbakanı olmuştu.⁵²⁶ Tsipras, 20 Eylül 2015 tarihindeki seçimden zaferle çıkarak birçok gözlemciyi şaşırttı. Bu dönemde Yunanistan için önemli olan birtakım dış politika gelişmeleri yaşandı.⁵²⁷ BM Mülteci Ajansı, 2015 yılında bir milyondan fazla mülteci ve göçmenin deniz yoluyla Avrupa'ya ulaştığını bildirdi.⁵²⁸ Mülteciler ve göçmenler Türkiye'den geçerek Yunan adalarına ulaşıyordu. Tsipras Hükümeti için bu krizin üstesinden gelmenin zorluğu, Mart 2016'da AB ve Türkiye arasında yapılan, Türkiye'nin Yunanistan'a ulaşan ancak sığınma başvurusunda bulunmayan veya talepleri reddedilen göçmenlerin geri dönüşünü kabul ettiği bir anlaşmayla bir nebze olsun hafiflemişti. Öte yandan Tsipras, Haziran 2018'de Makedonya Başbakanı Zoran Zaev ile Makedonya'nın ismi konusunda uzun süredir devam eden anlaşmazlık konusunda bir mutabakata vardıklarını açıklayarak önemli bir diplomatik başarıya imza atmıştı.⁵²⁹ Böylece 2018 yılında Yunanistan ve Kuzey Makedonya (eski adıyla Makedonya Cumhuriyeti) arasında imzalanan Prespa Antlaşması ile Yunanistan, Batı Balkanların Avrupa-Atlantik bütünleşmesine katkı sunmuş oluyordu.⁵³⁰

Bu dönemde Yunanistan'ın dış politikanın yanı sıra ekonomisinde de birtakım değişimler yaşanıyordu. IMF, 2018 yılında Yunanistan'ın ekonomisinin büyüdüğünü açıkladı. Ancak bu yavaş bir büyüme idi. Ağustos 2018 itibarıyla işsizlikte de düşüş vardı. Fakat genç Yunanlar için bu düşüş hala yeterli değildi. Nitekim durgun ekonomik toparlanma beraberinde hayal

⁵²⁴ <https://www.britannica.com/biography/Alexis-Tsipras>. Erişim: 09.12.2024.

⁵²⁵ <https://www.britannica.com/biography/Alexis-Tsipras>. Erişim: 09.12.2024.

⁵²⁶ <https://pantheon.world/profile/occupation/judge/country/greece>. Erişim: 09.12.2024.

⁵²⁷ <https://www.britannica.com/biography/Alexis-Tsipras>. Erişim: 09.12.2024.

⁵²⁸ Camelia Cmeciu, "The Refugee Crisis from Below", *Communication Today*, 10/2 (2019), 62.

⁵²⁹ <https://www.britannica.com/biography/Alexis-Tsipras>. Erişim: 09.12.2024.

⁵³⁰ Daniel Furby, Dimitris Tsaknis, "Greece, EU Enlargement and the Thessaloniki Promise", *Enlargement and the Future of Europe*, Ed. Michael Kaeding, Johannes Pollak, Paul Schmidt, Switzerland: Springer, 2023, 52.

kırıklığını da getirmişti. Bu hayal kırıklığı, SYRIZA'nın Mayıs 2019'daki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ND'ye mağlup olmasında rol oynadı. Sonuçlara tepki gösteren Tsipras, erken seçime gidilmesi çağrısında bulundu. Eski Başbakan Konstantinos Mitsotakis'in oğlu Kyriakos Mitsotakis, ND'yi seçimlere vergileri azaltma, kamu hizmetlerini özelleştirme ve ülkenin borcunu yeniden müzakere ederek ekonomiyi canlandırma vaatleriyle götürdü. Böylelikle ND seçimlerden büyük bir zaferle çıktı.⁵³¹

Yunanistan'da Tsipras dönemi de ekonominin başlıca gündem olduğu yıllar oldu. AB ile Yunan ekonomisinin rayına girmesi için hayata geçirilen kurtarma programları başlıca tartışma konuları oldu. Tsipras 2012 yılında, kemer sıkma politikalarına karşı bir söylemle iktidara geldi. Fakat AB'nin de baskısıyla kendisinden önceki hükümetlerin, kemer sıkma politikalarından radikal bir sapma gösteremedi. 2009'da belirginleşen Yunan mali krizi, 2019 yılına kadar Tsipras'ı da meşgul eden başlıca konu oldu. Dış politikada ise iki konu ön plana çıktı ve Tsipras Hükümeti bu konularda başarı sağladı. Mülteci ve göçmen sorunu AB'nin desteği ile kısmen hafifletildi. Öte yandan, uzun yıllardan beri süregelen Makedonya krizinde de bu dönemde önemli bir adım atıldı. Nihayetinde Yunanistan ve Makedonya arasında süregelen isim krizinde mutabakat sağlandı. Bu mutabakat ise ABD'yi doğrudan memnun edecek bir gelişmeydi. Çünkü mutabakat sayesinde Kuzey Makedonya'nın NATO'ya girişindeki Yunan engeli kalkıyordu. NATO'nun Balkanlardaki genişlemesine önemli bir katkı sunan bu gelişme ise şüphesiz ki başta ABD'yi memnun etmişti. Ancak Yunanistan'daki siyasal değişim açısından bakıldığında dış politikadaki bu gelişmeler Tsipras Hükümeti'ni ayakta tutmaya yetmedi. Mali ve ekonomik sorunlar hala Yunan kamuoyunda başlıca meseleler olmaya devam etti. IMF, 2018 yılında her ne kadar Yunan ekonomisinin büyüdüğünü ilan etse de bu etki Yunan halkını memnun edecek büyüklükte değildi. Nihayetinde 2019 yılında Tsipras Hükümeti'nin de değişimine yol açan, mali ve ekonomik problemlerin yeterince çözülmemiş olmasıydı.

Temmuz 2019'da Yunan bir siyasetçi olan Kyriakos Mitsotakis, Yeni Demokrasi Partisi (ND) Hükümeti'nin başında Yunanistan'ın yeni Başbakanı oldu. Mitsotakis liderliğindeki, Yeni Demokrasi Partisi seçimlerde 300 sandalyeli parlamentonun 158'ini alarak çoğunluğu elde etmişti.⁵³² Babası Konstantinos Mitsotakis daha önce de yer verildiği üzere 1990-1993 tarihleri arasında Başbakanlık yapmıştı. Öte yandan kız kardeşi olan Dora Bakoyannis, Atina'nın 2004 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yaptığı dönemde belediye başkanıydı. Kyriakos Mitsotakis

⁵³¹ <https://www.britannica.com/biography/Alexis-Tsipras>. Erişim: 09.12.2024.

⁵³² Fatih Demircioğlu, Ekrem Yasar Akcay, Halil Emre Deniz, "North Macedonia after the Resolution of the Name of Issue", Balkan Social Science Review, 23 (2024), 379.

2003 yılında siyasete atıldı ve 2007, 2009, 2012 ve 2015 yıllarında ND üyesi olarak parlamentoya seçildi. Görev süresince Savunma ve Dış İlişkiler Komitesi'nde, Avrupa İşleri Komitesi'nde, Üretim ve Ticaret Komitesi'nde ve Anayasa Revizyon Komitesi'nde görev yaptı. Ayrıca 2007'den 2009'a kadar Çevre Komitesi'ne başkanlık yaptı.⁵³³ Mitsotakis'in daha önce almış olduğu görevler bunlar sınırlı değildi. Başbakan Antonis Samaras'ın döneminde, Haziran 2013'te İdari Reform ve E-yönetim Bakanı olarak görev aldı. Ayrıca Yunan Hükümeti'nin, AB ve IMF'den mali kurtarma talebinde bulunduğu borç krizinde, hükümet kurumlarının ve süreçlerinin yeniden düzenlenmesini sağladı.⁵³⁴ Mitsotakis Hükümeti ilk görev döneminde Covid-19 salgının patlak vermesi ve yönetilmesi, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve yükselen enflasyon da dahil olmak üzere enerji ve hayat pahalılığı krizleriyle karşı karşıya kaldı.⁵³⁵ Ukrayna sorunu bu dönemde Amerikan-Yunan ilişkilerini de etkileyen bir konu oldu. Amerikan-Yunan ilişkileri açısından bakıldığında bu etki olumlu oldu. Çünkü ABD'nin bu konuda Rusya'ya karşı olan tavrı netti ve Mitsotakis Hükümeti de bu tavra uygun hareket ediyordu.

Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis, başından beri Rusya'nın Ukrayna'daki askeri işgalini kınadı. Öte yandan, bu tutum AB ve NATO politikalarıyla uyumluydu. Ayrıca bu dönem içerisinde, Yunan-Amerikan ve Yunan-Fransız savunma anlaşmaları ülkenin uluslararası imajını ve jeopolitik rolünü güçlendirmişti. Fakat Yunanistan'ın Rusya'ya karşı yürüttüğü politika muhalefet partileri tarafından dengeli bir politika olmadığı gerekçesiyle eleştiri konusu oluyordu.⁵³⁶ Ukrayna'nın işgalinden sonra AB ve NATO, Rusya'nın saldırganlığını uluslararası hukukun ihlali olarak tanımladı, Ukrayna'ya diplomatik ve askeri destek verileceğini açıkladı ve Rusya'ya uygulanacak olan yaptırımları ilan etti. AB ve NATO üyesi olan Yunanistan da bu politikalarda Batılı müttefikleri ile tam bir uyum içerisinde hareket etti.⁵³⁷

Bununla birlikte Mitsotakis Hükümeti, yasa dışı göçmenler ve Ege ile Doğu Akdeniz'deki münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması gibi konularda Türkiye ile yaşanan jeopolitik krizlerle de ilgilenmek zorunda kaldı. Yunanistan'da merkez sol ve diğer sol grupların birçoğu "açık sınırlar" çağrısında bulunmaktaydı ancak hükümet AB'nin politikasını izlemekteydi.

⁵³³ <https://www.britannica.com/biography/Kyriakos-Mitsotakis>. Erişim: 10.12.2024.

⁵³⁴ <https://www.britannica.com/biography/Kyriakos-Mitsotakis>. Erişim: 10.12.2024.

⁵³⁵ Anna Kyriazi, "Parliamentary Elections in Greece, May-June 2023", SSRN, (2024), 2.

⁵³⁶ George X. Protopapas, "Anti-Americanism and Russian Propaganda in Greece", International Institute for Middle-East and Balkan Studies, (2022), 2.

⁵³⁷ Panagiota Manoli, "Greece's Response to Russia's War on Ukraine", *Polarization Shifting Borders and Liquid Governance*, Ed. Anja Mihr, Chiara Pierobon, Switzerland: Springer, 2024, 349.

Mitsotakis Hükümeti, Mart 2020’de Yunanistan’ın Türkiye ile paylaştığı tek kara sınırı olan Meriç nehrinde yasadışı göçmen ve mültecilerin toplu geçişini kontrol altına aldı.⁵³⁸ Bu gelişmelere ek olarak, Rusya’nın Ukrayna işgali sonrasında Yunanistan derhal Batı’nın yanında yer alırken, Ukrayna’ya askeri yardım da teklif etti. Ancak Türkiye ise ikircikli bir politika izlemeyi tercih etti. Bu ikircikli politikanın bir sonucu olarak Türkiye, Rusya’dan S-400 füze sistemi satın aldı ve bu gelişme ABD’yi çok kızdırdı. ABD, Yunanistan’ı aynı programa dahil etmesine rağmen Türkiye’yi F-35 programından dışladı. Bunun yanı sıra Yunan Hükümeti, Fransa ile ikili bir güvenlik anlaşması imzalamayı başarırken, ABD ile de Yunanistan’daki Amerikan üslerinin ve askeri tesislerinin genişletilmesine ilişkin iki savunma anlaşması imzaladı.⁵³⁹ Ayrıca 7 Aralık 2021 tarihinde Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis, İsrail Başbakanı Naftali Bennet ve Kıbrıs Rum Yönetimi Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiades’in katılımıyla Kudüs’te üçlü bir zirve düzenlendi. Üç lider bu görüşmede savunma sektörüne vurgu yaptı ve devletleri arasındaki iş birliğini güçlendirme konusunda mutabık kaldı. Bununla birlikte üç lider de ABD’nin Doğu Akdeniz’deki rolünün önemini vurguladı. Öte yandan Kıbrıs sorununa da değinen liderler, kalıcı çözüm için sürmekte olan müzakerelerin devamını desteklediklerini açıkladı.⁵⁴⁰

Mitsotakis döneminde, Yunan dış politikasında ABD ve Batı ekseninde yaşanan bu uyumlu gelişmelerin yanı sıra dikkat çeken ama sınırlı sayılabilecek farklı girişimler de hayata geçti. Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis 2019 yılında Çin Uluslararası İthalat Fuarı’na katılmak üzere Şanghay’ı ziyaret etti. Burada Çin-Yunan ilişkilerini daha da derinleştirme iradesini ortaya koyma fırsatını yakaladı. Mitsotakis’in Şanghay ziyaretinden birkaç gün sonra ise Çin Devlet Başkanı Xi Jinping Atina’yı ziyaret etti ve bu 2008 yılından sonra bir Çin devlet başkanının gerçekleştirdiği ilk ziyareti oldu. Bu ziyaretin ardından iki taraf eğitim, yatırım ve finans gibi pek çok farklı alanda 16 tane mutabakat zaptı imzalamış oldu.⁵⁴¹

Çin ve Yunanistan arasında ekonomik iş birliği çerçevesinde atılan bu adımlar, Mitsotakis yönetiminin ABD dışındaki kapıları tümüyle kapatmadığını gösteriyordu. Ancak böyle bir adım Amerikan-Yunan ilişkilerde de ciddi bir değişime yol açmıyordu. Nitekim rakip büyük güçler dahi örneğin, ABD ve Çin bile kendi aralarında sınırlı bir ekonomik iş birliğine sahipti. Fakat

⁵³⁸ Vassilis Asimakopoulos, Vassilis K. Fouskas, “Greece: The Return of the Right”, *The Political Quarterly*, 94/4 (2023), 666.

⁵³⁹ Asimakopoulos, Foukas, “Greece”, 666.

⁵⁴⁰ Georgios Koukakis, “The 9th Trilateral Summit of Cyprus, Greece, and Israel: Türkiye’s Struggle for Power in the Eastern Mediterranean, the Competition between India and China in the Middle East, and the New Era of Economic Peace”, *Hermes Institute of International Affairs, Security & Geoeconomy*, (2023), 11.

⁵⁴¹ Evelyn Karakatsani, “Greece External Relations Briefing: Greek-Chinese Relations: The Meeting of the Greek PM with the President of China”, *China-CEE Institute*, 67/4 (2023), 3.

Çin ile Yunanistan arasındaki bu gelişme, ABD tarafından tümünden de göz ardı edilen bir durum değildi. Çünkü 2022 yılında ABD Dışışleri Bakanlığı tarafından yayınlanacak olan Yunanistan hakkındaki stratejik belge içerisinde bu durumdan duyulan rahatsızlık görülecekti. Daha önce de değinildiği üzere Entegre Edilmiş Ülke Strateji Yunanistan adlı 2022 yılında yayınlanan belgede, Çin'in eğitim yoluyla Yunanistan'da nüfuz elde etmeye çalıştığı belirtilmiş ve bu gelişme ABD'nin Yunanistan'daki çıkarları açısından bir tehdit olarak algılanmıştı. Nitekim, ABD'nin stratejik belgesine giren bu ifadeler, 2019 yılında yaşanan Çin-Yunan yakınlaşmasının bir sonucunu yansıtıyordu.

Mitsotakis döneminde dış politikada yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra, iç politikada da belli başarılar elde edildi. IMF'ye göre Yunanistan'ın gayri safi yurt içi hasılası 2021'de %8'den fazla, 2022 yılında ise %6'dan fazla artış gösterdi. Mitsotakis, bu büyümeyi ve yabancı yatırımın Yunanistan'a geri dönüşünü ekonomi politikasının temel taşları olan vergi kesintilerindeki ve özel işletmelere verilen desteklerdeki başarılarla bağlıyordu.⁵⁴²

Yunanistan'da uzun yıllardan beri süren ekonomik problemler, Mitsotakis Hükümeti döneminde pozitif gelişmeler gösterdi. Nitekim pandemiye rağmen Yunan ekonomisi büyüme göstermekte ve yabancı yatırımcı da ülkeye dönmeye başlamaktaydı. Öte yandan ABD ile ilişkiler kapsamında Başbakan Mitsotakis net tavırlar sergilemekteydi. Mitsotakis'in, ABD açısından hassas bir mesele olan Ukrayna krizindeki duruşu, tam da ABD'nin beklentilerini karşılar nitelikteydi. Bunun yanı sıra Mitsotakis Çin'le de ilişkileri geliştiren bir lider oldu. Eğitimden yatırıma kadar Çin'le imzalanan 16 adet mutabakat bu durumun somut bir örneğiydi. Bu mutabakatlar ise Amerikan belgelerine bir tehdit olarak yansımaktaydı. Fakat Amerikan-Yunan ilişkilerine ciddi bir zarar vermemekteydi.

Nihayetinde, Soğuk Savaş dönemi sonrasında da Yunan Başbakanlar ABD ile ilişkileri statükoya bağlı bir şekilde sürdürmüş oldu. Başbakanlardan kaynaklanan dönemsel değişimler sınırlı oldu (Rusya ile boru hattı projesi gibi) ve bazıları ise hayata geçirilemedi. Öte yandan Yunanistan'daki siyasal değişimlere rağmen Amerikan-Yunan ilişkilerinde sürdürülen statükoya bağlılık, ABD Başkanları ve Yunanistan Başbakanları yahut Cumhurbaşkanları arasındaki ilişkilerde de kendisini gösterecekti.

⁵⁴² <https://www.britannica.com/biography/Kyriakos-Mitsotakis>. Erişim: 10.12.2024.

4.6. Aktörler Çerçevesinde ABD-Yunanistan İlişkileri: Amerikan Başkanlarının Yunan Liderlerle İlişkileri

Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında, ABD'nin Yunanistan politikasını belirleyen salt bir kurumun veya aktörün kararı değildi. ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan Savunma Bakanlığı'na kadar pek çok kurum bu süreçte aktif rol alıyordu. Bununla birlikte politikaların belirlenmesinde bir diğer önemli aktör de Başkanlar oluyordu. ABD'nin Yunanistan politikası özelinde bakıldığında sürece birçok Amerikan kurumu ve aktörü dahil olsa da izlenen politikalar bir süreklilik gösteriyordu. Truman döneminde gerçekleştirilen sistematik dönüşüm, tüm Soğuk Savaş dönemi süresince sınırlı değişimlerle etkisini göstermeye devam ediyordu. Yenilenen anlaşmalar, yapılan yardımlar, iki ülke arasında ele alınan konular ve söylemler, 1991-2022 yılları arasında da değişimin sınırlı ve statükoya bağlı bir şekilde sürdüğünü gösteriyordu. Bu durumun izlerine ise hem Amerikan kurumlarının attığı adımlarda hem de Amerikan Başkanlarının söylemlerinde rastlamak mümkün oluyordu.

4.6.1. George H. W. Bush Dönemi (Ocak 1989 – Ocak 1993)

ABD Başkanı George H. W. Bush ve Yunanistan Başbakanı Konstantinos Mitsotakis, 6 Haziran 1990 tarihinde Beyaz Saray'da bir araya geldi. Başkan Bush, Başbakan Mitsotakis ve her iki ülkenin hükümet yetkililerinin katıldığı bir görüşme gerçekleşti. Başkan Bush görüşme sırasında şunları ifade etti:⁵⁴³

“ABD'nin Yunanistan ile iyi ve güçlü bir ilişkiye sahip olmasının önemli olduğunu düşünüyorum... Bu nedenle gelecekte yeniden resmi bir ziyaret için geri gelmenizin iyi bir fikir olacağını düşünüyorum. Çalışanlarımız ayrıntıları çözmek için temas halinde olacaklar. Ekibimden aldığım bilgiye göre yirmi altı yıl sonra Beyaz Saray'ı ziyaret eden ilk Yunan Başbakanı sizsiniz. Buna inanmak zor ve yeterince iyi değil. Daha iyisini yapacağız. Umarım bu toplantı aramızdaki yakın ilişkilerin yeni bir örneğini başlatır. Genel ilişkilerimizi önemli görüyor ve göreve geldiğinizden bu yana yaptığınız politika değişiklikleri konusunda kendimizi rahat hissediyoruz. ABD'de ilişkilerdeki iyileşmeyi onaylayan ve başarımız için büyük umut besleyen güçlü ve etkileyici bir Yunan toplumumuz var... Kıbrıs konusunda, önemli bir rol oynayabileceğimizi düşünmeniz beni gururlandırdı. Geçmişte olabileceğimiz kadar etkili olamadığımızı biliyorum... Türkiye Cumhurbaşkanı'nın diğerlerine göre daha makul olduğunu düşünüyorum. Türklerle bazı farklılıklarımız var ama aynı zamanda dostuz. Kıbrıs sorununu çözmek istiyoruz ve harekete geçme ihtiyacının öneminden etkileniyoruz. Eğer Türkler bunu yapabileceklerini

⁵⁴³ <https://bush41library.tamu.edu/files/memcons-telcons/1990-06-06--Mitsotakis.pdf>. Erişim: 09.02.2024.

düşünüyorlarsa, Mağusa güven arttırıcı bir önlem olabilir. Ancak karşılığında bir şey isteyebilirler. Bu konu ilgimizi çekiyor...”

Başkan Bush ile görüşmesi sırasında Yunanistan Başbakanı Mitsotakis ise şunları ifade etti:⁵⁴⁴

“Yunanistan’daki durum hakkında konuşmak istiyorum. Bildiğiniz üzere, sekiz yıllık Papandreou döneminin ardından büyük bir siyasi değişim yaşandı. Geçtiğimiz yıl üç seçim yaşadık ve bunlardan ikisi Papandreou’nun çoğunluğu elde etmeyi zorlaştırmak için dayattığı yeni seçim yasası nedeniyle sonuçsuz kaldı. Parlamentoda küçük bir çoğunluğumuz olsa da halk nezdinde büyük bir çoğunluğumuz var... Zor bir durumda olan ekonomimiz konusunda endişeliyiz... Göreve geldiğimiz ilk elli gün içerisinde dış politikada önemli değişiklikler yaptık. İlk olarak, sizinle üsler anlaşmasını başlattık. İkinci olarak İsrail ile tam diplomatik ilişkiler kurduk. Üçüncüsü, Yunanistan’ın NATO üyesi olarak tüm yükümlülüklerini kabul edeceğini açıkça belirttik... Türkiye ile ilişkiler elbette ele alınması zor bir konu olacaktır. Benim politikam diyalog ve dostluk üzerine olacaktır. Papandreou’nun Türklerle diyalogu savunduğum için beni ihanetle suçlamasına neden olan bu görüşe her zaman sahip oldum... Kıbrıs bizim için önemli bir konu... Türkiye’nin daha önce yapmaya hazır olduğu gibi Mağusa’yı iade etmesi daha iyi olabilir... Mağusa’nın bir katalizör görevi görebileceğine ve Türkleri bu yönde etkilemeye çalışmamız gerektiğine inanıyorum. Dışişleri Bakanlarımızın birbirleriyle temas halinde olmaları gerektiğine inanıyorum. Büyükelçilerimiz de yardımcı oluyorlar...”

ABD Başkanı George H. W. Bush bu görüşmede Yunanistan Başbakanı Mitsotakis’in altı yıllık bir aradan sonra Beyaz Saray’ı ziyaret eden ilk Yunan Başbakan olduğunu vurguluyordu. Bu çerçevede bu görüşmenin ABD ile Yunanistan arasındaki yakın ilişkilerin yeni bir örneğini oluşturmasını umduğunu ifade ediyordu. Mitsotakis ise Başkan Bush’a Yunanistan’da yaşanan değişimler hakkında bilgiler veriyordu. Yunan Başbakan Mitsotakis sekiz yıllık Papandreou döneminde sonra Yunan siyasal yaşamında büyük bir değişimin yaşandığını ifade ediyordu. Mitsotakis, ekonominin yanı sıra Yunanistan’ın dış politikasında izleyecek oldukları yol haritasına ilişkin bilgilere de yer veriyordu.

Öte yandan göreve başladıkları ilk elli gün içerisinde Yunanistan’ın dış politikasında değişimler yaptıklarını ifade eden Mitsotakis’in, ilk olarak ABD ile üsler anlaşmasını masaya yatırdıklarını vurgulaması ilişkileri güçlendirmek istediğini gösteriyordu. Ardından İsrail ile tam bir diplomatik ilişki kurduklarını ifade eden Mitsotakis, Yunanistan’ın bir NATO üyesi olarak üzerine düşen tüm yükümlülükleri kabul ettiğini açıklıyordu. Bunun yanı sıra Soğuk Savaş

⁵⁴⁴ <https://bush41library.tamu.edu/files/memcons-telcons/1990-06-06--Mitsotakis.pdf>. Erişim: 09.02.2024.

döneminden beri süregelen Kıbrıs sorunu bu görüşmede de ele alınıyordu. Ayrıca Başbakan Mitsotakis, Türkiye ile ilişkilerin zor bir konu olduğunu da dile getiriyordu. Nihayetinde, iki ülke arasındaki ilişkilerde uzun yıllardan beri gündem olan birçok konu bu görüşmede de yer buluyordu. Bu bağlamda 1947 yılında radikal bir değişim ile oluşturulan ABD'nin Yunanistan politikasının Başkan Bush tarafından da oluşturulmuş olan statükoya bağlı bir biçimde devam ettirilmesi söz konusu oluyordu.

Bu görüşmenin yanı sıra 22 Ağustos 1990 tarihinde iki lider bir telefon görüşmesi de gerçekleştirdi. Başkan Bush görüşme sırasında şunları ifade etti:⁵⁴⁵

“Irak’a yönelik yaptırımların sürdürülmesine yönelik çok uluslu çabalara verdiğiniz destekten ötürü size teşekkür etmek için arıyorum. Hükümetiniz cesur bir tutum sergiledi ve bunu takdir ediyoruz. Muhalefetinizin eylemlerinizi eleştirdiğini anlıyorum. Hükümetinizin birkaç gün önce Irak’ın saldırganlığına karşı koyma ve Kuveyt’in egemenliğini yeniden tesis etme yönündeki uluslararası çabalara, Yunanistan’ın desteğini teyit eden açıklaması bizi çok cesaretlendirdi. Ayrıca çok uluslu deniz gücüne bir fırkateynle katkıda bulunmanızdan ve uçuşlara izin vermenizden memnuniyet duyduğumuzu belirtmek isterim. Yunanistan’ın dün BAB toplantısına katıldığını ve sonuçlarının memnun edici olduğunu öğrendim... Haziran ayında ABD-Yunanistan ilişkilerinde daha umutlu bir dönem inşa etmekten bahsetmiştik. Eylemlerinizi bunu kanıtladı. Dün bazı Yunan Amerikalılarla birlikteydim ve onlar da ben de ilişkilerimizin geleceği konusunda çok umutluyuz. Seninle çok gurur duyuyorlar...”

Başbakan Mitsotakis’te görüşme sırasında şunları ifade etti:⁵⁴⁶

“Teşekkür ederiz. Yunanistan kendi çizgisini takip etme konusunda kesin kararlıdır. Muhalefetle sorun yaşadık, evet ama değişmeyeceğiz. Bu kriz nedeniyle ekonomik sorunlarımız da var, özellikle de Irak ile petrol konusunda daha önce yaptığımız anlaşmalar nedeniyle. Ancak bu tutumumuzu değiştirmemiz için bir neden değil. Yunanistan’a güvenebilirsiniz.”

İki liderin telefon görüşmesinden de anlaşılacağı üzere Yunan-Amerikan ilişkileri yalnızca iki ülke arasındaki ilişkilerle sınırlı değildi. Irak sorununda Yunanistan’ın ABD’ye vermiş olduğu destek ABD Başkanı Bush’u memnun etmekteydi. Öte yandan bu görüşme sırasında da ikili ilişkileri daha iyi bir noktaya taşıma vurgusu yapılmaktaydı. Bunun yanı sıra tutumlarını

⁵⁴⁵ <https://bush41library.tamu.edu/files/memcons-telcons/1990-08-22--Mitsotakis.pdf>, Erişim: 09.02.2024.

⁵⁴⁶ <https://bush41library.tamu.edu/files/memcons-telcons/1990-08-22--Mitsotakis.pdf>, Erişim: 09.02.2024.

değiştirmeyeceklerini ifade eden Başbakan Mitsotakis, Yunanistan'ın ABD'nin beklentilerini karşılamaya devam edeceğinin sinyalini veriyordu.

4.6.2. Bill Clinton Dönemi (Ocak 1993 – Ocak 2001)

ABD ve Yunanistan arasında, başkanlık düzeyinde sürdürülen ilişkiler Clinton döneminde de sürdürüldü. Clinton dönemi daha önce de değinildiği üzere, Balkanlarda krizlerin patlak verdiği bir dönem oldu. Nitekim bu dönemde ABD açısından Balkanlarda yeni fırsat pencereleri açıldı. Nitekim yine bu dönemde de Amerikan-Yunan ilişkileri önemini korudu. Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, 20 Kasım 1999 tarihinde Atina'yı ziyaret etti ve Başbakan Simitis ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşme sırasında Başbakan Simitis şunları ifade etti:⁵⁴⁷

“Yunan Hükümeti, Yunan halkı ve şahsen ben, Başkan Clinton ve Amerikan heyetini çok özel bir memnuniyetle karşılıyoruz. Bu ziyaret, iki ülke ve iki halk arasındaki tarihi dostluk ilişkilerini teyit etmektedir... Başkan Clinton ile çok dostane, açık ve özgür bir görüşme gerçekleştirdik. Yunan-Amerikan ilişkilerinden Balkanlardaki gelişmelere, Yunan-Türk ilişkilerine ve Kıbrıs sorununa kadar ülkemiz açısından belirli bir öneme sahip olan tüm konuları ele aldık... Yunanistan, son birkaç yıldaki ekonomik yenilenmesi sayesinde yatırımlar, ticaret, ilişkiler, teknoloji alanındaki ilişkiler ve diğer alanlarda yeni büyük fırsatlar sunmaktadır. Balkanlar için ise mevcut durumun bazı riskler içerdiği kanaatindeyiz... Komşu Türkiye ile ilişkiler konusunda, uluslararası hukuka ve uluslararası anlaşma ve sözleşmelere riayet edilmesi gerektiğini vurguladık. Son dönemde yakınlaşma yönünde adımlar atıldı. Yunan tarafının girişimlerine en esaslı cevabın Türkiye tarafından verilmesi gerektiğine inanıyoruz... ABD ile iş birliğimizi sürdüreceğiz ve güçlendireceğiz.”

Başkan Clinton ise Yunanistan Başbakanı Simitis ile yaptığı görüşme sırasında şunları ifade etti:⁵⁴⁸

“Sayın Başbakan, öncelikle bugün gerçekleştirdiğimiz çok iyi toplantı için size ve hükümetinizin üyelerine teşekkür etmek istiyorum. Sayın Başbakan'ın toplantımızın sonuçlarını oldukça iyi özetlediğini düşünüyorum... Bugün Yunanistan'ın Bosna ve Kosova'daki askerleriyle, ekonomik kalkınma ve yeniden yapılanmaya verdiği destekle ve özel sektör yatırımlarıyla Balkanlarda oynadığı rol hakkında çok konuştuk... Yunanistan Başbakanı ve halkına Balkanlarda yaptıklarından dolayı şükranlarımı sunmak ve istikrar paketi ile bunun işlemleri için gerekli olan ekonomik büyümeye destek sözü vermek istiyorum. Elbette Yunanistan ve Türkiye arasında uzlaşma ve kalıcı barışa giden yolu, Ege'deki

⁵⁴⁷ <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/New/Europe-9911/remarks/1999-11-20a.html>. Erişim: 09.02.2024.

⁵⁴⁸ <https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/New/Europe-9911/remarks/1999-11-20a.html>. Erişim: 09.02.2024.

meseleleri ve tabii ki Kıbrıs'ı da konuştuk. Sayın Başbakan'a Kıbrıs'taki tarafların 3 Aralık'ta New York'ta bu yakınlık görüşmelerine başlamayı kabul etmelerinden ne kadar memnun olduğumu ve bu görüşmelerin ciddi görüşmeler olması konusunda ne kadar kararlı olduğumu söyledim... Büyüyen ticaret ve yatırımlarımızdan, ekonomik ilişkilerimizi nasıl daha da güçlendirebileceğimizden bahsettik..."

Clinton ve Simitis arasındaki bu görüşmede de tarihi ortaklığa vurgu söz konusuydu. Öte yandan Türk-Yunan ilişkileri, ABD ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde de gündem olmaya devam ediyordu. Bunun yanı sıra Başkan Clinton, Balkanlardaki krizlerde tutunduğu tavırdan dolayı Yunanistan'dan duydukları memnuniyeti dile getiriyordu. Nihayetinde iki lider de yapmış oldukları açıklamalarda, iki ülkenin iş birliklerinin ve ortaklıklarının önemine dikkat çekiyor ve bunun devam edeceğine dair atıflar yapıyordu.

ABD Başkanı Clinton, 20 Kasım 1999 tarihinde Atina'yı ziyareti esnasında Başbakan Simitis ile yaptığı görüşmenin yanı sıra başka bir açıklamada daha bulundu. Clinton bu açıklamasında ise şunları dile getirdi:⁵⁴⁹

"...İlk ve en acil zorluk Kosova ve Balkanları istikrara kavuşturmak ve Kosovalı Sırp'lar da dahil olmak üzere tüm Kosova halkının güvenlik ve özgürlük içinde yaşayabilmesi için gerekli demokratik kurumları inşa etmektir... Barışı korumak için ABD ve Yunanistan'dan gelen birliklerimizin aynı hedefte birlikte hizmet vermesinden gurur duyabiliriz... İkinci olarak, Sırbistan'daki demokrasi güçlerini güçlendirmeli ve Sırbistan'ın güneydoğu Avrupa'ya ve bir bütün olarak Avrupa topluluğuna nihai entegrasyonunun önünü açmalıyız. Yunanistan, Güneydoğu Avrupa'nın ekonomisinin, siyasi ve sivil hayatının yeniden canlandırılmasına öncülük edebilir ancak Sırbistan da sürecin bir parçası olana kadar bu iş asla tamamlanmayacaktır... Üçüncü olarak, bölgedeki her ulusun modern demokrasinin gelişmesini sağlayan kurumları inşa etmesine yardımcı olmak gibi bir zorlukla karşı karşıyayız. Güneydoğu Avrupa'da hem NATO'nun hem de AB'nin tek üyesi olan Yunanistan, bu gerçekten tarihi dönüşüme rehberlik etmeye yardımcı oluyor... Dördüncü zorluğumuz ise Yunanistan ve Türkiye arasında gerçek bir uzlaşma tesis etmektir. Bu sorunlu ilişkinin ardında ne kadar çok tarih yattığını biliyorum, ancak her iki ülkedeki insanlar yeni ve daha iyi bir gelecek kurma olasılıklarını görmeye başlıyorlar... Dışişleri Bakanları George Papandreou ve İsmail Cem birkaç aydır ticaret, turizm ve çevre konularında bir diyalog yürütüyorlar. NATO ittifakındaki Yunan ve Türk birlikleri Güneydoğu Avrupa barış gücü tugayında bir araya geldi ve şu anda Kosova'da birlikte görev yapıyor. Yunanistan cesur adımlar atmıştır. Birçok açıdan bu adımlar Yunanistan için Türkiye'den daha zor olmuştur. Ancak her iki

⁵⁴⁹ <https://www.wilsoncenter.org/publication/president-clinton-us-policy-turkey-and-greece>. Erişim: 12.02.2024.

taraf da artık ilerlemek için gerekli vizyonu gösteriyor... Beşinci ve son görevimiz ise ABD ile Yunanistan arasındaki eski ve son derece önemli olan ortaklığı yenilemektir. Daha fazla turizm ve kültürel alışverişi teşvik etmeliyiz. NATO müttefikimiz Yunanistan'a gelişmiş silahlar sağlamaya devam etmeliyiz. Terörizm belası da dahil olmak üzere sınır tanımayan küresel tehditlerle mücadele etmek için birlikte çalışmalıyız... Yakında dünya, Atina'nın 2004 yılında Olimpiyat Oyunları'na kapılarını açtığını görme fırsatına sahip olacak. O zamana kadar tüm dünyanın bugün bildiklerimizi görmesini istiyorum. Yunanistan özgürlük, demokrasi, istikrar, büyüme ve bireyin saygınlığı için daha insancıl bir dünyaya ilham veren bir güçtür."

Clinton'ın 1999 yılında Atina'da yaptığı bu konuşmadan da anlaşılacağı üzere, önceki Başkan Bush ile Yunanistan konusunda hemen hemen aynı söylemlere sahip olduğu görülmüyordu. Clinton'ın, Yunanistan'ın ABD için olan önemine dair yaptığı atıfların yanı sıra gerek Ege'deki duruma gerekse Kıbrıs konusuna yaklaşımı bu durumun somut örnekleri arasında yer alıyordu. Bu bağlamda ABD'nin Yunanistan politikasını Clinton döneminde de artırılmış adımlarla/politikalarla (*incrementalism*) sürdürdüğü görülmektedir. Özellikle de Clinton'ın konuşmasında beşinci ve son görevimiz olarak nitelendirdiği bölümde, "*ABD ile Yunanistan arasındaki eski ve son derece önemli olan ortaklığın yenilenmesine*" dair yaptığı vurgu *incrementalism*in somut örneğini teşkil etmekteydi.

4.6.3. George W. Bush Dönemi (Ocak 2001 – Ocak 2009)

Soğuk Savaş dönemi sonrasında üç Amerikan Başkanı döneminde de ABD-Yunanistan arasındaki liderler düzeyindeki görüşmeler devam etti. Bu çerçevede Ocak 2001'de yeni ABD Başkanı olarak göreve başlayan George W. Bush, Soğuk Savaş dönemi sonrasında Amerikan Başkanlarının Yunan liderlerle bir araya gelme geleneğini sürdüren bir diğer isim oldu. ABD Başkanı George W. Bush ve Yunanistan Başbakanı Simitis, 10 Ocak 2002 tarihinde Beyaz Saray'da bir araya geldi. Başkan Bush görüşme sırasında şunları ifade etti:⁵⁵⁰

"Burada olmanızdan onur duyuyoruz. ABD'ye geldiğiniz için çok teşekkür ederiz. Ülkemizde yaşayan ve ülkenize karşı hala büyük bir sevgi besleyen çok sayıda Yunan asıllı Amerikalı var. Teröre karşı güçlü duruşunuz için size minnettarım. Dünya genelinde terörün kökünün kazınması konusundaki ortak kaygılarımızda bir dost oldunuz ve bunun için size çok teşekkür etmek istiyorum. Yönetiminizin Türkiye ile yürüttüğü çalışmaları da takdirle karşılıyorum. Türkiye ile ilişkiler gelişti ve bunun sonucunda dünya daha iyi durumda. Vizyonunuz ve dışişleri bakanlığınızın dünya için doğru olanı yapmak ve dünyayı daha

⁵⁵⁰ <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020110-12.html>. Erişim: 13.02.2024.

barışçıl hale getirmek için gösterdiği yoğun çaba için size teşekkür etmek istiyorum. Ülkenizle pek çok ortak noktamız var; pek çok ortak çıkarımız var. Bunları sizinle tartışmak için sabırsızlanıyorum. Olimpiyatları da dört gözle bekliyorum. Davetiniz için teşekkür ederim. Olimpiyatların Atina'ya dönmesi spor dünyası için muhteşem bir an olacak. Ülkenizin iyi bir iş çıkaracağından eminim. Beyaz Saray'a hoş geldiniz, burada olmanızdan çok memnunuz."

Yunanistan Başbakanı Simitis ise ABD Başkanı Bush ile görüşmesi sırasında şunları ifade etti:⁵⁵¹

"Çok teşekkür ederim Sayın Başkan. Burada olmaktan ve sizinle sorunları, bizim için ilginç olan konuları tartışma fırsatı bulduğum için çok mutluyum. Uluslararası terörizmle mücadele konusunda kararlılığımız tamdır. Bildiğiniz üzere Afganistan'daki çabalara katılıyoruz. Afganistan'daki uluslararası barış gücünde de yer alacağız. Tüm dünyada terörizmle mücadele etmek için iş birliği yapmanın gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü örneğin Balkanlarda, tüm Balkan ülkelerinde terörist gruplar var ve biz bunun kontrol edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Türk-Yunan ilişkilerine yönelik çabalarımızı takdir ettiğiniz için de teşekkür ederim. Biz bölgede daha fazla barış ve istikrar istiyoruz ve bu bizim ana ilkemizdir. Bildiğiniz gibi size yeni Euro'nun madeni paralarını göstermiştim. Bu, Avrupa için büyük bir bankacılık değişikliği anlamına geliyor, çünkü tüm ortam değişecek. Avrupa'nın olanakları konusunda yeni bir duygu oluşacak ve yeni Avrupa yapıları, yeni iş birliklerinin gerekliliği ve umuyorum ki ortak sorunların çözümü için ABD ile daha yakın bir iş birliğinin gerekliliği konusunda yeni tartışmalar olacaktır. Dolayısıyla bu yeni bir dönem ve yeni yılı karşılamak üzere burada bulunmaktan büyük memnuniyet duyuyorum."

Başkan Bush görüşmenin başında ABD'de çok sayıda Yunan asıllı Amerikalının yaşadığını vurguluyor ve 11 Eylül saldırılarının da etkisiyle bu konuda Yunanların duruşu için teşekkür ediyordu. Öte yandan Bush, terörün kökünün kazınmasında Yunanistan'ın ABD ile ortak bir tutum takındığını belirtiyordu. ABD'nin, Yunanistan ile birçok ortak noktası olduğunu vurgulayan Başkan Bush, aynı zamanda Yunanistan ile birçok ortak çıkarlarının var olduğuna dikkat çekiyordu. Yunanistan Başbakanı Simitis de Başkan Bush'un bu sözlerine karşın terör konusunda Yunanistan'ın tavrının net olduğunu ifade ediyordu. Nitekim, bu görüşmede de ortaklığa ve ortak çıkarlara vurgu yapılıyordu. Öte yandan Soğuk Savaş dönemi sonrasında diğer iki Amerikan Başkanının da değindiği üzere, Yunan-Türk ilişkilerine Başkan Bush'un değindiği görülüyordu. Bu durum, ABD'nin Yunanistan politikasında Türkiye konusunun önemli bir yer teşkil ettiğini gösteren bir diğer somut örneği oluşturuyordu. Ayrıca gerek

⁵⁵¹ <https://georgewebush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020110-12.html>. Erişim: 13.02.2024.

NATO'nun bir üyesi olması sebebiyle gerekse ABD ile olan iş birliği çerçevesinde Yunanistan'ın Afganistan misyonunda da yer aldığı vurgulanıyordu. Nihayetinde Bush döneminde de Amerikan-Yunan ilişkilerinde benzer birçok konu gündemdeki yerini koruyordu.

Öte yandan, görüşme sonrasına ilişkin olarak United Press International'dan (UPI) muhabir Martin Walker UPI'de yayınlanan haberinde şu bilgilere yer verdi:⁵⁵²

“Simitis, Kıbrıs konusunda uzun süredir devam eden anlaşmazlığı çözme umutları konusunda pek ilerleme kaydedilmediğinin sinyalini vererek “Türk tarafından daha fazla adım atılmasının” zamanının geldiğini söyledi... Bush ve diğer ABD’li yetkililer Simitis’e, Kıbrıs da dahil olmak üzere Türk-Yunan ilişkilerinin diğer alanlarında ilerleme kaydedilmesini engelleyen NATO varlıklarının kullanımı konusunda net bir ilerleme görmek istediklerini açıkça belirttiler. NATO müttefiki ve 15 ükeli Avrupa Birliği’nin bir üyesi olan Yunanistan, önümüzdeki yıl faaliyete geçmesi planlanan 60,000 kişilik Hızlı Reaksiyon Gücü’nün geliştirilmesini engelleyen zarar verici tartışmanın merkezinde yer alıyor. Yunanistan, yeni AB askeri gücünün NATO varlıklarını kullanabilmesi için Türkiye’nin onayını alan ve müzakere edildiği Türk başkentine atfen “Ankara belgesi” olarak bilinen, dikkatle müzakere edilmiş bir İngiliz uzlaşmasını veto etti... Simitis’in, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile de görüşmesi planlanmıştı, ancak 11 Eylül terör saldırılarından bu yana ziyarette bulunan diğer bazı yabancı liderlerle olduğu gibi güvenlik nedeniyle görüşme video konferans oturumuyla değiştirildi. Ancak tüm bunlarla birlikte Amerikan yönetimi yetkilileri daha sonra Yunan Başbakanının açık sözlülüğünden ve 17 Kasım grubu da dahil olmak üzere terörizmle ilgili ortak kaygılar konusunda “samimi” bir tartışma başlatmaya hazır olmasından memnuniyet duyduklarını belirttiler.”

UPI’de yer alan habere göre Bush ve Simitis görüşmesinin arka planında birtakım problemlerinde ortaya çıktığı görülüyordu. Bu problemler daha çok NATO varlıklarının kullanımı konusundan ve ABD’nin Türkiye’ye karşı olan tavrının Yunanistan tarafından yeterli görülmemesinden kaynaklanıyordu.

ABD Başkanı George W. Bush Yunanistan Başbakanı Simitis’in yanı sıra kendi dönemi içerisinde Yunanistan’ın bir sonraki Başbakanı olan Karamanlis’le de Beyaz Saray’da görüşme fırsatı yakaladı. 20 Mayıs 2005 tarihinde gerçekleşen görüşme öncesinde Başkan Bush şunları ifade etti:⁵⁵³

⁵⁵² <https://www.upi.com/Archives/2002/01/10/Greek-premier-meets-with-Bush/1831010638800/>. Erişim: 28.09.2024.

⁵⁵³ <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-prior-discussions-with-prime-minister-konstandinos-karamanlis-greece>. Erişim: 29.09.2024.

“Sayın Başbakan’a tekrar hoş geldiniz demek benim için bir zevk. ABD ve Yunanistan’ın stratejik bir ortaklığı var... Bu önemli bir şey. Halklarımız için önemli, özgürlük ve barışı yaymak için birlikte çalışmamız önemli... Sizinle Orta Doğu ve Balkanlar gibi çeşitli konularda görüşmeyi dört gözle bekliyorum. Özgürlüğü yaymaya devam etmek için birlikte en iyi nasıl çalışabileceğimiz konusunda sizinle konuşmak için sabırsızlanıyorum. Burada olmanızdan gurur duyuyorum ve ABD’ye hoş geldiniz...”

Karamanlis ise Başkan Bush ile yapacağı görüşme öncesinde şunları ifade etti:⁵⁵⁴

“... Görüşmelerimizin ortak ilgi alanlarımızı ve ortaklığımızı ilerletme kararlılığımızı yansıttığını söylemekten mutluluk duyuyorum. Her iki ülke için de çok önemli olan konularda yakın çalışmaya devam etmenin bu toplantının da sonucu olacağını düşünüyorum.”

Nihayetinde, Başkan Bush’un da sözlerinden anlaşılacağı üzere ABD’nin Yunanistan politikasında bu dönem içerisinde de herhangi bir radikal değişim gerçekleşmiyordu. Amerikan-Yunan ilişkilerine dair yapılan haberden de anlaşılacağı üzere problemler belirli bir sınır içerisinde kalıyordu. Bu bağlamda Başkan Bush döneminde de Amerikan-Yunan ilişkileri artırıcı politikalarla yani *incrementalism* sürecine bağlı sürdürülüyordu.

4.6.4. Barack Obama Dönemi (Ocak 2009 – Ocak 2017)

2009 yılında göreve başlayan ABD Başkanı Barack Obama, ABD’nin Yunanistan ile olan başkanlık düzeyindeki ilişkilerini devam ettiren bir diğer Amerikan Başkanı oldu. Böylece Soğuk Savaş sonrası dönemde George H. W. Bush, Bill Clinton ve George W. Bush ile süregelen başkanlık düzeyindeki temaslar Barack Obama döneminde de devam ettirildi. Bu çerçevede Yunanistan’ı ziyaret eden ABD Başkanlarından biri de Barack Obama oldu. Dönemin Yunanistan Başbakanı Alexis Tsipras ve ABD Başkanı Barack Obama, 15 Kasım 2016 tarihinde Atina’da bir araya geldi. Başbakan Tsipras, Başkan Obama ile yaptığı görüşmeye dair şunları ifade etti:⁵⁵⁵

“Amerikan Başkanı Barack Obama’ya, Yunanistan’ı ziyaret ettiği ve sekiz yıllık Amerikan Başkanlığı görevini tamamlamadan önce son duraklarından biri olarak demokrasinin doğduğu Atina’yı seçtiği için içtenlikle teşekkür etmek istiyorum... Şunu belirtmek isterim ki, çünkü bu Yunanistan için çok önemli, 2008 ekonomik kriziyle başa çıkmak zorunda kaldığında Amerikan ekonomisini Avrupa’nın seçtiğinden tamamen farklı bir yola yönlendiren bir Başkan var karşımızda. Sekiz yıl sonra sonuç gözle görülür bir şekilde,

⁵⁵⁴ <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-prior-discussions-with-prime-minister-konstandinos-karamanlis-greece>. Erişim: 29.09.2024.

⁵⁵⁵ <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/11/15/remarks-president-obama-and-prime-minister-alexis-tsipras-greece-joint>. Erişim: 14.02.2024.

ABD'nin tercihi olan istihdama bağlılık, etkileyici büyüme oranlarına ve işsizlikte düşüşe yol açtı. Diğer taraftan, Avrupalı liderlerin kemer sıkma politikalarındaki ısrarı Avrupa ekonomilerini durgunluğa hapsediyor ve bu da büyük siyasi ve sosyal sorunlara yol açıyor. İşte bu bağlamda Başkan Obama ile hem ülkemizin hem de tüm Avrupa'nın karşı karşıya bulunduğu devasa sınamalar hakkında görüşme fırsatı buldum... Yaklaşık 18 ay önce, genç bir hükümet olmamıza rağmen, bizden çok zor kararlar almamız istendi. Bu vesileyle, o zor anlarda Başkan Obama'nın rolünü ve katkısını kamuoyu önünde takdir etmek, siyasi bir çözüm bulma çabalarında hükümetimize verdiği manevi ve siyasi desteği takdir etmek istiyorum... Bununla bağlantılı olarak Başkan Obama ve ben, ikili ekonomik ve ticari iş birliğimizin devamı gibi bir dizi önemli konuyu ele aldık. Daha spesifik olarak enerji, turizm, tarımsal gıda, araştırma ve teknoloji gibi bir dizi sektörde Yunanistan'daki yatırımlar için önemli bir potansiyel söz konusudur... İstikrarın artmakta olduğu bir bölgede Yunanistan'ın, barışın ve güvenliğin bir ayağı olarak oynadığı kritik rolü ele aldık... Yunanistan, mali zorluklarına rağmen kıyılarına gelen yüz binlerce mülteciye destek veren bir ülkedir... Ve tabii ki Kıbrıs meselesini ele aldık. Bu nedenle, devam etmekte olan çok önemli ve kritik iki toplumlu görüşmelere desteğimizi ifade ettik...”

Başbakan Tsipras'ın bu açıklamalarından sonra Başkan Obama ise şunları ifade etti:⁵⁵⁶

Başbakan Tsipras, nazik sözleriniz ve bugün beni Atina'da ağırladığınız için teşekkür ederim... Demokrasi fikirlerimizin, edebiyatımızın, felsefemizin ve bilimimizin pek çoğunun kökleri burada, Atina'da yatmaktadır... Antik Yunan'ın fikirleri, Amerika'nın Kurucu Atalarına demokrasiye ulaşırken ilham kaynağı olmuştur. Devrimci fikirlerimiz, kendi özgürlüklerini arayan Yunanlara ilham kaynağı oldu ve Amerikalılar Yunan bağımsızlığı için savaşıma yardım etmek üzere buraya geldi. Soğuk Savaş'ın şafağında, Başkan Truman ABD'yi Yunanistan'ın savunmasına adanmıştı şöyle demişti: “Özgür halkların kendi kaderlerini kendi yollarıyla çizmelerine yardımcı olmamız gerektiğine inanıyorum.” Bugün ABD, Yunanistan ile olan dostluğumuz ve müttefikliğimiz için son derece minnettardır... Görüşmemizde Alexis, Yunanistan'ı yatırımlar için daha cazip hale getirecek ve borç krizine yol açan dengesizlikleri önleyecek reformlar da dahil olmak üzere atılacak adımların ana hatlarını çizdi... Bu bağlamda, Yunanistan reformlara devam ederken, IMF de borç ertelemesinin hayati önem taşıdığını söyledi. Kreditörleri, Yunanistan'ı kalıcı bir ekonomik iyileşme yoluna sokmak için gereken adımları atmaya teşvik etmeye devam edeceğim, çünkü Yunanistan'ın başarılı olması hepimizin çıkarıdır... Ekonomik konuların ötesinde, NATO müttefikleri olarak karşı karşıya bulunduğumuz acil güvenlik sorunlarını ele aldık. Bu vesileyle Yunanistan'ı GSYİH'sinin yüzde 2'sini savunma harcamalarına ayıran beş NATO

⁵⁵⁶ <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/11/15/remarks-president-obama-and-prime-minister-alexis-tsipras-greece-joint>. Erişim: 14.02.2024.

müttefikinden biri olduğu için takdir etmek istiyorum ki bu bizim sürekli olarak belirlediğimiz ancak herkesin ulaşamadığı bir hedeftir... Alexis ile özel olarak yaptığım gibi, Avrupa'da güvenlik arayan çok sayıda göçmen ve mülteci krizine gösterdikleri insani tepki için Yunan halkına kamuoyu önünde teşekkür etmek istiyorum. Yunanlar, özellikle de adalarda, olağanüstü bir şefkat gösterdiler ve haklı olarak dünyanın hayranlığını kazandılar. Yine, Yunanlar kendi büyük ekonomik zorluklarıyla yüzleşirken bile bunu yaptılar... Son olarak, Alexis'in de belirttiği üzere, adil, kapsamlı ve kalıcı bir çözüme ulaşma ihtimalinin bir süredir en yüksek olduğu Kıbrıs'ı ele aldık. Bu başarının garanti olduğu anlamına gelmiyor, ancak onlarca yıllık bir çatışmayı çözme olasılığı var... Şimdilik, Amerikan halkı adına, Yunanistan'ı en yakın müttefiklerimizden ve en büyük dostlarımızdan biri olarak görmekten gurur duyduğumuzu belirtmek isterim."

Başbakan Tsipras, Başkan Obama ile hem Yunanistan'ın hem de Avrupa'nın karşı karşıya kalmış olduğu devasa sorunları görüşme fırsatı yakaladığını belirtiyordu. Öte yandan Tsipras, Yunan halkının bu dönemde küresel ve Avrupa ekonomik krizinin en ağır etkileriyle baş etmek zorunda kaldığını vurguluyordu. Bununla birlikte Tsipras'ın Avrupa'yı eleştiren Başkan Obama ve politikalarını öven tutumu ise dikkat çekiyordu. Nitekim Tsipras, Avrupa'nın kemer sıkma politikalarına olan tepkisini bu görüşme esnasında da dile getiriyordu. Yunanistan'da büyümeyi teşvik edecek reformları kararlılıkla destekleyeceklerini ifade eden Tsipras, Başkan Obama ile ABD ve Yunanistan arasındaki ikili ekonomik ve ticari iş birliğinin devamı konularını da ele aldıklarını belirtiyordu. Tsipras bu görüşmeye ilişkin yapmış olduğu açıklamada Başkan Obama ile Kıbrıs meselesini de ele aldıklarını ifade ediyordu.

Başkan Obama'da Tsipras'ın bu sözlerine ilişkin olarak Yunanistan'da bulunmaktan çok memnun olduğunu ifade ediyordu. Dünyanın Yunanistan'a ve Yunan halkına demokrasi, edebiyat ve felsefenin gelişimi gibi konularda borçlu olduğunu dile getiren Başkan Obama, Antik Yunan'ın fikirlerinin Amerika'nın kurucu atalarına da ilham kaynağı olduğunu hatırlatıyordu. Öte yandan Yunanistan'daki ekonomik durumu tartıştıklarını söyleyen Obama, Yunanistan'ın ilerlemeye nasıl devam edeceği konusunda fikir alışverişinde bulunduklarını ifade ediyordu. Obama aynı zamanda Avrupa'da güvenlik arayan çok sayıda göçmen ve mülteci krizine gösterdikleri ilgiden dolayı, Yunan Başbakan Tsipras'a minnettarlığını dile getiriyordu.

Nihayetinde, Obama ve Tsipras arasındaki görüşmede de tıpkı daha önceki liderlerin değindikleri gibi ikili ortaklığın önemine vurgu yapılıyordu. Ayrıca, ABD ve Yunanistan arasındaki ekonomik ilişkiler yeniden gündeme alınıyordu. Bununla beraber yine Kıbrıs konusunun da tıpkı George H. W. Bush, Bill Clinton ve George W. Bush dönemlerinde olduğu gibi Başkan Obama döneminde de Yunanistan ile ilişkiler kapsamında ele alındığı görülmüyordu.

Öte yandan, Başkan Obama Yunanistan'ın NATO yükümlülükleri konusundaki sorumluluklarına vurgu yapıyordu. Bu bağlamda ABD-Yunanistan ilişkilerinin temeli olarak görülebilecek olan 'savunma' konusu bu dönemde de önemini korumaya devam ediyordu.

Ayrıca bu görüşme sırasında Obama'nın, Başkan Truman'ın Yunanistan hakkındaki sözlerine atıf yapması bir diğer dikkat çekici husus olarak ortaya çıkıyordu. Bu hatırlatma ABD'nin Yunanistan politikasındaki değişim sürecinin anlaşılabilmesine ve modelinin belirlenebilmesine katkı sunuyordu. Bu bağlamda ABD Başkanı Barack Obama'nın 2016 yılında Truman'a yapmış olduğu atıf, ABD'nin Yunanistan politikasını Başkanlar değişse de artırımlı politikalarla yani *incrementalism* ile sürdürdüğünü gösteriyordu. Aynı zamanda Başkan Obama'nın yapmış olduğu bu atıf, Truman ile ABD'nin Yunanistan politikasında oluşturulmuş olan statükonun bu dönemde de sürdürüldüğünü ispat ediyordu.

4.6.5. Donald Trump Dönemi (Ocak 2017 – Ocak 2021)

ABD ve Yunanistan arasında başkanlık düzeyinde sürdürülen ilişkiler 20 Ocak 2017 tarihinde göreve gelen ABD Başkanı Donald Trump döneminde de devam ettirildi. Bu dönem içerisinde Başkan Trump hem Yunanistan Başbakanı Tsipras hem de Tsipras'tan sonra Yunanistan Başbakanı olan Kyriakos Mitsotakis ile görüşme fırsatı buldu. Aynı zamanda bu dönem içerisinde, ABD ve Yunanistan arasındaki ilişkileri destekleyen ve artırımlı politikaların örneklerini oluşturan birçok gelişme yaşandı.

Yunan Başbakan Alexis Tsipras, 17 Ekim 2017 tarihinde Washington'da Başkan Donald Trump ile başarılı bir görüşme gerçekleştirdi. Bu görüşmeden sonra Yunanistan Başbakanı Tsipras, "*ABD'nin Yunanistan'ın bölgedeki en iyi stratejik müttefiki olduğunu*" ifade etti. Mayıs 2018 itibarıyla, ABD Hava Kuvvetleri'ne ait MQ-9 Reaper insansız hava araçları ilk kez Larissa Hava Üssü'nde faaliyet göstermeye başladı. Bu dönem içerisinde yaşanan önemli bir diğer gelişme ise ABD-Yunanistan Stratejik Diyalog sürecinin başlatılması ve kurumsallaştırılması oldu. Bu diyalog sürecinin açılış oturumu 13 Aralık 2018 tarihinde Washington'da gerçekleşti. Hem Yunan hem de Amerikalı diplomatlara göre bu tür bir diyalog, Türkiye ile ilişkiler bağlamında Atina tarafından özellikle arzu edilmişti. Aynı zamanda dönemin ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo 5 Ekim 2019 tarihinde Atina'yı ziyaret ettiğinde, gezisinin en önemli noktası olan revize edilmiş Karşılıklı Savunma İş Birliği Anlaşması'nı imzalamıştı. Bu revize, birçok açıdan bir gereklilikti çünkü bir öncekinin üzerinden otuz yıl

geçmiş ve jeopolitik, bölgesel ve küresel sorunlar baştan aşağı değişmişti.⁵⁵⁷ Bu yakın askeri ilişki, 116. ABD Kongresi'nden 2019 Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası'nın geçmesiyle pekiştirildi. Senatörler Marco Rubio ve Bob Menendez tarafından desteklenen ve Amerikan Yahudi Komitesi ile Helenik Amerikan Liderlik Konseyi tarafından savunulan yasa iki partili bir yapıya sahipti. Bu yasa Kongre'den geçtikten sonra Aralık 2019'da Başkan Donald Trump tarafından imzalanarak yasalaştı. Nihayetinde bu yasa, ABD'nin Kıbrıs Rum Yönetimi'ne yönelik uzun yıllardır devam eden silah ambargosunun tamamen kaldırılmasını sağlamış, Doğu Akdeniz Enerji Merkezi'nin kurulmasını öngörmüş, Yunanistan'a yönelik askeri yardıma yetki vermiş ve daha fazla askeri iş birliğini desteklemiştir.⁵⁵⁸

Yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra dönemin ABD Başkanı Donald Trump ve 2019 yılında yeni Yunanistan Başbakanı olarak seçilen Mitsotakis Beyaz Saray'da bir araya geldi. 7 Ocak 2020 tarihinde ABD Başkanı Trump, Yunanistan Başbakanı Mitsotakis ile görüşmesi sırasında şunları ifade etti:⁵⁵⁹

“Konuşacak çok şeyimiz var. Bu ilişkinin gerçekten olağanüstü olduğunu söyleyebilirim. Değil mi? Olabildiğince iyi. Birlikte pek çok şey yapıyoruz, askeri alanda. Aynı zamanda büyük ticaret yapıyoruz. Çok fazla ticaret. Ve Yunanistan muazzam bir geri dönüş yaptı. Onlarla çok yakın çalıştık. Ve gerçekten de Başbakanın söyleyecek ilginç şeyleri olacaktır. Bu yüzden onlara bir istatistik söylemelisiniz, çünkü bu harika bir istatistik. Yunanistan'la ve yaptıkları geri dönüşle gurur duyuyoruz. Ve bunu ilerletmeye devam edeceğiz. Buna hiç şüphe yok. Burada olduğunuz için çok teşekkür ederim... Yunanistan'dan birlikte çalıştığımız pek çok büyük temsilci getirdiler. Muazzam bir Yunan nüfusumuz var, anladığım kadarıyla 3 milyondan fazla. Bu harika bir şey. Sanırım biliyorum, gerçekten çoğunu tanıdığımı hissediyorum. Düşünüyorum da sanırım hepsini tanıyorum. Ama ABD'de büyük bir nüfus var. Toplantılar yapacağız, konuşacağız, müzakerelerde bulunacağız ve birçok anlaşma yapacağız... Yunanistan ile gerçekten harika bir ilişkimiz var...”

Yunanistan Başbakanı Mitsotakis ise Başkan Trump ile görüşmesi sırasında şunları ifade etti:⁵⁶⁰

“Teşekkür ederim Sayın Başkan... Bu ilişkinin şimdiye kadar ki en iyi ilişki olduğunu belirtmekte haklıdınız. Ama daha da iyi olabilir. Hem jeopolitik açıdan hem de stratejik ilişkiyi güçlendirmek açısından sürekli desteğinizi bekliyoruz. Savunma tarafında, dünyanın

⁵⁵⁷ Aristotle Tziampiris, “Greek Foreign Policy in the New Eastern Mediterranean”, *The New Eastern Mediterranean Transformed*, Ed. Aristotle Tziampiris, Foteini Asderaki, Piraeus: Springer, 2021, 16-17.

⁵⁵⁸ Aristotle Tziampiris, *The Monroe Doctrine and the Greek Revolution*, Piraeus: Palgrave Macmillan, 2023, 98.

⁵⁵⁹ <https://gr.usembassy.gov/remarks-by-president-trump-and-prime-minister-mitsotakis-of-the-hellenic-republic-before-bilateral-meeting/>. Erişim: 15.02.2024.

⁵⁶⁰ <https://gr.usembassy.gov/remarks-by-president-trump-and-prime-minister-mitsotakis-of-the-hellenic-republic-before-bilateral-meeting/>. Erişim: 15.02.2024.

karmaşık bir bölgesinde güvenilir ve öngörülebilir bir müttefike sahip olduğunuzdan kuşku duymamanız açısından pek çok ilerleme kaydettik. Ancak ilişkimizin ekonomik boyutunu da vurgulamak istiyorum. Yunan ekonomisi geçtiğimiz aylarda son derece iyi bir performans sergiledi. Vergileri düşürdük. Serbestleştiriyoruz. ABD’de de işe yaramış olan bir reçeteyi takip ediyoruz. Ve ekonomi buna çok olumlu tepki veriyor... Sayın Başkan, Yunanistan F-35 programına katılmakla da ilgileniyor. Bildiğiniz üzere biz halihazırda F-16’larımızı yeniliyoruz. Ve bu program 2023, 2024 yıllarında tamamlanacak. Dolayısıyla bundan sonra da F-35 programına katılmayı çok istiyoruz... Türkiye ile Libya arasında imzalanan anlaşmanın Yunanistan’ın egemenlik haklarını ihlal ettiğini ve esasen zaten son derece sorunlu olan bir bölgede büyük endişe ve istikrarsızlığa neden olduğunu belirtmenin önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla bu tür provokatif anlaşmaların yapılmamasını sağlamak için desteğinizi bekliyoruz...”

Başkan Trump, ABD ve Yunanistan’ın birlikte çok şey yaptığını ifade ediyordu. Yunanistan’la çok fazla ticaret yaptıklarını belirten Başkan Trump, Yunanistan’ın bu konudaki geri dönüşünün de muazzam olduğunu sözlerine ekliyordu. Bu iş birliklerini devam ettireceklerini vurgulayan ABD Başkanı Trump, bu konuda bir şüphesi olmadığını da ifade ediyordu. Başkan Trump’ın bu sözlerine karşılık olarak Başbakan Mitsotakis ise Beyaz Saray’da olmanın büyük bir ayrıcalık olduğunu ifade ediyordu. Mitsotakis, hem jeopolitik hem de stratejik ilişkiyi güçlendirmek açısından ABD’nin sürekli desteğini beklediklerini sözlerine ekliyordu. Yunan ekonomisinin seyri hakkında da Başkan Trump’ı bilgilendiren Başbakan Mitsotakis, Yunan ekonomisinin geçen aylarda yüksek bir performans sergilediğini vurguluyordu. Öte yandan Mitsotakis, Yunanistan’ın F-35’lerle ilgilendiğini belirtiyor ve bunun yanı sıra F-16 savaş uçaklarını da yenilediklerini sözlerine ekliyordu.

Nihayetinde, iki ülke arasındaki yakın ilişkilerin bu dönemde de sürdürüldüğü gerek Başkan Trump’ın gerekse Başbakan Mitsotakis’in söylemlerinden anlaşıyordu. Bu çerçevede Soğuk Savaş dönemi sonrasında George H. W. Bush, Bill Clinton, George W. Bush ve Barack Obama ile sürdürülen başkanlık düzeyindeki yakın ilişkiler geleneği Başkan Trump döneminde de sürdürülüyordu. Ayrıca iki liderin bu görüşmesinde “*daha iyisinin yapılması gerektiğine*” vurgu yapılıyordu. Yapılan bu vurgu da artırımlı politikaların bu dönemde de sürdürülmek istendiğini gösteriyordu. Çünkü halihazırdaki F-16 programına ek olarak Yunanistan’ın F-35 programı içerisine de dahil edilmesi, politika analizi açısından artırımlı politikaların yahut adımların somut bir örneğini teşkil ediyordu.

Ayrıca bu dönemde ABD ve Yunanistan arasındaki iş birliği, Yunanistan’daki Dedeagaç (Alexandroupoli) bölgesine de gözle görülür bir biçimde taşınyordu. Dedeagaç’ta

(Alexandroupoli) oluşmaya başlayan Amerikan varlığı, son yıllarda ABD'nin Yunanistan politikasında gözlemlenen artırımlı adımların en önemlilerden biri olarak görülüyordu.

7 Mayıs 2020 tarihinde “Defender-Europe 21 DV Günü’nde” Dedeagaç limanında bir konuşma yapan ABD'nin Yunanistan Büyükelçisi Geoffrey R. Pyatt şunları ifade etti:⁵⁶¹

“... DEFENDER-Europe 21 özellikle Dedeagaç’ın stratejik konumunu ve bu limanın temsil ettiği kritik varlığı vurgulamaktadır. ABD Ordusunun liderliğinde düzenlenen ve 26 ülkeden 28,000’den fazla çok uluslu kuvvetin katıldığı bu büyük ölçekli tatbikat, geniş bir operasyon alanında ABD, NATO Müttefikleri ve ortak ordular arasında hazırlık ve birlikte çalışabilirliği geliştirmek üzere tasarlanmıştır... Yunanistan’ın, NATO ittifakımıza olan sarsılmaz bağlılığımızı gösteren bu önemli tatbikatı düzenleme, ev sahipliği yapma ve katılma konusundaki istekliliğini takdir ediyoruz. Bu tatbikatın da gösterdiği üzere ABD, müttefiklerimizi savunmak amacıyla potansiyel düşmanlara karşı caydırıcılık sağlamak üzere Balkan ve Karadeniz bölgelerinde bulunmaya devam edecektir... Dedeagaç’ı altı kez ziyaret ettim çünkü bu şehir Avrupa’nın enerji güvenliğinin sağlanmasında, bölgesel istikrarın artırılmasında, iklim değişikliğiyle mücadelede vb. konularda ülkelerimizin ortak hedeflerinde öncü bir rol oynamaktadır... Tarih boyunca, daha güçlü ve daha güvenli bir Yunanistan, Amerika’nın çıkarları için de önemli olmuştur. İki demokratik ülke arasındaki gelişmiş savunma iş birliği ikili ilişkilerimizi derinleştirmekte, NATO ittifakını güçlendirmekte ve stratejik açıdan dinamik olan bu bölgede emniyet ve güvenliği teşvik etmektedir.”

Büyükelçi Pyatt’ın da açıklamalarından anlaşılabacağı üzere, Başkan Trump döneminde de ABD'nin Yunanistan politikasında oluşturulmuş olan statüko devam ettiriliyordu. Gerek F-35 programının gündeme gelişi gerekse Dedeagaç’ın hem ABD hem de NATO açısından önemine yapılan vurgular artırımlı politikaların güçlü örnekleri olarak ortaya çıkıyordu.

4.6.6. Joe Biden Dönemi (Ocak 2021 – Ocak 2025)

Joe Biden, 44. ABD Başkanı Barack Obama döneminde 2009-2017 yılları arasında ABD Başkan Yardımcısı olarak görev yaptıktan sonra Ocak 2021’de ABD Başkanı olarak göreve başladı.⁵⁶² Joe Biden, Yunanistan’a ve daha geniş bir bölgeye aşina bir isimdi. Başkanlık kampanyasında başkan yardımcısı olarak Yunanistan’ın borç krizinin üstesinden gelmesinde oynadığı rol ve yarım yüzyıldan uzun bir süre sonra Kıbrıs’ı ziyaret eden en üst düzey ABD yetkilisi olduğu vurgulandı. Biden, ABD’nin Yunanistan ile ikili ilişkilerini ve Kıbrıs ile

⁵⁶¹ <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-at-defender-europe-21-dv-day/>. Erişim: 30.03.2024.

⁵⁶² Bosko Picula, Dana Lusa, “The Biden Doctrine and the War in Ukraine: Renewed Transatlantic Relations or Reatlantisation Between a Strategic and a Situational Partnership?”, Teorija in Praksa, 59/4 (2022), 973.

stratejik ortaklığını güçlendirmek için çok şey yaptı. Son yıllarda ABD-Yunanistan ilişkileri her iki ülkedeki siyasi yelpazenin genelinde uzlaşa sağladı. ABD-Yunanistan ilişkileri, Trump'ın çalkantılı başkanlığı döneminde bile dış politikada sürekliliğin bir örneği oldu.⁵⁶³ Biden yönetiminin göreve gelmesiyle birlikte ABD'nin Yunanistan politikasındaki artırımı adımlar artış gösterdi. Bu artışı gösteren pek çok örnek ortaya çıktı. Örneğin; Biden yönetimi Türkiye'yi bir öncelik haline getirmedi ve bunun yerine Yunanistan'a ve Kıbrıs'a önceki yıllara oranla daha fazla önem verdi.⁵⁶⁴

Öte yandan dönemin ABD Dışişleri Bakanı Anthony J. Blinken, Senato'da yaptığı bir konuşmada, *"ABD ile Yunanistan arasındaki ikili güvenlik ilişkisinin önemli ölçüde büyüdüğünü ve bunun ABD'nin Doğu Akdeniz'deki çıkarları açısından önemli olduğunu"* belirtmişti. Ayrıca Yunanistan, F-35'leri satın almanın maliyetini ve mevcut fırkateynlerini yenileme ve Elefsina ve Skaramangas tersanelerinde yenilerini inşa etme olasılıklarını düşünürken, Lockheed Martin⁵⁶⁵ Yunanistan'ın F-16 savaş uçağı filosunu yenilemekteydi. Bununla beraber Atina, ABD'den ikinci el zırhlı araç ve helikopter alımında da ayrıcalıklı koşullardan yararlanmaktaydı.⁵⁶⁶

2021 yılının Ekim ayında ABD ve Yunanistan ikili Karşılıklı Savunma ve İş Birliği Anlaşmalarını (MDCA) güncelledi. Bu anlaşma diğer konuların yanı sıra ABD ve NATO'nun uzun süredir devam eden (Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesine kadar uzanan) Doğu Balkanlar ve Karadeniz kıyılarına kuvvet kaydırma hedefinin bir parçası olarak Dedeağaç'ın ortaklaşa geliştirilmesini öngörüyordu. Ankara, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline tepki olarak Türk Boğazlarını askeri gemilere kapatmadan önce bile Dedeağaç'ın büyük kargo iskelesi, bitişindeki havaalanı, komşu karayolu ve demiryolu ağlarına bağlantıları ve yüzlerce ABD askerine ev sahipliği yapabilecek olan askeri kampı burayı cazip bir alternatif haline getirmişti. Bununla birlikte ittifakın konumunun güçlendirilebilmesi ve artmakta olan Rus tehditleri karşısında NATO'nun üyeleri olan Bulgaristan ve Romanya'nın hızlı bir biçimde takviye edilebilmesi açısından Dedeağaç, özellikle Türkiye'ye karşı önemli bir alternatif oldu.⁵⁶⁷

⁵⁶³ George Pagoulatos, Katerina Sokou, *US Greece Relations in the Biden Era*, Athens: Hellenic Foundations for European & Foreign Policy, 2021, 4.

⁵⁶⁴ Leah Pedro, Aaron Stein, *Security Challenges in the Eastern Mediterranean*, USA: Foreign Policy Research Institute, 2022, 11.

⁵⁶⁵ İleri Teknoloji ve Havacılık Şirketi.

⁵⁶⁶ Pagoulatos, Sokou, *US Greece*, 5-6.

⁵⁶⁷ Jonathan Ruhe, Ari Cicurel, "Port in a Storm: Enhancing U.S. – Greece Cooperation at Alexandroupolis", The Jewish Institute for National Security America, (2022), 11.

Dedeagaç'ta yoğunlaşan Amerikan varlığı, Amerikalı politika yapıcılarının bakış açısından ABD'ye bir alternatif sunmuş oldu. Dedeagaç'taki Amerikan varlığı yalnızca bölgedeki Amerikan askeri varlığını güçlendirmekle kalmadı, aynı zamanda ABD'nin Türkiye'ye olan bağımlılığını da azaltan bir alternatif oldu. Dedeagaç'ın ulaşım bağlantıları ve önemli sayıdaki Amerikan askerine ev sahipliği yapabilecek konumda olması, Amerikan bakış açısından Türkiye olmaksızın Karadeniz'de veya Doğu Balkanlarda oluşabilecek bir tehdide karşı ABD'ye erken müdahale edebilme fırsatı sağlıyordu. Nitekim Dedeagaç'tan beklenen bu faydalara, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2022 yılında yayınladığı "Entegre Edilmiş Ülke Stratejisi Yunanistan" adlı belgesinde de yer veriliyordu.

Bu çerçevede 18 Temmuz 2022 tarihinde ABD Savunma Bakanı Austin, Yunan mevkidaşına yapmış olduğu bir açıklamada; *"Dedeagaç Limanı'na öncelikli erişimin, Rusya'nın saldırısı karşısında egemenliğini korumak için mücadele eden Ukrayna'ya ABD ordusunun destek verebilmesine imkân sağladığını"* söyledi. Öte yandan, ABD Savunma Bakanı Austin ve Yunanistan Savunma Bakanı Panagiotopoulos bu tarihte Pentagon'da bir toplantı da düzenledi. ABD Savuma Bakanı Austin bu toplantıya ilişkin olarak; *"ABD ile Yunanistan arasındaki savunma ilişkisi hiç bu kadar güçlü olmamıştı"* demişti.⁵⁶⁸ ABD Savunma Bakanı Austin'in bu ifadeleri, 2022 yılı itibariyle ABD ve Yunanistan arasındaki savunma ilişkisinin gelmiş olduğu son noktayı göstermesi açısından oldukça önemliydi. Ayrıca bu ifadeler, ABD'nin Yunanistan politikasında başkanların yanı sıra kurumların ve bu kurumlardaki teknokratların da *incrementalism* sürecine tam bir uyum içerisinde bağlı kaldıklarını göstermekteydi.

Başkan Trump sonrasında 20 Ocak 2021 tarihinde göreve gelen ABD Başkanı Joe Biden döneminde de ABD ve Yunanistan arasındaki ilişkiler artarak devam etti. Bununla beraber her iki ülke liderlerinin bir araya gelme geleneği bu dönemde de sürdürüldü. Bu çerçevede ABD Başkanı Joe Biden ve Yunanistan Başbakanı Mitsotakis, 16 Mayıs 2022 tarihinde Beyaz Saray'da bir araya geldi. Başkan Biden ikili görüşme sırasında şunları ifade etti:⁵⁶⁹

"Sayın Başbakan, hoş geldiniz. Sizi burada görmek çok güzel. Bu öğleden sonra 201. yılınızı kutlayacağız. 201 yıllık Yunan bağımsızlığını, güçlü aile bağlarını ve ABD ile paylaşılan demokratik değerleri ve sizinle aramızda filizlenen kişisel dostluğu kutlayacağız. Hepimizin bildiği gibi çok değer verdiğimiz demokratik değerler Yunanistan'da ortaya çıkmıştı... Ne yazık ki Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik acımasız saldırısı, kurallarla test edilmiş düzenleri

⁵⁶⁸ <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3097081/strategic-port-access-aids-support-to-ukraine-austin-tells-greek-defense-minist/>. Erişim: 15.03.2024.

⁵⁶⁹ <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/05/16/remarks-by-president-bidenand-prime-minister-mitsotakis-of-greecebefore-bilateral-meeting/>. Erişim: 15.02.2024.

ve kurallara dayalı düzenleri yıkmak isteyen otokratların demokrasiye yönelik tehdidiyle de ilgilidir. Sayın Başbakan, Yunanistan'ın buradaki ahlaki liderliği için size teşekkür etmek istiyorum. Kolay değil, biliyorum. Ama yine de teşekkür ederim. Bugün Ukrayna'ya yönelik devam eden desteğimiz, derinleşen savunma ve ticaret ortaklıklarımız, enerji güvenliği, iklim değişikliği ve daha pek çok konuda görüşeceğimiz çok şey var. Bugün ülkelerimiz arasındaki, Yunanlar ve Amerikalılar arasındaki dostluk ve ortaklık bence her zamankinden daha önemli. İyi bir dost olduğunuz için bu ortaklığı sizinle birlikte kutlamaktan onur duyuyorum...”

Başbakan Mitsotakis ise Başkan Biden ile görüşmesi sırasında şunları ifade etti:⁵⁷⁰

“Teşekkür ederim. Bu nazik sözleriniz için çok teşekkür ederim Sayın Başkan. Kurtuluş Savaşımızın başlangıcından bu yana geçen 201 yılı sizlerle birlikte kutlamak üzere ABD’de bulunmak benim için gerçekten bir ayrıcalık. Bildiğiniz üzere, kurucu atalarınız Atina demokrasisinin ideallerinden ilham almışlardı ve bizim kurucu atalarımız da bu topraklardaki bağımsızlık mücadelesinden ilham almışlardı. Geçtiğimiz iki yüzyıl boyunca ülkelerimiz her zaman tarihin doğru tarafında yer aldı. Birlikte savaflara katıldık. Ve elbette şu anda Rusya’nın Ukrayna’yı işgali gibi bir meydan okumayla karşı karşıyayız. Bu ziyaret aynı zamanda ilişkimizin durumunu yeniden değerlendirmek için de bir fırsat. Dürüst olmak gerekirse tüm zamanların en yüksek seviyesinde olduğuna inanıyorum. Burada sadece ilişkinin savunma boyutundan bahsetmiyorum, aynı zamanda ticari yatırımlardan da bahsediyorum. Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’de güvenilir bir ortak, mali krizin üstesinden gelişen bir ekonomiyle gelen bir ülke ve hem Balkanlarda hem de daha geniş bölgede bir istikrar unsuru olarak oynadığı rolden bahsediyorum. Dolayısıyla, enerji güvenliği gibi konulardan bahsettiğimizde, birlikte yapabileceğimiz çok daha fazla şey var. Bu önemli konuları görüşmek üzere burada sizlerle birlikte olmaktan ve daha sonra çok sayıda Yunan-Amerikan dostunuza hitap edebilmekten dolayı çok ama çok mutluyum. Yunanlar ve Yunan kökenli Amerikalılarla ne kadar yakın bağlarınız olduğunu biliyorum. Onları burada, Beyaz Saray’da ağırlamak bir ayrıcalık.”

Hem Başkan Biden hem de Başbakan Mitsotakis yaptıkları açıklamalarda 2022 yılı itibariyle Amerikan-Yunan ilişkilerinin en üst seviyeye çıktığını ifade ediyorlardı. Yunanistan Başbakanı Mitsotakis bu görüşmede ABD ile Yunanistan arasındaki ilişkileri “tüm zamanların en yüksek seviyesi” olarak tanımlıyordu. Bu bağlamda Biden döneminde ABD’nin Yunanistan politikasında izlenen artırımlı adımların da en yüksek seviyeye ulaştığı görülüyordu. Ayrıca her iki lider de daha önceki liderlerin buluşmasında olduğu gibi tarihsel bağlara ve iş birliklerine

⁵⁷⁰ <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/05/16/remarks-by-president-bidenand-prime-minister-mitsotakis-of-greecebefore-bilateral-meeting/>. Erişim: 15.02.2024.

dikkat çekiyordu. Diğer yandan bu dönem içerisinde ABD-Yunanistan ilişkilerine yeni politika gündemleri de ekleniyordu. Örneğin, iki lider yapmış oldukları açıklamalarında iklim değişikliği ve Ukrayna gibi konulara değiniyordu. Bununla beraber Başbakan Mitsotakis görüşme esnasında “burada yalnızca ilişkilerin savunma boyutundan bahsetmiyorum” ifadesini kullanıyordu ve bu ifade ise iki ülke arasındaki ilişkilerin artık savunmanın çok ötesine geçtiğini gösteriyordu.

İkili görüşmelerin yanı sıra Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis, 17 Mayıs 2022 tarihinde Amerikan Kongresi’nde bir konuşma gerçekleştirdi. Başbakan Mitsotakis’in, ABD Kongresi’nde gerçekleştirmiş olduğu bu konuşma Amerikan-Yunan ilişkilerinin geldiği son noktayı göstermesi açısından oldukça dikkat çekiciydi. Başbakan Mitsotakis, ABD Kongresi’nde yaptığı konuşmada şunları ifade etti:⁵⁷¹

“Sayın Meclis Başkanı, Sayın Başkan Yardımcısı, Amerika Birleşik Devletleri Kongre’sinin Saygıdeğer Üyeleri, Bayanlar ve Baylar, Demokrasiyi yaratan halkın seçilmiş lideri için, ülkelerini Yunan modeli üzerine kuran ve o zamandan bu yana demokratik değerleri destekleyen ve savunan halkın seçilmiş temsilcilerine hitap etmekten daha büyük bir onur olamaz... Tüm Yunanlar gibi ben de Washington’a her geldiğimde kendimi evime dönmüş gibi hissediyorum çünkü etrafımda gördüğüm her şey, mimari, sanat, şehrin her yerinde mermere kazınmış fikirler çok tanıdık geliyor... Cumhuriyetinizin kuruluşunun dünya tarihinde bir dönüm noktası, Avrupa’nın ezilen ulusları için bir model, kendi geleceğimiz için bir umut olduğunu anladık. Bu nedenle atalarımız en başından itibaren destek için Atlantik’in ötesine baktılar... Thomas Jefferson Yunanistan’dan gelen haberleri öğrendiğinde ‘Işık ve özgürlük istikrarlı bir şekilde ilerliyor’ diye yazdı... Samuel Gridley Howe gibi önemli isimler evsiz ve yoksul kalmış kadın ve çocuklarla ilgilenmiş, hastaneler, okullar ve yetimhaneler kurarak sonraki zor yıllarda bize destek olmuşlardır. Yunanistan’daki ilk kız okulu 1831 yılında Amerikalı bir papaz olan John Hill tarafından Atina’da kurulmuştu. Hill Memorial Okulu bugün hala Atina’nın tarihi merkezinde Yunan çocuklara eğitim vermeye devam etmektedir... Ve tabii ki Marshall Planı, yıkıcı İkinci Dünya Savaşı ve ardından gelen iç savaşın sonrasında ülkenin altyapısını yeniden inşa etmesine yardımcı oldu... Bugün, hepiniz gibi biz Yunanlar da sadece beş yüz mil kuzeyimizde olup bitenlere bakıyor ve dehşete düşüyoruz. Kiev’e ve devrimimizin ilk tasarlandığı şehir olan Odessa’ya bakıyoruz ve Ukrayna’nın doğusunda yaşanan trajediye bakıyoruz... Açıkça. Putin’in saldırganlığına karşı Ukrayna’nın yanındayız. İnsani yardım ulaştırdık. Anavatanlarını savunmalarına yardımcı olmak için Ukraynalıları silahlarla destekledik...

⁵⁷¹ <https://www.primeminister.gr/en/2022/05/17/29339>. Erişim: 16.02.2024.

Açık saldırganlık eylemlerinden bahsetmişken, siz değerli Kongre üyelerinden, son 48 yıldır Helenizm'e bitmek bilmeyen acılar yaşatan açık bir yarayı unutmamanızı rica ediyorum. Kıbrıs'ın işgali ve ardından bölünmesinden bahsediyorum. Bu mesele uluslararası hukuka uygun olarak ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları doğrultusunda çözüme kavuşturulmalıdır. Dün Başkan Biden'a da söylediğim gibi, hiç kimse Kıbrıs'ta iki devletli bir çözümü kabul edemez ve etmeyecektir... Bayanlar ve Baylar, geçtiğimiz perşembe günü Yunanistan Parlamentosu iki ülke arasındaki yeni Karşılıklı Savunma ve İş Birliği Anlaşmasını onayladı. Daha önce Parlamento kararıyla her yıl yenilenirken, şimdi beş yıllık bir süresi var ve taraflardan biri bunu yapmamayı seçmediği sürece otomatik olarak yenileniyor. Bu anlaşma, süregelen stratejik ortaklığımızın ve Doğu Akdeniz'de barışın korunması ve refahın artırılması yönündeki kararlılığımızın güçlü bir kanıtıdır. Bu durum, birçoğunuzun ziyaret ettiğini bildiğim Souda Körfezi'nde olduğundan daha bariz hiçbir yerde görülüyor. Doğu Akdeniz'deki en büyük deniz üssü ve uçak gemilerini barındırabilen tek liman. Ancak bu durum, tüm bölge için hızla bir enerji merkezi haline gelmekte olan Kuzeydoğu Yunanistan'daki Dedeagaç kentinde de açıkça görülmektedir... Ancak iki ülkenin gelişen ortaklığı sadece güvenlik ve enerji ile sınırlı değildir. Pfizer Selanik'te büyük bir veri analitiği merkezi kurdu. Microsoft, Atina'nın dış mahallelerinde son teknoloji veri merkezleri inşa ediyor. JP Morgan, Yunanistan'ın önde gelen fintech şirketlerinden birine yatırım yaptı..."

Yunanistan Başbakanı Mitsotakis'in ABD Kongresi'nde yapmış olduğu konuşmada güncel konuların yanı sıra Amerikan-Yunan ilişkilerinin tarihsel sürecine de ışık tuttuğu görülüyordu. Bu çerçevede Mitsotakis'in de sözlerinden anlaşılacağı üzere Amerika-Yunan ilişkileri 1821'li yıllara kadar uzanıyordu. Bununla beraber henüz bir devlet politikası niteliği taşıması da 1800'lü yıllardan itibaren Amerikalıların ilk yardımları Yunanistan'a ulaşmış bulunuyordu. 1831 yılında bir Amerikalı papaz tarafından Yunanistan'da kurulan ilk kız okulunun, Atina'da hala çocuklara aktif olarak eğitim veriyor olması politikaların temelinin çok eski yıllara dayandığını gösteriyordu. Aynı zamanda Marshall Planı'nın önemini vurgulayan Başbakan Mitsotakis, bu planın Yunanistan'ın altyapısını yeniden inşa etmedeki rolüne yer veriyordu.

Öte yandan, Kıbrıs konusuna da değinen Mitsotakis, Kongre üyelerinden bu konuyu unutmamalarını istiyordu. Nihayetinde, Mitsotakis'in bu açıklamaları Türkiye ile ilişkiler bağlamında Yunanistan'ın son yıllarda da ABD'den bir beklenti içerisinde olduğunu gösteriyordu. Bununla birlikte Başbakan Mitsotakis'in, Yunanistan'ın Ukrayna'nın yanında durduğuna dair yaptığı vurgu da Yunanistan'ın ABD'nin beklentilerine verdiği bir cevap niteliği taşıyordu. Ayrıca Mitsotakis, konuşmasında Doğu Akdeniz konusuna da yer veriyordu. Mitsotakis, Souda Körfezi'nin uçak gemilerini de barındırabilen Doğu Akdeniz'in en büyük

limanına sahip olduğunu vurguluyordu. Bu vurgu Yunanistan'daki Amerikan varlığının son yıllardaki boyutunu gözler önüne seriyordu. Öte yandan, Mitsotakis aynı vurguyu Dedeagaç bölgesi için de yapıyordu. Dedeagaç'ın bir enerji merkezi haline dönüştüğünü ifade eden Mitsotakis, Pfizer, Microsoft ve JP Morgan gibi büyük Amerikan şirketlerinin son yıllarda Yunanistan'da yapmış oldukları yatırımları dile getiriyordu. Mitsotakis'in ABD Kongresi'ndeki açıklamaları son yıllarda Amerikan-Yunan ilişkilerinin savunma haricinde, iktisadi açıdan da geldiği son noktayı göstermesi açısından önem teşkil ediyordu.

Mitsotakis'in "*Karşılıklı Savunma ve İş Birliği Anlaşması'nda*" yapılan değişikliklere vurgu yapması, ABD ile olan ilişkilerde bir diğer önemli noktayı gün yüzüne çıkarıyordu. Bu anlaşmanın daha önce parlamento kararıyla yenilenebilmesi söz konusuysa artık süresinin beş yıla çıkarıldığına işaret eden Mitsotakis, taraflardan birinin aksini istemediği sürece de anlaşmanın bundan böyle otomatik olarak yenilenebileceği vurgusunu yapıyordu. Bu değişiklik, Amerikan-Yunan ilişkilerinde sürdürülmekte olan "*artırımlı adımların (incrementalism)*" son yıllardaki bir diğer somut örneğini ortaya çıkarıyordu.

4.7. Kamu Politikasında Bir Artırımlı (Incremental) Model Örneği: ABD'nin 1991 Yılı Sonrası Yunanistan Politikası

Politikaların değişip değişmeyeceğini ve değişimi etkileyebilecek olan faktörleri anlamak kritik önem taşımaktadır. Politikadaki değişiklikler mevcut politika programlarının faaliyetlerini etkileyecek olan yerleşik kurumsal kuralların değiştirilmesinden, tamamen yeni programların oluşturulmasına kadar bir dizi çıktıyı temsil edebilmektedir.⁵⁷² Politika değişikliği konusu siyaset bilimi literatüründe genellikle dışsal şoklar kavramı üzerinden ele alınmaktadır. Politika değişikliği literatürü, krizleri ve kritik dönemeçleri tanımlamamızı mükemmelleştirmeye çalışmaktadır.⁵⁷³

Amerikalı politika yapıcılara da Yunanistan'da var olma kararı aldırان gelişmeler dışsal şoklardı. Kingdon'ın belirtmiş olduğu üç akımın kesişimi ise radikal değişimi getirdi. Gerek liderler düzeyinde yapılan görüşmelere gerekse kurumlar düzeyinde yapılan anlaşmalara bakıldığında, Soğuk Savaş dönemi sonrasında ABD'nin Yunanistan politikasını statükocu bir tavırla sürdürdüğü görülmekteydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Başkan Truman'ın Yunanistan politikasında gerçekleştirdiği radikal değişim, diğer Başkanlar döneminde de asgari

⁵⁷² Christopher M. Weible, Tanya Heikkilä, Peter deLeon, "Understanding and Influencing the Policy Process", Policy Science, 45 (2012), 7.

⁵⁷³ John Hogan, Haron Feeney, "Crisis and Policy Change: The Role of the Political Entrepreneur", Risk, Hazards & Crisis in Public Policy, 3/2 (2012), 1.

düzeydeki değişikliklerle devam etti. Örneğin, iki ülke arasındaki ilişkilerin temeli ‘savunma’ olgusu üzerinden atıldı ve bu durum Soğuk Savaş dönemi boyunca etkisini gösterdi. Öte yandan Soğuk Savaş dönemi sonrasında da Yunanistan ve ABD arasındaki ilişkilerde “savunma” konusu başlıca gündem maddesi olmaya devam etti. Ayrıca Yunanistan’daki Amerikan varlığı da yalnızca savunma düzeyinde kalmadı. ABD’nin Yunanistan’daki varlığı ekonomi, kültür, eğitim gibi birçok alandaki ‘*kamu politikalarını*’ da beraberinde getirdi. Bu bağlamda, Soğuk Savaş dönemi 1991 yılı itibariyle her ne kadar nihayete erdirilmiş olsa da ABD, Yunanistan’daki varlığından geri adım atmamaktaydı. Bu nedenle 1991 yılı sonrasında da ABD’nin Yunanistan politikasında radikal bir değişim yaşanmadı. Bunun aksine yeni karşılıklı anlaşmalar ile Soğuk Savaş döneminin mirası olan politikalar sürdürüldü. Nitekim, *incrementalism*’in izleri ABD Başkanlarının söylemleri üzerinden de kendisini gösterdi. 1991 yılı sonrasında göreve gelen Amerikan Başkanlarının Yunan liderler ile yaptıkları ikili görüşmelere bakıldığında birçok aynı noktayı vurguladıkları açıkça görülmekteydi.

Bu çerçevede, Soğuk Savaş döneminden sonra göreve gelen altı Amerikan Başkanı da (*George H. W. Bush, Bill Clinton, George W. Bush, Barack Obama, Donald Trump ve Joe Biden*) Yunanistan ile liderler düzeyinde ikili görüşmeler yaptı. Altı Amerikan Başkanı da Yunan liderler ile görüşürken savunmadan ekonomiye, Kıbrıs’tan Doğu Akdeniz’e kadar birçok aynı konu üzerinde durdu. Tüm Amerikan Başkanları politikaların devamlılığına işaret etti. Bu çerçevede bakıldığında, ABD’nin Yunanistan politikasındaki statükocu duruş hem başkanlar hem de kurumlar düzeyinde devam ettirildi. Amerikan Başkanları değişse de Yunanistan politikasında yaşanan asgari düzeydeki değişimlerdi. Örneğin, karşılıklı savunma anlaşmasının beş yıllık bir süreye çıkarılması ve taraflardan birinin itiraz etmemesi durumunda kendiliğinden yenilenebilmesine olanak sağlanması ve benzeri politikalar asgari düzeydeki değişimlerin somut örnekleriydi. Nihayetinde, ABD tarafından 1947 yılı itibariyle Yunanistan’a yönelik oluşturulan rasyonel politika, sonraki dönemler içerisinde artırımlı adımlarla (*incremental model/incrementalism*) sürdürüldü. Soğuk Savaş dönemi her ne kadar sonlandırılmış olsa da Amerikan belgelerinden de anlaşılacağı üzere (*Entegre Edilmiş Ülke Stratejisi*) Rusya ve Çin gibi aktörler Yunanistan’daki ABD çıkarları açısından yeni bir tehdit olarak algılandı. Bununla beraber ABD’nin, Doğu Akdeniz’deki ve Orta Doğu’daki çıkarları devam etmekteydi ve Yunanistan’ın ABD açısından bu konudaki önemi de Amerikalı politika yapıcılar tarafından defalarca tekrarlanmaktaydı. Özetle, 2022 yılına gelindiğinde de 1947 yılında oluşturulan statükoyu sistematik olarak dönüştürecek bir politika değişimi yaşanmadı.

Sonuç

Amerikan-Yunan ilişkileri Birinci Dünya Savaşı'na kadar ve hatta daha eski dönemlere kadar uzanmaktaydı. Ancak ABD'nin dünyadaki konumunun değişmesiyle birlikte Yunanistan'a bakış açısı da daha kurumsal bir hal almaya başlamaktaydı. Bu duruma ise İkinci Dünya Savaşı zemin hazırlamıştı. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte izolasyonist bir politikadan çıkan ABD, savaşın kazanılmasıyla birlikte bir küresel güce dönüşmüştü. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Batı ve Doğu blokları arasında bir hegemonya mücadelesinin başlamasıyla birlikte ABD'nin Yunanistan'ın önemine ilişkin bakış açısı da değişmeye başladı. Fakat İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerine kadar Washington'daki politika yapıcılar açısından Balkanlar ve Yunanistan önemli bir anlam ifade etmemekteydi.

Bu bakış açısının oluşmasında İngiltere'nin Yunanistan'daki varlığı da etkili olmaktadır. Nihayetinde İngiltere, Yunanistan'da olduğu sürece ABD'li politika yapıcılar burayla ilgilenmeyi gerekli görmemişlerdi. Ancak bu durum zaman içerisinde değişmeye başladı. Churchill ve Stalin savaştan sonra bir nüfuz alanları anlaşması yaptı ve bu anlaşma Yunanistan'ı İngiliz etkisine teslim etti. Sovyetler Birliği ise daha çok Balkanların diğer alanlarında ve Doğu Avrupa'da nüfuz kazanmaya başladı. Fakat İngilizler zamanla Yunanistan'ın yükünü daha fazla üstlenemeyeceklerini Amerikalı yetkililere bildirdi. Böylelikle Yunanistan'ı Sovyet etkisine bırakmayı göze alamayan ABD açısından bölgede bir fırsat penceresi açılmaya başladı. Bu gelişmelerin sonucunda Amerikalı politika yapıcılar Yunanistan üzerine yoğunlaşmaya başladı, konuya siyaset müdahil oldu ve bir problem tanımlamasına gidildi.

Bunun bir sonucu olarak da ABD Başkanı Truman, 12 Mart 1947'de Yunanistan'a yardım edilmesi gerektiğini açıkladı ve böylece "Truman Doktrini" ortaya çıktı. ABD hem kendi kamusal çıkarları hem de Yunanistan'ın Sovyet etkisine terk edilmemesi adına birtakım "*kamu politikaları*" üretmeye başladı. ABD Başkanı Truman'ın, "Truman Doktrini" olarak nitelendirilen Kongre konuşması, aynı zamanda Soğuk Savaş döneminin başlangıcı olarak görüldü. Truman Doktrini aynı zamanda Sovyetlerin, Doğu Avrupa'da ve Balkanlarda komünist ideolojiyi yaymasından korkan Batı'nın bunu önlemeye yönelik attığı ilk ciddi girişimdi. ABD, Yunanistan üzerine birtakım politikalar üretmeye başladı. Yunanistan'da yapılacak olan ilk iş ise ekonomik destektir. Truman Doktrini'nin Yunanistan'a sunduğu ekonomik ve askeri yardımlar, Marshall Planı'nın hayata geçirilmesiyle birlikte farklı alanlara yayıldı ve genişletildi.

Birçok ülkeyle birlikte Yunanistan'da da uygulamaya konulan ‘‘Marshall Planı’’ kapsamlı içeriğiyle bir rasyonel politika  rne i olarak ortaya  ıktı. Marshall Planı sayesinde Yunanistan'da, ABD eliyle savunmadan ekonomiye eğitimden altyapıya kadar birçok ‘‘kamu politikası’’ hayata geçirildi. Bu kamu politikaları ABD'nin Yunanistan'daki varlığının da temellerini oluşturdu. Truman Doktrini'nin bir çıktısı olan Marshall Planı gibi rasyonel bir politikanın hayata geçirilmesiyle birlikte, ABD'nin Yunanistan politikasında radikal bir değişim gerçekleşti. Böylelikle Yunanistan, Soğuk Savaş döneminin de ilk çatışma alanlarından birisi oldu. Komünist ideolojinin etkisiyle Yunanistan'da ortaya çıkan i  savaşın Batı lehine sonuçlanmasıyla birlikte ise Yunanistan'daki Amerikan varlığı tescillenmi  oldu.

Ayrıca Soğuk Savaş döneminin ilk günlerinden itibaren ABD'li politika yapıcılar tarafından Yunanistan'ın önemi yalnızca bölgeyle sınırlandırılmadı. Daha o günlerden itibaren Amerikalı politika yapıcılar tarafından ABD'nin, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'deki çıkarları açısından Yunanistan'ın oldukça önemli olduğu vurgulanmaya ba landı. ABD yanlısı hükümetlerin Yunanistan'da i  başına gelmesiyle birlikte ise Soğuk Savaş döneminin ilk yıllarından itibaren Yunanistan'daki Amerikan varlığı derinle meye başladı. Yunan İ  Savaşı'nın ABD'nin beklentisi doğrultusunda sonuçlanmasıyla birlikte, Yunanistan'ın Batı'yla b t nle mesinde de önemli bir aşama kaydedildi. Komünist g  lerin Yunanistan'da yenilgiye uğratılması, bu ülkenin Batı saflarındaki konumunu daha kalıcı bir hale getirdi.

Bu gelişmelerin bir sonucu olarak ABD'nin Yunanistan politikası artırımı adımlara dönüşmeye başladı. Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla birlikte Batı dünyasında da bir ittifak arayışı ortaya  ıktı. Sovyetlerin, Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya uzanması başta ABD olmak üzere birçok Batılı devlet tarafından bir tehdit unsuru olarak görüldü. Bir savunma ittifakı olarak 1949 yılında kurulan NATO, bu gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya  ıktı. Birçok Batı  lkesi NATO'ya katılarak kendisini Sovyetlere karşı güvence altına almayı amaçladı. NATO kurulduktan kısa bir süre sonra Yunanistan'ın da ittifaka  ye olması için konu Batılı ülkelerin gündemine geldi. Yunanistan'ın NATO'ya  ye olmasının sağlanmasıyla ise  nc  rolü oynayan ABD'ydi. Yunanistan'ın NATO'ya katılması kendi güvenliği için olduğu kadar ABD'nin çıkarları açısından büyük bir önem teşkil etmekteydi. ABD'nin güçlü desteğiyle Yunanistan, 1952 yılında NATO'ya  ye oldu.

NATO'ya katılım Yunanistan'ın Batı dünyasındaki yerini sa lamla tırdı. Öte yandan Marshall Planı'ndan sonra ABD'nin verdiği destekle Yunanistan'ın NATO'ya girişi, ABD'nin Yunanistan politikasındaki ilk büyük artırımı adım/politika  rne i oldu. Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD, Yunanistan politikasını ekonomiden eğitime savunmadan altyapıya kadar

birçok alandaki artırımlı adımlarla sürdürdü. Örneğin, ABD Marshall Planı'ndan sonra da Yunanistan'a dış yardım programları kapsamında ekonomik yardımlarda bulunmaya devam etti. Öte yandan, iki ülke NATO haricinde karşılıklı birçok savunma iş birliği anlaşması imzaladı. 1953 yılında imzalanan üsler anlaşması bu durumun somut bir örneği oldu. 1970'li yıllara gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren başlayan süreçte, Amerikan-Yunan ilişkilerinde ilk ciddi kriz ortaya çıktı. NATO'ya aynı anda üye olan Yunanistan ve Türkiye arasında patlak veren Kıbrıs krizi, doğal olarak ABD-Yunanistan ilişkilerini de etkiledi. ABD, 70'li yıllardaki bu kriz esnasında her iki tarafa karşı da doğrudan bir hamle yapmaktan kaçındı.

Bu durum da 1947 yılından sonra her sorunda arkasında ABD'yi görmeye alışmış olan Yunanistan'da bir hayal kırıklığı yarattı. Ortaya çıkan kriz Yunanistan'ın NATO ile olan ilişkilerine de yansdı. Bu yansımanın bir sonucu olarak Yunanistan geçici bir süreyle NATO'nun askeri kanadından çekildi. Öte yandan, Türkiye'nin Kıbrıs harekâtı sonucunda ABD tarafından Türkiye'ye birtakım yaptırımlar da uygulandı ancak bu yaptırımlar Yunan bakış açısından yeterli görülmedi. Böylelikle hem Yunan kamuoyunda hem de siyasetinde bir Amerikan karşıtlığı ortaya çıktı. Ancak bu karşıtlık ABD'nin Yunanistan'daki varlığını sonlandırmasını gerektirecek bir boyuta ulaşmadı. 70'li ve 80'li yıllarda her ne kadar Yunan siyasetinde ve kamuoyunda Amerikan karşıtı söylemlerin arttığı görülse de Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına yeniden dahil edilmesiyle birlikte bu süreç tersine döndürüldü.

Tüm bu gelişmeler ışığında bakıldığında, Amerikan-Yunan ilişkilerinde dönemsel krizler yaşansa da Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD'nin Yunanistan'daki varlığı açısından yeni bir radikal değişim yaşanmadı. Öte yandan, Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Balkanlardaki varlığı ağırlıklı olarak Yunanistan ile sınırlı kaldı. Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmaya başlamasıyla birlikte bu durum da değişim göstermeye başladı. 1991 yılına gelindiğinde Soğuk Savaş dönemi resmi olarak sona erdi ve iki kutuplu dünya düzeni de son buldu. Ancak 1992 yılında ABD Başkanı George H. W. Bush, "*Soğuk Savaş kazanıldı, bitmedi*" ifadesini kullandı. ABD'nin Soğuk Savaş dönemi sonrasında Yunanistan politikasında takındığı tavır bu ifadenin geçerliliğini yansıttı. Çünkü 1991 yılı sonrasında da Yunanistan ile ABD arasındaki yoğun ilişkiler devam ettirildi ve 90'ların başında yeni karşılıklı savunma iş birliği anlaşmalarına imza atıldı.

Bu bağlamda 1991 yılı sonrası oluşan yeni dünya düzeni içerisinde de ABD ve Yunanistan arasındaki ilişkiler gelişerek devam etti. Bu gelişme savunma konusunda olduğu gibi iktisadi ve diğer alanlarda da kendisini gösterdi. Bunun yanı sıra 1991 yılı sonrasında Balkanlarda

patlak veren krizler, ABD açısından yeni fırsat pencerelerinin açılmasına neden oldu. Bosna ve Kosova krizleri neticesinde ABD, Sovyetlerin dağılması sonucunda hareketlenen eski Sovyet uyduu Balkan ülkelerinde ve Doğu Avrupa bölgesinde nüfuzunu genişletme imkânı buldu. ABD'nin Balkanlardaki genişlemesi aynı zamanda Yunanistan'a yönelik bölgesel bir güç olması noktasındaki telkinleri beraberinde getirdi. Balkanlarda Sovyet etkisinden çıkmaya çalışan ülkelere Batı ile bütünleşme çabalarında Yunanistan'a atfedilen görevler vardı. Nitekim bu beklentiler ABD Başkanlarının Yunan liderle yapmış oldukları görüşmelerde de gündeme gelmekteydi. 90'lı yıllar aynı zamanda ABD'nin hem Balkanlarda hem de Yunanistan'da iktisadi varlığını ve nüfuzunu genişlettiği bir dönem oldu. ABD, 90'lı yıllardan sonra da tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi dış yardım kapsamında Yunanistan'a ekonomik yardımda bulunmaya devam etti. ABD Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı gibi pek çok kurum bu yardımlarda pay sahibi oldu.

Öte yandan Soğuk Savaş dönemi sonrasında Yunanistan'da sık sık hükümet değişiklikleri yaşanmaktaydı. Yunanistan'daki siyasal değişimlerin de ABD ile ilişkilere sınırlı etkisi oldu. Ancak aktörlerden kaynaklı sınırlı değişimler, hiçbir dönem içerisinde sistematik bir dönüşeme sebep olmadı. Örneğin, Andreas Papandreou Amerikan karşıtı söylemleri ile Yunanistan'ın en radikal isimlerinde biri olarak görülmekteydi. Ancak Papandreou'nun bu tavrı yalnızca söylemlerde kalmış ve o da Beyaz Saray'ı ziyaret eden Yunan Başbakanlardan olmuştu. Bunun yanı sıra Karamanlis döneminde, Rusya ve Yunanistan arasında ekonomik iş birliklerinde ve enerji projelerinde yakınlaşmalar yaşandı. Ancak ABD'nin hoşnutsuzluğunun da etkisiyle bazı projeler iptal edildi. Başbakan Mitsotakis ise Çin ile ekonomiden eğitime kadar birçok alanda iş birliği mutabakatları yaptı ancak bir yandan da ABD ile olan ilişkileri olabildiğince üst seviyeye çıkardı. Nihayetinde tüm Yunan Başbakanlar dönemsel olarak politikalarını çeşitlendirebilmekteydi ancak bunun belirli bir sınırı vardı. Sınır ise ABD'nin göz yumabileceği orana bağlıydı. Nitekim 1991-2022 yılları arasında Yunanistan Başbakanı olan hiçbir isim ABD ile ilişkilerde yeni bir radikal değişime sebebiyet verebilecek olan sınırı aşmadı.

Soğuk Savaş dönemi sonrasında Amerikan-Yunan ilişkilerinde başkanlık düzeyindeki görüşmeler de yoğunlaştı. Soğuk Savaş döneminin son ABD Başkanı olan George H. W. Bush'tan başlayarak Bill Clinton, George W. Bush, Barack Obama, Donald Trump ve Joe Biden ile devam eden dönemlerin tümünde Yunanistan Başbakanları veya Cumhurbaşkanı ile ABD Başkanları arasında ikili görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelerde Soğuk Savaş döneminde ele alınan birçok konu yine gündemdeki yerini korudu. Örneğin; savunmadan

ekonomiye, Doğu Akdeniz'den Kıbrıs'a kadar Soğuk Savaş döneminin izlerini taşıyan birçok politika gündemi bu dönemde de ele alındı.

Gerek Amerikan kurumları (Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı gibi) gerekse Amerikan Başkanları, 90'lı yıllardan 2022 yılına kadar geline süreçte ABD'nin Yunanistan politikasında artırımlı adımlar/politikalar (*incrementalism*) sürecine bağlı kaldı. Örneğin; Soğuk Savaş döneminin son ABD Başkanı George H. W. Bush, Yunanistan Başbakanı ile yaptığı ikili görüşmede iki ülke arasındaki ortaklığın önemine vurgu yaptı. Öte yandan Bill Clinton, Atina'da yaptığı konuşmada Yunanistan ile eski ve son derece önemli olan ortaklığın yenilenmesi gerektiğini ifade etti. George W. Bush, Yunanistan ile ABD arasında birçok ortak noktanın ve ortak çıkarın var olduğunu söyledi. Barack Obama ise dönemin Yunanistan lideri ile yaptığı ikili görüşmede, Truman'ın Yunanistan'ın savunulmasını işaret ettiği sözlerini hatırlatarak, *incrementalism*in devam edeceğini gösterdi. Yine Donald Trump döneminde, artırımlı adımların bir diğer örneği olarak görülebilecek olan Yunanistan'ın F-35 programına katılımı gündeme geldi. Amerikan bakış açısından Yunanistan'da stratejik bir nokta olarak görülen Dedeoğaz bölgesinde oldukça büyük bir Amerikan askeri varlığı oluşmaya başladı. Joe Biden döneminde ise her iki tarafta ilişkilerin geldiği son noktayı en üst seviye olarak vurguladı. Aynı zamanda Yunanistan Başbakanı Mitsotakis, 17 Mayıs 2022 tarihinde Amerikan Kongresi'nde bir konuşma yaptı. Mitsotakis'e, ABD Kongresi'nde konuşma fırsatı verilmesi ise iki ülke arasındaki ilişkilerin en üst düzeye çıktığını gösteren somut bir gösterge oldu.

Sonuç olarak, Truman Doktrini ile başlayan süreç ABD'nin Yunanistan politikasında radikal bir değişime neden oldu. Bu radikal değişim sonucunda şekillenen ABD'nin Yunanistan politikası Soğuk Savaş döneminde artırımlı adımlara dönüştü ve bu artırımlı adımlar Soğuk Savaş dönemi sonrasında da sürdürüldü. 1991 yılından 2022 yılına kadar hem Amerikan kurumları hem de Amerikan Başkanları, Truman döneminde oluşturulan statükoya bağlı kaldı. Soğuk Savaş döneminin mirası olarak nitelendirilebilecek olan "savunma" iş birlikleri, iki ülke arasındaki ilişkilerde 2022 yılında da başlıca unsur olarak ortaya çıktı. Nihayetinde, 1991 yılı itibarıyla Sovyetler Birliği dağılsa da ABD'nin Yunanistan politikası radikal bir değişime uğramadı. Yunanistan'daki Amerikan varlığı aratarak devam etti. Böylelikle, ABD'nin 1991-2022 yılları arasındaki Yunanistan politikası bir incremental model (*incrementalism*) örneği oldu. Tüm bu gelişmeler ışığında ABD'nin, küresel çaptaki hegemonya mücadelesi sürdükçe, Rusya ve Çin gibi aktörleri bir tehdit olarak algılamaya ve Doğu Akdeniz ile Orta Doğu'daki çıkarlarını gözetmeye devam ettikçe, Yunanistan politikasını da artırımlı adımlar/politikalar (*incrementalism*) ile sürdürmeye devam edeceği öngörülebilir.

Kaynakça

Kitap ve Kitap Bölümleri

Abbott, Frank J. *The Greek Civil War, 1947-1949: Lessons for the Operational Artist in Foreign Internal Defense*. Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, 1994.

Antizzo, Glenn J. *U.S. Military Intervention in the Post-Cold War Era*. Louisiana: Louisiana State University Press, 2010.

Antoniou, Dimitrios., Lialiouti, Zinovia. “Perceptions of Antiquity and Modernity. Greece in the Eyes of Her Allies, 1946-2018”, *Political and Culturel Aspects of Greek Exoticism*. Ed. Ioannis N. Grigoriadis, Switzerland: Springer, 2020.

Antonopoulos, Athanasios. *Redefining Greek-US Relations, 1974-1980 National Security and Domestic Politics*. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2020.

Ayres, R. William. “The Balance of Power”, *Routledge Handbook of American Foreign Policy*, Ed. Steven W. Hook, ChristopherM. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012.

Biondich, Mark. *The Balkans Revolution, War, and Violence Since 1878*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

Blanton, Shannon L., Cingranelli, David L. “Human Rights”, *Routledge Handbook of American Foreign Policy*. Ed. Steven W. Hook, ChristopherM. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012.

Blavoukos, Spyros. “The Multiple Streams Approach in Foreign Policy”. *Foreing Policy as Public Policy?* Ed. Klaus Brummer, Sebastian Harnisch, Kai Oppermann, Diana Panke, Manchester: Manchester University Press, 2019.

Bossuat, Gerard. The Marshall Plan: History and Legacy, *The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century*. Ed. Eliot Sorel, Pier Carlo Padoa-Schioppa, Washington: OECD Publishing, 2008: 13-28.

Bose, Meena. “The Presidency and Foreign Policy”, *New Directions in American Politics*. Ed. Lori Cox Han, New York: Routledge Tayolor & Francis Group, 2011.

Boucher, Vincent, David, Charles-Philippe, Premont, Karine. *National Security Entrepreneurs and the Making of American Foreign Policy*. Chicago: McGill-Queen’s University Press, 2020.

- Brands, Hal. "American Grand Strategy in the Post-Cold War Era". *New Directions in Strategic Thinking 2.0*. Ed. Russel W. Glenn, Australia: Australian National University Press, 2018.
- Cameron, Fraser. *US Foreign Policy after the Cold War*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2005.
- Carlisle, Rodney P., Golson, J. Geoffrey. *The Reagan Era from the Iran Crisis to Kosovo*. California: ABC-CLIO, 2008.
- Carr, Fergus. Kostas Ifantis, *NATO in the New European Order*. London: Macmillan Press, 1996.
- Clogg, Richard. *A Concise History of Greece*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Close, David H. *Greece Since 1945 Politics, Economy, and Society*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2014.
- Cutshall, Charles R., Emery, Dustin C., Fitzpatrick, Daniel J., Hammer, Sarah J., Kelley, Leslie J., Meleshevich, Kirill. *Integrating USAID and DOS: The Future of Development and Diplomacy*. New York: Institute for National Security and Counterterrorism Syracuse University, 2009.
- Dombrowski, Peter J. "The Department of Defense", *Routledge Handbook of American Foreign Policy*. Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012.
- Dye, Thomas. *Understanding Public Policy*. London: Pearson Education, 2013.
- Eichler, Jan. *NATO's Expansion After the Cold War*. Switzerland: Springer, 2021.
- Featherstone, Kevin., Papadimitriou, Dimitris. *The Limits of Europeanization Reform Capacity and Policy Conflict in Greece*. UK: Palgrave Macmillan, 2008.
- Fraizer, Robert. *Anglo-American Relations with Greece The Coming of the Cold War 1942-47*. New York: Palgrave Macmillan, 1991.
- Furby, Daniel., Tsaknis, Dimitris. "Greece, EU Enlargement and the Thessaloniki Promise", *Enlargement and the Future of Europe*. Ed. Michael Kaeding, Johannes Pollak, Paul Schmidt, Switzerland: Springer, 2023.
- Gheciu, Alexandra. *NATO in the "New Europe": The Politics of International Socialization After the Cold War*. California: Stanford University Press, 2005.

Glenny, Misha. *The Balkans: Nationalism, War, and the Great Powers, 1804-2012*. Toronto: House of Anansi Press, 2012.

Goodin, Robert E., Rein, Martin. Moran, Michael. "The Public and Its Policies", *The Oxford Handbook of Public Policy*. Ed. Michael Moran vd., Oxford: Oxford University Press, 2006.

Gourevitch, Peter A. "Reinventing the American State: Political Dynamics in the Post-Cold War Era", *Shaped by War and Trade: International Influences on American Political Development*. Ed. Ira Katznelson ve Martin Shefer, Princeton: Princeton University Press, 2002.

Greer, Scott. "John W. Kingdon, Agendas, Alternatives, and Public Policies", *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Ed. Martin Lodge vd., Oxford: Oxford University Press, 2015.

Gral, Őkr Sina. *Tarihsel Boyutları İçerisinde Türk-Yunan İlişkileri*. Ankara: mit Yayıncılık, 1993.

Haney, Patrick J. "Interest Groups", *Routledge Handbook of American Foreign Policy*. Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012.

Hatzivassiliou, Evanthis. *Greece and the Cold War Frontline State, 1952-1967*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.

Hayes, Michael. "Incrementalism", *Routledge Handbook of Public Policy*. Ed. Eduardo Araral Jr. vd., New York: Taylor & Francis Books, 2013.

Hayes, Michael T. *Incrementalism and the Policymaking in the USA Adaptions for a Partisan Age*. Hamilton: Palgrave Macmillan, 2023.

Hendrickson, Ryan C. *The Clinton Wars The Constitution, Congress and War Powers*. Nashville: Vanderbilt University Press, 2002.

Henriksen, Dag. *NATO's Gamble Combining Diplomacy and Airpower in the Kosovo Crisis 1998-1999*. Maryland: Naval Institute Press, 2007.

Hogan, Michael J. *The Marshall Plan America, Britian, and the Reconstruction of Western Europe 1947-1952*. Cambridge University Press, 1987.

Hooker Jr., R. D. *The Grand Strategy of the United States*. Washington: National Defense University Press, 2014.

Hybel, Alex Roberto., Flecke, Sarah Lynn. “John F. Kennedy, Lyndon B. Johnson, and the Vietnam War”, *U.S. Foreign Policy Decision-Making from Kennedy to Obama*, Ed. Alex Roberto Hybel, New York: Palgrave Macmillan, 2014.

Iatrides, John O. “Greece and the United States: The Strained Partnership”, *Greece in the 1980s*. Ed. Richard Clogg London: The Macmillan Press, 1983.

Iatrides, John O. “Greece and the Birth of Containment: An American Perspective”, *The Balkans in the Cold War*. Ed. Svetozar Rajak vd. London: Macmillan Publishers, 2017.

Jentleson, Bruce W. *American Foreign Policy The Dynamics of Choice in the 21st Century*, New York: Norton & Company, 2010.

Johnson, Loch K. “National Security Intelligence”, *Routledge Handbook of American Foreign Policy*. Ed. Steven W. Hook, ChristopherM. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012.

Johnston, Andrew M. *Hegemony and Culture in the Origins of NATO Nuclear First-Use, 1945-1955*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Jones, Bruce. *The Marshall Plan*. Washington: Brookings Institution Press, 2017: 8-9.

Jones, Howard. *A New Kind of War America’s Global Strategy and the Truman Doctrine in Greece*. New York: Oxford University Press, 1989.

Kaplan, Lawrence S. *NATO 1948 The Birth of the Transatlantic Alliance*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2007.

Kassimeris, Christos. *Greece and the American Embrace Greek Foreign Policy Towards Turkey, the US and the Western Alliance*. London: Tauris Academic Studies, 2010.

Keeley, Robert V. *The Colonels Coup and the American Embassy: A Diplomat’s View of the Breakdown of Democracy in Cold-War Greece*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 2010.

Keridis, Dimitris. “Greek Foreign Policy: Past, Present, and Future Strategies”, *The Constantinos Karamanlis Institute for Democracy Yearbook 2010*, Ed. Constantine Arvanitopoulos, Konstantina E. Botsiou, Berlin: Springer, 2010.

Kingdon, John W. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. London: Pearson Education, 2014.

Koliastasis, Panos A. *Permanent Campaigning in Greece in Times of Crisis The Samaras, Tsipras, and Mitsotakis Premierships*. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2022.

Lake, David A. *Entangling Relations American Foreign Policy in its Century*. New Jersey: Princeton University Press, 1999.

Latawski, Paul., Smith, Martin A. *The Kosovo Crisis and the Evolution of the Post-Cold War European Security*. Manchester: Manchester University Press, 2003.

Lawson, Kenneth E. *Faith and Hope in a War-Torn Land: The US Army Chaplaincy in the Balkans, 1995-2005*. Washington: Combat Studies Institute Press, 2006.

Leurdijk, Dick., Zandee, Dick. *Kosova: Crisis to Crisis*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2001.

Mandelbaum, Michael. *Mission Failure America and the World in the Post-Cold War Era*. New York: Oxford University Press, 2016.

Manoli, Panagiota. "Greece's Response to Russia's War on Ukraine", *Polarization Shifting Borders and Liquid Governance*. Ed. Anja Mihr, Chiara Pierobon, Switzerland: Springer, 2024.

Maravillas, Anthony Rama. "The Congressional Years", *A Companion to Richard M. Nixon*. Ed. Melvin Small, UK: Blackwell Publishing, 2011.

McCormick, James M. *American Foreign Policy and Process*. Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2010.

McGee, Anna Boros. "North Atlantic Treaty Organization, History of (1948-1990)", *Cold War: Essential Reference Guide*. Ed. James R. Arnold ve Roberta Wiener California: ABC-CLIO, LLC, 2012.

McNabb, James Brian. "Cold War in the Balkans", *War in the Balkans*. Ed. Richard C. Hall, California: ABC-CLIO, LLC, 2014.

Merkwan, John A. *Balkan Stability and the "Second Marshall Plan"*. Pennsylvania: U.S. Army War College, 2000.

Meyer, Edward. William L. Nash, *Balkans 2010*. Washington: The Council on Foreign Relations, 2002.

Miller, James Edward. *The United States & The Making of Modern Greece History and Power, 1950-1974*. North Carolina: The University of North Carolina Press, 2009.

Miscamble, Wilson D. *George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy 1947-1950*. New Jersey: Princeton University Press, 1992.

Mulchinock, Niall. *NATO and the Western Balkans from Neutral Spectator to Proactive Peacemaker*. London: Palgrave Macmillan, 2017.

Pagoulatos, George., Sokou, Katerina. *US Greece Relations in the Biden Era*. Athens: Hellenic Foundations for European & Foreign Policy, 2021.

Painter, David S., Blanton, Thomas S. "The End of the Cold War", *A Companion to Post-1945 America*. Ed. Jean-Christophe Agnew, Roy Rosenzweig Oxford: Blackwell Publishing, 2002.

Pedersen, Vernon L. Greek Civil War (1946-1949), Cold War, *Cold War*. Ed. James R. Arnold ve Roberta Wiener, California: Copyright ABC-CLIO, LLC, 2012.

Pedro, Leah Aaron Stein, *Security Challenges in the Eastern Medierranean*. USA: Foreign Policy Research Institute, 2022.

Peterson, James W. American Foreign Policy Alliance Politics in a Century of War, 1914-2014. New York: Bloomsbury Publishing, 2014.

Peterson, Pat. *Origins of U.S. Foreign Policy*. Washington: William J. Perry Center for Hemispheric Defense Studies, 2018.

Picard, Louis A., Groelsema, Robert. "U.S. Foreign Aid Priorities Goals for the Twenty-First Century", *Foreign Aid and Foreign Policy*. Ed. Louis A. Picard, Robert Groelsema, Terry F. Buss, New York: M. E. Sharpe, 2008.

Pierpaoli Jr., Paul G. Overview of the Cold War, *Cold War*. California: Copyright ABC-CLIO, LLC, 2012.

Plakoudas, Spyridon. *The Greek Civil War Strategy, Counterinsurgency and the Monarchy*. Croydon: CPI Group Ltd, 2017.

Powaski, Ronald E. *Ideals, Interests, and U.S. Foreign Policy from George H. W. Bush to Donald Trump*. USA: Palgrave Macmillan, 2019.

Preston, Andrew. "John F. Kennedy and Lyndon B. Johnson", *Mental Maps in the Early Cold War Era 1945-68*. Ed. Steven Casey, Jonathan Wright, New York: Palgrave Macmillan, 2011.

Prorokovic, Dusan. "NATO in the Balkans: Consequences and Perspectives", *Eurasian Security After NATO*. Ed. Dusan Prorokovic, Ekaterina Entina, Belgrade: IIPE, 2023.

Raptopoulos, N. "Greek-Turkish Relations During the Greek Crisis: The Impact of the Crisis on Partnership Efforts", *Foreign Policy Under Austerity*. Ed. Spyridon N. Litsas, Aristotle Tziampiris London: Palgrave Macmillan, 2017.

Ray, James Lee. *American Foreign Policy and Political Ambition*. California: SAGE Publications, 2014.

Rosati, Jerel A., Scott, James M. *The Politics of United States Foreign Policy*. Boston: Wadsworth Cengage Learning, 2011.

Rosati, Jerel., DeWitt, Scott. "The Department of State", *Routledge Handbook of American Foreign Policy*. Ed. Steven W. Hook, Christopher M. Jones, New York: Taylor & Francis Group, 2012.

Scott, James M., Crothers, A. Lane. "Out of the Cold: The Post-Cold War Context of U.S. Foreign Policy", *After the End*. Ed. James M. Scott, Durham: Duke University Press, 1998.

Smith, Kevin B. Christopher W. Larimer, *The Public Policy Theory Premier*. London; Westview Press, 2009.

Smith, Martin A. *Russia and NATO since 1991 From Cold War through Cold Peace to Partnership*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.

Suri, Jeremi. "The Normative Resilience of NATO", *Transforming NATO in the Cold War*. Ed. Andreas Wenger vd., New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2007.

Tağmat, Çağla Derya. "Kısa Yunanistan Tarihi", İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2024.

Tarlea, Silvana., Bailer, Stefanie. "Technocratic Cabinets in European Negotiations", *The Technocratic Challenge to Democracy*, Ed. Eri Bertsou, Daniele Caramani, New York: Routledge, 2020.

Tziampiris, Aristotle. "Greece and the Balkans in the Twentieth Century", *Greece in the Twentieth Century*. Ed. Fotini Bellou, Theodore A. Couloubis, Theodore C. Kariotis, London: Frank Class Publishers, 2003.

Tziampiris, Aristotle. "Greek Foreign Policy in the New Eastern Mediterranean", *The New Eastern Mediterranean Transformed*. Ed. Aristotle Tziampiris, Foteini Asderaki, Piraeus: Springer, 2021.

Tziampiris, Aristotle. *The Monroe Doctrine and the Greek Revolution*. Piraeus: Palgrave Macmillan, 2023.

Valbruzzi, Marco. "Technocratic Cabinets", *The Technocratic Challenge to Democracy*. Ed. Eri Bertsou, Daniele Caramani, New York: Routledge, 2020.

Varwick, Johannes, A. Koops, Joachim. “The European Union and NATO: ‘Shrewd Interorganizationalism’ in the Making”, *The European Union and International Organizations*. Ed. Knud Erik Jorgensen, London: Routledge, 2008.

Williams, David. “The History of International Development Aid”, *Handbook of Global Economic Governance*. Ed. Manuela Moschella, Catherine Weaver USA: Routledge, 2013.

Wittkopf, Eugene R., Jones, Christopher M., Kegley Jr., Charles W. *American Foreign Process Pattern and Process*. Belmont: Thomson Wadsworth, 2008.

Wolchik, Sharon L., Curry, Jane Leftwich. “Twenty-Five Years After 1989 Issues in Postcommunist Europe”, *Central & East European Politics from Communism to Democracy*. Ed. Sharon L. Wolchik, Jane Leftwich Curry, Maryland: Rowman & Littlefield Publishing, 2015.

Yang, Rui. “Comparing Policies”, *Comparative Education Research Approaches and Methods*. Ed. Mark Bray vd., Hong Kong: Springer, 2014.

Yıldız, Mete., Sobacı, Mehmet Zahit. *Kamu Politikası Kuram ve Uygulamaları*. İstanbul: Adres Yayınları, 2013.

Xhudo, Gazmen. *Diplomacy and Crisis Management in the Balkans a US Foreign Policy Perspective*. New York: Macmillan Press, 1996.

Makale, Bildiri ve Ansiklopedi Maddeleri

Adamczyk, Artur. “Greece in NATO: Evolution of Interests in the Context of Changes in the International Environment”, *Yearbook of the Institute of East-Central Europe*, 15/4 (2017): 119-140.

Akkor, Mahmut. “II. Dünya Savaşı’nın Sonu ve Truman Doktrini’nin Ortaya Çıkışı”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2/2 (2017): 1-17.

Al, Arzu., Balcı, Batuhan. “Political Economy Analysis of the Balkans: Struggle for Hegemony”, *International Congress on Political, Economic and Social Studies*, 1/1 (2017): 26-42.

Arı, Tayyar., Pirinççi, Ferhat. “Soğuk Savaş Sonrasında ABD’nin Balkan Politikası”, *Alternatif Politika*, 3/1 (2011): 1-30.

Arlyapova, Elena., Ponomareva, Elena., Prorokovic, Dusan. "NATO's Capabilities in Global Governance: On the Balkan Scence", *International Organisations Research Journal*, 17/2 (2022): 208-223.

Armakolas, Ioannis., Triantafyllou, Giorgos. "Greece and EU Enlargement to the Western Balkans: Understanding an Ambivalent Relationship", *Southeast European and the Black Sea Studies*, 17/4 (2017): 97-115.

Asimakopoulos, Vassilis., Fouskas, Vassilis K. "Greece: The Return of the Right", *The Political Quarterly*, 94/4 (2023): 662-667.

Balampanidis, Ioannis. "The Abduction of Europa: Europeanism and Euroscepticism in Greece: 1974-2015", *Rethinking Democratisation in Spain, Greece, and Portugal*, (2019): 91-121.

Bandyopadhyay, Subhayu E., Vermann, Katarina. "Donor Motives for Foreign Aid", *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 95/4 (2013): 327-336.

Batı, Güney Ferhat. "Balkan Jeopolitiği ve İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar", *Ulusam Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 1/1, 2021: 49-57.

Bayer, Dinçer. "Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki Krizlerin Müttefiklik İlişkileri Açısından Değerlendirilmesi: İlişkilerin Geleceğine İlişkin Düşünceler", *Journal of Social and Humanities Science Research*, 5/18 (2018): 462-475.

Bechmann, Sebastian. "American Aid to Greece: The Marshall Plan as a Model For Development", *American University Clocks and Clouds*, 1 (2012): 51-63.

Bekaj, Armend R. "The KLA and the Kosovo War From Intra-State Conflict to Independent Country", *Berghof Conflict Research*, 8 (2010): 1-47.

Bodowska, Kalina., Lopes, Eliot. "A Diplomatic Chess Game in the Eastern Mediterranean: Turkey, Greece, and the French Actor", *WSB University Security Forum*, 7/2 (2023): 21-33.

Botsiou, Konstantina E. "New Policies, Old Politics: American Concepts of Reform in Marshall Plan Greece", *Journal of Modern Greeek Studies*, 27/2 (2009): 209-240.

Brenner, Stefan. "Military Coalitions in War and Peace: NATO and the Greek-Turkish Conflict 1952-1989", *Journal of Military and Strategic Studies*, 14/3 (2012): 1-18.

Caruson, Kiki., Farrar-Myers, Victoria A. "Promoting the President's Foreign Policy Agenda", *Political Research Quarterly*, 60/4 (2007): 631-644.

- Chomsky, Daniel. "Advance Agent of the Truman Doctrine: The United States, The New York Times, and the Civil War", *Political Communication*, 17/4 (2000): 415-432.
- Chourchoulis, Dionysios., Kourkouvelas, Lykourgos. "Greek Perceptions of NATO During the Cold War", *Southeast European and Black Sea Studies*, 12/4 (2012): 497-514.
- Constantinides, Stephanos. "Globalization and Greek Foreign Policy", *Hellenic Studies*, 16/1 (2008): 57-74.
- Chrysogelos, Angelos-Stylianios. "Foreign Policy Change in a Polarized Two-Party System: Greece and Turkey's EU Candidacy", *Black Sea Studies*, 15/1 (2015): 19-36.
- Cmeciu, Camelia. "The Refugee Crisis from Below", *Communication Today*, 10/2 (2019): 58-73.
- Coufoudakis, Van., Valinakis, Yannis. "The Evolution of Greece's defense Strategy in Relation to NATO Contingencies", *Italian Journal of International Affairs*, 22/1 (1987): 30-35.
- Chtouris, Sotiris., Miller, DeMond S. "Refugee Flows and Volunteers in the Current Humanitarian Crisis in Greece", *Journal of Applied Security Research*, 12/1 (2017): 61-77.
- Daalder, Ivo H. "The United States, Europe, and the Balkans", *Problems of Post Communism*, 49/1 (2002): 1-17.
- Demir, Fatih. "Kamu Politikası Analizi ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (2011): 107-120.
- Demircioğlu, Fatih., Akcay, Ekrem Yasar., Deniz, Halil Emre. "North Macedonia after the Resolution of the Name of Issue", *Balkan Social Science Review*, 23 (2024): 371-388.
- Dimitriadi, Angeliki., Sarantaki, Antonia-Maria. "The Refugee 'Crisis' in Greece: Politicisation and Polarisation Amidst Multiple Crises", *Ceaseval Research on the Common European Asylum System*, 11 (2018): 1-25.
- Dinçer, Melih. "Kıbrıslı Rumlar ve Annan Planı", *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3/5 (2019): 57-68.
- Draenos, Stan. "United States Foreign Policy and the Liberal Awakening in Greece, 1958-1967", *The Historical Review*, 5 (2009): 121-149.
- Economides, Spyros. "The Europeanisation of Greek Foreign Policy", *West European Politics*, 28/2 (2005): 471-491.

- Erat, Veysel. “Türkiye’de Kamu Politikası Alan Yazını Üzerine Bir İnceleme”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 10, (2014): 92-117.
- Erdmann, Martin. “NATO Enlargement – Past, Present and Future”, The Macedonian Foreign Policy Journal, 1/3 (2007): 10-16.
- Ertan, Temuçin Faik. “Türk-Yunan İlişkilerinin Uzlaş Dönemlerinde Bir Ütopya: “Konfederasyon Düşüncesi”, Yedinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 2 (2011): 1229-1242.
- Evriviades, Marios L. “Greece After Dictatorship”, Current History, 77/451 (1979): 162-185.
- Evriviades, Marios L. “The Umbilical Relationship: Greece and the United States”, Hellenic Studies, 5/2 (1997): 153-167.
- Feldman, Lily Gardner. “Cooperative Differences in U.S. and EU Balkans Policies: An American Perspective on the Political Dimension”, AICGS German Issues, 26 (2001): 1-29.
- Gates, Robert M. “The CIA and American Foreign Policy”, Foreign Affairs, 66/2 (1987): 215-230.
- Gjeta G. “NATO Policies in the Balkans after the End of the Cold War”, German International Journal of Modern Science, 10/2 (2021): 43-47.
- Goldstein, Erik. “Greece: the Interpretives of Geopolitics”, Byzantine and Modern Greek Studies, 22/1 (1998): 154-169.
- Gowa, Joanne. “The Democratic Peace after the Cold War”, Economic & Politics, 23/2 (2011): 153-171.
- Gökçen, Saim. “Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Temel Sorunlar”, Atatürk Dergisi, 3/2 (2002): 143-170.
- Grigoriadis, Ioannis N., Tsourapas, Gerasimos. “Understanding Greece New Foreign Policy towards the Arab World: Instrumentalisation, balancing, and Emerging Opportunities”, Mediterranean Politics, 29/3 (2024): 307-330.
- Gül, Murat. “Kuruluşundan 21. Yüzyıla: 1990’larda NATO’da Devamlılık ve Dönüşüm”, Akademik İncelemeler Dergisi, 10/1 (2015): 247-265.
- Güngör, Hakan. “Sovyetlerin Ermeni Kartı: San Francisco Konferansı”, Gazi Türkiyat, 28 (2021): 165-182.
- Güzelipek, Yiğit Anıl. “Why Did Yugoslavia Collapse?”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi, 2/2 (2013): 101-116.

Hatzivassiliou, Evanthis. "Security and the European Option: Greek Foreign Policy, 1952-62", *Journal of Contemporary History*, 30/1 (1995): 187-202.

Hermann, Margaret G., Preston, Thomas. "Presidents, Advisers, and Foreign Policy: The Effect of Leadership Style on Executive Arrangements", *International Society of Political Psychology*, 15/1 (1994): 75-96.

Iatrides, John O. "American Intervention in Cold War Greece. The Search for a "Strong-man" Government and the "Papagos Solution", (2016): 1-9.

Ifantis, Kostas. "Revisiting the Triangle of Turkey, Greece and the United States", *Hellenic Studies*, 8/2 (2000): 189-203.

Ingram, Helen M. Fiederlein, Suzanne L. "Traversing Boundaries: A Public Policy Approach to the Analysis of Foreign Policy", *The Western Political Quarterly*, 41/4 (1988): 725-745.

Ivanov, Denys. "The U.S. and U.K. Strategies Towards Russia and the Balkans since 1991", *Torun International Studies*, 1/13 (2020): 151-164.

Kalaitzidis, Akis., Felsen, David. "Adding the Domestic Determinants to Greek Foreign Policy", *Journal of Political and Military Sociology*, 35/2 (2007): 219-235.

Karagiannis, Emmanuel. "Greek Foreign Policy toward the Black Sea Region: Combining Hard and Soft Power", *Mediterranean Quarterly*, 24/3 (2013): 74-101.

Karakatsani, Evelyn. "Greece External Relations Briefing: Greek-Chinese Relations: The Meeting of the Greek PM with the President of China", *China-CEE Institute*, 67/4 (2023): 1-9.

Karamanlis, Kostas. "Greece: The EU's Anchor of Stability in a Troubled Region", *The Washington Quarterly*, 23/2 (2000): 5-11.

Karamouzi, Eirini. "Negotiating the American Presence in Greece: Bases, Security and National Sovereignty", *The International History Review*, 44/1 (2022): 129-144.

Karamouzi, Eirini., Chourchoulis, Dionysios. "Troublemaker or Peacemaker? Andreas Papandreou, the Euromissile Crisis, and the Policy of Peace, 1981-86", *Cold War History*, 19/1 (2019): 39-61.

Keller, Jonathan W., Kaussler, Bernd., Yang, Yi Edward. "American Power and Security during the Bosnian War (1993-1995): National Identity, Credibility, and the 'Stalemate Machine', *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 19/4 (2017): 446-460.

- Kiraz, Sami. “Bir Dış Politika Analizi Yaklaşımı Olarak Neoklasik Realizmin İncelenmesi”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13/4 (2020): 665-686.
- Kitroeff, Alexander. “Andreas G. Papandreou: A Brief Political Biography”, Journal of the Hellenic Diaspora, 23/1 (1997): 7-32.
- Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem. “Modern Yunanistan’ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4/37 (2016): 518-539.
- Kocaoğlu, Ceyda Tuna. “Soğuk Savaş Sürecinde Komünizme Karşı Türkiye’nin Uluslararası Güvenlik ve Savunma İş Birlikleri Kurma Çabaları: Balkan Baktı ve İttifakı”, Güvenlik Stratejeleri Dergisi, 17/37 (2021): 1-38.
- Kotoulas, Ioannis E. “Greece as a NATO Member in the Historical Longue Duree”, Military Publishing Institute, 4 (2020): 83-98.
- Koukakis, Georgios. “The 9th Trilateral Summit of Cyprus, Greece, and Israel: Türkiye’s Struggle for Power in the Eastern Mediterranean, the Competition between India and China in the Middle East, and the New Era of Economic Peace”, Hermes Institute of International Affairs, Security & Geoeconomy, (2023): 1-53.
- Kyriazi, Anna. “Parliamentary Elections in Greece, May-June 2023”, SSRN, (2024): 1-8.
- Larrabee, Stephan. “Dateline Athens: Greece for the Greeks”, Foreign Policy, 45 (1981): 158-174.
- Larrabee, F. Stephen. “Greece’s Balkan Policy in a New Strategic Era”, Southeast European and Black Sea Studies, 5/3 (2005): 405-425.
- Layne, Christopher. “Blunder in the Balkans The Clinton Administration’s Bungled War against Serbia”, Cato Institute, 345 (1999): 1-19.
- Lawson, Marian L., Morgenstern, Emily M. “Foreign Assistance: An Introduction to U.S. Programs and Policy”, Congressional Research Service Report, 40213 (2020): 1-33.
- Lentner, Howard L. “Public Policy and Foreign Policy Divergences, Intersections, Exchange”, Review of Policy Research, 23 (1), 2006: 169-181.
- Liargovas, Panagiotis., Tzifakis, Nikolaos. “Reconstructing the Balkans: Lessons for Donors and Recipients”, Southeastern Europe, 37/3 (2013): 255-264.
- Louis, John C. “Papandreou’s Foreign Policy”, Foreign Affairs, 63/2 (1984): 375-391.

- Lundestad, Geir. "The End of the Cold War, the New Role for Europe, and the Decline of the United States", *Diplomatic History*, 16/2 (1992): 247-255.
- Marantzidis, Nikos. "The Greek Civil War (1944-1949) and the International Communist System", *Journal of Cold War Studies*, 15/4 (2013): 25-54.
- Merril, Dennis. "The Truman Doctrine: Containing Communism and Modernity", *Presidential Studies Quarterly*, 36/1 (2006): 27-37.
- Milosavljevic, Ivana Radic, Petrovic, Milos. "EU Enlargement Policy Between the Chronological Precedence of the Western Balkans and the Geopolitical Urgency in the Eastern Neighborhood: A Realist Perspective", *Politicke Perspektive*, 14/1 (2024): 33-63.
- Morefield, Heidi. "More with Less: Commerce, Technology, and International Health at USAID, 1961-1981", *Diplomatic History*, 43/4 (2019): 618-643.
- Moustakis, Fotios., Sheehan, Michael. "Greek Security After the Cold War", *Contemporary Security Policy*, 21/3 (2000): 95-115.
- Nation, R. Craig. "Greece, Turkey, Cyprus", *Strategic Studies Institute US Army War College*, 2003: 279-324.
- Nurboja, Reshat. "Negotiations Between Kosovo and Serbia from Rambouillet to Independence 1999-2008", *European Journal of Social Sciences*, 1/2 (2018): 54-62.
- Oran, Baskin. "Türk Dış Politikası: Temel İlkeleri ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51/1, 1996: 353-370.
- Özata, Murat. "Türkiye'deki Askeri Müdahaleler ve ABD Kazanımları: 12 Mart ve 12 Eylül Örneği", *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi KARASAM*, 2016: 683-703.
- Pedaliu, Effie G. H. "A Discordant Note: NATO and the Greek Junta, 1967-1974", *Diplomacy & Statecraft*, 22/1 (2011): 101-120.
- Peterson, John. "US and EU in the Balkans: America Fights the Wars, Europe does the Dishes? *European University Institute*, 49 (2001): 1-48.
- Petsinis, Vassilis. "Syriza One Year On: What Happened to the Radical Left Dream in Greece?", *Open Democracy*, (2016): 1-4.
- Pierce, Natalie. "The Clinton Years: Assessing Success in the Bosnian Genocide Intervention", *Global Tides*, 5/3 (2011): 1-16.

Pieta, Sebastian. "Theoretical Orientations in Greek Foreign Policy after 1990", Wydawnictwo Uczelni Jana Wyzykowskiego, 6 (2013): 63-75.

Prins, Brandon C., Marshall, Bryan W. "Congressional Support of the President: A Comparison of Foreign, Defense, and Domestic Policy Decision Making during and after the Cold War", *Presidential Studies Quarterly*, 31/4 (2001): 660-678.

Protopapas, George X. "Anti-Americanism and Russian Propaganda in Greece", *International Institute for Middle-East and Balkan Studies*, (2022): 1-6.

Piçula, Bosko. Lusa, Dana. "The Biden Doctrine and the War in Ukraine: Renewed Transatlantic Relations or Reatlantisation Between a Strategic and a Situational Partnership?", *Teorija in Praksa*, 59/4 (2022): 969-1027.

Powers, Richard J. "Containment: From Greece to Vietnam and Back?", *Sage Journals*, 22/4 (1969): 846-861.

Raitasalo, Jyri., Sipila, Joonas. "Reconstructing War after the Cold War", *Comparative Strategy*, 23/3 (2004): 239-261.

Rexhepi, Zeqirja. "US Foreign Policy and "Europeanisation" of the Balkans", *Journal for Peacebuilding and Transcultural Communication*, 1/2 (2020): 132-139.

Russett, Bruce., Hartley, Thomas., Murray, Shoon. "The End of the Cold War, Attitude Change, and the Politics of Defense Spending", *Political Science and Politics*, 27/1 (1994): 17-21.

Ruhe, Jonathan, Cicurel, Ari. "Port in a Storm: Enhancing U.S. – Greece Cooperation at Alexandroupolis", *The Jewish Institute for National Security America*, (2022): 1-18.

Sadakata, Mamoru. "The Balkans Between the EU and NATO: Focusing on the Former Yugoslavia", *Romanian Journal of European Affairs*, 6/3 (2006): 38-45.

Sakkas, John. "The Greek Dictatorship, the USA and the Arabs, 1967-1974", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 6/3 (2004): 245-257.

Sander, Oral. "Türkiye'nin Batı Bağlantısı ABD ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 34/1 (2006): 63-86.

Savaş, Gökhan. "Kitle İletişim Araçlarına Eleştirel Bir Yaklaşım", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8/1 (2011): 1-5.

Selçuk, Pınar Özgür. "Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 57 (2015): 101-129.

- Serdedakis, Nikos. "Democratization and Collective Action in Post-Junta Greece (1974-1981)", In 4th ECPR General Conference, University of Pisa, 2007: 1-17.
- Simic, Predrag. "After the Cold War: Europe, the Balkans and Yugoslavia", *Italian Journal of International Affairs*, 27/4 (1992): 59-80.
- Slaveski, Stojan., Agrotova, Stefanija. "NATO and the Western Balkans: Still Unfinished Business", *Security Dialogue*, 8/2 (2017): 39-49.
- Stankiewicz, Wojciech. "Foreign Affairs in Democratic and Republican Policies: A Comparative Study", *Polish Political Science*, 34 (2005): 131-151.
- Şahin, İsmail., Yazıcı, Hanefi. "Greece's "Changing" Israeli and "Unchanging" Egyptian Policy", *Journal of Management and Economics Research*, 19/3 (2021): 115-138.
- Rizas, Sotiris. "The Search for an Exit From the Dictatorship and the Transformation of Greek Conservatism, 1967-1974", *The Historical Review*, 11 (2014): 9-30.
- Tağmat, Çağla Derya. "Yunanistan'da Büyük Açlık ve Ege'de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941-1942)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 46 (2010): 457-483.
- Theoharis, Athan. "Roosevelt and Truman on Yalta: the Origins of the Cold War", *Political Science Quarterly*, 87/2, (1972): 210-241.
- Tuathail, Gearoid O. "The BushAdministration of the Cold War: a Critical Geopolitics of U.S. Foreign Policy in 1989", *Geoforum*, 23/4 (1992): 437-452.
- Ulunian, A.A. "Soviet Cold War Perceptions of Turkey and Greece, 1945-58", *Cold War History*, 3/2 (2003): 35-52.
- Uzonwanne, Francis C. "Rational Model of Decision Making", *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*, 2016: 1-6.
- VİSVİZİ, Anna. "The June 12 Elections in Greece: Domestic and European Implications", *The Polish Institute of International Affairs*, 31 (2012): 1-11.
- Vogel, Tobias K. "Preponderant Power NATO and the New Balkans", *International Journal*, 55/1 (2000): 15-34.
- Voglis, Polymeris. "Political Violence and the Voice of the Opposition to the Military Dictatorship in Greece, 1967-74", *Cultural and Social History*, 8/4 (2011): 551-568.

Webber, Mark. "NATO: Within and Between European International Society", *European Integration*, 33/2 (2011): 139-158.

Weller, Marc. "The Rambouillet Conference on Kosovo", *International Affairs*, 75/2 (1999): 211-251.

Whitfield, Kristi. "North Atlantic Treaty Organization", *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization*, (2012), 1: 1-2.

Wiebes, Cees., Zeeman, Bert. "The Pentagon Negotiations March 1948: The Launching of the North Atlantic Treaty", *International Affairs*, 59/3 (1983): 351-363.

Williams, Paul. "The Norm of Justice and the Negotiation of the Rambouillet/Paris Peace Accords", *LJIL*, 13 (2000): 207-217.

Winrow, Gareth M. "A Threat From the South? NATO and the Mediterranean", *Mediterranean Politics*, 1/1 (1996): 43-59.

Wittner, Lawrence S. "American Policy Toward Greece During World War II", *Diplomatic History*, 3/2 (1979): 129-150.

Woods, Randall B. "The Politics of Idealism: Lyndon Johnson, Civil Rights, and Vietnam", *Diplomatic History*, 31/1 (2007): 1-18.

Xydis, Stephen G. "America, Britain, and the USSR in the Greek Arena, 1944-1947", *The Academy of Political Science*, 78/4 (1963): 581-596.

Yalınkılıçlı, Eşref. "From Neo-Balkanization to Europeanization: Institutional Change and Regional Cooperation in the Western Balkans", *Journal of Balkan Research Institute*, 3/2 (2014): 127-149.

Yılmaz, Muzaffer Ercan. "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk-Yunan İlişkileri ve Ege Sorunu", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/2 (2008): 27-44.

Zachariou, Stelios. "Implementing the Marshall Plan in Greece: Balancing Reconstruction and Geopolitical Security", *Journal of Modern Greek Studies*, 27/2 (2009): 303-318.

Tezler

Arghyrou, Arghyris. *Norms and Greek Foreign Policy: 1981-2000*. Florida: Florida International University, Doktora Tezi, 2004.

Bakoyannis, Kostas. *The Great Debate, Disruptions, Identity, Politics, and Foreign Policy in Post-Cold War Greece*. Doktora Tezi, Oxford University, 2018.

Baydan, Berna. *Greece's Policy in the Balkans After the Cold War*. Yüksek Lisans Tezi, University of Macedonia, 2022.

Brianas, Jason John. *NATO, Greece and the 2004 Summer Olympics*. Yüksek Lisans Tezi, Naval Postgraduate School, 2004.

Chourchoulis, Dionysios. *The Southern Flank of NATO, 1951-1959 Military Strategy or Political Stabilisation?* Doktora Tezi, Queen Mary University of London, 2010.

Karajkov, Risto. *Foreign Aid to the Balkans 1990-2005: Who Gave Aid, to Whom, and Why: Disaggregation of Foreign Assistance Flows to the Region of the Balkans in the Period of Transition*. Doktora Tezi, University of Bologna, 2009.

Lykogiannis, Athanasios. *Britain and the Greek Economic Crisis, 1944-1947: From Liberation to the Truman Doctrine*, Doktora Tezi, London School of Economics and Political Science University of London, 1999.

Palarino, R. N. *Greece and NATO: Problems and Prospects*. Yüksek Lisans Tezi, Western Kentucky University, 1980.

Paravantes, Simeon Spero Zachary. *The Art of Manipulation: British Foreign Policy in Greece and the Declaration of the Truman Doctrine: October 1944 to March 1947*. Yüksek Lisans Tezi, University College of the Cariboo, 2009.

Walmsley, John K. *US Military Advisers in Greece the Development of United States, Military Assistance and Counterinsurgency Operations During The Greek Civil War*. Yüksek Lisans Tezi, The Ohio State University, 2003.

İnternet Kaynakları

<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/foreword>. Erişim: 20.12.2022.

<https://www.trumanlibrary.gov/library/oral-histories/tsaldari>. Erişim: 04.08.2023.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1947v05/d15>. Erişim: 12.10.2023.

<https://gr.usembassy.gov/embassy-consulate/odc/history/>. Erişim: 30.05.2024.

<https://www.usaid.gov/about-us/usaid-history>. Erişim: 12.01.2024.

<https://www.state.gov/u-s-relations-with-greece/>. Erişim: 22.01.2024.

<https://www.state.gov/signing-of-protocol-of-amendment-to-the-mutual-defense-cooperation-agreement-with-greece/>. Erişim: 31.01.2024.

<https://www.state.gov/the-secretarys-meeting-with-greek-foreign-minister-dendias/>. Erişim: 31.01.2024.

<https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-greece/>. Erişim: 31.01.2024.

<https://www.mfa.gr/en/minister-of-foreign-affairs-nikos-dendias-interview-with-newspaper-kathimerini-tis-kyriakis-and-journalist-vassilis-nedos-17102021/>. Erişim: 31.01.2024.

<https://bush41library.tamu.edu/files/memcons-telcons/1990-06-06--Mitsotakis.pdf>. Erişim: 09.02.2024.

<https://www.wilsoncenter.org/publication/president-clinton-us-policy-turkey-and-greece>. Erişim: 12.02.2024.

<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020110-12.html>. Erişim: 13.02.2024.

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/11/15/remarks-president-obama-and-prime-minister-alexis-tsipras-greece-joint>. Erişim: 14.02.2024.

<https://gr.usembassy.gov/remarks-by-president-trump-and-prime-minister-mitsotakis-of-the-hellenic-republic-before-bilateral-meeting/>. Erişim: 15.02.2024.

<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/05/16/remarks-by-president-bidenand-prime-minister-mitsotakis-of-greecebefore-bilateral-meeting/>. Erişim: 15.02.2024.

<https://www.primeminister.gr/en/2022/05/17/29339>. Erişim: 16.02.2024.

<https://www.archives.gov/milestone-documents/truman-doctrine>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

<https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-at-defender-europe-21-dv-day/>. Erişim: 30.03.2024.

<https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/dean-acheson-harry-s-truman-attached-press-release>. Erişim: 30.03.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Harry-S-Truman/Succession-to-the-presidency>. Erişim Tarihi: 24.05.2024.

<https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/u/us-greek-naval-relations-begin.html>. Erişim Tarihi: 25.05.2024.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v07/d132>. Erişim Tarihi: 25.05.2024.

<https://www.nytimes.com/1946/04/11/archives/missouri-is-hailed-on-visit-to-greece-officers-and-men-of.html>. Erişim Tarihi: 26.05.2024.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v07/d161>. Erişim Tarihi: 26.05.2024.

<https://www.state.gov/about-us-policy-planning-staff/>. Erişim: 27.05.2024.

<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

<https://www.trumanlibrary.gov/education/lesson-plans/harry-truman-and-truman-doctrine>.

Erişim Tarihi: 27.05.2024.

<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/marshall-plan>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

<https://www.archives.gov/milestone-documents/marshall-plan>. Erişim Tarihi: 27.05.2024.

<https://www.marshallfoundation.org/articles-and-features/greece-and-the-marshall-plan/>.

Erişim Tarihi: 27.05.2024.

<https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/55c09dcc-a9f2-45e9-b240-eaef64452cae/2a3241dd-a928-4ef6-808d-f0dae7fed954>. Erişim Tarihi: 29.05.2024.

<https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>. Erişim: 01.06.2024.

https://www.nato.int/cps/ru/natohq/declassified_181434.htm. Erişim Tarihi: 01.06.2024.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v30/d46>. Erişim: 02.06.2024.

<https://www.nytimes.com/1983/09/08/world/around-the-world-greece-and-us-set-to-sign-accord-today.html>. Erişim Tarihi: 03.06.2024.

<https://daktilo1984.com/yazilar/soguk-savas-sonrasi-yeni-dunya-duzeni/>. Erişim Tarihi: 06.06.2024.

<https://www.archives.gov/files/declassification/iscap/pdf/2008-003-docs1-12.pdf>. Erişim: 07.06.2024.

<https://history.state.gov/departmenhistory>. Erişim: 12.06.2024.

<https://2009-2017.state.gov/r/pa/ei/rls/dos/107330.htm>. Erişim: 12.06.2024.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm. Erişim: 15.06.2024.

<https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/11558>. Erişim: 24.06.2024.

<https://www.state.gov/foreign-assistance-resource-library/europe-and-eurasia-region-foreign-assistance-resource-library/>. Erişim: 17.07.2024.

<https://www.foreignassistance.gov/data>. Erişim Tarihi: 18.07.2024.

<https://www.foreignassistance.gov/data> U.S. Foreign Aid Country. Erişim: 10.07.2024.

<https://catalog.archives.gov/id/2668751>. Erişim: 05.03.2024.

<https://thereceptionathens.eu/en/tothauma/>. Erişim: 07.06.2024.

<https://www.trumanlibrary.gov/photograph-records/99-952>. Erişim: 10.06.2024.

<https://www.marshallfoundation.org/wp-content/uploads/2015/07/WelcomeinGreeceMrMarshallPoster.jpg>. Erişim: 10.06.2024.

<https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/departments-state-bulletin-supplement-aid-greece-and-turkey?documentid=NA&pagenumber=1>. Erişim: 10.04.2024.

<https://www.nato.int/docu/review/articles/2012/02/15/the-historic-document-confirming-greece-and-turkey-joining-nato/index.html>. Erişim: 05.03.2024.

<https://greekreporter.com/2018/12/01/when-george-h-w-bush-visited-greece/>. Erişim: 05.03.2024.

<https://clintonwhitehouse3.archives.gov/WH/New/Europe-9911/photos/day6/photo5.html>. Erişim: 05.03.2024.

https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/05/images/20050520-3_webp44914-041-2-515h.html. Erişim: 05.03.2024.

<https://www.independent.co.uk/news/business/news/barack-obama-backs-imf-calls-for-greece-debt-relief-a7419221.html>. Erişim: 05.03.2024.

<https://www.usatoday.com/videos/news/nation/2022/05/16/biden-praises-greece-leadership-amid-russia-war/9800655002/>. Erişim: 05.03.2024.

<https://www.eucom.mil/article/41467/atlantic-resolve-rotation-demonstrates-strategic-importance-of-seaport-in-alexandroupoli-g>. Erişim: 05.04.2024.

<https://www.msc.usff.navy.mil/Press-Room/Photo-Gallery/igphoto/2002923887/>. Erişim: 12.04.2024.

<https://www.dvidshub.net/image/6301531/us-army-vessels-arrive-souda-bay-greece>. Erişim: 20.07.2024.

<https://www.house.gov/feature-stories/2022-5-17-kyriakos-mitsotakis-addresses-joint-meeting>. Erişim: 05.03.2024.

https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/06/ICS_EUR_Greece_Public.pdf. Erişim: 20.05.2024.

<https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-greece-strategic-dialogue-2/>. Erişim: 20.05.2024.

FRUS (Foreign Relations of the United States), <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v07/d132>. Erişim Tarihi: 25.05.2024.

<https://history.state.gov/departmenthistory/people/acheson-dean-gooderham>. Erişim: 23.09.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Dean-Acheson>. Erişim: 23.09.2024.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_181434.htm. Erişim: 23.09.2024.

FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v16/d273>. Erişim: 24.09.2024.

FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v30/d13>. Erişim: 24.09.2024.

FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v21/d29>. Erişim: 26.09.2024.

FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v21/d204>. Erişim: 26.09.2024.

<https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP84S00555R000200010002-9.pdf>. Erişim: 25.09.2024.

<https://www.nytimes.com/1983/04/29/world/around-the-world-greeks-in-mass-protests-over-us-bases.html>. Erişim: 26.09.2024.

<https://www.nytimes.com/1992/11/15/us/the-transition-clinton-s-quandary.html>. Erişim: 26.09.2024.

<https://www.upi.com/Archives/2002/01/10/Greek-premier-meets-with-Bush/1831010638800/>. Erişim: 28.09.2024.

<https://www.luc.edu/politicalscience/facultyprofile/peterjschraeder.shtml>. Erişim: 24.11.2024.

<https://www.britannica.com/event/Potsdam-Conference>. Erişim: 25.11.2024.

<https://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>. Erişim: 25.11.2024.

<https://www.trumanlibrary.gov/education/lesson-plans/potsdam-conference-1945>. Erişim: 26.11.2024.

<https://www.iwm.org.uk/history/how-the-potsdam-conference-shaped-the-future-of-post-war-europe>. Erişim: 26.11.2024.

<https://www.usni.org/magazines/proceedings/1958/august/genesis-sixth-fleet>. U.S. Naval Institute, Erişim: 25.11.2024.

<https://www.history.navy.mil/research/histories/ship-histories/danfs/m/missouri-iii.html>. Naval History and Heritage Command, Erişim: 25.11.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Konstantinos-Karamanlis>. Erişim: 28.11.2024.

<https://www.brookings.edu/articles/the-cancellation-of-south-stream-is-a-pyrrhic-victory-at-best/>. Erişim: 01.12.2024.

<https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution.htm>. Erişim: 03.12.2024.

<https://www.house.gov/the-house-explained/legislative-branch-partners/u-s-senate>. Erişim: 03.12.2024.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/our-government/the-legislative-branch/>. Erişim: 03.12.2024.

<https://www.foreign.senate.gov/about/history>. Erişim: 03.12.2024.

<https://www.house.gov/the-house-explained>. Erişim: 03.12.2024.

<https://www.visitthecapitol.gov/explore/about-congress>. Erişim: 03.12.2024.

<https://libraryguides.missouri.edu/c.php?g=28194&p=173682>. Erişim: 03.12.2024.

<https://www.britannica.com/topic/Democratic-Party>. Erişim: 05.12.2024.

<https://www.britannica.com/topic/Republican-Party>. Erişim: 05.12.2024.

[https://www.law.cornell.edu/wex/departments_of_state_\(dos\)](https://www.law.cornell.edu/wex/departments_of_state_(dos)). Erişim: 04.12.2024.

<https://history.defense.gov/DOD-History/Pentagon/History/>. Erişim: 04.12.2024.

<https://www.defense.gov/News/Feature-Stories/story/Article/1783437/tying-defense-with-diplomacy/>. Erişim: 04.12.2024.

<https://www.trumanlibrary.gov/education/presidential-inquiries/establishment-cia>. Erişim: 04.12.2024.

<https://www.cia.gov/about/>. Erişim: 05.12.2024.

<https://www.cia.gov/legacy/cia-history/>. Erişim: 05.12.2024.

<https://www.cia.gov/static/c050e9d29b6a04b639f050d6555e35c6/The-Work-of-a-Nation.pdf>.

Erişim: 05.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Konstantinos-Mitsotakis>. Erişim: 07.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Andreas-Papandreou>. Erişim: 07.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Konstantinos-Simitis>. Erişim: 08.12.2024.

<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100506710>. Erişim:

08.12.2024.

<https://www.democracyculturefoundation.org/who-we-are/leadership-council/george-papandreou/>. Erişim: 08.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/George-Papandreou>. Erişim: 08.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Lucas-Papademos>. Erişim: 08.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Antonis-Samaras>. Erişim: 09.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Alexis-Tsipras>. Erişim: 09.12.2024.

<https://pantheon.world/profile/occupation/judge/country/greece>. Erişim: 09.12.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Kyriakos-Mitsotakis>. Erişim: 10.12.2024.

<https://bush41library.tamu.edu/files/memcons-telcons/1990-08-22--Mitsotakis.pdf>. Erişim:

09.02.2024.

<https://clintonwhitehouse5.archives.gov/WH/New/Europe-9911/remarks/1999-11-20a.html>.

Erişim: 09.02.2024.

<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-prior-discussions-with-prime-minister-konstandinos-karamanlis-greece>. Erişim: 29.09.2024.

<https://www.britannica.com/biography/Dwight-D-Eisenhower/First-term-as-president>. Erişim:

16.12.2024.

<https://www.whitehousehistory.org/bios/dwight-eisenhower>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/address-the-members-the-parliament-greece>.

Erişim: 16.12.2024.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/john-f-kennedy/>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/life-of-john-f-kennedy>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/toasts-the-president-and-prime-minister-caramanlis-greece>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/lyndon-b-johnson/>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-welcome-the-white-house-prime-minister-papandreou-greece>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/richard-m-nixon/>. Erişim: 16.12.2024.

FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v29/d338>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/gerald-r-ford/>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.fordlibrarymuseum.gov/the-fords/gerald-ford/biography>. Erişim: 16.12.2024.

https://www.fordlibrarymuseum.gov/sites/default/files/pdf_documents/library/document/0314/1553093.pdf. Erişim: 16.12.2024.

https://www.cartercenter.org/about/experts/jimmy_carter.html. Erişim: 16.12.2024.

FRUS, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v21/d174>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/ronald-reagan/>. Erişim: 16.12.2024.

<https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP85M00363R000701640004-4.pdf>. Erişim: 16.12.2024.

Resmi Yayınlar

The United States of America Department of State, Integrated Country Strategy Greece, Approved: March 28, 2022.

Woehrel, Steven. “Future of the Balkans and US Policy Concerns”, Congressional Research Service, the Library of Congress, 2008.

Joint Strategic Plan FY 2022-2026, U.S. Department of State, U.S. Agency for International Development, March 2022.

USAID, *U.S. Overseas Loans and Grants July 1, 1945-September 30, 2020*, Washington: The USAID Development Experience Clearinghouse Document, 2020.

United States Department of State, United States Agency for International Development, *Fiscal Year (FY) 2022 Annual Performance Plan*, 2022.

Committee on Foreign Relations United States Senate Millennium Edition 1816-2000, Washington: U.S. Government Printing Office, 2000.

DEPARTMENT OF STATE
WASHINGTON

August 7, 1946

MEMORANDUM FOR THE PRESIDENT

SUBJECT: Greek Economic Mission

1. In January 1946 the Export-Import Bank signed an agreement with Greece for a \$25 million loan. At the same time the American Ambassador in Athens delivered to the Greek Government a note that had been approved by you, pointing out the urgent need for the Greek Government to take immediate and energetic measures to solve its economic difficulties.

2. Up to the present time the Greek Government has not used any of the \$25 million credit made available to it nearly eight months ago. The information available to the Department indicates that the Greeks have not taken effective measures to deal with their internal financial difficulties, or to make the most effective use of the foreign assets already available to the country.

3. Early in July the Greek Prime Minister indicated to our Ambassador in London that he would like to send a mission to this country to discuss an additional Export-Import Bank loan. The Department, after consultation with the Export-Import Bank, replied that the time was not opportune to discuss a further loan, but that a mission to discuss the general Greek economic and financial situation would be welcomed. Our Ambassador in London conveyed this information to the Greek Prime Minister, and made clear that under present conditions there was no prospect of a new Export-Import Bank loan at this time.

4. The mission, however, in its early conferences with the Department has requested a new Export-Import Bank loan of \$175 million, and urged the necessity of such a loan to prevent economic and political collapse.

5. UNRRA to July 31, 1946, provided \$293 million of free assistance to Greece, and this assistance by the end of 1946 will total approximately \$358 million. The Department,

after

⁵⁷⁴ <https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/dean-acheson-harry-s-truman-attached-press-release>.
Erişim: 30.03.2024.

after a careful survey of the Greek economic situation, concluded that Greece could meet essential import needs in 1947 if it used effectively the resources at its command, including the \$25 million Export-Import loan. The Department did not feel that it was practicable to ask Congress to appropriate additional relief funds for Greece, either through UNRRA or a new organization. This decision has not yet been communicated to the Greek Government, but it is probable that Mr. Clayton will explain our position to Greek representatives at the current UNRRA meeting in Geneva.

6. It is the feeling of the Department that it would be unwise for this Government to commit itself to extend any additional Export-Import Bank credits to Greece until the Greek Government has shown that it is taking the measures within its own power to deal with its economic problems. If Greece does that, an Export-Import Bank loan should be an effective means of furthering reconstruction in Greece, but in the absence of such action I feel that a new loan would do little, if anything, to solve the basic economic or political difficulties of Greece, and would ultimately add to its financial problems. In any event, the Department has been endeavoring to impress upon the Greek mission that the Greek Government cannot expect to obtain additional Export-Import Bank credits until it has demonstrated its willingness to take adequate measures for protecting Greek economy.

7. For your information, there is attached a copy of the note of January 12.

Allen Johnson
Acting Secretary

Enclosure:

Press release.

80TH CONGRESS } HOUSE OF REPRESENTATIVES } DOCUMENT
1st Session } } No. 171

RECOMMENDATION FOR ASSISTANCE TO GREECE AND TURKEY

ADDRESS

OF

THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES

DELIVERED

BEFORE A JOINT SESSION OF THE SENATE AND THE HOUSE OF REPRESENTATIVES, RECOMMENDING ASSISTANCE TO GREECE AND TURKEY

MARCH 12, 1947.—Referred to the Committee on Foreign Affairs, and ordered to be printed

MR. PRESIDENT, MR. SPEAKER, MEMBERS OF THE CONGRESS OF THE UNITED STATES:

The gravity of the situation which confronts the world today necessitates my appearance before a joint session of the Congress.

The foreign policy and the national security of this country are involved.

One aspect of the present situation, which I wish to present to you at this time for your consideration and decision, concerns Greece and Turkey.

The United States has received from the Greek Government an urgent appeal for financial and economic assistance. Preliminary reports from the American Economic Mission now in Greece and reports from the American Ambassador in Greece corroborate the statement of the Greek Government that assistance is imperative if Greece is to survive as a free nation.

I do not believe that the American people and the Congress wish to turn a deaf ear to the appeal of the Greek Government.

Greece is not a rich country. Lack of sufficient natural resources has always forced the Greek people to work hard to make both ends meet. Since 1940, this industrious and peace-loving country has suffered invasion, 4 years of cruel enemy occupation, and bitter internal strife.

When forces of liberation entered Greece they found that the retreating Germans had destroyed virtually all the railways, roads,

⁵⁷⁵ <https://catalog.archives.gov/id/2668751>. Erişim: 05.03.2024.

consideration the maximum amount of relief assistance which would be furnished to Greece out of the \$350,000,000 which I recently requested that the Congress authorize for the prevention of starvation and suffering in countries devastated by the war.

In addition to funds, I ask the Congress to authorize the detail of American civilian and military personnel to Greece and Turkey, at the request of those countries, to assist in the tasks of reconstruction, and for the purpose of supervising the use of such financial and material assistance as may be furnished. I recommend that authority also be provided for the instruction and training of selected Greek and Turkish personnel.

Finally, I ask that the Congress provide authority which will permit the speediest and most effective use, in terms of needed commodities, supplies, and equipment, of such funds as may be authorized.

If further funds, or further authority, should be needed for purposes indicated in this message, I shall not hesitate to bring the situation before the Congress. On this subject the executive and legislative branches of the Government must work together.

This is a serious course upon which we embark.

I would not recommend it except that the alternative is much more serious.

The United States contributed \$341,000,000,000 toward winning World War II. This is an investment in world freedom and world peace.

The assistance that I am recommending for Greece and Turkey amounts to little more than one-tenth of 1 percent of this investment. It is only common sense that we should safeguard this investment and make sure that it was not in vain.

The seeds of totalitarian regimes are nurtured by misery and want. They spread and grow in the evil soil of poverty and strife. They reach their full growth when the hope of a people for a better life has died.

We must keep that hope alive.

The free peoples of the world look to us for support in maintaining their freedoms.

If we falter in our leadership, we may endanger the peace of the world—and we shall surely endanger the welfare of our own Nation.

Great responsibilities have been placed upon us by the swift movement of events.

I am confident that the Congress will face these responsibilities squarely.

HARRY S. TRUMAN.

THE WHITE HOUSE, March 12, 1947.

12 Mart 1947'de Başkan Harry S. Truman bu konuşmayı Kongrenin ortak oturumunda sundu. Başkan Truman, Truman Doktrini olarak bilinen mesajında Kongre'den Türkiye ve Yunanistan için 400 milyon ABD Doları tutarında askeri ve ekonomik yardım talep etti.

Paul A. Porter, Yunanistan'daki Amerikan Misyonu Şefi, 1947⁵⁷⁶

Porter Yunanistan hakkında şu ifadeleri kullanmıştı: Amerikan Misyonu bu derin ulusal umutsuzluk duygusuna bir son vermek istiyorsa, iki önemli meseleye çözüm bulmak zorunda kalacaktır: iç savaş ve mevcut hükümet.

⁵⁷⁶ <https://thereceptionathens.eu/en/tothauma/>. Erişim: 07.06.2024.

17 Mart 1947, ABD'nin Yunanistan Ekonomik Misyonu Şefi Paul Porter (sağda) Dışışleri Bakanlığı'nda Dışışleri Bakan Vekili Dean Acheson'a rapor verirken görülüyor.⁵⁷⁷

Yunanistan'da Marshall Planı⁵⁷⁸

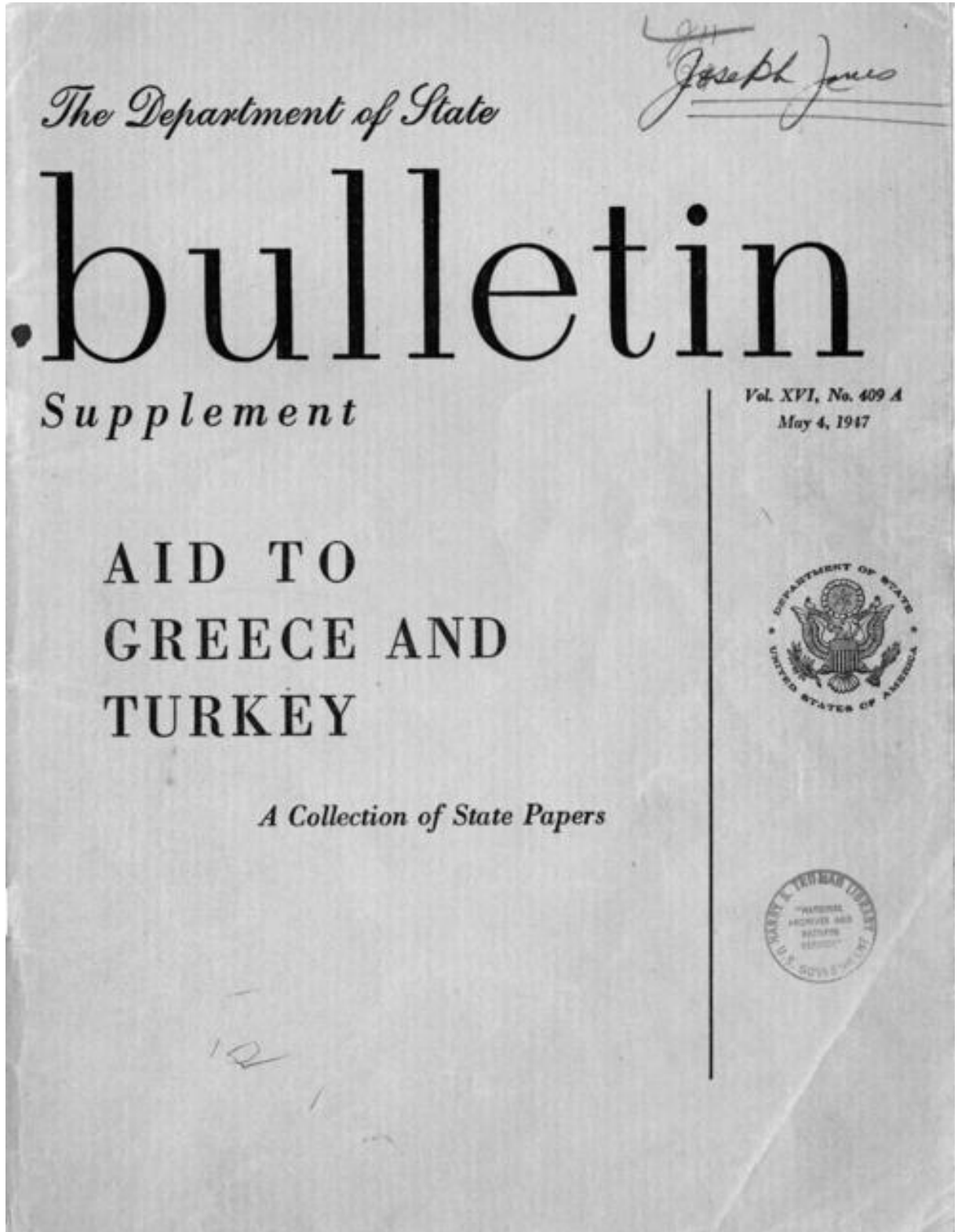
⁵⁷⁷ <https://www.trumanlibrary.gov/photograph-records/99-952>. Erişim: 10.06.2024.

⁵⁷⁸ <https://www.marshallfoundation.org/wp-content/uploads/2015/07/WelcomeinGreeceMrMarshallPoster.jpg>. Erişim: 10.06.2024.

21 Aralık 1949. Marshall Planı kapsamında Atina'ya gönderilen milyonlarca ton unun Atina'daki bir ana caddede müzik eşliğinde geçit töreni.⁵⁷⁹

⁵⁷⁹ <https://thereceptionathens.eu/en/tothauma/>. Erişim: 20.06.2024.

⁵⁸⁰ <https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/department-state-bulletin-supplement-aid-greece-and-turkey?documentid=NA&pagenumber=1>. Erişim: 10.04.2024.

The Department of State bulletin

Vol. XVI, No. 409 A • PUBLICATION 2802

Near Eastern Series 7

May 4, 1947

SUPPLEMENT

The Department of State BULLETIN, a weekly publication compiled and edited in the Division of Publications, Office of Public Affairs, provides the public and interested agencies of the Government with information on developments in the field of foreign relations and on the work of the Department of State and the Foreign Service. The BULLETIN includes press releases on foreign policy issued by the White House and the Department, and statements and addresses made by the President and by the Secretary of State and other officers of the Department, as well as special articles on various phases of international affairs and the functions of the Department. Information concerning treaties and international agreements to which the United States is or may become a party and treaties of general international interest is included.

Publications of the Department, cumulative lists of which are published at the end of each quarter, as well as legislative material in the field of international relations, are listed currently.

For sale by the Superintendent of Documents
U. S. Government Printing Office
Washington 25, D. C.

Subscription:
\$5 (annual), \$1.50 (single copy), 12 cents

Published with the approval of the
Director of the Bureau of the Budget

Note: Contents of this publication are not copyrighted and items contained herein may be reprinted. Citation of the Department or State Bulletin as the source will be appreciated.

AID TO GREECE AND TURKEY

Greek Government Seeks U.S. Financial Aid

MESSAGE TO THE PRESIDENT AND THE SECRETARY OF STATE FROM
THE GREEK PRIME MINISTER AND THE MINISTER FOR FOREIGN AFFAIRS¹

Sir: I have the honor, on instructions of my Government, to convey the following urgent message to His Excellency the President of the United States and to Your Excellency:

"Owing to the systematic devastation of Greece, the decimation and debilitation of her people and the destruction of her economy through four invasions and protracted enemy occupation, as well as through disturbances in the wake of war, and despite the valuable assistance rendered by our Allies during and after the war for which the Greek people feel profoundly grateful, further and immediate assistance has unfortunately become vital. It is impossible to exaggerate the magnitude of the difficulties that beset those survivors in Greece who are devoting themselves to the restoration of their country. Such means of survival as remained to the Greek people after the enemy withdrew have now been exhausted so that today Greece is without funds to finance the import even of those consumption goods that are essential for bare subsistence. In such circumstances the Greek people cannot make progress in attacking the problems of reconstruction, though substantial reconstruction must be begun if the situation in Greece is not to continue to be critical.

"The Greek Government and people are therefore compelled to appeal to the Government of the United States and through it to the American people for financial, economic and expert assistance. For Greece to survive she must have:

"1. The financial and other assistance which will enable her immediately to resume purchases of the food, clothing, fuel, seeds and the like that are indispensable for the subsistence of her people and that are obtainable only from abroad.

"2. The financial and other assistance necessary to enable the civil and military establishments of the Government to obtain from abroad the means

of restoring in the country the tranquillity and feeling of security indispensable to the achievement of economic and political recovery.

"3. Aid in obtaining the financial and other assistance that will enable Greece and the Greek people to create the means for self-support in the future. This involves problems which unhappily cannot be solved unless we surmount the crisis immediately confronting us.

"4. The aid of experienced American administrative, economic and technical personnel to assure the utilization in an effective and up-to-date manner of the financial and other assistance given to Greece, to help to restore a healthy condition in the domestic economy and public administration and to train the young people of Greece to assume their responsibilities in a reconstructed economy.

"The need is great. The determination of the Greek people to do all in their power to restore Greece as a self-supporting, self-respecting democracy is also great; but the destruction in Greece has been so complete as to rob the Greek people of the power to meet the situation by themselves. It is because of these circumstances that they turn to America for aid.

"It is the profound hope of the Greek Government that the Government of the United States will find a way to render to Greece without delay the assistance for which it now appeals.

"Signed: D. MAXIMOS, Prime Minister, C. TRIALBAS, Deputy Prime Minister and Minister for Foreign Affairs."

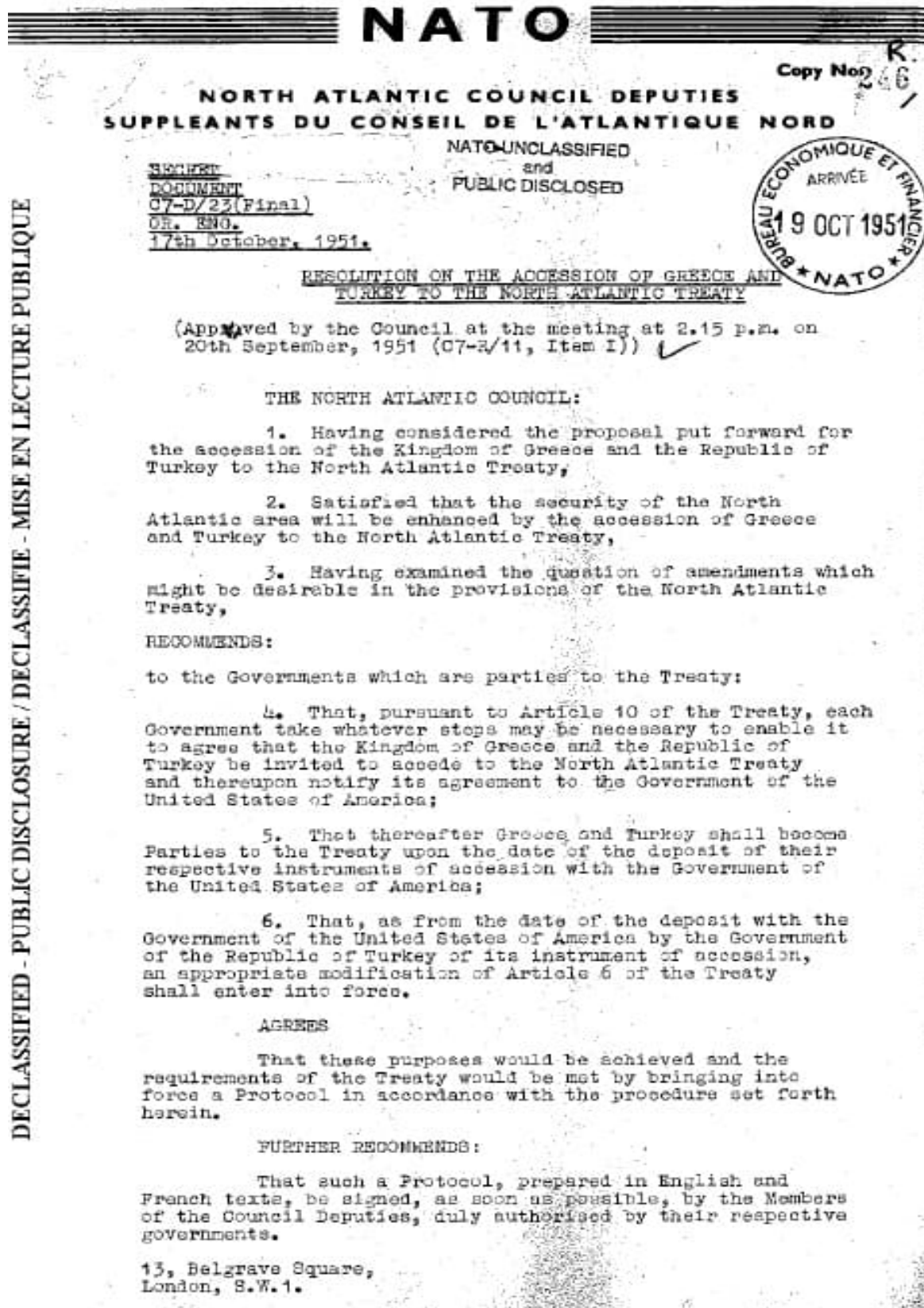
Accept [etc.] PAUL ECONOMOU-GOUTAS
His Excellency GEORGE C. MARSHALL
Secretary of State
Washington, D. C.

¹ Delivered by the Chargé d'Affaires of Greece in Washington on Mar. 3, 1947, and released to the press on Mar. 4.

Supplement, May 4, 1947

741729-47

827

⁵⁸¹ <https://www.nato.int/docu/review/articles/2012/02/15/the-historic-document-confirming-greece-and-turkey-joining-nato/index.html>. Erişim: 05.03.2024.

George H. W. Bush ve Mitsotakis Görüşmesi, Haziran 1990⁵⁸²

Haziran 1990'da Mitsotakis, 1964'te Georgios Papandreou'dan sonra Beyaz Saray'ı ziyaret eden ilk Yunan lider oldu. Temmuz 1991'de Bush, 32 yıl sonra Yunanistan'ı ziyaret eden ilk ABD başkanı oldu.

Bill Clinton ve Simitis Görüşmesi, Kasım 1999⁵⁸³

⁵⁸² <https://greekreporter.com/2018/12/01/when-george-h-w-bush-visited-greece/>. Erişim: 05.03.2024.

⁵⁸³ <https://clintonwhitehouse3.archives.gov/WH/New/Europe-9911/photos/day6/photo5.html>. Erişim: 05.03.2024.

20 Kasım 1999, Başkan Clinton ve Yunanistan Başbakanı Simitis Başbakanlık Merkez Salonu'nda ortak bir basın toplantısı düzenledi.

George W. Bush ve Karamanlis Görüşmesi, Mayıs 2005⁵⁸⁴

Barack Obama ve Tsipras Görüşmesi, Kasım 2016⁵⁸⁵

⁵⁸⁴ https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/05/images/20050520-3_webp44914-041-2-515h.html. Erişim: 05.03.2024.

⁵⁸⁵ <https://www.independent.co.uk/news/business/news/barack-obama-backs-imf-calls-for-greece-debt-relief-a7419221.html>. Erişim: 05.03.2024.

ABD Başkanı Barack Obama ve Yunanistan Başbakanı Alexis Tsipras 15 Kasım 2016 tarihinde Yunanistan'ın başkenti Atina'daki Maximos Sarayı'nda bir basın toplantısı düzenledi.

Donald Trump ve Mitsotakis Görüşmesi, Haziran 2020⁵⁸⁶

Joe Biden ve Mitsotakis Görüşmesi, Mayıs 2022⁵⁸⁷

⁵⁸⁶ <https://gr.usembassy.gov/remarks-by-president-trump-and-prime-minister-mitsotakis-of-the-hellenic-republic-before-bilateral-meeting/>. Erişim: 05.03.2024.

⁵⁸⁷ <https://www.usatoday.com/videos/news/nation/2022/05/16/biden-praises-greece-leadership-amid-russia-war/9800655002/>. Erişim: 05.03.2024.

16 Mayıs 2022, Başkan Joe Biden Beyaz Saray’da Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis’e Rusya’nın Ukrayna’yı işgali sonrasında ülkesinin sergilediği “ahlaki liderlik” için teşekkür etti.

ABD Ordusu ve Dedeagaç, Temmuz 2021⁵⁸⁸

20 Temmuz 2021, ABD Ordusu ilk kez Yunanistan’ın Dedeagaç kentine tank ve diğer askeri teçhizat konuşturıldı.

ABD Ordusu ve Dedeagaç, Kasım 2021⁵⁸⁹

⁵⁸⁸ <https://www.eucom.mil/article/41467/atlantic-resolve-rotation-demonstrates-strategic-importance-of-seaport-in-alexandroupoli-g>. Erişim: 05.04.2024.

⁵⁸⁹ <https://www.msc.usff.navy.mil/Press-Room/Photo-Gallery/igphoto/2002923887/>. Erişim: 12.04.2024.

Kasım 2021, ABD Ordusu Yunanistan'ın Dedeğaç Limanı'na kritik askeri teçhizat getirdi.

ABD Ordusu ve Souda Körfezi, Nisan 2020⁵⁹⁰

ABD Ordusuna ait gemiler Yunanistan'ın Souda Körfezi'ne ulaştı

⁵⁹⁰ <https://www.dvidshub.net/image/6301531/us-army-vessels-arrive-souda-bay-greece>. Erişim: 20.07.2024.

Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis ABD Kongresi'nde, Mayıs 2022⁵⁹¹

Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi, Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı Kyriakos Mitsotakis'i 17 Mayıs 2022 Salı günü ABD Kongre Binası'nda ağırladı. Başbakan Mitsotakis Kongre Ortak Toplantısında bir konuşma yaptı ve Yunanistan ile ABD arasındaki 200 yıllık ortaklığı kutladı. Meclis kürsüsünden bir konuşma yapan Başbakan Mitsotakis şunları söyledi: *“Bugün size Yunan halkının taahhüdünü sunuyorum: 25 asır önce atalarımızın dünyaya miras bıraktığı umutların sürmesini ve bu gezegendeki her insanın özgürlük hayalinin asla ölmemesini sağlamak için ne zaman ve nerede olursa olsun ABD halkıyla birlikte duracağız.”*

⁵⁹¹ <https://www.house.gov/feature-stories/2022-5-17-kyriakos-mitsotakis-addresses-joint-meeting>.
05.03.2024.

Erişim: